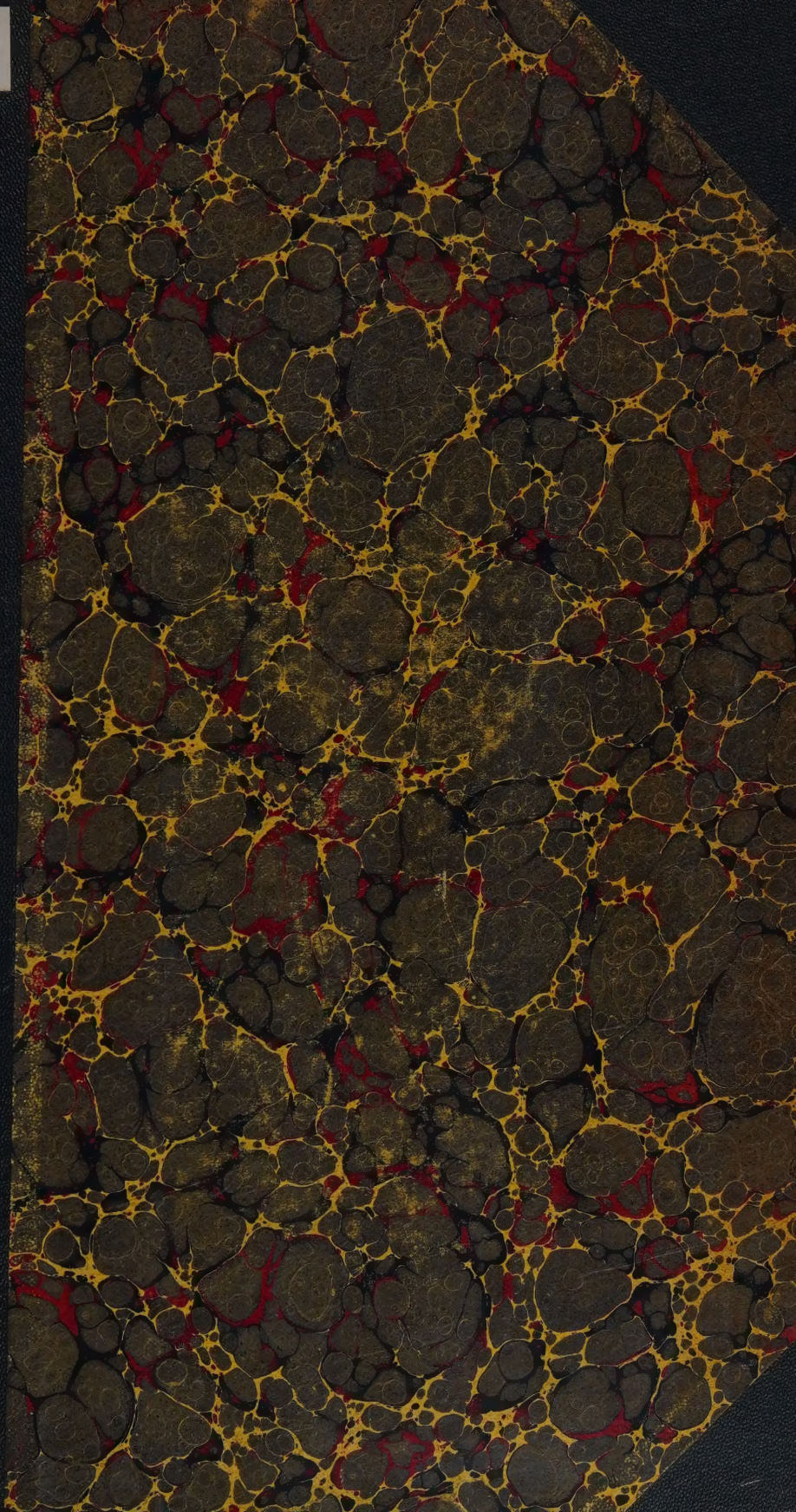

COUNTWAY LIBRARY

HC 403X F

1. Ea. 145

BOSTON
MEDICAL LIBRARY
& THE FENWAY

BREF OCH SKRIFVELSER

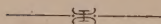
AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

UTGIFNA AF

UPSALA UNIVERSITET

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1909

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

FÖRSTA AFDELNINGEN

DEL III

BREF TILL OCH FRÅN SVENSKA ENSKILDA PERSONER:

A—B

UTOM BÄCK

UTGIFNA OCH MED UPPLYSANDE NOTER FÖRSEDDA

AF

TH. M. FRIES

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1909

12105

1. 6a 145.

UPSALA 1909
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Med denna del börjar utgifvandet af de icke officiella brefven till och från personer af svensk nationalitet, under det att öfriga dylika bref — nästan utan undantag skrifna på latin eller främmande lefvande språk — komma att inrymmas i den andra afdelningen. Härvid hafva dock finnar sammanförts med svenskarne på den grund, att Sverige och Finland på LINNÉs tid voro förenade, samt att samtliga de i Finland bosatta brefskrifvarne voro af svensk börd. Vidare har det befunnits lämpligast att sammanföra och kronologiskt ordna brefven till och från hvarje korrespondent, hvadan en tudelning af enhvar af de tvenne afdelningarne undvikits.

Vid redaktionen af den nu föreliggande delen hafva samma regler följts, som i företalen till de tvenne förut publicerade delarne blifvit angifna. Framhållas må här blott, att under det att samtliga af LINNÉ skrifna bref — äfven de af, åtminstone skenbart, temligen obetydligt innehåll — fullständigt intagits, har en utgallring skett bland de till honom ställda, dock så att korta referat af de uteslutnas innehåll meddelats. Samtliga de af LINNÉ själf skrifna brefven äro tryckta med större stil samt de af andra personer med mindre; det med petitsstil tryckta är författadt af undertecknad. — Beträffande uppgifterna om de af LINNÉ använda sigillan hänvisas till delen II.

Brefven till LINNÉ befinna sig nu nästan utan undantag i London i Linnean Society's bibliotek, alfabetiskt ordnade samt inbundna i 16 digra folianter. Fastän jag under tvenne uppehåll i London noga sökt taga kännedom om dem, var det naturligtvis omöjligt att därunder verkställa fullständiga och noggranna afskrifter. Genom i högsta grad väll villigt tillmötesgående af sagda vetenskapliga samfund och dess generalsekreterare

Doktor B. DAYDON JACKSON hafva behöfliga volymer af sagda brefsamling fått lånas till Upsala, där de blifvit afskrifna och kollationerade, och får jag härför frambära de varmaste tacksägelser. För däri befintliga bref har angifvits den volym, som de tillhöra, och de nummer, hvarmed de äro signerade.

Äfven från andra håll har värdefullt bistånd lemnats. Ett uppriktigt tack bringas alla dem, som häri deltagit, och särskildt anser jag mig i detta afseende böra nämna Bibliotekarierna A. L. BYGDÉN, AKSEL ANDERSSON och J. M. HULTH, Biblioteksamanuensen E. MEYER, Doktor C. FORSTRAND, Fröken M. L. KALLERMAN och Studeranden JOH. E. EKLUND.

Upsala i Oktober 1909.

TH. M. FRIES.

Innehåll.

Bref till och från, nedanstående:

	Sid.
Adler, C. F.	1.
Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika	3.
Ahlelöf, Jonas Joachimsson	5.
Alströmer, Clas	13.
Appelroot & Spalding	86.
Argillander, Abraham	86.
Arrhenius, Jakob	93.
Asp, Petrus	95.
Aurivillius, Carl	96.
Aurivillius, Samuel	97.
Baer, Friedrich Charles	105.
Bedoire, Frans	107.
Benzelius (d. y.), Erik	109.
Benzelius (Benzelstjerna), Erik	110.
Benzelstjerna, Mathias	111.
Berch, Carl Reinhold	112.
Bergencrantz, Carl Fredrik	113.
Bergenstjerna, Axel	113.
Bergius, Bengt	114.
Bergius, Peter Jonas	119.
Bergman, Torbern Olof	158.
Berlin, Andreas	161.
Biberg, Isac	172.
Bickern, Nicolos van	174.
Bjelke, Nils Adam	185.
Bjelke, Sten Carl	187.
Bjerchén, Pehr	208, 333.
Björnsthål, Jakob Jonas	225.

	Sid.
Blom, Carl Magnus	270.
Boëthius, Jakob Jakobsson	290.
Bonde, Gustaf	292.
Borgström, Peter	293.
Bostadia, Magdalena	293.
Braad, Christopher Henrik	293.
Brag, Carl Johan	298.
Brander, Erik	300.
Brander, Gustaf	315.
Brandt, Georg (d. ä.)	315.
Brandt, Georg (d. y.)	318.
Branting, Carl Ammon	320.
Brodd, Sven	320.
Broman, Olof Johan	320.
Browallius, Johan	325.
Burmester, Johan Henrik	330.
Bäärnhjelm, Peter Gustaf	331.
Böhm & Bom, Johan Daniel	332.

135-20

ADLER, CARL FRIDRICH.

Född i Stockholm 1720; studerade någon tid medicin i Upsala; gjorde 1748—49 såsom underfältskär en resa till Ostindien; fortsatte efter hemkomsten sina akademiska studier; disputerade under LINNÉ v. t. 1752 pro exercitio öfver *Noctiluca marina*; gjorde sedan flera resor till Ostindien och sist 1761 såsom öfverfältskär på Ostindiska kompaniets fartyg, hvarunder han på utresan afled vid kusten af Java.

459.

HögÄdle Herr Archiator och Riddare Nådige Herre.

Til Hr Commencie-Rådet Lagerström¹ har jag haft den äran at öfversända en liten samling uti Natural Historien, och skulle önska at någon ting funnes theribland, som kunde fägnar curieusa ögon. Dessa Naturalier torde blifwa Nädig Herrn communicerade, therföre är mig angeläget at hos H. Archiatorn göra min enskyllan at det i sådan ordning lemnas; ty som jag tänkte hem sielf, så wille jag anwända hemresan til mina små sakers reglerande; men nu kom detta ombytet helt oförmodeligen at skie, at wj måste blifwa härute ännu et år, och jag wille gärna blifva af med detta, på det jag måtte hafwa rum för något mera, och tror mig hädanefter blifwa mera nyttig, sedan jag får bättre lägenhet: ty hit tildags hafwe wj strukit längs Mallabar kusten, hwarest jag sällan fädt sätta fot på det torra, effter en punct i Capitaines instruction som säger: ej må Capitaine släppa Doctorn, Oppertimmerman och Segelmakaren ifrån skeppet på obekant eller farlig ort, för deras omistelighets skull. Dessutan har jag ock hela den tiden, i 9 månaders tid, ej haft någon hytta: ty skeppet måste wara redigt hwar minut at förswara sig för de många siöröfwares ströfwerier i thet farwatnet. Jag hade en ansenlig hop rätt artiga insecter, fast icke något nytt genus; men myror och mal hafwa förtärt dem, oaktat både muscus och The-rebinthina, hwar med jag sökt fördrifwa dem; 2:nne rara gräshoppor äro dock sparade, deras hemvist är Suratte. Örterna äro illa inlagde; men i detta heta climat, torkas de som hö en half tima efter de äro plåkade, så at medan man examinerar den ena, så är den andra hopkrumpen.

Min samling är ganska liten af animalia; ty ingen ting får man utan penningar, och detta lilla har jag ej heller fådt til skiänks. Hr Com: Lagerström lofwade wähl at befalla SuperCargeurerne at låna mig hwad jag skulle behöfwa, men, wid anfordran sade de sig hafwa Directions ordres at ej utlemna det ringaste til någon; ty ehuruwäl man betalar 40 procent, på sådant lån; så riktar dock handelen mera. Til vidare enskyllan i denna ofulksomligheten torde thet äfwen hielpa mig, at jag som en ung Medicus, och ofta hafwer många och varianta siukdomar, behöfwer mina små lediga stunder ifrån deras skötsel, at konsultera authores, i synnerhet som jag måste wara både Medicus, Fältskiär och apothekare med tilhielp af 2:ne Gesäller, som äro snälle rakare, prætereaq. nihil.

Här berättas at en Studiosus Historiæ Naturalis skall til nästa år komma hit för Acad. Scient. räkning; jag längtar redan at se honom, och undrar hwem thertil blifwer utsedd. Braaden² gick för 14 dagar sedan åt Bengala, och bad anmäla hos Nädig Herr Archiatorn sin så obekanta person, som ödmiuka respect.

Näst min wördsamma hälsning till Nädig Frun och hela förnäma Familien, har jag den äran, at städse framhärda

Högädle Hr Archiatorns och Riddarens

Min nådige Herres

Aldraödmiukaste Tienare

Carl Fridrich Adler.

raptim Skeppet Printz Carl

på Wampo redd d. 20 Decembr.

1754.

HögÄdle Hr Archiatorn tacktes wara så gracieux och annäla min diupa wördnad hos Nädig Landshöfdingens, hos Hr ErkeBiskoppens och Herr Archiator Roséns. jag är öfwertygad om den nåden at ingen af dem föraktar min ringa och wählmenta hälsning, utan twärt om lära fägna sig at höra det jag Gudi lof! mår rätt wähl.

Herr Cammereraren Ryman, Herr Böttiger och Hr Hultman³ med deras fruar och barn har jag äfwen den äran at hälsa.

Linn. Soc. vol. I 5—6.

¹ MAGNUS LAGERSTRÖM, född 1691, kommerseråd, direktör i Svenska Ostindiska kompaniet, död 1759; se bref 266 not 3.

² CHRIST. HENR. BRAAD, se bref 346 not. 2.

³ ISAAC RYMAN, Landscammererare i Upsala län. — DANIEL WILHELM BÖTTIGER, innehafvare af akademi-apoteket Kronan i Upsala. — CARL NICLAS HULTMAN, akademikirurg med assessors titel.

ADOLF FREDRIK OCH LOVISA ULRIKA.

460.

Stormäktigste Allernådigste
 Konung och Drottning
 Adolph Frideric,
 Lovisa Ulrica,
 Sveriges Göthes och Vendes
 Konung och Drottning!

Edra Majesteter är jag allerunderdånigst skyldig detta verk, frukten af min mästa och bästa lefnad, det jag nu under Edra Majestetens milda regering fått med nögd och roligt sinne fullborda.

Edre Majesteter hafva, ifrån första lyckeliga ankomsten til riket, städse ansett mig med blida strålar, kallat mig som oftast til Sit Hof, och betygat emot mig all Kongelig nåd.¹

Edre Majesteter hafva ock gifvit den Vetenskapen, som jag idkat, ljus och anseende i Sit Rike, då Edre Majesteter ej allenast allernådigst låtit Skaparens underverk för sig beskrifvas, utan ock hopkallat allehanda jordenes inbyggare af alla tre Naturens riken, samt befält dem inlogeras uti sina präktiga lust-slott Ulriksdahl och Drottningholm, der desse, liksom deputerade från hela vida verlden, få dageligt företräde för Majestetens ögon.

Tror mig altså ej säga för mycket, då jag rent ut bekänner, at ifrån den visa Konung Salomons tid och Drottningens af rika Arabien, inga Potentater gjordt på den Alsmäktiga Skaparens underverk större aktning.

Ty bör och skal denna Vetenskap täfla med alla andra minnesmärken, at göra Edra Majestetens namn odödeliga, då den inpräglar dem i Naturens egen bok, som årligen å nyo uplägges, at blifva med Jordklotet lika beständig.

Himmelen göre Edra Majestetens dagar och regering lång och lyckelig, så vist jag lefver och dör

Edra Kong. Majestetens
 allerunderdånigste och troppliktigste
 tjänare och undersåte

Carl Linnæus.

Tryckt såsom dedikation i *Species plantarum* ed. I (1753); på svenska, fastän arbetet för öfrigt är helt och hållet på latin.

¹ Första gången, då LINNÉ kom i närmare beröring med någon af de kungliga, var 1744, då den året förut till Sverige ankomne kronprinsen ADOLF FREDRIK besökte Upsala och universitets-kanslern vid presentation af alla professorerna »framställde Professorerna ANDREAS CELSIUS och CARL LINNÆUS såsom *lumina Academiae* för sin inkom och utom Riket bekanta lärdom». Följande år skulle äfven Kronprinsessan LOVISA ULRICA göra ett Upsala-besök, hvarför Rektor och fyra professorer, bland hvilka LINNÉ var en, »deputerades att wid detta länets början [d. v. s. vid Flottsund] göra en underdånig upvaktnings». Härvid »blifwer Linnæus ensam antydd att följa med till Ekholmsund, at där få speciel audience hos Hennes Kongl. Höghet». Ytterligare bevis på kronprinsparets bevägenhet erhöLL LINNÉ 1746, då det i början af Juni åter »besåg Academien och regalerade en hop af academie staten med guldmedallier, men då de andra få hwardera sin, får LINNÆUS 2:ne, till tekn at han behagade». Naturligtvis kände han sig häröfver både smickrad och tacksam och särskildt intogs han af den unga, vackra och intelligentia LOVISA ULRICA, hvarför han ock kort därefter (den 18 Juni), då han under sin Västgötaresa samtidigt med kronprinsparet kom till Mariestad, antagligen ej saknades, då »Folket så ifrån staden, som från landet derikring trängdes at få åskåda en så förträfflig Princessa. De sågo, de älskade och wördade hennes skönhet, wishet och mildhet». Till henne dedicerade han ock beskrifningen öfver denna sin resa.

Den mera flyktiga beröring, hvari LINNÉ sålunda kommit till de nämnda kungliga personerna, efterträdades snart nog af en lifligare, förorsakad däraf, att båda började att — följande det då ganska allmänt herrskande modet — anlägga hvarsitt naturalhistoriska museum, den ene på Ulriksdal och den andra på Drottningholm. För dessas ordnande och förökande måste LINNÆUS hjälp anlitas. Därför, när LOVISA ULRICA (1753) »skaffat sig de ståtligaste samlingar af Conchylier och Insecter ifrån Indien, så att de täflade med de största i werlden, LINNÆUS får befallning att komma dit till Drottningholm att beskrifwa alt detta Han fick då det nöjet dagligen conversera med en så stor och dräpelig Drottning och en så mild Konung».

ADOLF FREDRIK hade visserligen förut genom köp förvärfvat sig en samling af djur, mest amfibier och fiskar, »alla från en främmande värld härkomna» och »alla inlagda i Flaskor, fyllda med Spiritus vini», men dessa skänkte han 1745 till Upsala universitet, och LINNÉ lemnade följande år däröfver en redogörelse i disputationen *Museum Adolpho-Fridericianum*.

Följande sin gemäls exempel och sporrad af hennes energiska ifver, började han emellertid sedan att förskaffa sig en zoologisk samling och använde därtill sådana summor, att LINNÉ redan 1753 förklarade, att »Hans Maj:ts samblar fortare än någon annan», och följande år, att »Hans Maj:ts cabinet blifwer det största i welden; rätt nu är swårt att lägga något till». Och häröfver skulle ett praktverk med talrika planscher utgifvas. LINNÉ kallades därför till Ulriksdal, hvarvid »Deras Maj:steter låto LINNÆUS hela dagen wara deras speciella sällskap och liksom han tillhört Hofwet, då ej annat talades än om Naturalier, som af Öfwerheten nädigt hördes och betraktades». Äfven un-

der följande år, ända till 1766, vistades LINNÉ längre eller kortare tider på det ena eller andra af de nämnda slotten, ifrigt arbetande, men ock kungligt belönad.

Den första frukten af denna hans verksamhet är den 1754 utkomna första delen af det ståtliga verket *Museum Sæ Ræ M:tis ADOLPHI FRIDERICI regis*; af andra delen utkom däremot endast (1764) en *Prodromus* såsom ett bihang till *Museum Sæ Ræ M:tis LUDOVICÆ ULRICÆ*. Detta senare, som nästan uteslutande afhandlar insekter, snäckor och musslor, fick väl ej en sådan utstyrsel, som från början var ämnadt, men LINNÉ förklarade dock: »Jag må skatta mig nögd, att jag fått här måla Eders Kongl. Majestäts Åminnelse i dessa kräken, som ehuru små, dock likväl uthärda lika med Jordklotet, och så länge förordnad för Skaparen läses i naturen af förnuftiga Människor, skola dessa uplifva Åminnelsen af Eders Kongl. Majestät, som icke allenast sjelf ärkänt det rätta nöjet, at värda Skaparen af verket, utan ock så högt gynnat denna Wetenskapen om Skaparens wishet, at dymedelst de flästa och raraste Djur blifwit för Människoslägtet bekanta gjorde». Om beskrifningen på Konungens museum hyste han däremot den sanguiniska förhoppningen, att den »skulle rista vår wisa konungs namn så fast som någon runsten, och göra hans namn så perpetuelt som konung CARLS batailler».

AHLELÖF, JONAS JOACHIMSON.

Född i Dalarne 1717, studerade i Upsala och var därunder Linnés lärjunge, apologist vid Göteborgs trivialskola 1745, kyrkoherde i Frillesås af Göteborgs stift 1752, kontraktsprost 1768, död 1783. — Uppgifves hafva varit »underlig och föga lärd, dock snäll i Historia Naturalis», hvarför han ock 1752 fick en silfverkanna af Drottning LOVISA ULRIKA och sedan en belöningsmedalj i guld.

461.

WälBorne Herr Archiater,
HögGunstige Herre!

Så stor och obeskrifvelig WälBorne Herr Archiaterns Höga gunst mot mig under mit korta vistande vid Upsala varit, så oförmögen finner jag mig med deremot svarande ord kunna den samma värdigt beprisa. Uptag dock WälBorne Herr Archiater mine otillräckelige meningar, såsom vedermälen af min högacktning för WälBorne Herr Archiatern, samt min oafloteliga värn, den vid lifvets slut skal endast uphöra, som en tillsträckelig vedergällning för all hafd möda. Allmackten upfyller i rikt mått, hvad min ofulksomhet ej förmår önska! Han uppehåller WälBorne Herr Archiatern i långliga tider under all behagelig välmågo, til den

lärda världens förundran, kära Fosterlandets heder och sanskyldiga nytto, de lärgirigas sanna undervisning och förmån, samt förnäma Familiens beständiga flor! Himlen låte sent den dagen frambryta, på hvilken vi skola sakna vårt rikes oförlikneliga Dioscorides¹, åtminstone nalcke natural historien desförinnan närmaste högden af sin fullkomlighet!!!

Med min ödmjukeste upvacktning hade väl för skolat framkommit, men dels har jag varit om WälBorne Herr Archiaterns vistande i Upsala okunnig, dels har min rescamerad Haemorrhoids caeca plågat mig efven sedan jag kom hem. önskeligit vore något specificum funnes emot en så pinsam sjukdom, hvilcken är här i Staden nog almän.

Ehuruväl *Phaseolus* Hort. Ups: spec: 4 är af WälBorne Herr Archiatern uti Actis Stockh.² tillräckelig. beskrefven, tyckes jag hafva fog öfverstyra några jag här fådt, emedan de tyckas gå ifrån de beskrefne deruti, at desse äro hvite och hafva om det aflånga hvita hilum en svart ring.

Hos Herr CommerceRådet Lagerström har jag framburit WälBorne Herr Archiaterns hälsning, hvarvid Han viste sig besynnerlig. förnögd. och tackade för tilbådet, lofvade efven närma're åt våren begära några frön utaf Academiae trädgårdens. Uti WälBorne Herr Archiaterns höga gunst ber ödmjukast få vara innesluten, hvaremot, med all uptänkelig vördnad, skal til mit sidsta lefva

WälBorne Herr Archiaterns,

Min HögGunstige Herres

aldra ödmjukeste tjänare

Jonas Ahlelöf.

Götheborg d. 29

Jan: 1752.

Linn. Soc. vol. I: 9—10.

¹ Häntydan på det tillnamn *Dioscorides secundus*, som LINNÉ erhö'll, då han 1736 invaldes till ledamot i *Academia Imperialis Leopoldino-Carolina naturæ curiosorum*.

² *Phaseolus radiatus* L. Sp. pl. ed. II p. 1018. — Utförligare beskrifven i LINNÉS afhandling: *Beskrifning på et slag Ostindiska ärter, som äro tienlige uti sten-passion* (Vet. Akad:s Handl. 1742 s. 202).

WälBorne Herr Archiater,
Högförnäme Gynnare!

Om ej hogkomsten af al den gunst, mig utaf WälBorne Herr Archiatern under mit vistande vid Academien vederfors, någorlunda lindrade mit trägna Scholae arbete, och dagelig väntan af den ljufva Florae annalckande uplifvade mine matta sinnen, vet jag säkert ej hvarvid jag skulle uprätta mig.

Nu understår jag mig öfversända de observationer, som af mine wänner äro gorde vid sädesbergningen och såningen uppå flere ställen i detta stift¹; som utur deras bref och förteckningar äro i möjeligaste måtton riktigt utdragne. Ännu felas väl för Halland, men hoppas kunna med första efven dem öfversända.

Ehuruväl ej nogon skulle täncka at SALMO Faun: S. 310² skulle finnas så långt ifrån lapske fjällsjöarne, så får jag dock nu äran ibland de förste derom gifva berättelse, at han här nedre finnes, fast ej mer än på et enda ställe i Elfsborgs län, Bollebygds härad och sochn, uti en insjö, som kallas nötsjön, hvarest han allenast en gång om året vid sin leketid, nemlig. Novembris månads början fås, men desemellan synes vara aldeles försvunnen. Jag tviflade mycket om denne skulle vara den lapska röding, til des jag efter mycket besvär feck en uptorkad fisk, hvilcken efter WälBorne Herr Archiaterns beskrifning granskades så noga möjligt var, då jag ej annat kunde finna än beskrifningen träffade på denna noga in, fast jag ej ville på något sätt sönderrifva honom, på det han må vara tjanlig at vid upkomsten kunna undergå ny granskning. Til hösten skal ej försumma skaffa mig honom färsk, och då gransyn-tare betrakta honom.

Skulle Naturalhistorien kunna få någon tilökning genom en fisk, som jag nyligen fådt, skulle jag anse det för en besynnerlig förmån; skal derfore ej försumma vid första lägenhet upsända honom til WälBorne Herr Archiaterns gunstige skärskådande; jag har väl sjelf betraktat honom så noga jag kunnat, och sökt at beskrifva honom, hvilcken beskrifning i ödmjukhet medsänder, dock ej i annan afsickt, än begära WälBorne Herr Archiaterns gunstiga rättelse, uti de fel jag här vid beskrifningen kunnat begå, hvilcket kan vid en annan beskrifning tjäna mig til nytto. Antingen denne fisk bör föras til Sciaena, eller Perca

har jag ej kunnat utgrunda, ty den har nog likhet med begge genera, fast jag tyckes sluta af de måste kännetechn, at den blir Perca.

En anmärkning bör jag ej omält lämna, som jag nyligen feck höra iackttagas af en del förståndiga bönder, hvaraf de säga förut antingen et fruktsamt eller ofruktsamt år blifver; om isen, när han om våren går bort, vräkes i sjöar eller åar uppå land, så äro de säkre om en härlig gröda, men om han eljest går bort och i vatnet förtäres, vänta de derpå orten misväxt, hvilket de med uprepande af flere framfarne år, som efter detta märcke slagit in, bestyrckte; och som prof dertil berättade, huru isen i år utan at kastas på land så småningom bortsmält, hvarföre de derstädes ej spåt sig någon rik bärgning; skulle så vara i sanning tyckes bördigheten komma af vatnets flödande lika som i Aegypten. Huru vida detta träffar in på den orten, hvarifrån berättelsen kommit, skal jag ej förgäta höra efter, samt i ödmjukhet lemna berättelse.

Medelst et Lectorats ledighet härvid Gymnasium är nu rum öpet för Hist. Nat. Lection; önskeligit vore at vår ort kunne få fägna sig af en så stor förmån. Doctor Montin³, som nu är här i staden, säges med allo makt söka samma lediga lection: Consistorium väntar allenast på Hans Kongl. May:ts nådiga utlåtelse. — Genom H. Staf⁴ understod mig i ödmjukhet anhålla hos WälBorne Herr Archiatern om några af de americanske frön; beder ödmjukast det ej ogunstigt uptages.

Så overderlig förmån jag skattar mig äga, uti WälBorne Herr Archiaterns höga gunst, så hjertelig är min önskan för Des höga välgång, hvilcken endast med lifvet skal slutas; Beder därföre ödmjukast få räknas ibland

Wäl-Borne Herr Archiaterns

ödmjukaste tjänare

Jonas Ahlelöf.

G-borg d. 1 Aprill

1752.

Linn. Soc. vol. I: 11—12.

¹ I afhandlingen *Vernatio arborum* finnas dessa AHLELÖFS iakttagelser för 1750—51 intagna.

² *Salmo alpinus* L. — Redan i Västgötaresan omtalas (s. 257), att i Värmland iaktogs, att »*Röding* (Faun. 310) fans uti Siön Yngen, som eljest är sällsynt utom Lappland och Vettern».

³ LARS MONTIN, då praktiserande läkare i Göteborg; jfr. bref 364 not. 2. — Något lektorat i naturalhistoria blef ej då inrättadt.

⁴ Antagligen MART. STAAF, student i Upsala 1752, död 1789 såsom direktör för schäferierna i Västergötland.

463.

WälBorne Herr Archiater och Riddare af Kongl. May:ts
 Nordstjerneorden,
 Förnämne Gynnare.

Tillåt WälBorne Herr Archiater mig få, ibland de oändelige göromål, som syslosätta WälBorne Herr Archiatern, medelst desse rader göra min ödmjuka upvaktning.

Ehuru sjelfva omögeligheten blir för mig kunna med vederbörlig årkänsla aftjäna al den höga gunst, besynnerliga möda och makalösa undervisning, jag ägde lyckan åtnjuta under det korta vistandet, utaf WälBorne Herr Archiatern, understår mig dock lemna et litet, fast alt för otillräckeligt vedermäle af mit tacksamma sinne, uti en Ponchebohl och $1\frac{1}{2}$ dusin kuppar, dem WälBorne Herr Archiatern tackes vara gunstig och ej försmå; jag beklagar rät mycket, at ej lika kuppar kunde fås til Bohlen. En annan gång torde större likhet kunna ärnås. At ej något måtte under resan vara skadat är min önskan!

Vil ej annat förmoda, än den fisken, hvars beskrifning jag hade äran WälBorne Herr Archiatern öfversända torde redan vara kommen i händer. Nu understår mig otydelig. lemna upteknig uppå en annan fisk jag nylig fådt, men ej förmedelst mine scholesyslor kunnat tilfyllest beskrifva; utseendet är nog på längre håll likt en lax, men Branchiostega förbjuder det. torde altså få komma under Gadi slägte, emedan denna fisk hafver 7 ossicula branchiostega (fast det ena är nog bret) på hvar sida. Fisken hafver små ovala fjäll öfver hela kroppen glest satte, som äro nedan för sidolinien silfverfärgade men ofvan mörkare. Är 1 aln eller mer lång. hafver 8 fenor, den första har 12 mjuka och delta strålar; 2 rygfenor, den första har 10 och den 2 38 delte strålar; 2 bukfenor hvardera af 7 strålar. Gumpfenan består af 37 strålar, begynnas vid ano, som är långt närmare hufvudet än stjerten, och slutas 2 tvärfinger framom stjerten. Stjertfenan har 28 strålar, alla mjuka och merendels delte. Denne fisk fås ganska sällan af fiskarne och kallas af dem Kummul¹, et namn, som hitintills ej varit någon svensk Ichthyolog kunnigt, fast det i flere secler funnits i Kronones upbörds och jordeböcker, och ännu är en persedel efter hvilcken fiskarne här uppå öjorne til en del måste gifva sin skatt, och hvartill de fordom til et vist antal uppå hvarje gård varit taxerade. Detta tyckes kunna såsom et bevis til vatnets aftagande anföras. Nu finnes detta fiskeslag uti Norsjön 12,

14 mil ifrån dessa öjar uppå 70 famnars djup til det ringaste, men til-förene, när denna fiskskatt pålades dem, hafva de tvifvelsutan kunnat fånga dem vid egna stränder, som synes så mycket troligare, som haf-vet strax utan före eller så kallade Kattegat äger ännu 60 famnars djup. Bevis til vatnets fallande kan man få otaliga vid denna skärgård; ty för-utan det at alla skär och öjar jemte bergen ej består af annat än sand blandad med hafssnäckeskal, hvilcka efven på högsta bergskullarne uti springor och iholigheterne liggande, vitna om hafvets forna högd, finnas skär, som för mindre än 100 år sedan ej kunnat, syns nu mera visa sig öfver vattubrynen. Trenne öar besynnerligen, nemlig Bränö, Asperö och Kösö, synes, som skulle de efter 100 år eller mer gå til en, ty sun-den dem emellan, hvilcka tilförene varit nog djupa för mindre fartyg, äro nu ej nog djupa för små båtar, hvadan fiskarne fullkomligt tro, at desse 3 öar efter någon tid blifva et land.

Mäst alla de snäckor Wälborne Herr Archiatern uti Västgöta-resan anmärkt har jag funnit, och desutan några helt fina, af hvilka några slag äro til H. Staf öfversände, men nu understår mig innelykt öfver-skicka 2:ne, hvaraf ej funnit mer än 2:ne af hvarje sort. Skulle detta blifva något nytt species, fägnade jag mig hjerteligen.

Allium F. S. 263² finnes uppå Hinsholmen här i skären til största myckenhet. Des starka lukt och skarpa smak tyckes lofva den rum i Apotheqven. *Taxus* växte efven på några holmar, efven strandkål. En varietet af *Cucubalus* marit.³ växte på den täcka holmen lilla danemark, som innelykt har äran öfversända. Utbeder mig ödmjukast få uti Wäl-Borne Herr Archiaterns höga gunst vara innesluten; skolande med oup-hörlig önskan för Wälborne Herr Archiaterns och Des förnåma Familjes beständiga flor, jemte ödmjuk högaktning til mit sidsta framhärda

WälBorne Herr Archiaterns och Riddarens af Kongl. Nordstjerneorden

Min Förnåme Gynnares

ödmjuckeste tjänare

Jonas Ahlelöf.

Götheborg d. 17

Junii 1752.

Linn. Soc. vol. I: 13—14.

¹ *Gadus Merluccius* L. Saknas i första editionen af *Fauna svecica* och synes först genom AHLELÖF blifvit för LINNÉ bekant såsom tillhörande vår fauna.

² *Allium ursinum* L.

³ *Cucubalus Behen* L. β . (= *Silene maritima* With.)

464.

• WälBorne Herr Archiater, samt Riddare af Kongl.
Maj:ts Nordstjerne Orden,
Förnäme Gynnare.

Under tilförsikt af vanlig gunsts ärnående, understår mig med desse ringa rader WälBorne Herr Archiatern upvakta. Emedan jag undfådt några ostindiska frön, vil ha äran dem öfverskicka, på det de med första måtte kunna säas; likaledes öfversändes några vägster från samma ort. ödmjukel. bedjandes jag måtte derå få namn; men sjelfva vägsterne täckes WälBorne Herr Archiatern behålla. Ganska få vägster har jag i år af H. Osbeck¹ och Torén² fådt, emedan den förre tagit så många åtskilda species, och således ej kunnat tagit öfver 1 eller 2 af hvarje sort. H. Torén deremot varit nog sjuklig och således mindre kunnat hämtat. H. Osbeck har ibland andra rara vägster en Gynandrist af en besynnerlig artig structur, och en altförtäckt hvit blomma,³ som säkert blifver et nyt species, men största omsorgen blir at få hanne hel up, at ej några delar blifva skadade; som med upresande Gymnas[ister] skal ske, så vida man kan få fatt på dem. En art potatoes har H. Osbeck med sig, som äro besynnerlige, kallas på Chin.: Jams⁴; roten är helt lång som en morot, när hon afbrytes är hon unuti helt gelatineus och smakar med en blanning af olja och mjöl; torkas hon åter, får hon ej allena färg utan och smak aldeles som rågmjöl, ja när man rifver detta torkade, blir det til et pulver likt mjöl. Jag har satt en bit i en kruka; i fal det lyckas, skal jag i ödmjukhet gifva berättelse. Vil denne vägst trifvas här, lofvar hon riket förmån.

I, ödmjukhet vil ha äran berätta WälBorne H. Archiatern, at jag lyckelig. funnit *Coclea subarenaceo-marina* It. vest. p. 187^a hvilcken aldeles kommer med beskrifning. pag. 188 öfverens, men skiljes ansenlig ifrån figuren Tab. 5, besynnerligen vid den ändan, der apertura finnes. Med särdeles nöje feck jag ärfara hvartil hålen för henne tjente, nemlig. at derigenom tråda sin långa snabel genom aperturen holet upefter och ända til botnens superficies, hvarest hon säkert emottager hvad henne til föda kan på botnen kräla. Curieust var efven at se, huru muslan så snart jag feck fatt henne under botnen och lyfte henne ifrån vattubrynen, hon då strax öppnade andra ändan och igenom et aflångt hål utsläppte en vac-ker hop rent vatn, $\frac{1}{4}$ kvarter vid pas, hvilket i fullkomlig sträng flöt til sista droppen; snabelen var då indragen och syntes endast rudimenta til

honom hela dagen; sedan desse muslor hadde legat et dygn i luften, begynte deras snabel komma ut, men så snart de vidrördes drogs han in; desse snäckor hade til besynnerlig förundran lif hela 5 dagarne i luften. 2:ne snäckor har jag, då de voro halfdöda, öpnat och med möjligaste försigtighet uttagit deras krop, hvilcken lagd i $\sqrt[5]{6}$ skal vid första tillfälle blifva öfversänd. Angående hålen så voro de merendels 2:ne, et vidare, och mindre det andra, men så fan jag dock på åtskilliga ställen allenast et hål och kunne runt om ej märka mer, fast likaväl muslan märktes. Det lilla hålet tror jag ej utan skäl är det rör, hvarigenom muslan utsläpper det vatn hon med snabelen indragit. Muslorne som betäcka denna kroppen äro ganska sköra och tunskaliga, dock af olika storlek.

Uti WälBorne Herr Archiaterns höga gunst ber ödmjukast få vara innesluten, emot hvilcken förmån min åkallan skal för WälBorne Herr Archiatern, samt Förnäma Familiens beständiga flor vara: framhårdande med djupsta vördnad WälBorne Herr Archiaterns, samt Riddarens af Kongl. Mays:ts Nordstjerne Orden

Min Förnäme Gynnares
aldra-ödmjukaste tjänare

Jonas Ahlelöf.

Götheborg d. 22

Julii 1752.

Linn. Soc. Vol. I: 15—16.

¹ PEHR OSBECK, se bref 172 not. 1.

² OLOF TORÉN, under åren 1750—52 skeppspredikant på ett af Ostindiska kompaniets fartyg under dess färd till Ostindien och Kina, hvarunder han gjorde samlingar af naturalier, som sedan bestämdes af LINNÉ; död 1753.

³ *Epidendrum amabile* Linn. Sp. pl. ed. II s. 1351.

⁴ *Dioscorea Batatas*, — Denna, härstammande från Kina och Japan, är numera odlad i alla tropiska länder.

⁵ *Mya arenaria* L. Faun. suec. ed. II p. 516. — »Just då wi här [på Oroust] spasserade på hafsbotten, fingo wi se, at botnen på åtskilliga ställen war genomborad med 2:ne hål, smalare än et twär finger, som altid stodo 2 och 2 jämte hwarandra, men aldrig 1 eller 3; wi märkte därjämte ingen upkastad jord, och förstodo altså icke, hwart jorden efter hålen blifwit bärtförd. Wi sågo desse hålen merendels på 1 alns djup, och däromkring längs efter stranden; lusten sporrhögg mig at få weta hwad slags maskar brukte göra sådana hål, dem jag måtte med skaftet af en Tobakspipa, som gick perpendiculairt neder til 1 quarters djup, då hon stötte emot något hårdt, såsom ett hällebärg; när jag satte wärjan i hafsbotten, gick hon hela alnen neder, utan at möta något bärg; men ehuru ofta jag med skaftet stack i hålen, stannade det altid, liksom emot en klippa, utan at någon mask wisade sig, ty begynte wi

med händerna at grafwa, hwar som wi sågo 2:ne hål, och när wi kommo till botnen på hålen, funno wi en stor mussla, men ingen mask; ehuru ofta wi grofwo, så war alltid en sådan mussla vårt byte, som altså gjort dessa hål, men at weta, huruledes hon kommit tilwäga därmed, eller huru hon kommit så långt neder under sjöbotnen, war ej lätt att begripa.» (Linn. Wästg.-resa s. 187—88).

⁶ $\sqrt[3]{}$ = spiritus vini, sprit.

ALSTRÖMER, CLAS.

Son till JONAS ALSTRÖMER, född 1736, studerade i Upsala 1750—53, hade sedan några år tillsyn öfver en del af fadrens många egendomar och anläggningar vid Alingsås, fortsatte 1758—59 sina studier i Upsala, anträdde i Februari 1760 en längre utrikes resa, hvarifrån han återkom i November 1764, tjänstgjorde därefter i några ämbetsverk i Stockholm och erhöll 1770 afsked med kansliråds titel, blef direktör för Ostindiska kompaniet och utvecklade en storartad verksamhet till främjande af allmännyttiga och vetenskapliga företag, hvarför han 1778 upphöjdes till friherre. Sedan hans förmögenhet genom olyckliga handelsföretag betydligt reducerats, flyttade han 1785 till Gåsevadsholm i Halland, där han redan förut börjat samla ett utvaldt bibliotek samt ett museum af naturalier, modeller, fysiska instrument m. m. och där han 1794 afled.

Någon redogörelse för hans utrikes resa har ej publicerats, hvarför de af honom till LINNÉ sända bref, som ännu finnas i behåll, ansetts förtjänta att här meddelas. De vittna om hans lifliga naturalhistoriska intresse, och som bevis därpå kan och anföras, att han under denna sin färd till LINNÉ hemsände ej mindre än 1550 prässade växtarter, 250 fröslag, 202 arter snäckor, 60 dito koraller och andra hafsdjur, 12 torkade och 82 spritlagda fiskarter samt en mängd lifvande växter, lökar och rötter.

Ett annat bevis på det intima förhållandet till Linnéiska familjen äger man däri, att då den yngre LINNÉ 1781—82 företog sin utländska resa, försträckte CL. ALSTRÖMER honom därtill nödiga medel. Efter LINNÉs d. y:s död gjorde ALSTRÖMER ett anbud att köpa de Linnéanska samlingarne, men detta kunde för den erbjudna summans ringhet, jämförd med det engelska anbudets icke antagas. Han försökte därefter, ehuru förgäfvets, att förmå universitetskanslern att draga försorg om deras inköp för Upsala universitets räkning. Något af samlingarne blef dock genom honom räddadt åt fäderneslandet: LINNÉ d. y. hade nämligen bestämt, att efter hans död »*herbarium parvum*», bestående till ej ringa del af sådana växter, som utgallrats ur det större herbariet, skulle lemnas till ALSTRÖMER såsom betalning för dennes fordran (200 dlr spec.), och som han på intet vilkor ville afstå härifrån, blef sagda »lilla herbarium» införlifvadt med samlingarne på Gåsevadsholm samt kom sedan till Riksmuseet.

Endast ett ringa antal af bref från LINNÉ till CL. ALSTRÖMER synas nu finnas i behåll. Många, särskildt under den senares utländska resa skrifna, gingo antagligen förlorade vid den stora eldsvåda, hvarigenom 1779 i Alingsås därvarande samlingar m. m. blefvo förstörda.

Wälborne Herr Archiater och
Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

Chinesiska Naturalierne har jag sedan mitt sednaste merendels genomgådt.¹ Det okända måste jag lämna tills de på Siön varande nödige böcker ankomma, men hjälper det icke eller, så utbeder jag mig att fa skicka dem till Herr Archiatern till namngifning. Samlingen var långt mindre än skryt och berättelser derom för mig. Samlaren är likväl hågad för recruteri, i synnerhet som han får profitera af både Brads och Pontins² sällskap samt en Honett Capitain på den långa Suratts resan.

Cucurbitæ? fructus var äfven med ifrån Cap, där den ätes. För några dagar sedan rutnade hon, hvarföre jag nu endast kan skicka Kärnorne. Skapnaden var nästan rund med något hoptryckta ändar, omgifven med en upbögd knölig list.

Ett stort frö funnit på Java följer ock härjämte. Jag utber mig underrättelse om dessa begge kännas och hvilka de äro.

Åtskilliga snäckor, Fiskar, Watten-Insecter och Vermes kunna vi ännu ej determinera. Deribland är en mask som har lika som en smal sprutslang till bo, En Nereis, en så kallad Hafsdrufva m. m.

Ännu äro få Trägårders anstalter gorde i brist af min Fars närvaro, som måste gifva bifall till förslagen. Då det är skett, utber jag mig få göra några förfrågningar.

Min samlare Hr Boethius³ har nu begärt Instruction af mig till Suratts resan. Om Hr Archiatern har något synnerligt dit att Committera, så utbeder jag mig befallning.

Jämte min vörndad till Nådiga Frun samt hälsning till Hr Carl framhårdar jag med största tillgifvenhet

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens
ödmjukaste Tienare
Clas Alströmer.

Alingsås d. 7 Novbr.

1759.

Linn. Soc. Vol. I: 49—50.

¹ En »Catalogus Chimensium», upptagande de naturalier, mest snäckor, som ALSTRÖMER tilltrott sig att bestämma, är fogad till detta bref. Den har dock här utelemnats, såsom varande af ringa eller intet intresse.

² DAVID PONTIN, se bref. 330 not. 2.

³ JAKOB JAKOBSSON BOETHIUS, född 1727, död 1784 såsom kirurg vid K. eskadern i Göteborg. Under sina mannaår reste han såsom fältskär på Ostindiska kompaniets fartyg ej mindre än 13 gånger till östra Asien och samlade därunder en del naturalier.

466.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden.

För Herr Archiaterns sista gunstiga bref tackar jag ödmjukast och skall ej förgäta att meddela af min Chinesiska samling hvad Hr Archiatern åstundar.

Nu är så väl min som Hr Logies¹ spanska resa beslutad och skall ske med ett af de 2:ne Ost-Indiska skeppen, som i nästa månad utgå. Hr Archiatern, som alltid varit min största Gynnare, tackes äfven nu gynna mig med ounbärliga påminnelser och en god instruction, utom hvilka Jag snart torde försumma de angelägnaste observationer. Min väg kommer att gå genom Portugal, Spanien, Frankrike, Ängland, Holjand, Tyskland och ändteligen hem tillbaka. Gud gifve mig dertill lycka!

Hr Archiaterns stora namn, som med Högaktning är bekant i alla Länder, skulle icke litet accreditera mig, om det tecknades under några address brefver. Jag vunno derigenom bekantskaper, som annars aldrig af mig kunde vinnas och än mindre förtjenas. Hr Logie skiljes från mig i Cadix, där han tager vägen till Gibraltar att hälsa på sina K. Föräldrar. Att Jag under mitt nöjsamma vistande i Upsala förnämligast profiterat af Hr Archiaterns ömmaste omvårdnad och trägnaste undervisning samt flere Professorers föreläsningar i Natural Historien och andre Oeconomiska Grundläror, därom önskade Jag mig något vitneshörd.² Jag beklagar, att Jag försummat begära det, under Hr Archiaterns Rectorat; men som Hr Archiaterns namn fördubblar dess värde i mina händer, så torde detta Testimonium kunna antidateras och af Hr Archiatern såsom Rector underskrifvas. I vidrigt fall utber jag mig Hr Archiaterns private Testimonium. Att under samma Rector såsom student blifva både in och utskrifven,³ gorde både början och slutet af mina akademiske år behagelige. Så väl Testimonii expenser, som hvad jag för Böcker är skyldig, skall jag med nästa sända, ty tiden tillåter mig nu ej att sammanräkna det.

Wid min sista varelse i Götheborg fick jag af en Öst-Indiefarare en väl upstoppad Diomedea demersa, som berättades simma starkt under vattnet och jaga fisk. Om något vid dess färger eller skapnad är obekant, så kan det nu observeras. Hon är besynnerlig med sina Pennlösa vingar och upstående vassa knöl på Ryggen.

Min vördnad till Nådiga Frun och hälsning till Hr Carl, hvaremot jag framhärdar

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens
Ödmjukaste tjänare
Clas Alströmer.

Alingsås d. 19 December

1759.

Linn. Soc. vol. I: 51—52.

¹ FREDRIK LOGIE, son af svenska konsulen i Algier, åren 1756—58 LINNÉs lärjunge i Upsala; jfr TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning* II bil. XIX.

² Ett öppet rekommendationsbref, som i afskrift finnes i Vet. Akad:s bibliotek, blef ock af LINNÉ utfärdadt af följande lydelse:

Lectori.

Præsentium literarum exhibitor Dom. CLAUDIUS ALSTRÖMER, Nobilis Svecus, qui ad hanc Academiam Upsaliensem numero Civium Academicorum Anno 1750 adscriptus fuit, ab eo tempore operam indefessam navavit rebus Œconomiam privatam et Historiam Naturalem spectantibus, meoque lateri per plures annos arcte adhæsit, et in plerisque Historiæ Naturalis partibus istos fecit progressus, quos discipulorum meorum nullus alius. Hunc itaque præstantissimum dilectissimumque artis meæ filium, tamquam proprium commendo omnibus, qui virtutem, sapientiam, Botanicen reliquasque Scientiæ Naturæ partes amant et colunt; præstita ipsi officia tamquam in me ipsum collata semper reputabo. Dabam Upsaliæ 1759 d. 12 Decembr.

CAROLUS LINNÆUS,
Acad. Ups. h. t. Rector, Arch. Reg.
Med. & Botan. Prof. p. o.
Eques auratus.

³ LINNÉ var universitetets rektor v. t. 1750 samt h. t. 1759 och 1772.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden.

Nu på stunden kom jag hem från en liten resa på landet, så att Jag efter vanligheten har kårt om tid och hinner ej tillfyllest besvara Hr Archiaterns påminnelser i Brevet till Hr Logie, men med nästa Post skall Jag säkert sända min skuld för exemplarerna af Burmans Fasciculæ.¹

Straxt vid min nedkomst hit berättade Jag tillståndet af den grå Papegojan, sådant som jag hört det af andra, men sjelf har jag ännu ej haft tid att resa till Gräfsnäs, ej heller har årstiden sedan min hemkomst efter mitt tycke varit tjenlig till hennes upsändande, hvarföre jag ej derom gjort någon anstalt. Ännu vet jag ej annat än att hon lefver, men skal dock derom göra mig vissare underrättad.

Conchillier har Jag låfvat och det voro största skam af mig, att ej hålla det, i synnerhet emot Hr Archiatern, hvilken Jag är mer skyldig än Jag någonsin med ord eller gärning kan afbörda. Omöjiligen hinner Jag sjelf genomgå våra Snäckor, utan Jag har lämnat dem till Doctor Fagraeus², att efter min bårtresa uttaga och sända Hr Archiatern så väl de begärte som nya, om de än voro makalösa. Fogeln (Diomedea demersa) skall ock följa med till läns, men den törs Jag ej gifva bårt för min Gifvares skuld.

Jag börjar nu tvifla om vår Viverra är Ichneumon eller ej. Intet annat än färgen strider mot Hasselquists description. Tänderne har Jag ännu ej kunnat få se för bristande bättre bekantskap, ej eller posteriora i anseende till sexus och om där fins någon folliculus. Han gifver ingen lukt ifrån sig. Bites grymt då han blir arg. Han bet ihjäl en stor hund på Skeppet. Går på hälarne och alltid som han skulle smyga sig. Äter gärna Rätter och häldre rätt än kokat kött. Går ikring som Hund, när han skall lägga sig. Ligger mäst om dagarna, män vakar om nätterne. På Skeppet kallades han Javanisk katt.

För Hr Archiaterns Gunstiga och hederliga testimonium tackar Jag ödmjukast, önskandes mig tillfälle att visa åtminstone min vilja att vara sådan som det lyder, ehuru Jag aldrig förmår det.

Af Spanska Ministern har Jag jemte recommendationsbrefver äfven fått Hr Archiaterns Pacquet till Premier-Ministern de Vals att frambringa, hvilket sker med nöje.

Skeppen ligga än infrusne och sägningen hindras af den starka kölden, som än continuerar, så att Jag knapt före 14 dagar härefter kommer ut.

Jag framhårdar ouphörl:n

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Alingsås d. 13 Januarii
1760.

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiater
samt Riddare af Kongl.
Nordstjerne orden Wälborne*

Herr Carl Linnæus.

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 55—56.

¹ Antagligen J. BURMANS *Rariorum africanarum plantarum ad vivum delineatarum . . . decas I—X.* Amsterd. 1732—39.

² JOHAN THEODOR FAGREUS, född 1729, en af LINNÉS mera framstående lärjungar, stads-physicus i Alingsås, död 1797. Biträdde CL. ALSTRÖMER i vården af dennes naturaliekabinett.

468.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden.

Jag hade ej trott att nu kunna hafva den ähran härifrån skrifte-ligen upvakta Hr Archiatern och Riddaren, men den starka vintern har med Isen så instänkt Skeppen, att den antingen måste sågas eller brytas af stark västan storm, hvilken sednare man hittills fåfängt väntat, och sägningen har varit försökt med förfrusna näsor och hakor på arbetsfolket. Nu börjar vintren blifva lindrigare, så att Jag hoppas snart blifva rese-färdig. Men skulle Hr Archiatern behaga hedra mig med något bref, så kan det likväl adresseras på Alingsås under Doctor Fagræi couvert: är jag hemma, så är det så mycket bättre; annars blir det mig väl tillsänt på Cadix.

För altför lång Credit på Plumiers taflor tackar jag ödmjukast. Efter Hr Archiaterns egit uppgifvande kasta de 59 rd. K:pm. hvilka jag härjämte har den äran sända.

Doctor Fagræus är och har varit några dagar hos sin patient major Hjerta¹ på landet, hvarföre Jag [ej] fått communication af Hr Archiaterns högtärade bref till honom.

Jag hinner ej nog upplysa Hr Archiatern om vår förmente Ichneumon. Rumphii Ritning² olikar ej mycket och dess beskrefne seder komma aldeles öfverens, men färgen ej så väl, ty båttnen af håren är gulaktig men spetsarne svarta. Går på tassarne. Snål efter råttor och tar dem lätt. Will gärna klyfva, men klorna på framfötterne har sjömännenne klypt af.

Doctor Fagræus är väl ej ännu gift, men — — — —³.

Gud vet hvad Solander⁴ tänker på. Jag tror på sådant sätt att komma förr till England än han. Wäl vore likväl, om vi där kunde råkas.

Huru Jag skall kunna bli sväger med min yngre bror, ser jag ännu ingen lägenhet, men nog är det möjligt med den äldre,⁵ som nu är i Paris och hemväntas i Mars eller April månad. Gå huru det vill, så glömmer Jag aldrig min valde och älskade Wettenskap, men har jag mer, så kan jag ock mer påkåsta. Gud gifve mig någon gång tillfälle att kunna förtjena min vördade Informators goda Loford.

Ännu kan jag ej med visshet säga, om Jag kommer att resa på 1, 2 ell. 3 veckor.

Min vördnad till Nådiga Frun och hälsning till Hr Carl ber jag anmäles, hvarjemte jag osafatelligen framhårdar

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Alingsås d. 19 Januarii

-Clas Alströmer.

1760.

Linn. Soc. Vol. I: 53—54.

¹ CARL HJERTA, då major, slutligen generallöjtnant, bosatt på Lagmansholm i Västergötland.

² GEORG EVERHARD RUMPF (eller RUMPFIIUS), född 1627, holländsk guvernör på Amboina, för sina förtjänster om Ostindiens naturalhistoria kallad »*Plinius indicus*», död 1702. Hans här afsedda arbete är *Herbarium Amboinense* (Amsterd. 1741—50). LINNÉ citerar den däri befinnliga afbildningen under *Viverra Ichneumon* Syst. Nat. ed. X p. 43.

³ FAGRÆUS blef kort därefter gift med en dotter till prosten i Lena Jon ALIN.

⁴ DANIEL SOLANDER; se bref. 192 not. 4.

⁵ JONAS ALSTRÖMER efterlemnade utom brefskrifvaren tre söner: 1) PATRIK, född 1733, direktör i Ostindiska kompaniet och v. landshöfding i Elfsborgs län, död 1804; 2) AUGUST, född 1735, handlande i Göteborg, död 1767; 3) JOHAN, född 1742, direktör, död 1788. Den förstnämnde blef 1760 gift med CHRISTINA MARIA OLLONBERG, och dennas syster HELENA SOFIA (sedan gift med Hofjunkaren J. GRIPENSTEDT) antyder CL. ALSTRÖMER här som sin måhända blifvande hustru. Däremot blef han i själfva verket sväger med den yngre af sina äldre bröder, i det att han 1770 blef, såsom LINNÉ synes skämtvis antydtt, gift med SARA CATHARINA och AUGUST 1764 med ANNA MARGARETHA, döttrar till den bekante direktören vid Ostindiska kompaniet NILS SAHLGREN.

469.

Cadiz d. 30 April 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden.

Jag försummade min största och käraste skyldighet, om Jag ej straxt vid min lyckliga framkomst till ärnad ort gaf Hr Archiatern, min förnämsta och mäst vördade Gynnare, berättelse derom. Wi lyftade ankar d. 29 Februarii utan för G:borg. Nästan beständiga motvindar, starka och fasliga stormar gorde vår resa både långsam och besvärlig, och fruktan för fiende gorde oss orolige, sedan vi genom stormarne blifvit skilde såväl från vårt Convojskepp Fregatten Fama, som vår Camerat Ost Indiska Skeppet Prins Carl. Wi anlände änteligen i förgårs morgon Kl:n $1\frac{1}{2}$ 8 lyckligen här på Cadiz Redd. Jag så väl som min Rese Camerat må Gudi Lof nu väl så väl som under hela resan, fast jag under de första åtta dagar var något yr i Hufvudet jemte vämjelse för mat. Med vidare berättelse om en vidrig resa vill jag ej plåga Herr Archiatern, men borde i dess ställe roa med några nyttiga observationer. Siöns besvärligheter hindrade aldeles att söka dess invånare. De endaste Diur Jag fick se voro några foglar på långt håll, hvarom mer en an gång. Inga Hafsväxter hvarken sågos eller kunde sökas. Här i land hafva adressvisiter och mina sakers i ordning ställande, hvilka jag nu på stunden fick från Skeppet, hindrat mig från mina största nöjen. Jag måste dock berätta ett fynd, som behöfver Hr Archiaterns uplysning. På Svenska Consulns Pulpet fant Jag i dag en quist med 2:ne präktiga blommor af en ört, hvars frön en Skeps Capitain här hemfört från Lima och updragit.¹ Quisten står nu i vatten under min hastiga och ofulkomliga inqui-

sition, ty jag ser straxt, att jag förlorat mycket på det enda Året Jag varit skild från Hr Archiaterns angenäma och nyttiga undervisning. Tiden är ock kårt, att Jag som hastigast får berätta något, hälst hon ej passär på minsta sätt till någon Character i Hr Archiaterns system.²

Nu hinner Jag ej mer, ej eller vill Jag taga sönder blomman, innan Jag får se hela ståndet. Frö häraf har Consul Lenman läfvat skaffa mig: mer och nogare får jag beskrifva härnäst; emedlertid tackes Herr Archiatern ursäktast hastigheten och en Barbarisk Latin, men bättre något än intet.

Om Hr Archiatern tackes hedra mig med någon skrifvelse, så lägges det under Couvert à Messieurs Cayla, Solier freres, Cabanes & Jugla à Cadiz. De äro mina Commissionairer och veta altid hvar att råka mig med bref här i Spanien. Jemte min vördnad till Nädiga Frun och unge Hr Carl har jag den äran oaffläteligen framhärda

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Jag bör ej glömma, det jag redan ätit mig mätt af öfvermogna Smultron utom alt slags grönt. Hettan är ock redan åtminstone för mig plägsam.

Utanskrift:

*Societati Regiæ
Scientiarum*

Upsaliæ.

Linn. Soc. Vol. I: 57—58.

¹ Denna växt var den förut okända art, som af LINNÉ erhöill namnet *Alströmeria Pelegrina* och för hvilken utförligt redogjordes i den 1762 utgifna disputationen: *Planta Alströmeria*. Den hade redan då blommat i Upsala botaniska trädgård.

² Den utförliga latinska beskrifning, som här följer, har utelemnats, då en sådan finnes i nyssnämnda disputation.

Cadiz d. 7 Maji 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af Kongl.
Nordstjerne Orden.

Med förra Posten eller d. 29 April hade jag den ähran Herr Archiatern härifrån tillskrifva och trodde då att kunna fylla detta mitt bref med mina enfaldiga rön, men jag blyges bekänna, det jag ännu ej varit utom stadens murar åt Landtsidan, hvartill mästa ordsaken varit, att vår artige och tjenstaktige Consul Bellman,¹ hos hvilken jag logerar, så väl som de öfriga Herrar, till hvilka jag här haft adresser, varit ständigt selsatte med våra Ost Indiske Skeps expedierande, så väl som 2:ne Svenska Kryssaresh, hvilka med flere svenska Skepp ligga här snart färdige att löpa ut.

Den i mitt förra nemde *Planta Americana hexandra* har jag åter en gång fått tillfälle att bese och måste därför göra ännu några krokugå tilläggningar på min beskrifning. Jag måste ock bekänna, att en ordentlig beskrifning fordrar för mig nu såsom ovan mer tid än jag ibland har, utom det att min ringa förmögenhet är mig i vägen. Men Jag hoppas, att Herr Archiatern både nu och hädanefter snarare excuserar och rättar än criticerar mina fel, så att jag utan räddhoga kan framvisa mina enfaldiga arbeten och undvika så lång ursäktsharang som denna.²

Om någon god ritare här finnes, skall jag låta afrita henne. Jag finner ej att hon kan föras till något af Hr Archiaterns Genera, men felar jag, så rätta mig. Hon är *hexandra monogyna*, har hvarken *Porianthium* eller *spatha* och *corolla* är tydeligen *supera*, 6-petala. *Amaryllis Belladonna* har jag äfven funnit här i en uphögd Trägård (ty jag har ännu ej haft tillfälle att botanicera annorstädes än i krukorne på taken). Jag skall skicka hennes beskrifning, om hon behöfves och befallas. Jag mins ej att hon fanns i Upsala Trägård, och som mig blef skänkt en kruka med 3 stånd, hvaraf det ena begynner skuta blomstjerk, så skickar jag Krukan med Skeppet Hindrik och Capt:n Westi, som nu endast väntar på Wind. Han går först till S:t Ibes och straxt derifrån till Calmar. Krukan aflämnas i Elsenör till Agenten Kryger, hvilken Jag tillskrifver att besörja om transporten till Stockholm. Hr. Archiatern tackes sjelf vidare correspondera med honom derom. Jag

önskade att nu kunna skicka mer. Om Lördag reser Jag till Gibraltar, men därifrån åter tillbaka, då jag säkert vet mer än nu. Att Belladonna är en präktig och nästan majestätisk Blomma behöfver jag ej berätta för den, som sjelf sett henne. Af den förstnemde obekante beskrefne örten, på Spanska kallad Peregrinas de Lima, fick jag nu på stunden några få frön, som härjemte följa med önskan, att de må vara bättre än de synas.

Consul Bellman här, som ständigt gör mig höfligheter och tjenester, har låfvat i morgon följa mig till en Secretair här i staden, som haft att göra med den Americanska expeditionen, som Loeffling följde³ och äfven lär hafva någon kundskap om Loefflings efterlemningar. Jag hoppas därför med nästa kunna ge H: A: någon underrättelse derom, men bör emedlertid till tacksamhet mot Consul Bellman berätta, det Loeffling vid sin resa härifrån till America begärt och mot quittance bekommit 400 Piaster, under namn att därför upköpa Naturalier för Drottningen. Samma quittance har Bellman skickat H. H:rr Grill⁴ i Stockholm till Incassering, men ej fått svar derom. Herr Archiatern tackes därför vid tillfälle af Herrar Grill underrätta sig om betalning ännu är influten, men i vidrig händelse, om görligit är, recommendera det hos Drottningen, på det Bellman må bli skadeslös, i synnerhet som han är en mycket tjänstaktig man, som både vill och kan göra nytta i våra saker. I sommar går en flåtta till Ost Indien, på hvilken Jag skall skaffa mig vänner till min och Hr Archiaterns fördel. Torde hända någon kan skaffa mig Coccus coccifer⁵ levande. — Herr Logie ber oändel:n hälsa och jag att beständigt få vara innesluten uti H:r Archi:ns vanliga gunst och öma omvårdnad, ehuru många gånger mindre förtjent än mina värda landsmän och skarpsynte företrädare här i Spanien, hvars nästan osynliga efterlämningar jag halfblind nu med möda får upleta, men fagnaden blir mig så mycket större, då ett enda nytt fynd yppas. Min vördnad till Frun och kärliga hälsning till H:r Carl jemte alla Upsala vänner tackes H:r Arch:n anmäla, hvaremot jag med outhörlig högaktning framhärdar

S: T:

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Societati Regiæ
Scientiarum*

Upsaliæ.

Linn. Soc. Vol. I: 59—60.

¹ JACOB MARTIN BELLMAN, professorsson från Upsala och farbror till skalden CARL MICHAËL, född 1706, under flera år köpman i Cadiz och 1742—66 svensk konsul därstädes, död 1786.

² Den nya, utförliga latinska beskrifningen på den växt, som sedan af LINNÉ kallades *Alströmeria*, har äfven här uteslutits.

³ PEHR LÖFLING; se bref. 265 not. 6 och 281 not. 1.

⁴ Se bref. 254 not. 5.

⁵ *Coccus Cacti* L., en sköldlusart, hvars torkade honor lemna det bekanta färgämnet *cochenill*.

471.

Cadiz d. 10 Junii 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af Kongl.
Nordstjerne Orden.

Jag tycker mig redan altför länge drögt att åter upvakta Hr Arch:rn, då det ej skett sedan d. 7 Maji, men resande och bristande observationer, värda Hr Arch:ns upmärksamhet, hafva varit ordsakerne. Den 11 Maji sistledne reste jag med Fred. Logie här från Cadiz, användandes 2 dagar på vägen till Gibraltar, hvarest jag uppehölt mig fult 14 dagar och reste sedan på 7 dagar hit tillbaka, för att under vägen kunna göra samlingar. Jag vet mig ej sett 10 örter, som jag ej nu har i min samling, ehuru Spanska resedon i synnerhet här i Andalusien äro nog obequämliga för en Naturalist. På bortresan till Gibraltar ville ej min forman tillåta mig att dröja det minsta på vägen, hvarföre jag med tålmod fick mätta min ifver och tillsluta ögonen på de ställen, hvarest det mästa var att se. På hästryggen måste här alt föras öfwer vägar lika gatstigar, värre än jag någonsin kunnat föreställa mig. Höga berg det ena vid det andra och aldeles skoglösa förökade ännu mer solens brännande hetta. Sämre natthärbergen än i den sämsta Torpar koja i Sverige utan både bequämlighet och mat, men fulla med blodtårstiga loppor och myggor, hvilka många nätter förtagit mig ovan all sömn; osäkerhet öfver alt för röfware jemte alla uptänkeliga olägenheter hava gort denna lilla introduction till min Spanska resa nog besvärlig, fastän dyr, ty för hvar häst måste man betala En Piaster (153 dlr. k:mt) om dagen, antingen man ligger stilla eller reser, och det går aldrig fortare än i gång, så att man ej hinner öfver 3 elr 4 Svenska mil om dagen. Det dumma folket gör narr

af mig för min möda och gapar af förundran, så att jag ofta måst lämna goda lägenheter för att undfly elakt folk. Gibraltars förskräckeliga höga berg fournerade mig med åtskilliga örter, som jag ej sett annorstädes i Andalusien. På den branta Siösidan af detta berget fins *Simia Sylvanus* vild, hvaraf åtskilliga funnos fångade och tämde i Gibraltar. Tecken till ett varmt climat. — Af alla mina samlade örter, både kände och okände för mig, skall jag sända H:r Archiatern med första lägenhet ett exemplar, alla numrerade, på det H:r Archiatern efter sitt goda löfte måtte gifva mig namnen att sätta på de exemplaren, jag behåller för mig. Att examinera örterna förska får jag sällan eller aldrig tid till och Authorer utom H:r Arch:n fela mig, hvarför jag har nog svårighet att känna dem och jag märker här, i en främmande värld, bättre otillräckligheten af min kundskap än hemma. — *Panorpa Coa* ¹ fanns till myckenhet vid Gibraltar på Flygsanden. *Alæ erectæ* och *forceps* ani knapt merkelig tyckes göra denna *Insect* till en *Ephemera* eller nytt *Genus* för vingarnes besynnerliga proportion. I Hasselquists ² *descriptio alarum* står *ab apice ultra medium lineares*, men bör vara *e basi ultra medium lineares*, för öfrigt slår *description* väl in förutan liten olikhet i bakvingarnes färg. *Parus major* ³ har jag nu sett här, men aldrig om Sommarn i Sverige.

En Trädgårdsmästare här, som hade *Caprificus* ⁴ och hvars nytta jag efterfrågade, svarade, att *Flores masculini* förvandlas till små flugor, hvilka gå in uti Fikonen och med stickande gifva dem smak samt hindra dem att falla af. En man här, som reste i Italien, berättade mig, att där påskyndas fikonens mognande medelst öppningens utvidgande och en droppa oljas insläppande. Kanske öppnandet är det enda, som gör att *Cupido* får förr slippa in. — Alla Svenska Trän jag här sett äro *Pop. alba*, *Ulmus* och *Alen*, som alltid har till sällskap *Nerium oleander* uti och vid vatten. *Lilium candidum* ger en skön lukt på Gibraltars höga berg.

Tvenne beskrifningar får jag nu åter införa, fast desse växter torde hända äro H:r Archiatern mer bekante än mig, ty jag kan ej finna dem i systemet. Den första är på en buske med präktiga blommor, ⁵ som Jag funnit på få ställen vid bäckarna här i Andalusien. — — —

Den andra beskrifningen ⁶ är öfver en för mig både främmande och ganska besynnerlig ört, som växte på de höga nakna bergen mellan Gibraltar och Medina. — — —

H:r Arch:ns underrättelse om båda desse utbeder jag mig. Snäcksamling såg jag i Gibraltar af fler olika färgor och slag, präktigt poletrade och lagde i allahanda ritningar på vit paper, där de voro fästade med Gummi-vatten. Argonauta såg jag där ganska stor, 8 tum lång och 5 tum hög. *Scarabæus Hercules* från West Indien såg jag där

älfven. Den Herren, som ägde dessa, hade mer lust att samla och polera än att känna naturens alster. — *Mercurialis annua* växte till överflöd i murarne i Gibraltar. Jag kunde aldrig finna någon foemina, som ej hade några hanblommor fast ej i racemis, och alla mares hade några honblommor, men om de äro fertiles eller steriles, fordrar längre tid till att observera. Mares äro mycket färre än feminæ. *Parietaria Judaica* har ofta 4 el: 6 flores hermaphroditi uti en Calyce communi, hvars foliola då äfven äro flere än 6, men merendels är likväl Cal. com. 6 phyll. continens 2 flores hermaphroditi unumque intermed. femineum. Antherae äro före foecundationen inneslutna innom filamenterne, som äro spiraliter involuta likt en urfiäder, men då jag rörde ett filament med en nålsudd, sprang det hastigt up lik en fiäder, begge rummen i anthera sprucko och kastade på en gång alt Pollen ifrån sig. Detta ser rätt besynnerligt ut och jag vet ej om denna foecundations methoden är förr observerad. — *Figura foliorum* på et *Cotyledonis* species har jag funnit ganska mycket föränderlig, så at differentia synes mig böra tagas af någon annan del. — Frukten af *Solanum Lycopersicon*, *Hisp. Tomates*, ätes nu här mycket. Han kokas i vatten, uptages och sönderkramas till ett tunnt mos, som brukas till sås på kött. Jag har funnit att den elaka kvaliteten förgår genom kokningen och en behagelig syrlig saft blir quar.

Frukten af *Capsicum* samt Hvitlök äro spaniorenns allmennaste krydder: de brukas af gemena folket till sådan myckenhet, att jag fruktade mista huden i halsen, då Jag åt af deras mat på résan. Jag har kommit på den tankan, att spaniorenns skråfliga och gutturale uttal förordsakes mycket af den förskräckeliga Peppar. Man ser vid gatorne stora högar utlagde af hvitlök och Pimiento (*capsicum*), hvilken är upträdd på trådar liksom murklor hos oss. — I går besåg Jag Kongl. Hospitalet härstädes, hvarest man finner en Medicinal Trägård, Bibliothek, Samlingar af Naturalier alla slag fast nog ofulkomliga; Physiska, Optiska och Mechaniska Instrumenter såväl som Chirurgiska. Jag fått fullkomlig frihet att nyttja alt där och i morgon ämnar jag bruka den. Ordinarius Chirurgus och Demonstrator vid Trägården är Don Petro Virgilio⁷, en berömd man, men han uppehåller sig nu i Madrit; dess vicarius är nu Don Josepho Bejal, som Jag i går hörde läsa. Ett prof af dess djupa insikt var, att han visade mig *Impatiens balsamina* och sade sig ej kunna finna den hos någon Author. Örternes qualitates och vires kände man ej vidare, än att en ört dågde mot en, en annan mot en annan sjukdom. — *Mus monax*? såg Jag här lefvande från America⁸. I morgon skall jag nogare efterse dess märken. Till fransiscanernes Trägård, där *Arbor Draconis*⁹ fins, är mig äfven lofvad adress och fri tillgång, hvilken jag ej skall försumma nyttja. *Fungus melitensis*¹⁰

(cynomorium) såg jag i Hospitals trädgården. Trädgårdsmästaren Iofvade följa mig utan för staden, där han växer vild, så att Jag hoppas kunna skaffa Henne till H:r Archiatern. *Melanthus* blommar här nog.

Pericarpium af *Peregrinas* de Lima har jag sedermera sett mogit; det är *Capsula globosa 6-angulata, terminata acumine triquetro basi styli decidui, trivalvis valvulis carinatis. Dissepimenta membranacea. Semina reniformia, receptaculo columnari affixa simplici ordine.* Jag har samlat åtskilliga slags frön, som jag skall gömma tillhopa att skicka från Madrit. Härjemte skickar Jag nu ritningen på den förr beskrefne Plantan *Peregrinas* de Lima, så god som jag kunnat få den här gord.

Här är en Professor vid Amiralitets Scolan, fransos till Nation vid namn Carbonel, som har mycken lust för Natural Historien och har isynnerhet vacker och nätt samling af Snäckor, *Lithophyta* och *Zoophyta*, ej så narraktig som vanligt utan mycket reel och compendius; han har gifvit mig åtskilliga och låfvat vidare samla både för H:r Arch:rn och mig. För H:r Grill i Stockholm har han samlat åtskilliga. Någon insikt har han redan i Botaniquen men önskar sig mer, hvarför han anmodat mig skaffa honom följande H:r Archiaterns böcker: *Systema Naturæ ed. alt., Philosoph. Botan., Critica Botan., Genera Plant., Bibliotheca Botan., Species Plantarum, Amoenitates academ.* H:r Arch:rn gör sig sjelf, Hr Carbonel och äfven mig en stor tjenst med desse böckers afsändande med första lägenhet hit, adresserade till Consul Bellman, som om betalningen skall straxt besörja. Denne Mons:r Carbonel är en ganska artig man, har insikt i åtskilliga vettenskaper och har låfvat tjena H:r Archiatern i alt hvad han kan och honom befallas. Cancer *Diogenes* har jag funnit till stor myckenhet på Algeziras strand uti allahanda slags snäckor.

Statice sinuata fants här i Hospitals Trädgården och Trädgårdsmästaren berättade den vara inflyttad från marken häromkring. *Polygonum maritimum* kallades af Demonstrator Fabago¹¹ el:r *Fabagoides*. Vål funnit. Han är likväl beskedlig i det han låter rätta sig. *Cardiospermi* character compendiosus i systemet bör ändras från *Calyx triphyllus* till *tetraphyllus*, och då det sker, blir den lik med *Sapindi* character, om ej *Nectaria Cardiospermi* tilläggas. Detta fel jemte brist på frukt gorde, att jag i dag så när ej känt *Cardiospermum* och kunnat underrätta Demonstrator derom. I *Genera Plantarum* är ock Characteren felaktig. Åtskilliga vackra *Gerania* äro här, hvaribland äfven *rapaceum*. *Plumbago europea* äfven.

Botanicerandet är i denna hettan ganska ledsam, ty örterne visna så hastigt i den starka solhettan, för hvilken alla människor varna mig, sägandes att Loefflings olycka endast härflöt af för mycken flit; här har ock varit en Spansk *Botanicus*, som förledit år på fältet fått svindel af Solhettan

och dött några timar derefter. Jag skall nyttja de svala stunderne af dagen och hålla mig mitt på dagen under tak, som alla Spaniorer göra. De säga att inga andra då bruka gå ut än Fransoser och hundar. H:r Arch:rn tackes då och då communicera mina brefver med Doctor Fa-græus, eftersom Jag ej hinner skrifva doupleter af alt. Correspondence med många finner Jag på en resa vara nog besvärlig. Nästa vecka tänker Jag röra mig litet hit och dit. Här undrar man nog på mina långsamma resor, men Jag önskade kunna använda ännu mer tid på dem. Hälsa alla mina vänner och Primo loco Magister Bergman¹². Min vördnad till Frun, Mamsellerne och H:r Carl. Jag framhärdar oafsläteligen

Herr Archiaterns

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Linn. Soc. Vol. I: 61—63.

¹ I Vet. Akad:s Handl. 1747 s. 176 finnes införd beskrifning på *En sällsam Phryganea, funnen i Moldavien af Herr Cancellie Rådet EDUARD CARLSON, och beskrefven af CARL LINNÆUS*. Han ansåg sig ej böra underlåta att meddela detta, emedan »kunskapen om de minsta kräken redan blivit högt smakelig i de mäste Riken i Europa och nu i Sverge, fast än en eller annan grofhuggare skulle förakta alla de skaparens verk, som icke äro giorde, at omedelbart kastas i svalget på menniskan». Åt denna insekt gaf han sedan namnet *Panorpa coa*.

² FREDRIK HASSELQVIST; se bref. 243 not. 1. .

³ Vår vanliga talgoxe.

⁴ Träd af vanliga fikonet (*Ficus Carica*), som inom de falska frukternas väggar hysa endast han- och gall-blommor. Inom dessa utvecklas små gallsteklar (*Blastophaga grossorum*), hvilka utflyga och öfverföra frömjöl till hon-blommorna.

⁵ *Rhododendron ponticum* L., hvilken i Spec. plant. ed. 2 p. 463 angifves vara af ALSTRÖMER funnen »in Gibraltariæ subhumidis umbrosis». Den här lemnade, utförliga, latinska beskrifningen har det ansetts öfverflödigt att medtaga.

⁶ Äfven denna beskrifning har uteslutits. Växten är *Drosera lusitanica* L. eller, såsom den numera kallas, *Drosophyllum lusitanicum* (L.) Link.

⁷ PEDRO VIRGILIO, »Premier Chirurgus vid Kongl. Flottan. Han är en god, ärlig och öfvermåttan drifvande man, stor älskare af Vetenskaper och deras idkare, samt mån om att få lära. Är nu Directeur öfver Collegium Chirurgicum här i staden Cadix, såsom och Fundator af bemälda Collegium. . . Skada är det, at han ej skal vara Botanicus; men hans kärlek för Vetenskapen har gjort, at han inrättat en skön Trädgård vid Collegium » (LÖFLING, *Iter hispan.* s. 97.)

⁸ *Mus Monax* L. Syst. Nat. XII p. 21, där ALSTRÖMER angifves såsom den, genom hvilken LINNÉ fått närmare kännedom om detta djur.

⁹ *Yucca Draconis* L. Sp. pl. ed. 1 p. 319 eller *Dracæna Draco* L. Syst. nat. ed. XII p. 246, drakblodsträdet.

¹⁰ *Cynomorium coccineum* L. Om denne växt utgaf LINNÉ 1755 disputationen *Fungus melitensis*. — Vid Vet. Akad:s sammankomst d. 8 September 1753 omnämndes, att en löjtnant CERVIN skänkt »några stycken af *Cynomorium* eller *Fungus melitensis*. . . Et stycke lämnades så mycket villigare till H. LINNÆUS, som Han anmodat Lieutenant CERVIN vid afresandet skaffa et stycke, om möjligt vore, af denna rara växt».

¹¹ *Zygophyllum Fabago* L.

¹² TORBERN BERGMAN; jfr. bref. 122 not. 2.

472.

San Lucar de Barameda d. 12 Aug. 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Under den 10 sistledne Junii hade jag sist den äran H:r Archiatern från Cadiz tillskrifva och har sedermera här med största nöje emottagit H:r Archiaterns angenäma af d. 24 Junii. Att H:r Arch. behagar så högt anse min lilla upmärksamhet på den vackra blomman från Lima, bör jag uptaga som ett förnyat prof af H:r Arch:trns vanliga gunst mot mig och som ett upmuntringsmedel för dem, som älska men litet förstå Wettenskapen. Jag fruktar endast att genom sådant steg blir hedren förnedrad, då jag oförtjent uphöjes. Nu följer innelykt några frön af denna blomman, som helt visst äro mogna, och utom dess ligga i Cadiz bland mina samlingar färdige till hemsändning en stielk med 2 hela fröhus. Innom nästa veckas slut hoppas jag att de komma att gå från Cadiz och då skall jag skicka en förteckning därpå till H:r Arch:n. För H:r Arch:n är en låda med *Cynomarium*, 1 paquet med frön och 1 med örter. — Jag beklagar hjerteligen Solanders olycka och fruktar nu att dess resa hindras. Ach hvad skada vore det! Mitt hjerta gläder sig att se Lärjungar komma från alla orter, för att följa Herr Archiatern och Jag hoppas, att de i framtiden skola göra gagn. — Det vore beklageligt, om H:r Consuln Bellman skulle lida för sin villighet och hjälpsamhet. En Drättnings namn borde ej Loeffling missbruka och Bellman borde tro det. Hvad skulle Drottningen sagt, om Loeffling en gång lyckligen hemkommit och berättat, att brist på Penningar, som han fåfängt begärdt af Consul Bellman, gort, att han ej kunnat göra några samlingar för Drott-

ningen. Bellman visste ock att hon var älskare af wettenskapen. Om Jag kan få något af Loefflings samlingar i Madrit, där mig blifvit berättat, att Pacqueter skola ligga adresserade till H:r Arch:rn, så torde denna betalningen gå lättare. Jag har samlat några underrättelser om Loeffling, fler väntar Jag i Madrit och då skall Jag på en gång meddela alt. Ortega ¹ är ej så hel, som han ser ut, och liten afundsuka torde tillbaka hålla både Loefflings skrifter och samlingar. Tänk att de enfaldige Spaniorerne fagna sig öfver Loefflings död och tacka Gud, att en Kättare fått dö under deras Presters händer som en Christen. — H:r Logie är ännu i Gibraltar och Jag tror, att han först måste gå till Holland eller Sverige tillbaka. Här är ganska magert på Insecter: Mornar och qvällar synas aldeles inga och om dagen är nu så hett, att jag knapt kan och ingen vill släppa mig ut för den brännande solhettans skuld, som Jag redan med egna ögon sett förordsaka hos många en här så kallad *Tavardillo* eller het feber med stark hufvudvärk och hvilken tar lifvet af många.

Till Correspondent för H:r Archiatern i Cadiz vet jag ingen bättre än den förr omskrefne Professor Carbonel, en ganska artig man och min goda vän. Han skulle alt för mycket encourageras, om H:r Arch:rn för sin egen eller min räkning täckes skänka honom de Böcker Jag omskrifvit. Jag skall tillskrifva honom denna correspondencen och då tackes H:r Archiatern härefter adressera sina brefver till honom under H:r Consuln J. M. Bellmans Couvert i Cadiz. — Här är nu ett magert land både på örter och Insecter, marken är upbränd och skugga fins här ej. Men Jag hoppas snart komma i den så kallade Spaniens trädgård, som är kring Granada och Valencien, dit jag nu går. Alla brefver, som Herr Archiatern ärnar hedra mig med, är bäst att de gå till Doctor Fagræus, som vet att skicka dem på behörig ort. Capparis Spinosa gör här Jordvallarne med sina krypande stielkar och sköna blomor rätt vackra och *Panocratum maritimum* både pryder och ger god lukt åt hafsstranden i den magraste sand. *Cynanchum acutum* står ock nu i full blomma i torraste sanden. Min Commission om *Sanguis Draconis arbor* har varit olycklig, ty blommorne voro redan förbi i April och Jag fick endast mogen frukt. Carbonel har likväl vist lofvat att skicka torkade Blommor nästa år till H:r Archiatern. Trädet växer i Fransiscaner trädgården i Cadiz högt och tjökt. Fröen brukas till Radband. Saften som utsilas kan ej skiljas från *Sanguis Draconis* och brukas ock i dess ställe af apothekare. Från Canarie-Öarne är det komit till Cadiz. *Bacca fere exsucca*, hvars hinna genomskines af det indre röda klotrunda fröet. An *Bacca* vel *Capsula*? Fröet är ensamt i Bäret och nästan så stort samt af en hornaktig consistence, ligger 2 månader i Jorden, innan det komer

up. Några smala bladlösa nedhängande grenar likna stolones. Lignum rubrum, brukas pinnar deraf till tandborstar. Männe ej af Calami Genus?

Erythrina Corallodendron hade mogna frön vid Port Marcè. Halfmogen frukt af Solanum Melongena ätes här kokad. En sägen är, att Morerne brukat henne till gift och lämnat henne efter sig, på det Spaniorerne skulle äta sig till döds deraf. Jag binner nu ej skicka den beskrifning Jag i Cadiz gort på Schinus Areira, men får allenast berätta, att hon antingen bör höra till Dioecia Decandria eller Polygamia Dioecia, ty Honblommorne hafva äfven Stamina, men Pollen har jag ej funnit och Mares hafva som honan 3 styli, men mindre och få aldrig frukt. Påsttimman skyndar och Jag måste sluta med hälsningar till Frun, Hr Carl och alla mina vänner samt framhärdar beständigt

Wälborne Hr Archiaterns

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

Wälborne Hr Archiatern
och Riddaren af Kongl. Nordstjerne Orden
Herr Carl Linnæus

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 64—65.

¹ JOSÉ ORTEGA, »Kongl. Öfver Apothecare vid Armeen och Secreterare vid Medicinska Academien i Madrit» (LINNÉ i företalet till *P. LÖFLINGS Iter Hispanicum*), död 1761. Han antogs på LINNÉs förslag 1755 till ledamot af Vetenskaps-societeten i Upsala »för des stora insickt i Botaniquen», eller antagligen snarare för att han måtte understödja LÖFLING under dennes vistande i Spanien.

473.

Sevilla d. 6 September 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Sist hade jag den äran Hr Arch:rn tillskrifva från San Lucar af d. 12 passato och sedan dess har jag, för att råka den hemresande Hr Fridrik Logie och en till America resande Botanicus, varit 2:dra gången i Cadiz och ändteligen åter från San Lucar upför floden Guadalquivir

(Betis veter.) kommit hit. Landet på båda sidor om denna floden är ganska lågt och jämnt, bestående af en Dyblandad lera och efter min inbillning liknar aldeles Holland, samt kunde blifva äfven så nyttigt, om annat folk än Barbarer bodde där. Här växer nu intet annat än *Salicornia* och *Salsolæ* samt *Chenopdia*, af hvilka brännes Soda, som här kallas Barilla. Denna staden är stor och folkrik, omgifven med vackra Olive, Apeln och Citron Trägårdar samt Vingårdar. Musa har jag sett under Bar bimmel i en trägård härutanför staden, allenast 3 år gammal; bevis till Climatets mildhet och den grymma hettan Jag i denna stadens tränga gator fått känna. Annars är staden full af Göthiska, Romerska, Moriska och Heliga efterlämningar samt dumt och fåaktigt folk, likt de öfriga Spaniorer. Jag får ej ledsna att höra mig frågas både af köpmän, Präster och Galonerade adelsmän om Sverige är en stad, om det har någon siöhamn, om där är Kung med flera tjocka okunnigheter. Ja, de känna ej sitt eget land de gå på och då jag reser från en stad, känner jag den ofta bättre än någon af dess inbyggare. Men nog om detta. Utom den örtrukan med *Amaryllis Belladonna*, som jag skickat med Skeppet Hindrik och Cap:t Weyli från Cadiz och hvilken jag hoppas före detta lärar vara H:r Archiatern genom Agenten Kryger i Elsenör tillhanda kommen, så har jag ock nu med samma Skepp, som hemförer H:r Fried. Logie samt besättningen af den olyckligen förbrände Fregatten Fama, och hvars namn är Skep:t Wrede, Cap. Tollberg, skickat:

En Låda med Sand och några stånd af *Cynomorium coccineum*, hvilken jag likväl fruktar afsomnar under vägen, emedan jag ej kunde för dess skörhet skuld och diuphet i sanden få ett stånd med sin Basis, som Jag en gång såg var *Anabasis tamariscifolia*, men en nyfiken munk, som kom att gapa på mitt underliga arbete, slet sönder ståndet, så att hans helighet snart fått en örfil, om vi varit ensamma.

Ett Pacquet i Grått Papper med små Exemplarer af de örter jag samlat mellan Gibraltar och Cadiz, ty de öfriga äro ännu ej i ordning. Alla äro numrerade med samma numror, som på de exemplar Jag har här hos mig och H:r Archiatern täckes därför efter sitt benägna löfte i svar härå på Madrid låta mig veta namnen till hvar nummer. En stor del känner jag väl, men som resa, gapande folk och heta hindrat mig att examinera dem, så är jag ej säker. Äfven täckes H:r Archiatern skicka samma namn och numror till Doctor Fagraeus, emedan jag äfven skickat honom exemplarer af samma. Ett mindre Pacquet i grått Papper med frön, hvilka jag äfven hoppas att H:r Archiatern täckes af deras afkomst gömma något för mig, till Jag kommer hem, om de det förtjena.

I den Lådan jag skickat till Doctor Fagræus äro ock några småsaker, som han med H:r Archiatern skall communicera. Härifrån skal jag söka skicka hvad öfrigt är af mina samlingar och äfven aflägga för H:r Archiatern. Jag reser nu i en slät tid, då all marken är gul och upbränd, men det hjälper ej; man får ha tålamod till rängtiden, då här åter grönskar. Tantalus Loculator, Fulica Atra och Charadrius Alexandrinus, hvilken här vid strömmen fins till stor myckenhet, har jag till försök upstoppat med Fructus Capsici och skall hemsicka. Herr Logies hemresa är nog oförmodad, men som han ej kunde vinna sin föresats att komma till Barbariet i anseende dertill att dess brors ditresa redan var besluten och nu fullbord, så finner både han och jag bättre att använda tiden i Sverige än i det instängda Gibraltar.

Den Botanicus jag i mitt brefs början nämnt heter Don Joseph Celestino Mutis,¹ en ganska artig man, och står nu på resande fot att följa såsom Medicus med Don Pedro de la Cerda, som skall blifva vice Konung i Santa Fé i America. Huru mycket denna mannen värderar sin osedda lärare H:r Archiatern, är otroligt och om han skulle dyrka 2 Gudar, så blefvo H:r Archiatern den andra. Han hade Genera Plantar. och Species samt Fundamenta. Philosophia har han nyttjat, men ej kunnat bli ägare af och som han var angelägen att equipera sig till sin Botaniska färd och H:r Logie just äfven till lycka var i Cadiz, så öfvertalte Jag honom att lämna H:r Mutis Philosophia Bot., Loeßl: It. och nya Systemets begge tomer. En skänk, som mer æstimerades än något upgängeligit. Hans Patron är en artig Herre, som mycket älskar vetenskaper och äfven låfvat befordra H:r Mutis i sin. Ingen ting skulle högre uppmuntra denne Herr Mutis, än om H:r Archiatern täckes hedra honom med sin hand och bref med några Påminnelser och Instructioner, hvar efter han gärna meddelar H:r Archiatern sina observationer och har äfven låfvat samlingar. Brevet kan Herr Archiatern skicka under Couvert till Herr Consul Jacob M. Bellman i Cadiz, som låfvat besörja det vidare och alla dem H:r Archiatern behagar skicka. Mons:r Godin² i Cadiz, som reste med Löfving från Lisboa, är en ganska artig Herre, som har insikt i många saker. Han vördar H:r Archiatern otroligt och har en dast därför visat mig mycken höflighet. Han yttrade för mig sin årkänksamhet mot H:r Archiatern för den hedern att hafva blifvit ledamot af Upsala Wettenskaps Societet, men jag kunde ock på dess förfrågningar och discourser märka, att han gärna skulle önska sig att bli Ledamot af Stockholms, ehuru han ej directe yttrade det. Kunde H:r Archiatern bidraga här till, så skedde H:r Godin dermed en förtjent heder och academien fingo en värdig Ledamot. Denne H:r Godin kunde väl bli H:r Archi-

aterns correspondent här och jag är säker, att han med nöje skulle göra det, men han är både litet Commod hvad brevver angår och är dess utom sysselsatt med Amiralitets academien, hvars Intendent han är under heder af Öfverste. Icke eller har han någon speciel insikt i Natural Historien, ehuru han har smak derför, men i andra saker skulle han väl kunna vara Hr Archiatern till nöje.

I anseende härtill har jag för att åtlyda Herr Archia:s befallning anmodat Mr Carbonel i Cadiz att blifva Hr Archiaterns Correspondent. Han är en artig man af mycken insikt och har äfven både mycken smak och någon liten kunskap i Natural Historien, men för att vinna mer felar honom ej mer än de af H:r Archiaterns böcker, som Jag förr för honom begärt och hvilka han hjertel:n efterlängtar. Han har svarat mig, det han med största nöje vill efterkomma alla H:r Archiaterns befallningar så väl med underrättelser som samlingar. I snäckor och Coraller har han redan vackra samlingar. Han är såsom Professor i Språken och Humaniora vid samma Academie som Godin. Flores Arboris Draconis har han läfvat samla. Jemte min vördnad till frun och hälsning till H:r Carl framhärdar

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift;

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiater samt
Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden
Wälborne Herr Carl Linnæus*

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 66—68.

¹ JOSÉ CELESTINO MUTIS, född 1732, med. d:r, Kgl. spansk botanicus, astronom och chef för en vetenskaplig expedition till Sydamerika, läkare hos vice konungen i Santa Fé, död 1809.

² GODIN DES ODONAIS, astronom, »academien en service de l'Espagne». Om dennes kort därefter timade död se följande bref.

Granada d. 29 Septemb. 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Ifrån Sevilla hade jag den äran Hr Archiater:n af d. 6 dennes tillskrifva och har sedan dess hunnit hit först öfver ett platt och lågt [land], men sedan öfver höga och fula berg, tills Jag här råkat de högsta, som från mitt Cammarfönster synas betäkte hela året med Snö. Climatet är mig här mycket behageligare än någon annorstädes. Solen bränner ej så starkt men tillåter likväl samma örter som i andra delar af Andalusien, fast Citron trån äro få, men granater, fikon, Mullbär och andra frukter så mycket öfverflödigare och i sin högsta fullkomlighet. Landet är här ganska väl Cultiverat af ett idogt folk, som hvarken till Kropp eller Siäl likna de öfriga Andalusier. Bergen, på hvilka denna staden är bygd, äro så fulla med källor och vattenränlar från Snön, att gatorne deraf strömma, alla hus och torg förses med Wattenkånster och änteligen går detta vatnet genom Canaler till ett stort platt och bördigt fält, som deraf watnas. Snöbergen har jag ännu ej besett, men ärnar mig i mårgon dit.

En bedröfvelig tidning måste jag meddela, som rör mig mycket, neml. att Mons:r Luis Godin dog d. 11 dennes i Cadiz. Utom det jag bör vörda honom för dess myckna höflighet och tjenstaktighet mot mig, saknar jag en betydande lem af den lärda värden. Han var mästare af sin egen, men älskare och befordrare af alla Wettenskaper och viste att sätta rätt värde så väl på dem som på deras idkare. Således vördade han billigt Hr Archiatern, hvars förtjenster ej voro honom obekante.

Croton laccifera växer öfverflödigt i åkrarne kring Sevilla. Dess character Compendiosus i Systemet bör ändras från femineus Calyx 5-phyllus till polyphyllus Momordica Elaterium är ganska allmän här i Andalusien på åkrarne, men i synnerhet där Gödsel eller sopor blifvit utkastade. Jag har noga sökt, men ej funnit ett enda stånd androgynum, utan hon är här aldeles Dioica. Descr. Schini Areiræ, som jag låfvat, är följande:
— — — —¹ Frukstens skapnad kan Hr Arch:r:n bättre se af de bär jag skickat. Character compendiosus i Systemet så väl som Character i Genera Plantarum af Cardiospermum bör ändras från 3phyl. till 4phyl.

Jag hinner knapt mer, ty jag skall laga mig till att i morgon helt bittida fara till Snöbergen; dock måste jag berätta, att jag från Sevilla skickade till Cadiz att vidare derifrån bli således transporterat till Hr Archiatern ett Pacquet med örter och ett annat med frön. Härifrån går jag i slutet af denna veckan till Valencia och sedan därifrån till Madrid.

Hr Archiatern känner mina vänner och vet således hvem som bör hälsas, då jag beständigt framhårdar

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens
Ödmjukaste tjenare
Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiater
samt Riddare af Kongl. Nordstjerne orden
Högädle och Widtberömde
Doctor Herr Carl Linnæus*

Upsala.

Linn. Soc. vol. 1: 69—70.

 Schinus Areira L. Sp. pl. ed. II p. 1467, där ock ALSTRÖMER citeras. Den i detta bref meddelade latinska beskrifningen är synnerligen noggrann och utförlig, men har ansetts här kunna utelemnas.

475.

Madrid d. 2 December 1760.

Wälborne Herr Archiatern.

Den 22 förleden månad kom Jag lyckeligen hit och i går hedrades jag med Hr Arch:s gunstiga af d. 20 October. Om Hr Archiatern visar mina dumma beskrifningar för andra, så törs Jag ej skicka någon mer. Om Hr Archiatern fått mitt bref af d. 10 Junii vet jag ej; deruti beskref jag en Planta 10and. 5gyn. foliis subul. pil. glutinosis. Det lärer vara Ros Solis Lusitanica Grisleji, som jag tror efter Morisons figur, hvilken ock lärer vara gord efter ett exemplar utan Petala, ty han säger, att blomman är större än på andra species af det slaget. Kryger i Else-nör bör göra Räkn. för amaryllis bättre än jag det kan. De 2 Pacqueter Jag skickat på samma skepp, hvarmed Hr Logie öfverkommit, lära redan vara Hr Arch:rn tillhanda komne, hvarföre Jag här på Madrid utber mig Hr Archiaterns benägna uplysningar. Lådan med Cynomorium tror jag gör bäst bli quar i Alas, fast alla redan lära vara döda. Tantalus Locolator är på hemvägen. Lefvande Diur är den ledsammaste commission, ty när jag har dem, så felar mig lägenhet och så vice versa. Nu hinner jag ej meddela några anmärkningar, hvilka utom dess i de sistförflutne

månader äro magre; dock fins väl något till nästa påst. Ortega¹ är så sjuk, att man knapt får tala med honom; jag har endast fått hälsa. Urinens förstoppning har Knifven måst bota. Gamla Minuart,² en god och artig Gubbe, mär väl. Quer³ borde heta Twär, men är dock höflig, fast confus och af ringa insigt. Barnadez⁴ har jag många gånger fåfängt sökt, ty hans practique hindrar honom; skall annars vara artig man. Om Loeffling har jag åtskilliga underrättelser, men spar dem tils de bli fullkomligare. Min vördnad till Fruen, hälsning till Hr Carl och alla vänner från Hr Archiaterns

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiatern
Högädle Widtförfarne Doctor
Herr Carl Linnæus*

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 71.

¹ Se bref. 472 not. 1.

² »Den gamla hedersamma Herr [JUAN] MINUART, Hufvud-apothecare vid Hospitalerna, som conserverat Botaniquen i Spanien» (LINNÉs företal till P. LÖFLINGS *Iter Hispanicum*); född 1693, död 1768. — Ett efter honom uppkalladt växtsläkte finnes beskriivet i LINNÉs afhandling: *Tvänne Örter, Loefflingia och Minuartia* (Vet. Akad:s Handl. 1758 p. 15).

³ JOSÉ QUER Y MARTINEZ, född 1695, botanices professor i Madrid, död 1764. LÖFLING uppkallade efter honom släktet *Queria*.

⁴ MIGUEL BARNADEZ, med. doktor, lifmedicus hos konung Carl III, död 1771. LÖFLING omtalar honom såsom »en god Botanicus och min goda vän», med hvilken »jag gjorde accord, at Han skulle skaffa mig foglar ifrån landsbygden».

476.

Madrid d. 9 Februarii 1761.

Wälborne Hr Archiater och Riddare.

Alltförlänge har mig betagits den fägnaden att få läsa Hr Archiaterns angenäma af d. 28 Julii förledit år. Det kom mig ej förr än i förgårs tillhanda, sedan det lupit efter mig kring Spanien.

Panorpa coa kan Hr Archiatern begära af Doctor Fagræus, ty jag har jemte få andra skiekat den hem.

Jag har sedan sjelf fallit på den tankan, att trädet, som jag illa beskrefvit, skulle vara en *Rhododendron*, men *Calyx* är antingen *minus* eller rättare *nullus*, hvilket Hr Archiatern redan lärert sett af det jag hemskickat.

Den planta *Decandra viscosa*, som Jag beskrefvit, tviflar jag ej vara *Drosera Lusitanica*, men att min beskrifning till alla delar är sanfärdig fast illa hopsatt försäkras. Lika så sanfärdigt är om *mercurialis annua*. Jag har med mycken möda letat efter stånd, som allenast skulle hafva *flores unius sexus*, men ej funnit.

Att jag ej har i minnet alla Hr Archiaterns publicerade anmärkningar, hoppas Jag förlåtes, och det förnöjer mig lika att med ärfarenhet besanna Hr Arch:rens som sjelf göra nya. *Parietaria* är rätt artig.

Lycopersici frukt, stor som medelmåttiga äpplen, skäres sönder och kokas med litet vatten. Detta brukas sedan till sås att äta med kött. Syran i detta heta landet gör behagelig smak. I Ragouer eller stufningar skäres ock bitar af denna frukt, kallad *Tomates*, hvarest han ej eller gör elak värkan. Af fattigt folk ätes den ock rå i en kall sommarrätt kallad *Gaspacho*; denna rättens basis är Kallt Vatten; däri betas bröd, påöses Olja och ättika, *Tomates* betas deruti och af somliga färsk frukt af *Capsicum*. En usel mat!

Rå *Tomates*, för litet kokade eller halfmogne, har sin tillbörliga stank och då äter jag dem ej.

Berengena kallas här frukten af *Solanum melongena*, hvilken ock ätes kokad bland andra grönsaker. Han är stor som frö Gurkor eller små meloner.

Dioecia Schini Areiræ är äfven bevisd med Doctor Barnades ärfarenhet.

Jag mins ej, om Jag förr skrifvit om *Mus monax*. Olyckan var att den dog, när han utdruckit ett stort bläckhorn. Starka hettan gorde honom illa stinkande, så att jag som knappast kunde göra följande anmärkningar. Något större än en Canin. *Grå* el: askgrå öfver alt, men litet ljusare under halsen. *Hufvudet* likt en rättas. Öronen nästan runda med få kårta hår. *Mustacier* många, styfva, långa som hufvudet. *Framfötren* med 4 långa, djupt delte, naglade tår. Ett kårt ämne till 5:te tån utan nagel. *Bakfötren* 5 naglade tår, 4 långa, tumen kortare. Går på hälarne. Svansen lång som bakfötren, tjock vid basis, efterhand afsmalnande, under aldeles naken, öfver klädd med få hår. *Folliculus putorius* nullus. *Framtändren* långa och starka, de undra breda och tunna nästan som de öfra; alla hade på inra sidan en svart inskuren afsättning, som skiljde den tjocka basis från tunna ändan. Brukade framfötren händigt. War kommen från America.

Fungus melitensis skall jag låta samla, så väl som Hypocistis. Jag blyges taga emot så mycken oförtjent heder Hr Archiatern vill göra mig. Det är att skämma ut andre med mitt namn på en ört, som nu in natura lærer vara hos Hr Archiatern. Alstroemeria är för stor heder för mig, men skall af mig så mycket mer värderas, som han kommer af Hr Archiatern, enda uphofsman till min myckna hog, men ringa insikt.

Geranii rapacei frön Jag redan skickat, men skall begära mer för säkerhets skuld.

Carbonel corresponderar ständigt med mig, men har ännu ej kunnat skaffa mig Arboris Draconis blomma, ty han har genom bortavaro försummat den förleden September, ty det blommar och får frukt 2 gånger om året. Blomman lærer vara ganska liten och gå snart förbi, ty Trägårdsmästaren har sagt, att det hade ingen bloma. April månad kommer andra frukten och till dess skall jag preparera Carbonel till upmärksamhet. Jag försäkrar honom alltid om Böckerne, hvilka äro så mycket nödigare, som de måste gifva honom insigt att bättre kunna betjena Hr Archiatern.

Nu hinner jag ej meddela några anmärkningar, fast jag har få; här i Madrid har jag ej gjort 2 styfvers gagn, endast roat mig under Carnavalen, som nu är Gudskelof all. Jag är hitkommen i en olycklig tid. Ortega har varit illa sjuk alt sedan min hitkomst, så att Jag ej fått tala med honom mer än en gång. Knifven har måst öppna honom utgång för urin; efter svåra plågor dog han för 14 dagar sedan. Quær eller rättare Twär är ett få och vet intet hvarken af vettenskapen eller att lefva med folk. Han har gifvit mig några bud att komma till sig, men Jag svarar, att han kan komma till mig, ty han tog emot mig som en lymmel första gången, ville ej visa sitt Herbarium och sade det vara en hemlighet för honom sjelf sättet att så väl limma fast några örter, som jag såg. Han förlorar mer i mig än Jag i honom; det är min fögnad, ty annars skulle [jag] väl hålla till goda hans plumphet. Barnadez, en honet, artig och insiktäggande man, skilde olyckan från mig några dagar efter min hitkomst, då han måste resa bårt med Duque de Aloa, hos hvilken han är medicus mot hederlig betalning.

Af Platina¹ äger jag nu ett par ~~Ø~~ att hemskicka.

Min Wördnad till Frun, Mamsellerne och hälsning till Hr Carl och alla vänner från

Hr Archiaterns

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Linn. Soc. vol. I: 72—73.

¹ Platina eller, såsom den då vanligen kallades, platina del pinto (»det hvita guldets») anträffades 1736 i Brasilien af ANT. DE ULLOA (se bref. 327 not. 2), fördes 1741 till Europa och bestämdes 1752 af direktören för Ädelfors guldgrufva, sedan myntproberaren THEOPHIL SCHEFFER såsom en särskild metall.

477.

Madrid d. 16 Februari 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Sedan Fransyska avisan fägnat mig med tidning från Petersburg, att Hr Archiatern ärhållit en välförtjent hedersbelöning för Sexuum plantarum försvar¹, som utan namn inkommit med devisen *famam extollere factis*, hvilken är nog känd, så mer än fördubblades min fägnad af Hr Archiaterns bref, som ehuru utan datum Jag kan sluta vara skrivit före Jul, emedan Hr Archiatern berättar, att min Bror Patrik väntades till Upsala öfver Helgen. Jag längtar veta, hvaruti den Ryska belöningen bestått!

Min ringa möda och lapris samling uphöjes för mycket, det är blått barnvärk. Jag har endast mödat Hr Archiatern att sättja namn på så många, som jag till större delen väl själf kände, men litar alltid mer på Hr Archiatern. Utom dess har Jag samlat så mycket Jag öfverkommit för att få Flora dess fullkomligare. Många har jag likväl gått förbi såsom vulgatissima & hic & alibi, hvilka Jag endast annoterat på Clercks Cathalog.²

25 Schœnus mucronatus växte med långa sega rötter i den magraste flygsand. — 70 är Allium triquetrum, som tydeligen sågs, när hon examinerades färsk. Växte vid källor i skugga. — Åter blyges Jag att finna mitt namn hedrat af Hr Archiatern och Jag fruktar, att min oförtjente minskar andras välförtjente beder, men likväl tar Jag emot den med mycken årkänsla och vågar därjemte göra en liten ärhindran, att Alstrœmeria eller Alstrœmera (hvilketdera Hr Archiatern finner tjenligast) torde genom det tillagda *er* göra, att origin ej framdeles kan syponeras vara af det almäna namnet Alström till det örtnamnet, som Hr Archiatern i sitt bref utsätter, neml:n Alstrœmia, hvilket dock mer torde vara i hastighet och för kärthetens skuld skrivit. De frön, som Hr Archiatern berättar af denna ört vara upkomne, fruktar jag äro af någon annan ört, så framt de kommo från mig med Påsten. Men de Hr Logie medbrakt, som voro ganska få men

stora, äro riktiga. Jag har annars skrifvit till mina bekanta i Cadiz efter fler. För att fägnas min första botaniska Bror August, så utber Jag mig, att Hr Archiatern på Götheborg tückes skicka honom ritningen på *Alstrœmeria* att se på, men sedan återsända; Hr Archiatern kan äfven bäst nyttja honom att sända brefver till mig, hälst på Påstpapper för att minska vigten och mina Påstpg. Jag hoppas, att denna min affallne Broder³ skall likväl i framtiden blifva nyttig, ty efter liknelse kan hans kassa i framtiden mer uträtta än min och därmed bättrar han sitt fel, som dock ej är större, än att han ännu mycket älskar, fast han ganska litet känner Wetenskapen. — 78 *Frankenia* lævis har jag många gånger examinerat och funnit filamenta coalita in cylindrum så fast, att de ej kunnat skiljas utan att gå sönder och det i synnerhet på nyss utslagne blommor; på de äldre har Jag allenast en gång funnit att filamenta med mer lätthet åtskilts. — 95 begynte Jag straxt tro vara *Rhododendron maximum*? men männe ett *Receptaculum Corollæ* med några nästan omärkeliga uddar bör kallas *Calyx*? Hon växte uti Andalusien mellan Cadiz och Gibraltar i Ödemarker i skugrika dalar vid Bäcker bland *Alnus*, *Nerium* &c:a ganska vacker med sina stora blommor. — 96 skall väl ock vara *Drosera lusitanica*, men Hr Archiatern kan lita på min beskrifning, ty Jag vill besvärja den. Jag var rätt glad, då Jag fick se denna besynnerliga växten högst på torra bärg bland *Cisti*. — Mellan 129 och 130 *Orobanche* fant jag ingen annan skilnad, än att 129 växte in umbrosis, då han var pallidus, men 130 in apricis solidior, minus fragilis & purpureus. Mellan 131 och 132 samma. — 133 non semper ramosa, hvilket lätt observerades, ty hon växte merendels skäcktals med stånd utan grenar. — 146 *Bunias Kakile* är ganska succulent, fast hon växer i den magraste flygsand i sällskap med *Euphorbia Paralias*. — 149 säger Hr Archiatern vara *Biscutella didyma*, men det namnet hörer väl snarare till 148, ty 149 är fruticosa och radice perenni supra terram elevata. — 150 *Cheiranthus fruticosus* på torraste sandbackar vid Tallskog. — På 168—176 inclusive lärer namnen eller numrorne af Hr Archiatern vara misskrifne, hvarför de å nyo begäras, ty 168 har Jag ej skickat och 170 måste vara *Ornithopus compressus*, hvilket namn Hr Archiatern satt vid 168. — Männe 215 och 216 äro samme? hela facies, när de växa, tycktes vara olika. — Att 223 är *Momordica Elaterium* fant jag sjelf, då Jag tick se den sprutande frukten, men att hon är *Dioica* förvillade mig i början. Jag har mycket letat, men ej kunnat finna ett enda specimen androgynum. Frön har Jag samlat. — 229 *Fucus Sargazo* låg upkastad på stranden vid Gibraltar. 232 *Fucus pavoninus* har Jag efter mitt tycke funnit gradatim petrificerad, så att han liknar ett *Lithophyton*. Hr Archiatern kan för att

öfvertyga sig om honom begära af Doctor Fagræus från Alingsås alla de exemplaren Jag skickat af denna ört under samma nummer samt alla de exemplar Jag bland Coraller skickat under N:o 10. — Att 233 var *Daphne Gnidium* lärde Jag snart och att Jag smakade på honom gör att Jag ej glömmet det. — 234 *Smilax aspera* har Jag ej kunnat få med blomma, men sett här med frukt. — Månne 236 och 237 äro samma? — 240 är för liten att vara *Gentiana perfoliata*, som Jag här sett i herbario — Jag tror knapt att 243 är *Valentia hispida*. Jag skall nog skaffa frön, om Jag får se dem, och äfven committera andra. Bland de okände Jag skickat och ännu äro på väg torde vara några af de som ästundas. Fagræus torde kunde skaffa frön af *Atractylis cancellata* af de många exemplar jag hemskickat och kanske af flere, som man af de torre örterne kan utskaka frön. Af *Genista tridentata* tror Jag är frön bland de okände Jag skickat.

Att Annerstedt⁴ fått Adjuncturen fägnar mig. Han är en hurtig Karl och mycket min vän, hvarför han ock mycket hälsas och gratuleras. Jag skall lära honom Spanska, när Jag kommer hem för den Gramatican han gaf mig.

Ortegas död har Jag förr berättat. Jag arbetar nog att få Loefflings samlingar utur det mörker, hvori de ligga. Hr Archiatern bör med första tillskrifva den Mutis, som gått till America. Det kan ske under consul Bellmans Couvert på Cadiz. Han skall mycket upmuntras, då han finner sig hedrad med dens hand, som han redan så högt vördar. Jag dömmet af mig sjelf.

Gud låte ej den vackra *Amaryllis* hafva förfrusit sig på vägen från Stockholm, på det hon må kunna ännu en gång förnöja Hr Archiatern så väl som mig med sina Genitalia.

Mag. Scheidenburg⁵ är nu i Paris och kommer väl innan hösten till Sverige, då han själf får berätta sina öden.

Det fägnar mig, att tvenne mina skickningar lyckeligen hemkommit; nu önskar Jag att en annan efter mitt hopp redan må vara hemma. Jag afskickade med Capt. Anders Lundström, som d. 7 November a. p. från Cadiz afseglade destinerad på Götheborg, 2 *Pacquet* med 146 spec. örter och 27 slags frön för Hr Archiatern; dessa örter hafva äfven numror och Lit. A, nästa skickning får Lit. B och så vidare för att ej confundera numrorne. Bland fröen tror Jag äfven, om Jag rätt mins, var af *Atractylis cancellata*.

För några dagar sedan lærer äfven från Cadix afseglat Capt. Jacob Åkerman till Stockholm, med hvilken Jag äfven skickat några saker men inga örter, 85 slags frön, men mäst sådane som cultivaras. Doctor Fagræus kan ge förteckning på dem och skicka Hr Archiatern de vilda,

som äro utan namn. Bland andra voro äfven Bär af Schinus Areira under N:o 40, hvilka Jag samlade i Granada af ett ensamt Honträd, som där fants. Jag önskar genom Hr Archiaterns försök bli öfvertygad, att dessa i brist på foecundatio pollinis ej komma up. Äfven är där Lökar af Amaryllis lutea, hvilken har sina stamina regularia och erecta, men ej declinata, äfvensom Loeffling observerat.

Bland de saker, som Capt. Anders Lundström medförer, äro upstoppade Tantalus Loculator, Fulica atra och Charadrius alexandrinus.

Capt. Åkerman medförer äfven en racemus fructiferus af Arbor Draconis från Hr Carbonel.

Ännu har Jag en hop örter här, som Jag skall afskicka längre fram, däribland några från Fiellen vid Granada.

Af Platina del pinto har Jag haft tillfälle skaffa mig litet, på det Hr Archiatern äfven må få rangera denna nya besynnerliga metallen i sitt Mineral System.

Jag framhårdar outhärligen

Hr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiater
samt Riddare af Kongl.
Nordstjerne Orden Högädle och
Widtförfarne Doctor
Herr Carl Linnæus.*

Upsala.

Linn. Soc. vol. I: 74—77.

¹ Afser den afhandling om växternas kön, för hvilken LINNÉ 1759 erhöill ett pris å 100 dukater af Vetenskaps-akademien i Petersburg och som han försett med sin vanliga, äfven på sigillen använda devis.

² C. CLERCK, *Nomenclator extemporaneus rerum naturalium, Plantarum, Insectorum, Conchyliorum secundum Systema Naturæ Linnæanum* (Stockh. 1759).

³ Brodern AUGUST, hvilken förr lifligt intresserat sig för botaniken, var nu därifrån »affallen» och egnade sig uteslutande åt handeln. Jfr. bref. 268 not. 5.

⁴ DANIEL ANNERSTEDT, född 1721, teol. dr., professor i Upsala och prost i Börje, död 1771. Ansågs ega »det eldigaste snille och den vidsträcktaste språkkunskap» samt vara »ett under af qvickhet».

⁵ DANIEL SCHEIDENBURG, legationspredikant i Madrid; jfr. TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning*. II, bil. XIX.

Madrid d. 6 Juli 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af
Kongl. Nordstjerne orden.

Herr Archiatern lärer knapt tro, att jag ännu är här, och Jag borde tvifla derpå sjelf, men den säkraste ärfarenhet öfvertygar mig mot min vilja, önskandes häldre vara många mil härifrån. Alt går här så söligt. att Jag gör mindre på en dag här än annars på en tima och om Jag blir här för länge, så blir jag förvänd i Spanior; därför præparerar Jag mig nu att, så snart görlig är, komma härifrån genom Barcelona till Montpellier och Marseille samt vidare i Frankrike. Recommendation af Hr Archiatern till sin vän i Montpellier skulle Jag högt värdera och kunde därigenom uträtta mer till Hr Archiaterns och vettenskapens fördel. Det kan skickas mig directe på Montpellier under Couvert till Svenska General-Consulen Holm, men då bör det ske med första påst, om det skall hinna mig.

Rhododendron max. fant Jag endast i bloma men ej i frö, hvarför Jag committerat vänner i Cadiz att likväl söka fröen för att göra försök at så dem. Mercurialis annua torde bli androgyna, om hon sås på torr grund; här växer hon mäst i murar och bärgsprickor.

Alstroemiæ frön har Jag begärt fler från Cadiz, i fall de skulle behöfvas. I denomination är Jag ej criticus, utan anser med mycken vördnad och nöje, hvad Hr Archiatern till min oförtjente heder behagar göra.

Alt hittills har Jag glömt säga, att Hr Archiaterns bref, som Jag nu besvarar, är af den 28 Martii. Det är mig oändeligen välkommit, sedan så lång längtan efter bref från Hr Archiatern gort mig helt ängslig af fruktan, att någon olycklig händelse skulle hafva aldeles betagit mig, hvad Jag så högt efterlängtrade. Gud uppehålle Hr Archiatern i många år! Att brefvet kommit så sent och ej förrän i förgårs, härrörer att det gått till Montpellier och där väntat på mig.

Quer har Jag nu hunnit så täma, att han gör alt för mig och Jag soutinerar min vänskap med honom genom en timas sacrificerande om dagen i att höra på dess släta Lectioner. Jag skulle skämmas så publict exponera mig.

Præmium kunde ej annat än falla på den mäst förtjente, och det gorde mig säker, att Hr Archiatern skulle af Ryska Academien vinna priset.

Mutis har Jag ock tillskrifvit och lämnat åtskilliga commissioner. Hr Archiatern skulle mycket förbinda honom med att skicka honom 3:die tomen af Systemet, då den utkommer, efter hvilken jag ock längtar.

Lundströms ankomst till Götheborg har Bror August berättat mig, och således lærer Hr Archiatern redan fått hvad af den skickningen är för Hr Archiatern, som bestod i ett Pacquet med frön och ett annat med örter. Bland örterna är i synnerhet ett Träd N:o 139, som jag önskade känna. Jag fant endast däraf honblommorne. Wid Sevilla växer ock det trädet ymnogt, men blomman var där ej till finande. Äfven följde med samma Skeppare Tantalus Loculator, Fulica atra och Charadrius alexandrinus upstoppade. Åkerman gick i början af Februari månad från Cadiz och skulle därifrån gå till Cagliari att hämta en saltladning för Stockholm; han åtog sig att skaffa till Götheborg en låda, som medbrakte Oeconomiska samlingar, Böcker och 94 slags vilda och Trädgårds frön, men inga örter. Hr Archiatern kan af Doctor Fagræus begära förteckning på fröen och sedan deraf begära så många Hr Archiatern behagar. Nu håller Jag på att lägga hop en annan samling för att skicka till Sverige och deraf en del för Hr Archiatern.

Amaryllis lutea har Jag med mycken noghet undersökt, men alltid funnit en ganska regulair blomma, utan lutande af någon del.

Granadas fjellar fick Jag endast besöka i October månad, då der voro ganska få örter, dem Hr Archiatern i nästa skickning får se.

Forskål¹ hoppas Jag skall göra nytta och önskar honom derföre mycken lycka.

Solander² har jag länge sedan tillskrifvit, men ej fått dess svar, så att Jag ej haft underrättelse om dess resa med Leuct [?] förr än nu.

Faunæ nya edition³ har hittills ej varit mig bekant. Hr Archiatern skall oändeligen förbinda mig med ett exemplar deraf, så snart hon blir färdig.

Att Mams:l Camecker är förlofvad berättar väl Hr Archiatern, men ej med hvilken Professor.³

Jag längtar få namn på mina öfriga örter, så väl som på dem som skickats med Lundström.

Carbonel i Cadiz skrifver mig ofta till och längtar oändeligen efter Bref från Hr Archiatern med några Commissioner, dem han bäst uträttar med alla slags hafsproucter, hvilka han har ganska vackra. Jag förlorar aldeles hans vänskap, om han ej snart får de böcker Jag för

honom begärt, ty han tror att skulden är min: Hvarför Jag nu ber, att Hr Archiatern för all ting straxt befäller Salvius att hoplägga böckerne och lämna Pacquetet till H. Hrr Grill, som bäst finna lägenhet att skicka det. Jag känner Salvii söl, då han ej profiterar vid commissionen. Med Åkerman har Carbonel skickat en hel fruktquist af Arbor Draconis. Han har mycken håg för Botaniken, fast insikten ännu är liten, men dess solide genie understött af Hr Archiaterns skrifter vill snart göra honom skickelig; åtminstone tjänar han att samla Frön och Naturalier och tillskicka Hr Archiatern. Åtminstone måste Hr Archiatern med aldräförsta skriva honom till, hvilket oändeligen vill upmuntra honom, och betaga honom misstanken, att Jag hvarken anmält honom hos Hr Archiatern eller begärt böckerne.

Mr Joseph Jodon Boijlesve Dr Monspelienensis, som Jag ej känner vidare än genom dess bref till mig från Cadiz, har tillskrifvit mig och berättat, att han för ungefär 1 år sedan tillskrifvit Hr Archiatern och skickat derjemte åtskilliga frön, men att han ej fått svar derpå, hvarföre han ber mig underrätta mig, om brefvet framkommit eller ej. Hr Archiatern kunde sjelf bäst både hedra och fägna honom med egit svar under Couvert till Consul Bellman i Cadiz, hvilken adress han mig notificerat. Han lär vara ägare af Loefflings Iter hisp., emedan han citerar den i sitt bref. Denna mannen torde ock kunna bli en god commissonair i Cadiz. Jag har redan pålagt honom några commissioner.

Platina del Pinto har Jag ock hemskickat litet, så att Hr Archiatern däråf åtminstone kan få se denna metallen. Mer har Jag nu här att med första hemskicka.

Barnades, som är den Spanior, som mäst vördar och känner Hr Archiatern och dess meriter, har gort mig mycken afsaknad här, ty Jag har ej fått vara med honom mer än 8 dagar ibland de första jag var här; sedan har han ständigt rest ikring med sin Patron Duque de Alba, som mycket favoricerar honom. Nu är han i Valencia och får på dessa resor göra sköna samlingar.

Scutellaria caule erecto, racemis terminalibus, erectis, interruptis; floribus solitariis oppositis, secundis; foliis petiolatis, ovato-cordatis, serratis, acutis har Jag sett i Botaniska Trägården här och finner ej, att hon kommer öfver ens med något species af Hr Archiaterns; hon är amerikansk.

Taurus Bubalis brukas vid Aranjuez att köra med.

Frön har Quer låfvat mig utur Botaniska Trägården.

Vella PseudoCytisus har Jag samlat frön af. Det är en artig växt.

Tredie tomen af Systemet längtar jag höra vara utkommen och att sedan få se.

Jag ber om min vördnads anmälan till frun och hälsning till Herr Carl och öfriga vänner, framhjärdandes med oafslätelig vördnad

Wälborne Hr Arch:rens och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare och Archiater
samt Riddare af kongl. Nord-
stjerne orden Högädle och
Widtberömde Doctor
Herr Carl Linnæus*

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 78—81.

¹ PEHR FORSKÅL; jfr. TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning*, II s. 40; bref. 360 not. 4.

² DANIEL SOLANDER; se bref. 297 not. 4.

³ CHRISTINA ELISABETH KAMMECKER, dotter af superintendenten på Gotland MARTIN KAMMECKER, blef 1761 gift med förste Oeconomiae practicæ professor Borgströmianus, sedan domprosten JOHAN LÄSTBOM.

479.

Madrid den 23 Julii 1761.

Högädle Herr Archiater och Riddare.

Under d. 6 dennes hade jag sist den äran tillskrifva Herr Archiatern, då med något muntert mod, men har sedermera inhämtat den bedröfveligaste tidning, som kunnat möta mig, neml:n om min Fars död ¹, hvilket förtagit mig all håg och förstör alla mina föresatser. Gud vet, huru nu skall gå med min resa; kanske Jag nödgas vända straxt hem, men det beror likväl på mina bröder, om de vilja hafva möda för mig.

Sedan mitt sidsta har Jag beskrifvit *Bufonia tenuifolia* ², som växer här kring Madrid till öfverflöd. — — —

NB. Stamina böra räknas med et godt microscop, innan blomman öppnar sig, ty annars saknas antheræ, och då kan man ej räkna dem med säkerhet. På de utslagne har Jag knapt kunnat se något filamentum el: anthera och alltid till olika antal, men på de outslagne blommor har Jag alltid funnit 4 stamina på de många Jag öppnat, så att Jag ej litar på, utan opponerar mig aldeles mot Loefflings sista observation.

För en tid sedan såg jag bönder gå på åkrarne och rycka up Plumbago Europæa och på tillfrågan hvartil svarades, att med kalt Watten, hvaruti denne örten legat 1 dygn, vatnas golfven och smörjas sängställen och väggar, hvaraf loppor och Wägglös (svåra plågor i detta landet) dö. De sade, att Wägglössen deraf svälla upp som ärter. Annars brukas ock örten att färga violet på Ull. Inneliggande frukt-racemus har H:r Quér lämnat mig. Han känner det ej, men mente jemte Minuart, att det skulle vara Ochna Jabotapita, men de så väl som jag tvifla derom.

I hastighet fick Jag se ett träd i en alée vid Puerto de Santa Maria och har skickat till H:r Archiatern en quist fast nog rutten i min 2:dra skickning N:o 139 Lit. A. Jag fant då inga flores masculi på det trädet och flere voro där ej, men germina, om Jag mins rätt, voro 10 nästan såsom i Sempervivum stälde och Jag hade för mit sällskaps skuld ej tid att examinera det vidare. Samma träd fick Jag se i Sevilla flere, men utan bloma, där de kallades Zapote, kanske för någon likhet med Achras Zapote, som så kallas i America. Jag utber mig H:r Archiaterns undervisning deruti. Af Ulloas³ resa i America ser jag, att af Cochenill samlas Honor, som lägga frön i Augusti månad och hvilka gömas till Juni månad följande året, att brukas till ny produccion; om så är, så skola vi väl lät få dem till Europa genom H:r Mutis, som Jag derom skall tillskrifva. Nu lägger jag samman åtskilliga örter och frön att skicka till Cadiz och vidare till H:r Archiatern. Hvad Loefflings saker angår, ser Jag sent, att all min möda är fäfång, ty man finner icke en gång en Pappers lapp efter honom, sedan Ortega dött, och det undandöljes under föregifvande at ej finnas. H:r Archiatern säger i sitt sista, att Daphne maximum är Thymelæa pontica folio Laurocerasi Tournef. cor. & ltn. Jag förstår det ej väl och ber få veta min numer, ty Jag har slagit up Tournefort och vet ej at Jag skickat eller sett den örten. Min enda tröst är nu H:r Archiaterns lefnad. Gud uppehålle den i många år! hvilket ingen högre önskar än Jag, ehuru mång andra göromål hindra mig att i mit käraste studium nog visa det framhärdat med vördnad H:r Archiaterns

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Societati
Regiæ Scientiarum
Upsaliæ
en Suecia.*

Linn. Soc. Vol. I: 82—83.

¹ JONAS ALSTRÖMER afled i Alingsås den 2 Juni 1761.

² Den mycket utförliga beskrifningen på denna växt har här utelemnats.

³ ANTONIO DE ULLOA; se bref. 327 not. 2.

480.

Montpellier d. 9 Novemb. 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Hvad möte kunde vara mig kärare vid min hitkomst till Montpellier, än att finna mig hedrad med H:r Archt:rs angenäma och vördade hug-komst? Jag räknar alla de dagar lyckelige, på hvilke Jag får tidning om H:r Archt:rs välmåga samt prof på dess kärlek och Gunst för mig, den Jag önskade mig förtjena, då Jag nu endast bjuder till att ej förtjena förakt eller ogunst. Förmådde min önskan, så gorde hon H:r Arch:s person odödelig, och det så säkert som efterverlden måste dagel:n uplifva H:r Arch:s minne. Jag har redan så väl hos D:r Sauvages ¹ som D:r Gouan ² märkt större värkan af H:r Archiat:s recommendation än af min egen förtjenst; ty likasom de slätaste Ministrar äro hedrade för deras Her-rars el:r Furstars skuld, så har Jag och blifvit för H:r Archiaterns såsom Naturalisternes Furste. Jag önskade vara här en annan årstid, men en menniska kan ej vara på en gång öfver alt. Likväl har Jag häraf den fördel, att en slät årstid öfverskyler den okunnoghet, som en bättre skulle uptäcka. Om det kan kallas Wettenskap att känna sin ofullkom-lighet, så måste Jag skryta af att på min resa hafva förkofrat mig, och hvilket Jag isynnerhet märkt här i Montpellier bland dem, som ej mer vörda H:r Archiatern än Jag, men veta bättre hvarför. Ändteligen måste Jag en gång för alla bekänna, att Jag på mina resor hvarken kunnat eller kan tillräckeligen utöfva min lilla Kundskap och mycket mindre för-nöja min stora håg för Natural Historien ensam, ty mina anmärkningar i Landtbruk, Handtvärk och Handel, som måste vara mine Hufvudmål, uptaga för mycken tid.

Frön, som H:r Archiatern begärt, skall Jag biuda till att skaffa så vida möjligt är. Trägårdsmästaren här är en ganska beskedlig och tjenstaktig man och har låfvat tjena mig så mycket han kan.

Nyheterne af ombyten, som förefalla i fäderneslandet, äro alltid behagelige att höra och för mig ännu kärare, att H:r Archiatern vill taga sig den mödan, som mina vänner tyckas undfly. Alt öfvertygar mig om H:r Archiaterns kärlek och gunst för mig.

Fagræi efterlåtenhet förtryter mig så mycket mer, som correspondence med mig ej hindrat honom, ty Jag har ej haft mer än 2 bref af honom alltsedan min utresa och mer än ett år sedan det sista.

Solander är dock otacksammare mot H:r Archiaterns gunst, som hos honom kunde gifva frukt, om han ville använda sin skickelighet, hvilken lätteligen kunde förse dess brefver med goda ämnen till H:r Archiaterns nöje, då mina torra och altför trägna brefver kanske endast förorsaka ledsnad; men min afsikt är endast att visa vörndnad och ståndaktighet.

Fahlu stads öde³ är beklageligt och ännu mer om H:r Archiatern haft del i olyckan, som Jag fruktar.

Alstroemiæ beskrifning och Character genericus af H:r Archiaterns egen hand skulle oändeligen fägna mig, så väl som att få tillbaka den ritning jag skickade eller en Copia deraf så väl till min egen, som mina vänners fägnad.

Om någon annan besynnerlig ört af de Frön Jag hemskickat upkommit, önskade Jag få veta, så väl som namn på de öfrige af mine Örtor af 1:sta skickningen. *Atropa humifusa*⁴ har Jag ej sett förrän i dag i trädgården och vet ej dess Fädernesland.

Quers Flora Hispanica,⁵ som är under prässen, var mig nog bekant redan i Madrid, då Jag såg en del deraf, men hölt ej mödan värdt att berätta derom. Ett några fingers tjockt företal fyllt med dumma critiquer mot H:r Archiatern tror han väl skall uphöja dess egen character, men han blir bedragen. Methoden är den höglärde, djupsinnige, instructive, men i synnerhet för en slät author bequämaste Alphabethiska. Namnen äro ej af ens, utan af fleras och äfven dess egna Fabrik. Och för att förstå Beskrifningen på en ört, måste man känna många andra, som tjent som rudimaterier till dess sammansättande.

D:r Gouan är en solid och altför artig yngling och som otroligen vördar H:r Archiatern, vetande äfven hvarför, men olyckan är för honom att vara i ett land, där väl Wettenskaper älskas, men deras äkta idkare hvarken understödias eller rätt användas. Släkt, vänner, penningar göra

mer än skicklighet, så att Jag fruktar han mister hågen, äfven som H:r Sauvages.

Han arbetar med mycken flit och med nytta, ty han har lagt goda grunder. Gramina bland plantæ roa honom mycket, och han har deruti gjort stora framsteg, ehuru det är den svåraste delen. Herr Archiaterns nya indelning af gräsen är han med skäl kär uti. Med Fiskarna har han ock arbetat mycket och skrivit en Genera Piscium⁶ i Imitation af H:r Archiaterns Genera Plantarum. För dem, som varit vane vid Artedi Method, gör han en sammansättning af den och H:r Archiaterns, behållandes Artedi Classer och determinerar ordines efter situs pinnarum. Han önskade få låna af H:r Archiatern några Genera, som fela honom.

Från Alicante har Jag skickat frön under N:o 34 och från Madrid ett Exemplar af en ört i frö N:o 64 (ty Jag hade ej sett henne i bloma), som Jag af strukturen mente var en Planta Liliacea, men har sedan funnit henne i blomma, hvilket fört mig utur bedrägeriet. Hon är en planta Alpina. Jag fant henne först i frö på Granada-bergen och sedan i blomma på ett kallt berg i Aragon i sällskap med Arbutus Uva Ursi, Dianthus alpinus &c:a, då Jag i hastighet däraf tog följande beskrifning; sedan Jag fant henne vara en Digitalis⁷, men ej komma öfverens med någon af H:r Archiaterns species. Det skulle vara ferruginea, men Labium inferius är tubo brevius. — — —

Jag utber mig få veta, om detta kan vara *ferruginea*.

Alboda kallas i Aragon ett species Gypsophila⁸, hvars rot där brukas att koka i vatten, som sedan lödrar sig, och dermed tvättas Kläder. Örten har jag skickat och tog den för Gypsophila aggregata, men finner att jag bedragit mig, sedan Jag fått sett den rätta här. Frön fant Jag ej.

(Fortsättning saknas.)

Linn. Soc. Vol. I: 84—85.

¹ FRANÇOIS DE LA CROIX DE SAUVAGES, medicine professor i Montpellier; jfr. bref. 227 not. 9.

² ANTOINE GOUAN, född 1733, professor i Montpellier, död 1821; författat flera botaniska arbeten, bland hvilka *Hortus regius Monspeliensis* (Lugd. 1762), *Flora Monspeliaca* (Lugd. 1765), *Explication du système botanique du Chevalier von LINNÉ* (Montp. 1787) m. fl.

³ Fahlun hemsökes 1761 af tvenne eldsvådor, hvarigenom mer än halfva staden lades i aska. Fru LINNÉs mor och syskon voro bosatta därstädes.

⁴ *Nolana prostrata* L.

⁵ *Flora Española* (Madrid 1762—84); fyra delar, hvaraf de första innehåller en redogörelse för och kritik af dittills uppställda växtsystem, utgäfvos af QUER och de återstående tvenne af ORTEGA.

⁶ *Historia Piscium, in classes et ordines redacta* (Strasb. 1770).

⁷ *Digitalis obscura* L. Sp. pl. ed. 2 p. 867. Den i brefvet lemnade beskrifningen har här uteslutits.

⁸ *Gypsophila Struthium* L.

481.

Min kiäraste H:r Broder.

Sedan jag länge skrefwit äfter M. K. Br. örter, och de änteligen blefwe sände till stockholm, fick jag dem icke för än i juhl, då Rosen kom från stockholm, och hade ett paquet med sin påskrift, den han doch trodde tillhöra mig, och af honom fick jag det. Det innehöll makalös artige växter, som jag med så stort nöje sökt enodera; några öka andra editionen af *Species plantarum*, som nu tryckes och i hwilken M. Br. får se sitt namn wid hwario af dem. här medföllier catalogen på dem.

för 8 dagar sedan war jag i Stockholm, råkade älsta och yngsta Broderen, som påtogo sig att bestå 250 dlr till disputationen, den H:r Falk skall respondera före¹, och nu arbeta på. exemplar skola blifwa äfter Min K. Br:s befallning.

i Förgårs fick jag änteligen den makalösa samblingen af de frön min Br. på Granada &c. samblat med så mycken möda. Men utdrächten hade giort, att alla woro förtorkade och flytande² utom 2:ne slag; det war en owärderlig skada att jag ej fick dem i tido. *Amaryllis luteæ* bulbi lefde ännu med litet lif.

i går fick jag M. K. Br:s bref af d. 17 januarii, som confirmerar det jag länge sagt, att ingen af mine rest med så öppna ögon som M. K. Br. jag hisnar för de många fiskar och conchilier; jag kan intet gissa, hwilken den fisken är, som M. Br. så noga beskrifwit, för än jag får se honom.

Frön har jag inga af *Alströmia*, ty jag sådde de få jag fick, utom några jag sände till Br. Augustin³, och de siste jag i förgårs fick af M. K. Br. woro aldeles förtorkade.

Hr Solander⁴ skrifver flitigare, men nämner aldeles intet nytt.

Pr. Forskåhl⁵ skref sist från Alexandria och är rätt hederligen upmärksam. Gud gifwe honom lycklig resa, så få wi af honom wetta mycket.

D:r Bergius⁶ är giord af Riksens ständer till Historiæ naturalis & Botanices Professor i stockholm.

Rolander⁷ säges nu trycka sin resa i Kiöpenhamn.

Bulbocodii beskrifning har jag fått, men menar att det ej är dett rätta Bulbocodium Columnæ, utan en varietet af Crocus, till des jag får se sielfwa örten.

Om M. Br. kommer till Florence äller Padua, så laga att M. Br. får goda inlagde specimina af Valisneria han och hon, som växer i diken.

några små piecer skola utkommit i Botaniquen i Italien; jag twiflar icke att M. Br. skaffar sig dem.

Atropa humifusa hade jag för ut; hon blommade hela sommaren i trädgården; den är ett nytt genus, som jag kallar Nolana, och aldrig kan blifwa Atropa.

Phytolacca dioica⁸ war ganska rar. hwar ifrån är hon? huru många stamina har mas?

Utanskrift:

a Messieurs

Mssrs Tourton & Baur

Banquiers a Paris

pour remettre a Mons:r Claude Alströmer

Gentilhomme de suede

frijbr.

Paris.

Sigillet bortskuret.

Originalet i Upsala universitets bibliotek. Odateradt, men säkerligen skrifvet i början af 1762. Öfverst på första sidan är tillskrifvet: bekommit i Rom. Det besvarades från Florens d. 29 Maj 1762.

Till detta bref är fogad en förteckning öfver de af ALSTRÖMER hemsända och af LINNÉ bestämda växterna. Som denna är ett naket namnregister, upptagande till största delen ganska vanliga sydeuropeiska växter och sålunda saknande egentligt värde, har det ansetts öfverflödigt att här meddela densamma.

¹ JOHAN PETER FALCK, född 1733, professor i botanik vid medicinska collegiet i Petersburg, död 1774. Han var respondens för disputationen *Planta Alströmeria*, hvilken ventilerades i Upsala den 23 Juni 1762.

² Såsom ett osvikligt medel att afgöra fröns grobarhet ansåg man den tiden, att, om de lades i vatten, de grobara sjönko, men de döda flöto ofvanpå.

³ Felskrifning i st. f. AUGUST.

⁴ DANIEL SOLANDER; se bref. 297 not. 4.

⁵ PEHR FORSKÅL; se bref. 360 not. 4.

⁶ PETER JONAS BERGIUS förordnades d. 22 December 1761 att vara Historiæ Naturalis et Pharmaciæ Professor i Stockholm.

⁷ DANIEL ROLANDER; se bref. 276 not. 2. Någon beskrifning öfver hans resa till Surinam har ej blifvit utgifven, men ett referat däraf är lemnadt af J. W. HORNEMANN i Skandin. Literat. Selskabets Skrifter 1811 s. 457—94.

⁸ *Phytolacca dioica* L. Spec. plant. ed. II p. 632, där denna nya art först beskrefs, sänd af ALSTRÖMER »ex horto Matritensi.»

482.

Florens d. 29 Maji 1762.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Altförsent besvarar Jag Herr Archiaterns angenäma utan namn och datum, som Jag fick i Rom, men att resa fort och se mycket tillåter ej correspondencen för andra än dem, som äro af H:r Archiaterns vivacitet och lätthet att göra alt. Det förargar mig ej litet, att mina hemskickningar komma så sent och då de änteligen undsluppit siöfaran, blifva illa handterade, i oordning brakte och sent afskickade, sedan Jag haft så mycken möda att samla, rangera och hoplägga dem. Jag beklagar ock att hafva gifvit H:r Arch:n en onyttig möda att skicka mig förteckningen med namnen, ty Jag finner deraf, att örterna äro aldeles i oordning och svara aldeles icke emot de nummer, som Jag har på de exemplaren Jag behållit hos mig. Det, som besynnerligast är, är att där äro några örter, som Jag aldeles ej skickat den gången och en stor del äro bårte. H:r Arch:n tackes noga informera sig, huru det gått med detta packet hela vägen, på det Jag må veta, hvem Jag skall vara förbunden för så artig anstaltning. Så snart nya Editionen af Species plantarum är färdig, beder Jag, att H:r A. deraf tackes sända mig ett Exemplar till Paris, adresserat antingen till Svenska ambassadeuren derstädes eller min Banquir Mess:rs Tourton & Baur, dock ej med posten. Äfven skulle Jag till samma adress önska få skickade 20 elr 30 exemplar väl kringskurne af disputatione de Alstroemia. Bror August har ock svarat mig, att han ville bestå omkostnaden på densamma.

Det förtryter mig högeligen, att de få frön Jag kunde samla på Granada bergen skola af tidens utdrägt vara skämde. Dock litar Jag ej på Wattenprofvet. Jag har för flera år sedan försökt att så flytande Ollon, hasselnötter, Bönor, Ärter, Roffrö &c:a och en del hafva kommit up, så väl som de skiunkande, hvaraf ock en del ej upkommit.

Jag önskade förtjena alla H:r Archiaterns hederliga omdömen och för myckna beröm. Håg felar mig ej att bruka all min lilla förmåga

På det att H:r Archiatern må få sjelf examinera mina hemskickade fiskar, är bäst att H:r Archiatern ordonerar hela krukan att sändas till Örebro, och därifrån siövägen till Stockholm el:r Upsala. Krukan är nog stor och innehåller åtskilliga doupletter, hvaraf H:r Archiatern tackes taga för sig och gunstigt förvara de öfrige, då de äro i bästa händer och säkerhet. Snäckorne, Corallerne &c:a skall Jag vid min egen hemkomst communicera.

Alstroemiæ semina har Jag kringdelt, hvar Jag framfarit, neml. Montpellier, Genoua, Pisa, Rom, Napel och här, men nu har Jag inga flere. Om hon är annua el:r perennis, vet Jag ej, dock tror det förra. Cotyledones menar Jag mig sett i Rom; de voro subulata och den ena inneslöt den andra.

Bergii promotion fägnar mig väl, men männe Fagræus ej varit tjenligare?

Bulbocodium, som Jag mente vara, tror jag nästan sjelf vara Crocus, fast Stigma ej ser så ut. Prof. Bot. Maratti i Rom vill deraf göra ett nytt Genus kallat Romulia, emedan han säger sig alltid funnit henne med 6 stamina, men han hade intet exemplar att visa mig. Dock sökte jag öfvertyga honom, at numerus duplicatus ej gör ensamt nytt Genus.

Valisneria fins ej härkring, men väl vid Pisa, dit Jag ärnar mig åter om några dagar. Ingen här har exemplarer deraf.

Phytolacca dioica? ej allenast fruticosa utan arborea ibland de stora träden brukas till alleer vid Sevilla, men ett enda hon träd fans vid Portmarie ganska stort; således vet jag ej numerus staminum. Jag fant väl likhet med fructificatio Phytolacæ, men Germina voro spitsige och om Jag rätt mins 12 till antalet. Ifrån Madrid i mitt bref af d. 23 Julii a passati har Jag skickat en hel racemus mogen frukt deraf. Är hon framkommen?

Nog att vara Linnæanus för att blifva väl emottagen här. Men H:r Arch. vördas och berömmes här mer för modens än meritens skuld, ty de känna ej H:r A:s förtjenster och gifva sig ej tid att begripa dess skrifter, hvarmed de ock äro rätt illa försedde. H:r Arch: borde anstalta, att dess böcker blifva kringskickade, ty Jag plågas öfveralt af sådane Commissioner. Wettenskaps el:r rättare Botaniska Societeten här har gort mig den hedern att nemna mig till en deras Ledamot. Jag är ofta i strid med dem för H:r Arch. skuld, och det värsta är att behöfva uprepa, hvad H:r Arch. sjelf nog tydeligen utlagt så väl i Critica som Philosophia Botanica, neml:n ordsakerne till örtnamnens ändrande.

Italien är ett rikt land på naturalier, men därjämte så många andre saker, att en resande har mycket att göra. Jag nödgas följa moden och bese antiquiteter, bygnader m. m. och har kårt tid. Således blifva här

mina samlingar och anmärkningar magre. Utom dess ständiga påminnelser från Sverige att skynda mig och ej gröta med Natural Historien, hindra mig äfven, i synnerhet som sådana påminnelser komma från dem, på hvilka all min lycka i framtiden kan bero. Dock betager mig ingen hogen för detta studium, ehuru de kunna hindra min förkofring deruti. Och Jag hoppas, att framtiden skall sätta mig i stånd att åtminstone upmuntra andre.

D:r Targioni, som skrivit el:r rättare utgifvit *Michelii Hortus Florentinus*, är en ganska lärd man. Han har köpt hela *Michelii Örtsamling* och många *Manuscripter*¹ med ritningar, äfven redan stuckne kopparplåtar, hvilket han ärnar publicera, då han får tid. Jag såg en besynnerlig sak hos honom, som Jag ej vet, att någon author omtalar, h. e. *Skeleton af en Trana*, där kölen af bröstbenet var iholig och väderstrupen gorde ett hvarf inuti från ena till andra ändan. *Elephantsben* och tänder petrificerade hade han ock. De finnas till myckenhet här i Toscana. Huru äro de hitkomne?

Gleditsia inermis finnas här stora trän af. Men de kände henne ej, förr än Jag visade dem det, att det ej efter deras mening är någon *Acacia*.

Mandragoræ semina menar Jag att H:r Arch:n begärt; de följa nu jemte några af *Platanus*, och 2 af den förutnemde *Romulia*? äfven några frön af en *Pulmonaria*? ignota, som har mycket *facies* af en *Cerithe*.

Från Rom har jag skickat bland andre saker en bunt med Örtor adresserade till H:r Arch. Jag hade ej tid att sortera dem el:r uttaga dupletterne, hvarföre Jag ber H:r Arch. tackes genomse dem, låta mig få veta namnen och gömma dem för mig, så att de ej skingras till min hemkomst. Om H:r Arch. tillåter, så vill Jag hädanefter skicka alla mina Örtor på samma sätt utan att sortera dem eller uttaga doupletterne, då Jag hoppas att H:r Arch. är så gunstig och gömmer dem för mig till min hemkomst, och att ingen duplet bortgifves utom den H:r Arch. sielf vill taga för sig.

Vesuvius så väl som åtskillige andre vulcaner kring Neapel hafva lärt mig mycket och Jag har samlat derifrån stensorter.

Systemets tredie Tom el:r *Regnum Minerale*, är det ännu trykt el:r när blir det färdigt?²

*Systema Morborum*³, som H:r Arch. ärnade utgifva, är därmed begynt? Huru många *Tomer af Amoenitates* äro nu utkomne?

Är nya Editionen af *Fauna suecica* ännu färdigt?⁴ Jag önskade deraf få ett Exemplar, om så är.

Hur långt är hunnit med nya editionen af Species?

Italianarne äro altför late och skrifva ganska litet.

Min adress continueras till Tourton & Baur i Paris.

D:n Domenico Cirillo⁵ Prof. Bot. i Neapel är ung man, flitig, quick och läraktig och vördar mycket H:r Arch. Jag har gifvit honom H:r Arch. adress och bett honom skrifa.

Härfån reser Jag till Bologna och Venedig.

Lupinus albus cultiveras här i Italien. Fröen ätas af gossar och gement folk, sedan de legat 14 dagar i kalt vatten. Örten tjänar för. nemligast och det till grönt bete för oxar.

Näst hälsning till alla vänner framhårdar med outhärlig vördnad

H:r Arch:ns och Ridd:s

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Societati Regiæ Scientiarum
Upsaliæ
in Suezia.*

Linn. Soc. Vol. I: 86—88.

¹ PIETRO ANTONIO MICHELI, född 1679, föreståndare för botaniska trädgården i Florens, död 1737. Sitt högeligen värdefulla arbete *Nova plantarum genera* (Flor. 1729) hann han själf att utgifva; hans lärjunge GIOVANNI TARGIONI-TOZZETTI inköpte hans efterlemnade manuskript och teckningar samt utgaf (Flor. 1748) hans *Catalogus plantarum horti cæsarei Florentini*. Dennes son OTTAVIANO (född 1755, professor i Florenz, död 1829) utgaf MICHELI's manuskript (fasc. I. 1826) *Catalogus vegetabilium marinorum musei sui*, som i själfva verket är en andra del af *Nova plantarum genera*. Ännu en annan af samma släkt och likaledes professor i Florens, J. ANTONIO T.-T. (född 1712, död 1782), intog i *Relazione d'alcuni viaggi fatti in diverse parti della Toscana* (Flor. 1754) MICHELI's beskrifning på sina under flera år företagna resor.

² Denna (tredje delen af *Systema Naturæ*, ed. XII) utkom först 1768.

³ År 1759 utgafs disputationen *Genera morborum*, hvaraf en ny upplaga »in auditorum usum edita» utkom 1763. Antagligen hade LINNÉ haft för afsigt att författa ett större *Systema morborum*, men medhann ej detta. — Af *Amoenitates academicæ* hade då fem volymer publicerats.

⁴ Andra upplagan af *Fauna Suecica* utgafs redan 1761. Af *Species plantarum*, editio secunda, trycktes första delen 1762 och den andra 1763.

⁵ DOMENICO CIRILLO, född 1730, professor i Neapel, president i lagstiftande församlingen, död af pöbeln 1799.

Florens d. 2 Julii 1762.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Sist hade Jag den äran H:r Arch:n tillskrifva under d. 31 Maji.

Valisneriæ specimina har Jag sedermera haft tillfälle att samla till myckenhet, och eftersom Jag ej kunnat finna henne häromkring Florens, gorde jag en resa nästan endast för hennes skuld till Pisa. Den därvarande Botan. Prof. Tilli ¹ så väl som Trägårdsmästaren gofvo mig slätt hopp och sade sig sökt henne med mycken möda utan att finna. Men Jag vet ej hvar de haft ögonen, ty i diken ett litet stycke från staden och sedan utmed hela vägen till Warma baden är ingen ört allmännare. Jag hade ett oändeligt nöje att se denna underliga plantan och med Cuff's microscop ² examinera dess partes fructificationis. En Doctor Cocchi ³ härifrån Florens, mycket quick och liknande sin berömvärda far, var där och gorde ritningen, som Jag skall skicka. Partes fructific. äro väl ritade hos Michelius, men bladen ej; de äro mycket längre, ej så ludne, ej eller så brede emot spetsen. Som Michelius var okunnog om Sexus plant. och rätta denominatio partium fructific, så behöfver termerne ombytas i dess beskrifning. Hvad han kallar *tres bifidas partes floris* el: *petala 3* är Stigma tripartitum. Dess *Vaginula cylindracea* är Spatha. Dess *tria alba nuda & complanata capillamenta* äro Petala. Bäst är att Jag explicerar Michellii figur. A. A. A. är Stigma tripartitum calyce paulo altius; laciniis ovalibus extremitatibus versus medium fissis, supra convexis hirsutis, subtus versus basin filamentulo subulato brevissimo B. B.-C. är Spatha. D. D. D. är Calyx tripartitus. E. är Germen cylindricum inferum. F. pericarpium har Jag ej sett, ty hon hade nyss begynt blomma. H. Scapus spiralis. Dess ändamål lär vara att alltid hålla honblomman flytande, antingen vatnet är grundt eller djupt. Jag påminner mig ej, hos hvilken Author Jag läst, att honblomman medelst Scapus spiralis efter foecundationen drages ned till båten, men det lærer snarare vara inbilning än observation, ty Jag har sett många blommor redan foecunderade och visnade, men likväl flytande. I. I. I. och K. K. är Corolla petalis tribus linearibus truncatis angustissimis calyce brevioribus. L. Flos masculus är aldeles sådan med 2 stamina och Corolla tripartita, men så liten, att hon med ögonen knapt ses, utan behöfves ett microscop, som

förstorar mycket. De flyta på vatnet och likna ett fint hvitt skum, som Jag aldrig tagit för blommor, om Jag ej haft Micheliï anledning; ej eller är någon af botanicis här, som sett det, utan Jag kom af händelse och liten misstanka att taga up det. M. är Spadix florifer compressus och den andre M. är defloratus. N. och O. äro Spatha, som Jag endast sett bivalvis. P. är Hanblomman tagen utur vattnet, då Corolla drager sig tillbaka. Q. äro flytande hanblommor, men de flyta flocktals och närmare till hvarandre. Jag har sjelf i min cammare i en vattenskål sett, huru Spatha Masculina först öppnar sig i spetsen och sedan småningom utföres samt huru efterhand blommorne lösna från Spadix och flyta up. Så snart de röra luften, öppna de sig med mycken hastighet, ty under vatnet äro de tillslutne pyriformes, men visa då straxt corolla och stamina i naturlig stälning. Pollen är perfecte globulare. Jag har funnit åtskillige flores foeminei, som haft Masculi fästade vid stigma. Denna örten växer ganska lätt och fort. Jag har gifvit commission till Doctor Cocchi att deraf samla frön. Han och Hon stånden finnas merendels fläcktals hvar för sig af ordsak att de slå ut många stolones. Roten är ganska smal och kårt, ej som Micheliï ritning. Stylus är nästan så tjock som scapus. Blommorne äro till storlek endast $\frac{1}{4}$ el: $\frac{1}{5}$ af ritningen hos Michelius. Bladen äro ganska tunna, mot spetsen finsågade, in aqua stricta perpendicularia, in superficie aquæ horizontalia natantia. Scapus, Spadix och spatha Maris visna snart efter defloration.

Gentiana perfoliata varierar här ständigt från 5 till 10 petala och lika många stamina.

Johannes Strange Anglus, in Universitate Cantabrigiensi A: M: Aca-
demie Botanicæ Florentinæ Socius⁴, är en älskare af Natural historien, som rest här i Italien flere år. Han är i synnerhet Mineralogus och har gort sköna samlingar äfven af Petrificater. I Toscana har han i synnerhet undersökt dess strata montium och ärnar deröfver gifva en beskrifning med cartor och ritningar på nye petrificater och tillika sina tankar om bergens formering. Han är en speculativ, solid och arbetsam man och vördar mycket H:r Archiatern. Han sade sig vilja tillskrifva H:r Arch:n och gifva en plan af sitt verk och visade mycken hog att blifva ledamot af någon svensk Wettenskaps Societet e. gr. Upsalas, hvartill han bad mig recommendera honom hos H:r Archiat:n. Han är en välmående man, som reser på egen bekästädnad. Några Kopparstycken af sitt verk har han redan gifvit mig att skicka till H:r Archiat:n.

Diospyros Lotus har Jag sett 3 trån i Horto Pisano i blomma, men de voro alle Hermaphroditi och gäfvo mogne frön, som sågs af plantor, som till myckenhet vuxit up under träden. Innelykt följa några frön.

Lepidium perfoliatum mins Jag mig ej sett i Upsala trädgård, hvar för Jag nu skickar någre frön.

Acaciæ? spec. Julimbrissim dicta från constantinopel är ett träd, som Jag ej kunnat få se i blomma. Dess frön följa.

Om få dagar reser Jag härifrån till Bologna, Padua och Venezia. Om H:r Arch: vill hedra mig med något bref, så sker det bäst på Paris under Couvert till H. H:rn Tourton & Baur, som veta hvarth hän det bör skickas.

Jag har ej kunnat neka att till afskickning emottaga ineliggande bref af en Gref Lynar⁵ från Dannemark, som är här. Skulle H:r Schreber⁶ vara bårtresd, så tackes H:r Arch:n skicka honom det.

Min vördnad till Frun, hälsning till H:r Carl och alla vänner från den, som med beständigaste vördnad och tillgifvenhet framhårdar

Wälborne H:r Arch:ns och Ridd:s

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Linn. Soc. Vol. I: 89—90.

¹ GIOVANNI LORENZO TILLI, föreståndare för botaniska trädgården i Pisa.

² Detta mikroskop, hvaraf en afbildning och beskrifning finnes i P. HARTING, *Geschichte und gegenwärtiger Zustand des Mikroskops* s. 114, var ett sammansatt instrument, ej väsentligt olika de nu brukliga. Särskildt med hänsyn till stativet vidtog engelsmannen CUFF (antagligen på 1750-talet) förändringar i förut brukliga konstruktioner, hvilka fullständigt eller med mindre modifikationer blifvit använda vid förfärdigande af de flesta på senare tider — t. o. m. i våra dagar — fabricerade mikroskopen. Att LINNÉ använde ett sådant, framgår af hans disputation *De mundo invisibili* (1767).

³ Den »berömvärde fadren» var ANTONIO COCCHI, född 1695, professor i anatomi och fysiologi i Florens, död 1758; framstående ej blott såsom författare i medicin, utan ock i filologi. — Hans här omtalade son RAIMONDO blef sedan fadrens efterträdare såsom anatomie professor och kirurg vid ett sjukhus i Florens.

⁴ JOHN STRANGE, född 1732, diplomat (en tid minister-resident i Venedig) och författare på åtskilliga områden, hvaribland zoologi, palæontologi, geologi och mineralogi, död 1799.

⁵ Troligen ROCHUS FRIEDERICH LYNAR, född 1708, diplomat (dansk minister i Stockholm 1735—40), död 1781.

⁶ JOHAN CHRISTIAN DANIEL SCHREBER; jfr. bref. 43 not. 2 och 45 not. 1.

484.

Florens d. 10 Julii 1762.

Wälborne H:r Archiatern och Riddare.

Mitt sista var af d. 2 dennas. Jag har på lång tid ej fått fägna mig af något H:r Archts brev, hvarefter Jag nu högel:n längtar. Inne-lykt skickar Jag några frön. En del torde hända redan finnas i trädgården, men en del äro där ej förr. Att här iterera namnen är onyttigt.

Här i Florens har jag haft mycket nöje; alla hafva för H:r Arch:s skuld visat mig mycken höflighet. En Doctor vid namn Antonio Durazzini är ännu ej stark Botanicus, men arbetar med mycken hog; gamle methoderne förstår han väl. Manetti¹ är ock arbetsam. En Doctor Guadagni, Physices Lector i Pisa, är en ganska quik man och blir god Botanicus, så snart han får H:r Archiats värk. Jag har förmått att göra alla käre i H:r Arch:s System i stället för att det de första dagarne mycket criticerades, ty de förstodo det ej. Nu längta alla högel:n att få sista Edition så väl af Systema som Species och alle tomerne af Amoenitates. Salvius borde skicka till Livorno af alla H:r Arch:s arbeten för att kringdela i Italien. Alla längta att hafva dem. Jag recommenderar å nyo samma ängelsman som i mitt sista, neml. M:r Strange. Han är nu på landet i sina arbeten. Har tillskrifvit mig och offererat sig att här i Italien tjena Svenska Academierne i hvad de behaga comnittera honom. Jag skulle ej recommendera honom, om Jag ej viste honom vara en förtjent man, hvilket han snart skall visa med sine arbeten.

Manetti har Jag märkt skulle gärna vela hafva ett Genus efter sitt namn och det skulle upmuntra honom mycket. 2:ne Botanici hafva redan gort det, men begge ofulkomligt, och som de ej äro så accrediterade som H:r Arch:n, så lærer ej heller deras denomination blifva så allmänt adopterad hos andra Botanici. Ludvig² uti sina Definitiones Generum Plantar. har fördelt H:r Arch:s Lycopodium uti så många genera som Dillenius, neml:n Lycopodium, Selaginoides, Lycopodioides och Selago; han har således på H:r Arch:s Genus Selago uti Didyn. Angiosp. måst sättja ett annat namn, neml:n Manettia. M:r Roque, som rest i Ægypten, har äfven nemt honom och dedicerat en ört, men det var den samma, som H:r Arch:n redan kallat Reaumuria. Jag har jemnfört hans Character

med H:r Arch:ns på Reaumuria och finner dem vara de samma. Männe Roque³ velat dedicera samma ört till 2:ne, emedan Jag ser att H:r Arch:rn i ett sitt bref till mig ber mig berätta honom, att Reaumuria (Pocketia) skulle snart blomma. Denna Roque är nu i Frankriket. Här talas illa om honom och dess upförande i Ægypten mot Donati⁴, med hvilken han rest, men blifvit återkallad. Det skulle fägnar mig mycket, om H:r Arch:rn hade något nytt Genus att dedicera till Manetti; han förtjenar det och skulle deraf mycket upmuntras.

framhårdar

H:r Arch:s

Ödmjukaste tjänare

Glas Alströmer.

I morgon reser Jag till Bologna och Venedig, sedan till Turin och Paris.

Linn. Soc. Vol. I: 91.

¹ SAVERIO MANETTI, född 1723, läkare i Florenz, död 1784. Utgaf *CAROLI LINNÆI Regnum Vegetabile juxta systema naturæ* (Flor. 1756). Något växtslägte blef ej efter honom uppkalladt af LINNÉ, men väl af MUTIS.

² CHRISTIAN GOTTLIEB LUDWIG, född 1709, botanices professor i Leipzīg, död 1778. Hans här omnämnda arbete är *Definitiones generum plantarum in usum auditorum* (Leipz. 1737).

³ Troligen menas här ej AND. DE LA ROQUE, som företog flera resor i Orienten och som utgaf *Voyage de l'Arabie Heureuse* (Paris 1716), utan DAN. DE LA ROQUE, sedan läkare i Genève. Dennes enda botaniska arbete, *Descriptiones plantarum aliquot novarum* utkom dock först (i Leyden) 1766.

⁴ VITALIANO DONATI; jfr. bref. 360 not. 3.

485.

Venezia d. Aug. 1762.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Nu är det så länge sedan Jag fick fägnar mig af något H:r Arn:s bref, att Jag fruktar mig aldeles vara bortglömd. Hvarmed har jag förtjent denna ogunst? Jag måste bekänna att ej hafva tracterat Naturalhistorien så mycket i Italien som i Spanien och i Frankrike, men det härrörer ej af minskad håg hos mig, utan af altför många märkvär-

digheter i detta land mer af konst än af Natur, hvarföre Jag måste dela min upmärksamhet.

Bologna gaf mig nog att göra de få dagar, som Jag där upehölt mig. Det så kallade Institutum Bononiense el:r Wettenskaps Academien är präktigt och har svårligen sin like. Dock ej så fullkomligt i Natural Historien.

D:r Monti ¹ är ej slät Naturalist, men skulle vara bättre, om han ej mer tracterade Historien och antiquiteter. Hans minne kan hvarken fyllas el:r tömas och Jag har deruti aldrig känt dess like. Systemer behaga honom ej mycket, ty han behöfver dem ej.

Ferdinando Bassi ² är rätt Professor Botanices i Bologna och skall vara snäll, men han var ej i staden, då Jag var där.

Röd Corall såg Jag i Ferrara ett stycke i spiritu Vini med Diuren, som syntes ganska tydeligen. Diuret är en värdelig Hydra 8-radiata, radiis lanceolatis ciliatis. Tubus abdominis fere conicus, intus villosus. Ovaria kunde Jag ej se, men mannen, som hade detta stycke, sade sig hafva observerat dem tydeligen och redan öfver alt formerat en beskrifning, som han ärnar publicera. Han heter Saint Laurent, Resident de S. A. S. Le Duc de Modena & Ferrara. Diuren voro aldeles som Donati figur utvisar.

Venezia har flere Botanici, än Jag kunnat tro, och H:r Arch:rn har flere ifrige Discipular, än han någonsin kan inbilla sig. Jag har af dem alla för H:r Arch:s skuld blifvit mycket firad och de önska alla att kunna i något mål vara H:r Arch:n till tjenst, så väl som att kunna ibland få begära någre småsaker af frön från Upsala. Cornaro, Biskop i Murano, en särskilt stad men nästan förenad med Venezia, är en ifrig H:r Arch:ns efterföljare. Han har en vacker Botanisk Trägård i synnerhet af Ægyptiske örter, hvars frön till en stor del blifvit skickade af Donati. Han har visat mig ett H:r Arch:s bref till honom, som fagnat honom mycket. Det Italienska Poema han skrifver del' Amore delle Plante är ännu ej färdigt, men den del Jag däraf läst i manuscript är förträffelig. Han har dertill icke allenast samlat alla nödige ämnen utur H:r Arch:ns skrifter, utan ock utur andre Authorer och skrifver med en förträffelig väl-talighet, så att Jag är öfvertygad, att denna skrift skall hafva god värkan och gifva mycken smak för detta studium hos denna Poetiska nationen. Han har ett bland de rikaste Bibliotheker Jag sett i Natural Historien och af H:r Arch:ns skrifter felar honom nästan intet.

Botanici Veneti hafva en stor merit; det är att de alla arbeta tillsammans med enighet utan afund, som Jag alt förmycket funnit på andra orter.

Philip Farsetti,³ en ganska rik Nobilis Venetus, har helt och hållit dedicerat sig till Natural Historien och i synnerhet Botaniken. Han har anlagt på en dess gård kallad Sala, belägen på fasta landet nog nära Venezia, en Präktig Trägård af en otrolig vidd. Af Plantæ Alpinæ har han den största samling lefvande, som jag någonsin sett, och skickar årligen folk till Alperne att samla nye rötter och frön. Han har äfven en man i Dalmatien, som samlar frön. Siöar, Skogar af alla slags trån han kunnat samla, Kullar, Köksträgårdar af alla sorter, Orangerier är alt här med konst gort på det förträffeligaste sätt. Med ett ord, Jag vet få Jordproducter, som kunna tåla detta Climatet, som han ej cultiverar och dessutom Botanisk Trägård. Oändelige omkostnader har han gort och gör dageligen, så att Jag tror knapt att någon Prins har dylikt. H:r Arch:rn vördar han mycket och dess skrifter tjena honom ensamt till rättesnöre, i synnerhet hvad han kan hämta utur Amoenitates Academicæ. Han åstundar mycket komma i correspondence med H:r Arch:rn att få några frön och äfven skicka af dem, som dess utskickade samla.

Sessler (Leonardo),⁴ Medicinæ doctor, är ock tämmeligen god Botanicus och går bemålte H:r Farsetti tillhanda. Han berättar mig hafva tillskrifvit H:r Arch:n utan att hafva fått svar. Han är starkt på H:r Arch:ns partie, ehuru det något misshagar honom, att dess nya Genus Vitaliana, Primulæ species, ej blifvit uptagit, och hvaraf han berättar sig skickat både frön och exemplarer.

Pataroli (Francesco), en välmående cittadino i Venezia, är ock för sitt nöje skuld Botanicus. Han går mycket tillhanda H:r Farsetti och har äfven sin egen Botaniska Trägård.

Salvius bör tillsägas att söka skicka af H:r Arch:ns böcker till Italien, så snart de blifva trykta. Alla beklaga sig att de få dem sent och ganska dyra utur tredie elr: fjerde handen.

Trianthema Portulacastrum har Jag haft tillfälle att noga examinera i Venezia. Antingen varierar denna örten ganska mycket eller har den, som gifvit H:r Arch:n Characteren, varit altför litet upmärksam. Mine observationer äro följande — — — —⁵.

Ett Graminis species från Jamaica fans uti H:r Pataroli's Trägård, hvilket de ville göra till Cenchrus echinatus, men det tyckes strida för mycket mot charactererne — — —⁶.

Jag har sedermera jemfört med Plukenets⁷ figur och finner, att detta gräset otvifvelaktigt är H:r Archiaterns Cenchrus echinatus, men då bör Cenchri Character ändras. Frön har Jag skickat från Venezia.

Ett annat Graminis species, som växer allmänt kring Padova, men ej af H:r Archiatern beskrifvit och mäst besynnerligt för dess folia lanceolata och aristæ glutinosæ vel viscosæ — — — ⁸

Detta gräs examinerade Jag i Padova trädgård. Det borde väl vara en Panicum. Frön här af har Jag ock funnit. — — — — Växer vild kring Bologna i Risåkrarne. ⁹

Panici Genus håller Jag för hafva såväl Corolla som Calyx 3-glumis. Crus Galli har åtminstone så och det synes tydeligen i frodiga Blommor. Men Panicum americanum går aldeles från Characteren och har aldeles ingen corolla; ofta är ock Calyx endast 1-valvis.

Jag fortfar att skrifva detta brefvet här i Verona, sedan Jag genomfarit Padova och Vicenza.

Arduni ¹⁰, Custos Horti Bot. Patavini, är en braf och arbetsam yngling. Ritar mäterligen och har tagit sig före att i synnerhet rita af de gräs, som ej hafva goda figurer. Han följer stricte H:r Archiaterns principer. Han har beskrifningar och ritningar på åtskilliga nya species, hvilka han ville publicera, om han hade råd dertill. Han consulerade mig häruti och projecterade att skicka dessa beskrifningar och ritningar jemte Örtexemplaren till H:r Archiatern i tanka att H:r Arch. tackes publicera dem uti Amoenitatibus Academicis, lämnandes allenast honom någon liten heder därför genom dess omnämnande. Jag smickrade honom med hopp härom och han låfvade arbeta därpå. Han sköter trädgården mäterligen väl, men är missnögd, ty dess förman Botanices Professorn Marsili ¹¹ vill intet och vill hafva en lärare underhafvande ur vägen.

Ceratonía siliqua hade i Padova trädgård ständigt och alla flores hermaphrodit och frukten mognade väl, så att frön växte up. I Spanien var hon ständigt dioica, dock hade flores feminei alltid rudimenta staminum. Männe ett kallare Climat kan fullkomna desse rudimenta?

Ett *Zinnia* species var i Padova trädgård, som aldeles öfverenskom med H:r A:ns Character, men Radius var multiflorus. Frön skall Jag skicka.

Marsili i Padova är en mycket artig och god sällskapsman, men slät Botanicus, ty han har ingen lust med detta studium; har dock ett präktigt Bibliotek och Jag såg hos honom med största fögnad för första gången H:r A:ns nya Fauna Suecica.

Valisneri, som är Historiæ Naturalis Professor i Padova och bör tractera Diur och Stenar, liknar ej sin far, men är annars en mycket god man och söker åtminstone upmuntra sina lärjungar.

I Vicenza är en Doctor Antonio Turra,¹² som 2:ne år studerat Botaniken aldeles efter H:r A:ns principer, har redan ett vackert Herbarium, en liten trädgård och är ganska flitig. Han låfvade correspondera med H:r A:rn och skicka hvad han tror sig funnit nytt.

Gleditsia inermis fins här i åtskillige trädgårdar, men alla hafva fröen af ett stort träd, som deraf fins i Florens trädgård och som är beskrifvit med Ritning uti Catalogus Plant. Horti florentini. I florens kände de ej trädet, men af nedfalne torre blommor fant Jag straxt hvad det var. Trädet är androgyna.

Phalaris oryzoides fants till stor myckenhet vid en ström vid Vicenza och härkring i Risåkrarne. Jag har examinerat många blommor, men alla utan Corolla, så att Jag hade stor möda att känna det.

Giulio Cesare Moreni, en Apothekare här i Verona, är nu här den enda Botanicus. Han är väl ej Linnæanus utan Tournefortianus och för gammal att omvända sig; dock är han käck nog i synnerhet för Plantæ Alpinae, hvaraf han har en ståtelig samling och äfven gifvit mig många.

Monte Baldo känner han så väl som sitt apothek och äfven markerne härkring. Han har tillbudit sig att exequera alla H:r A:ns befallningar så väl med fröns som torra örters skickande af alla dem H:r Arch:n åstundar. Han har färdigt att snart låta trycka en Appendix till Seguiers Flora Veronensis.¹³

Mons Baldo har Jag visiterat på 3 dagar, men sena årstiden har ej tillåtit mig att finna mycket. Jag hade en god vägvisare i sällskap, neml:n bemelte Apothekare Moreni. Jag har samlat några Plantæ autumnales och frön.

Baldo är ibland de lägsta Alpes och har ingen beständig snö. Är bevoxit med frodigt gräs ända till spetsen, hvarest dock finnes Cucubalus acaulis, Cherleria, Saxifragæ, Pediculares, Rhododendra, Lichenes, e. gr. Islandicus, Horminum pyrenaicum m. m. Dock ser Jag på deras växande, att de ej hafva rätta solum som på Granadabergen, hvilka äro mycket högre.

Efter de Barometriske observationer, som bemelte Moreni här gjort, skall Baldi perpendiculaire högd vara inemot 2 Italienska mil. NB. 6 Italienske och något mer utgöra en Svensk mil.

Från Venezia gorde Jag åter en skickning af mine samlingar till Amsterdam att derifrån med första lägenhet skickas på Götheborg till min Bror August, som sedan bör draga försorg att communicera dem med H:r Archiatern. Deribland voro pacqueter adresserade till H:r Archiatern, dels med torra Örter, dels med Frön af ungefär 100 species, dels utur Bologna trädgård, dels utur de i detta bref nemde Venetianske

trädgårdar. Som det är altför besvärligt för mig att på resan medföra torra örter och Jag ej heller har tid att åtskilja exemplarer för H:r Arch:rn, så tar Jag mig den friheten att skicka alla till H:r Arch:rn, görandes mig försäkrad, att de äro i godt förvar och ej förskingras el:r bortgifvas till någon annan före min hemkomst. Dock tackes H:r Arch:rn för sig sjelf taga af de dupletter han behöfver. Af de frön, som växa, hoppas Jag väl ock få min del vid hemkomsten.

Nu har jag åter en hel hop frön samlade i Padova, Vicenza, Monte Baldo och här, dem Jag kanske förer med mig till Paris och torde derifrån få lägenhet at skicka dem.

Under d. 2 och d. 10 Juli från Florens har Jag tillskrifvit H:r Arch:rn 2 brefver och skickat åtskillige frön, hvilka Jag hoppas att H:r Arch:rn längesedan bekommit. Deribland voro frön af ett för af mig nemt species *Acaciæ* el:r *Julimbrisim*. Jag har sedan sett trädet och finner, att det är *Mimosa arborea*, ett altför vackert träd, som nästan torde motstå våra vintrar, åtminstone i Skåne. Jag tror ock nästan, att *Gleditia inermis* kan stå ute hos oss. Jag skall deraf skaffa frön.

Arduini har lämnat till Svenska Consuln i Venezia att bortsicka med mina saker ett *Pacquet* med Örter och frön. Jag hoppas det kommer väl fram.

Valisneria finnes i dessa länder i alla något flytande vatten med gyttie botten; dock har Jag ännu ej kunnat finna mogna frön. I de långsamt flytande vatten kring Mantoua är hon ock ganska allmän.

Linn. Soc. Vol. I: 92—97.

¹ GAËTANO MONTI, son till botanices professorn i Bologna GUISEPPE M., efter hvilken växt-släktet *Montia* uppkallats, har icke utgifvit något botaniskt arbete utom (1753) en ny upplaga af fadrens *Plantarum varii indices ad usum demonstrationum*.

² FERNANDO BASSI, föreståndare för botaniska trädgården i Bologna, död 1774.

³ PHILIPPO FARSETI, botanist i Venedig, efter hvilken växtsläktet *Farsetia* uppkallats.

⁴ LEONARDO SESLER, lärd läkare i Venedig, efter hvilken hans landsman ARDUINI gaf slägtnamnet *Sesleria*. Något hans bref till LINNÉ finnes ej i behåll.

⁵ Den lemnade, utförliga latinska beskrifningen har här uteslutits.

⁶ Härefter följer en längre latinsk beskrifning, hvilken ansetts kunna saklöst utelemnas.

⁷ LEONARD PLUKENET, född 1642, läkare i London, död 1706; utgaf 1691—1705 sina stora arbeten *Phytographia* (4 delar), *Almagestum* och *Amalthæum*, innehållande nära 500 planscher.

⁸ *Panicum repens* L. Sp. pl. ed. II p. 87, ehuru LINNÉ där gjort sig skyldig till ett minnesfel, i det han uppgifver, att denna förr okända art blifvit tagen af CL. ALSTRÖMER »in Hispania?» i stället för i Italien. Beskrifningen har här utelemnats.

⁹ Detta gräs torde enligt beskrifningen, hvilken här uteslutits, vara *Panicum Crus galli* L.

¹⁰ PIETRO ARDUINI, se bref. 365 not 9.

¹¹ GIOVANNI MARSILI, professor i Padua, död omkr. 1804.

¹² ANTONIO TURRA, Phil. och Med. Dr, Professor i Vicenza; LINNÉ uppkallade efter honom släktet TURREA.

¹³ JEAN FRANÇOIS SEGUIER, *Plantæ Veronenses seu stirpium, quæ in agro Veronensi reperiuntur, methodica synopsis* (Veron. 1745—54.)

486.

Paris d. 30 Januarii 1763.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Blygsel att hafva felat i hvad jag är H:r A:rn skyldig har gort, att Jag förvärrat mitt brått med ännu längre uteblifvande. Änte:n finner jag vara bättre skrifva sent än aldrig. Ursäkter tjena till intet. Jag har gort illa, men ber om förlåtelse.

Härjemte skickar Jag ett gammalt mitt egit bref, som Jag begynte skrifva i Venezia, fortsatte i Verona och ärnade afsända från Milano. Men en förskräckelig tidning mötte mig där, hvilken dock, då jag kom till Torino, blef till min fägnad osann, då H:r Arch:rns egenhändiga bref glädde mig med försäkran om H:r A:rns för mig och många dyrbare och kära lif och välmåga.

I Milano råkade jag den unga Vandelli,¹ som för sin quickhet och flit har många afvundsmän, hvilka han dock på visst sätt sig sjelf ådragit, ty han har för god tanka om sig sjelf och antastar nog dierft dem han borde vörda, bland andra Haller. Han har hela förleden sommar uppehållit sig i Alperne att samla örter och frön, hvaraf han låfvat gifva H:r Archiatern del.

I Torino är Allioni² en braf och arbetsam man. Jag såg där en vacker ört, neml:n *Moluccella spinosa* & *fruticosa*, som ej gaf frön. Han skickade med mig ett paquet med örter och någre frön för H:r Arch:rn, hvilka Jag jemte några andre frön för en vecka sedan skickat härifrån med en resande till Hamburg under adress till Svenska Post Commissa-

rien därstädes P. Alström, hvilken jag i dag tillskrifver att skicka dem till H:r Arch:n med första lägenhet och, om den ej finnes, åtminstone fröpacquetet med Posten under Upsala Wettenskaps Societets adress, på det att det ej må komma för sent.

I 'Geneve så väl som i Lion här Jag äfven funnit någre Botanici, H:r Arch:n nog tillgifne, och jag har sökt engagera dem att skicka af sina samlingar.

Här i Paris äro Naturalisterne många, men få dugelige. Det är nu a la mode att hafva Natural samlingar. Jag har dock haft stort nöje af dem, som förtiena namnet.

Bernard Jussieu³ är visserligen en man af stor merit, och bättre känd af H:r Arch:n, än jag kan beskrifva. Han har ock mycken vördnad och kärlek för H:r A:r:n och har varit förnämsta driffiædern, att H:r A:r:n blifvit Ledamot af Wettenskapsacademien, hvilket hiertel:n fägnat mig, och jag gratulerar dertill. Sauvages och Gouan estimerar han ej mycket. Dess bror Joseph, som varit så länge i America, trodde han skulle snart komma hem och mente honom redan vara i Havana, men fruktar nu, att Spaniorerne ej vilja släppa honom, ty han är deras Läke-doms Gud och för dem rarare än Hippocrates i sin tid. Bernard har satt mig i förundran från första stunden Jag såg honom och talte med honom. Dess minne är utan like, och dess kundskaper vidsträckte. Han ville gärna hafva H:r Arch:ns method mer naturlig och påstår, att hvar-ken numerus, figura el:r proportio partium fructificationum kunna göra goda caracteres ordinum naturalium, utan ensamt situs.

Han approberar mycket Adansons⁴ arbeten, som bor mitt emot honom, och de äro ofta tillsamman. Jag såg hos Jussieu ett bref från Forskål, skrifvit d. 20 sistledne December i Cairo och således ganska färskt. Han säger sig skickat honom ett paquet med frön.

Adanson är en ganska arbetsam man. Han håller på att skrifva ett nytt systema naturale plantarum, som redan är tryckt, men brister endast förtale. Det är på fransyska. Han vill retablera de gamle grekiske och Latinske authorers namn och tror sig visst veta, hvilka Örter de dermed ment. Han tror sig bäst utfunnit ordines naturales, men att derpå gifva goda definitioner tycker jag att han bryr sig ej mycket om, men fordrar att den, som begynner lära Botaniken, bör först känna Gräs, Kål, Örter, Mässa, någon Syngenist m. m. eller någon ört af hvar ordo Naturalis. En dess idé gillar jag nog, som är att totum bör constituera character genericus och ej en ensam character essentialis, den han tror ej skulle finnas, om alla örter voro kände. Derför skrifver han sina Caracteres Generici i Columner, där hvar pars fructificationis har sin för att

med lätthet se Generum likhet och åtskilnad. Radix, folia, caulis &c:a gå äfven in i dess Characteres.

Buffon⁵ arbetar mycket, i synnerhet med Mammalia. Han tror, att vi ej hafva mer än några 20 originaire species Quadrupedum och att de många variationer komma af Climat, blandning &c:a. Han har låtit Bock springa med tacka och deras afvel har äfven aflat af sig. Men Bagge med Get säger han går ej an. Jag mins dock ej rätt. Jag tror det var tvärt om.

Jag måste sluta, ty Påsten skyndar och skall skrifva mer härnäst. Första Tomen af Species Plantarum har Jag sett hos Jussieu. Jag tackar för den Hedern H:r Arch:rn där gort mig. Jag tror att de 3 species Alstroemeriae äro verkel:n samma genus.

Duhamel⁶ hälsar mycket. Han beklagar sig att ej få bref af H:r Archia:rn och få veta, om de Böcker han skickat framkommit.

Det är otvilaktigt Elefants tänder, som finnes i Toscana. Jag mins ej om Jag förr skrifvit, at Johannes Targioni-Tozzetti⁷ i Florens bett mig skrifva till H:r Arch:rn och fråga, hvilka Tomer H:r Arch:rn fått af dess Resa; så snart H:r A:rn låter honom veta det, så låfvar han skicka de öfrige.

Till slut lämnar Jag den beklageliga tidningen, att Jag måste hem för Sterbhus affairsers skuld. I slutet af Maji måste Jag vara hemma och måste således afbryta min resa till England och Holland, den Jag dock hoppas få företaga en annan gång. Min största fägnad vid hemkomsten skall vara att ännu en gång få se H:r Arch:rn. På Hamburg till Post Commissarien Alström kan Jag vänta svar om 1 par månader.

Jag har den äran framhärda

H:r Archiaterns och R:rns

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

Societati Regiae Scientiarum

Upsaliae.

Linn. Soc. Vol. I: 98—100.

¹ Fadren DOMIN. VANDELLI blef sedan professor i Lissabon. Om den här omtalade sonen hafva inga upplysningar kunnat erhållas.

² CARLO ALLIONI, född 1725, botanices professor i Turin, död 1804.

³ BERNHARD DE JUSSIEU, född 1699, botanices demonstrator och sedan professor regius i Paris, död 1777. — Hans broder JOSEPH (född 1704, död 1779) medföljde 1735 en af franska regeringen utrustad gradmätningsexpedition, men beslöt efter uppdragets fullgörande att kvarstanna för naturvetenskapliga forsk-

ningars anställande i Sydamerika. Där vistades han sedan ej mindre än 35 år, men då han därefter återkom till Paris, var hans helsa så bruten, att han ej förmådde vare sig att vårda eller bearbeta de medförda samlingarne och manuskripten. Under denna sin svaghetstid blef han beröfvad nästan allt detta samt äfven den ej obetydliga förmögenhet, som han såsom skicklig läkare förvärfvat. Endast ett par volymer af hans manuskript räddades och finnas ännu i Paris.

⁴ MICHAEL ADANSON, se bref. 414 not. 2.

⁵ Grefve GEORGE LOUIS LECLERC DE BUFFON, född 1707, död 1788. Framstående naturforskare (företädesvis zoolog) och stilist; en af LINNÉs ifrigaste motståndare.

⁶ HENRI LOUIS DUHAMEL DU MONCEAU, se bref. 327 not 4.

⁷ J. ANTONIO TARGIONI-TOZZETTI, se bref. 482 not. 1.

487.

London d. 11 November 1763.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

I afton hinner jag ej mer än som kortast och hastigast berätta, att Jag enligt H:r Archiaterns befallning af H:r Edward¹ köpt 78 stk. af dess Fogelritningar ifrån och med 286 och de följande. H:r Archiatern säger, att Bibliothecet redan har Edwards taflor till 286, men nemner ej om det är inclusive, hvarföre jag för säkerhets skuld äfven köpt N:r 286. Desse taflor har Jag under Couvert till Herr Archiatern i dag afskickat med Skeppet Pelican, Capt:n Arfwed Adam Dederling, till H:r Samuel Arfwedsson i Götheborg, hvilken jag äfven tillskrifvit, att med första säkra lägenhet skicka dem till Upsala. H:r Archiatern kan med honom derom correspondera och äfven betala honom kostnaden enligt inneliggande H:r Edwards Räkn., som bestiger sig till L 2: 10 s. sterl. Coursen skall H:r Arfwedson utsättja.

H:r Archiaterns bref, ehuru af d. 23 Augusti, kom mig ej tillhanda förr än d. sista September, och sedan den tiden har detta skepp varit det enda, som gått härifrån till Stockholm el:r Götheborg.

I mitt nästa skall jag söka skrifva om något för Herr Archiatern behageligare ämne, men nu tillåter ej min elaka hälsa. Altsedan d. 1 October har jag legat inne. De första 14 dagarne af en flussfeber, förorsakad af förkylning, men altsedan af en svår och i högsta grad plågsam Gikt.

Jag ber om min vördnads anmälan till frun och har den äran framhärda.

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens
Ödmjukaste tjenare
Clas Alströmer.

Utanskrift:

Societati Regiæ Scientiarum
Upsaliæ.

Linn. Soc. vol. I: 101—102.

¹ GEORGE EDWARDS, *A Natural History af uncommon Birds and some other rare Animales*, 4 volymer (London 1743—51) eller snarare hans *Gleanings of Natural History*, 3 vol. (London 1758—60). Jfr. f. ö. bref. 367 not. 10.

488.

Amsterdam d. 10 Julii 1764.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne orden.

Sedan förleden höst vet jag, att det skeppet ankommit till Götheborg, med hvilket jag jemte andre mine saker skickade ett Pacquet till Herr Archiatern med de begärte Edwards figurer, men som jag ej haft det nöjet att af H:r Arch:rn bekomma något bref sedan den tiden, så vet jag ej om det ankommit.

M:r Lee ¹, Trägårdsmästare vid London, och som H:r Arch:rn lärer känna bland annat af dess version af Philosophia Botanica på Engelska, är en altför artig man och kan blifva oss ganska nyttig för att få del af de många nya saker, som Engelsmän nu dagel:n få hem från sina vidlyftiga nybyggen. Under mit vistande i England har han för H:r A:rns skuld visat mig mycken höflighet och af ständig sammanvaro har Jag tillräckel:n kunnat se, att han är mycket starkare Botanicus Theoreticus än sjelfva Miller ². Han har bett mig om frön eller rötter af Alstroemeria, men som jag sielf inga har, ej eller kan få här, så skulle jag blifva oändeligen förbunden, om H:r Arch:rn ville vara så god och skicka honom nu i höst deraf. Dess adress är To M:r James Lee, Nurseryman

at the Vineyard in Hammersmith, London. Ingen är skickeligare och villigare än han att tjena H:r Arch:rn och att skicka allt nytt, som dess land kan frambringa. Denna samma Lee har varit Läromästare till ett förnämt Adeligt Engelskt Fruntimer, Lady Anne Monson³, hvars man är Brigadier General i Engelsk tjänst och vistas nu i Ost Indien, hvarifrån han säkert såsom en betydande man lär hemskicka rara saker för sin Fru. Hon har gjort större framsteg i Botaniska Wettenskapen, än jag ännu vet om något annat Fruntimer, och ej superficiellt efter dess köns bruk, men grundeligit och har rätt vackra samlingar i alla 3 naturens riken, som hon själf gjort och satt i förträffelig ordning efter H:r Archiaterns Method, ty hon studerar ständigt H:r Arch:rns skrifter och känner dem till pricka. Hertiginnan af Portland har merit såsom en Wettenskapens beskydderska, men hon har ej 1,000:de delen af Lady Monson's grundeliga insigt. Ach! huru nögd skulle hon blifva, om hon en gång fingo se en ört nämnd Monsonia. Hon förtjenar det, och skulle derigenom upmuntras att upofra både lefnad och egendom till Wettenskapens bästa. Mäst skulle det behaga henne, om Örten voro vacker och kunde hållas växande i England antingen i hus eller fria luften. Jag för min del skulle ock blifva H:r Archiatern oändel:n förbunden för denna höflighet, som denna frun visat mig mycken gunst under mit vistande i England allt för H:r Arch:rns skuld. Ingen måltid äts i hennes hus, att icke H:r Arch:rns skål dracks aldraförst. Ja, H:r Arch:rn är hennes förundran och hon har ofta haft frestelse att resa till Sverige.

Herr Burmannus har här visat mig mycken höflighet och dess son⁴ har yttrat mycken tacksamhet emot H:r Arch:rns godhet för honom i Upsala.

Här har Jag sett 3 lefvande Platanæ från Surinam, aldeles lik Leucorodia, förutan att hon på hufvudet har en Crista af långa bakåt nedhängande hvita fjädrar. Nebbet har mörkare och liusare tvärstrimor likt Sköldpadsskal och spetsen är brandgul. Under svalget eller Gula är skinnet naket elr utan fiedrar. Jag hinner denna gången ej mer, men om H:r Arch:rn behagar hedra mig med sina befallningar, så sker det bäst här på Amsterdam under adress till Mess:rs Hope & Comp., men jag blir här ej öfver 5 elr 6 veckor, ty jag måste vara hema i October. Jag ber om min vördnad till Frun och hela Familien och har den äran framhärda

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Linn. Soc. Vol. I: 103—104.

¹ JAMES LEE, född 1715, handelsträdgårdsmästare i Hammersmith vid London, död 1795. LINNÉ uppkallade efter honom växtsläktet *Leea*.

² PHILIPP MILLER, se bref. 422 not. 4.

³ LADY ANNA MONSON, inom botaniken mest känd genom den öfverraskande upptäckt beträffande bladens ständiga rörelser hos *Desmodium gyrans*, som hon under sitt vistande i Bengalen gjorde och närmare undersökte. — Släktet *Monsonia* beskref LINNÉ i Mant. I p. 105.

⁴ NICOLAUS LAURENT BURMAN, född 1734, slutligen professor i Amsterdam, död 1793. Vistades 1760 i Upsala, hvarunder han hade sin bostad och behandlades nästan som en son i Linneiska huset.

489.

Alingsås d. 1 December 1764.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Huru lycklig skulle jag skatta mig, om jag endast till hälften kunde svara emot H:r Archiaterns smickrande omdömen om mig så wäl i dess sista som alla brefver till mig.

Jag kan ej skryta af annat än god Vilja, och att Jag bättre än många känner min lärares stora förtjenster, men många omständigheter hindra mig att så mycket idka mitt käraste studium, som Jag ville. Genom Upsala lærer Jag ej kunna fara, men min största längtan skall vara att straxt efter min ankomst till Stockholm få upvakta H:r Archiatern.

På Packhuset i G:borg fant Jag i en vrå en af mina Lådor, hemskickad från Venedig, och hvaruti låg ett Pacquet med örter och ett annat med Frön, begge för H:r Archiatern. De senare lära väl större delen vara skämde, dock skall Jag föra alt med mig up. — Min Mor tackar mycket för mödan med Portraitet och ber H:r Archiatern vidare ej tröttnas vid att anskaffa det.

Beskrifningen på Burmanni Simia ¹ är som följer och Jag i hastighet kunnat hoprafsa.

Kroppen tätt och jämnhårig, nästan så stor som S. Sylvanus, men mycket smalare och nättare.

Hufvudet nästan rundt med kårt snyte.

Ansigtet hårigt. *Pannan* rund med hår af lika färg och längd som på kroppen. *Kretsen kring ögonen* en half finger bred naken. *Glabella* utstående med en kulrig rygg, betänd med kårta svarta hår. *Öfra ögonlocket* orörligt utan cilia. *Ögonen* runda. *Iris* rund och gul, med rund och svart *Pupilla*. *Kinderne* något utstående, hårige liksom kroppen. *Öfra och undra läpparne* med *hakan* äro betäkte med helt kårta hvitaktige hår och några få deruti blandade tumslånga styfva svarta Vibrizæ. *Näsan* liksom nedtryckt, men kulrig, skiuter ej så långt fram som munnen och är tätt betäkt med ganska kårta, krithvita hår. *Näsans mellanvägg* skiuter längre fram än sidorne (alæ).

Öfra läppen framstående, ej lodrät. *Öronen* aldeles lika en menniskias, nakna förutan några få styfva hår på insidan.

Scantsen längre än kroppen, jämntjock, ändan liksom afhuggen, betäkt med kårta svarta hår.

Palmæ såsom människiohänder, men tummarne i Proportion kårtare och rakte ej längre än till första leden af de andre fingerarne, åfvanpå ludne. *Naglarne* på alla fingerarne svarta, lika menniskors.

Plantæ ha 5 fingrar, men längre än på *Palmæ*, på lika sätt ludne och naglade. *Tummarne* voro mycket längre än på *Palmæ*. Skrefvade alltid bredt från den öfriga delen af handen och emellan var ett slakt tunt skin.

Nates syntes inga, utan Kroppens bakdel var ganska tunn.

Genitalia masculina ej mycket märkeliga.

Färgen, Dorsum, latera, abdomen, femora, tibie, frons, malæ, alt af samma färg, som är svart och liust askgrått, fint hvartom annat jämnt spräcklade. Denna brokughet härrörer deraf, att hvart enkelt hår är svart med 2, 3 eller 4 fasciæ transversales af lius halmfärg. Cauda, Brachia, Manus, Plantæ och Pectus svarta. Halsen åfvanpå något mörkare än ryggen.

Dentes Canini 2 gånger så långa som de öfrige.

Nickade, runkade och ryckte på hufvudet esomoftast. Nöjsam, lekande, åt allehanda vegetabilier och med största begärlighet spindelägghus.

Hemvist Guinea i Africa.

Nu följer beskrifning på en annan Simia, som Jag såg i Berlin kringförd af en karl för att ses för Penningar. Jag lät deraf göra en målning i oljefärg i naturlig storlek, som Jag skall föra upp med mig till Stockholm. Af begge desse beskrifningar tackes Hr Archt:rn sielf

utsöka differentia specifica, ty hvarken är S. Sphinx eller S. Apedia mig mer bekante, än hvad Jag finner i Systema Naturæ.² — — —
förbl:r

H:r Archiaterns och Riddarens
Ödmjukaste tjänare
Clas Alströmer.

Linn. Soc. Vol. I: 105—108.

¹ Denna beskrifning passar icke in på någon af LINNÉ i Syst. nat. ed. XII upptagen ap-art.

² Beskrifningen har här utelemnats, enär densamma, något omredigerad, återfinnes i den af CL. ALSTRÖMER i Vet. Akad:s Handl. 1766 s. 138—147 införda *Beskrifning på en sällsam Babian, Simia Mormon*, åtföljd af figur. På grund af »dess besynnerliga och liksom förklädda ansigtes skapnad» valde han till artnamn »*Mormon*, af det Grekiska *Μορμόν*, hvilket ger tillkänna en Masque och en förklädd Buse, som kan skrämman barn.» I Linn. Syst. nat. ed. XII p. 35 är detta namn ändradt till *Maimon*.

490.

Wälborne H:r Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden.

Doctor Fagréus har ibland mina snäckor utletat dem, som han ej funnit väl determinerade i Systemet och uppskickat. I går skickade Jag dem med M:r Tidström¹ till H:r Arch:r:n på god tro och beder, att H:r Arch:r:n är så god och går dem igenom med namns påsättjande. Då Jag sedan fått genomgå mina snäckor i Alingsås och deribland finnes någon douplet af de nu uppskickade, så skall Jag gerna meddela den. Emedlertid beder Jag, att de nu skickade få ligga för sig sjelf såsom mig tillhörige, till dess Jag kan få koma till Upsala.

Till M:r Tidström har jag äfven lämnat till låns en stuff med Svafvel Chrystaller, hvilken han likväl skall skicka mig tillbaka, ty det är den enda Jag har och för vacker att slå sönder. Om H:r Arch:r:n vill taga sig den mödan att gå till Tidström, så kan H:r Arch:r:n där få se denna stuff.

Med Tidström skickade Jag ock till H:r Arch:r:ns bruk den omtalte förtek:n, skrifven af Lady Monsson. Alla örter och Trän märkte med p finnas till köps hos Nurserymen.

Tidström berättade mig, att Wallerius funnit ut sättet att smälta Platina med Hepar Calcis och Arsenicum fixatum². Derför gaf Jag honom något att dermed göra vidare försök.

Jemte min vördnads anmälan till Frun och hälsning till Unga Professorn har Jag den äran med vördnad framhärda

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare.

Stockholm d. 11 April

Clas Alströmer.

1765.

Utanskrift:

*Kongl. M:ts
Trotjenare och Archiatern
samt Riddare af Kongl.
Nordstjerne Orden, Wälborne
Herr Carl von Linné*

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 109—110.

¹ ANDERS PHILIP TIDSTRÖM, se bref. 122 not. 1.

² Se J. G. WALLERIUS, *Försök med platina del Pinto* i Vet. Acad:s Handl. 1765.

491.

Stockholm d. 15 April 1765.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Snäckorne kunde Jag väl våga i M:r Tidströms händer, ty de voro ej många och lågo i en förseglad ask. I den samma är ock en Cederkotte från Chelsea Trägård till H:r Archiaterns tjenst att utså.

Om H:r Arch:rn går till Tidström, så få Swafvel Chrystallerne där beses. Det kan ej nekas, ty till den ändan fick han endast låna stuffen.

Svenska General Consuln Holm från Montpellier, som nu är här och är min gamle bekante och goda vän, vill ändtel:n hafva något af den här för bröstet brukliga måssan för sina vänner i frankrike, jemte beskrifning om dess bruk. Han säger det vara Renmåssa, men Jag säger det är Islandsmåssa; kanske begge brukas. Om så är, vill han

hafva af begge. Nu beder Jag H:r Archiatern vara så gunstig och säga mig, huru Jag kan tjena min vän härmed.¹ Hr Archiatern skall hafva därför både hedern och tacken och Jag deremot alltid vara

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens
Ödmjukaste tjänare
Clas Alströmer.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts
Trotjenare, Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne Orden
Wälborne Herr Carl von Linné*

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 111—112.

¹ Ett bref (Linn. Soc. Vol. I: 113), dateradt Stockholm d. 18 April 1765 innehåller endast tacksägelser för de upplysningar härom, som af LINNÉ lemnats i ett numera bortkommet bref.

492.

Stockholm d. 25 April 1765.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

När Herr Archiatern expedierat snäckorne, så skulle Jag önska få veta, om däribland är någon ny.

Fru Monssons Cathalogue är ej ensamt öfver hennes samling, utan öfver alla de örter, som finnas i Engelska Trägårdar. Hon eller H:r Lee kan skaffa de mästa och torde hända alla af dem, som H:r Archiatern begärt. Jag skall tillskrifva henne derom.

Solander skref, om Jag rätt mins, redan 1763 en liten afhandling om Gardenia såsom ett bref till Philip Carteret Webb Esqu:r, hvilket blifvit infört i Engelska Wettenskaps Academiens handlingar¹. Om Han skrifvit något annat, är mig obekant.

Svafvel-Chrystallerne måste H:r Archiatern få se, om han går till Tidström.

Professor Bergius har gjort ett artigt Rön, hvarigenom han fördrifver en nog allmän fördom. I många trägårdsböcker och af många annars förnuftiga och hederliga män påstås, att man kan göra Kohlfrö

af ruttna Kohlblader. Bergius har gjort försöket; på de ruttna bladen finnas små Piller, aldeles lika Kohlfrö² både utanpå och inuti, då man skär sönder dem. Men att de af Stöpning i vatten ej gro, utan blifva mjuka och sega, och af deras smak finner man tydeligen, att de äro små svampar, kanske Lycoperdon.

Nu ber Jag ödmjukast, att H:r Archiatern täckes gunstigast skicka mig några frön af Alströmera, så väl som 2 eller 3 rötter i en ask med Påsten. Jag ville gärna hafva den örten i mitt Cammarfönster, för att så mycket oftare påminna mig den myckna heder H:r Arch:rn gjort mig i dess nämmande.

Från Falk i Petersburg har Jag haft bref, hvaruti han gratulerar mig till min hemkomst. Han vet ej, om det är Guds vrede el:r barmhärtighet, som utsett honom att längre dväljas i Ryssland, men han vet visst, att det skett både emot hans förmodan och åstundan.

Hans trädgård kallar han Ödemark, där utom ogräs ej finnes annat än Cochlearia, Malört, Krusmynta, och begär därför frön från mig, och att Jag skall recommendera honom till samma gunst hos H:r Archiatern. Än är tid, allenast det sker snart, ty sommaren begynner sent i Petersburg. Han begär ock några frön af Alstroemera, och Jag tycker, att han borde hafva den ört han disputerat om, då den kan fås. Jag recommenderar allt till H:r Archiaterns gunstiga åtgärd, ty Jag har inga frön hvarken af ett eller annat slag. Han kan tjena tillbaka med siberiska.

Jag har den äran förblå

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjänare

Clas Alströmer.

Medföljande skida är från Ost Indien, där olja göres af fröen. Den liknar mycket Glycine subterranea eller männe det kan vara en Arachis?³ Hos Prof. Bergius har Jag sett frön med en talgskorpa utanpå, hvaraf Talg göres i Ost Indien⁴. Ett var hos honom upkommit med foliis pinnatis. Fröen äro stora som ärter och talgskorpan nog tjock; hvad är det?

P. S. Nu på stunden fick Jag bref af Solander af d. 5 April från London, hvaruti han säger, att han på min berättelse om H:r Arch:rn:s bref till Lee med det inneslutne till Lady Monsson och sem. Alströmeræ sökt samma bref på Posten och alla andra möjliga ställen, men ej funnit det. Således måste det vara förkommit eller misslagt af H:r Archiatern, till hvilken senare tanka Solander tager sig anledning deraf att H:r Arch:rn i sitt bref till Ellis⁵ sagt, att H:r Arch:rn skrifvit ett bref

till Kuhn, inneslutit i äfvännämnde H:r Archiaterns bref till Lee, men Kuhn fick sitt bref directe adresserat till honom sielf. Nu tackes H:r Arch:rn påminna sig, huru brefvet till Lee blifvit bortsänt, men bäst vore, om H:r Arch:n med första tackes skrifva ett nytt bref till Lady Monsson om hennes Ört och ett annat till Lee med några Semina Alstroemeræ.

Solander berättar annars, att Fru Monson har genom den Hedern H:r Arch:rn gjort henne med örtens nämnande smakat den behageligaste Botaniska lycksalighet. Hon önskade endast att kunna få ett torkat Exemplar eller om möjligt voro frön. Om H:r Archiatern vill skicka sina nya brefver till fru Monson och H:r Lee till mig, så skulle Jag afsända dem.

Linn. Soc. Vol. I: 114—115.

¹ DANIEL SOLANDER, *An Account of the Gardenia* i *Philosophical Transactions* vol. LII for the Year 1762 p. 654.

² De små, svarta, mer eller mindre klotformiga kropparne, hvilka ofta nog visa sig på rutnande kålblad, ansågos vara verkliga *Brassica*-frön, tilldess de under namn af *Sclerotium Brassicæ* Pers. fördes till svamparne.

³ *Arachis hypogæa* L., »jordnötter».

⁴ *Croton sebiferum* L.

⁵ JOHN ELLIS, född 1711, köpman i London, död 1776. Upptäckare af »flugfällan», *Dionæa muscipula*, hvilken han beskref i ett bref till LINNÉ, sedan intaget i Upsala Vet. Soc:s Nova Acta vol. I (1773).

493.

Stockholm d. 2 Maji 1765.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Inneliggande Bref af H:r Kallström, Kungsträdgårdsmästare,¹ som nu är i Kensington vid London, fick Jag nyligen. Af Lady Monssons Cathalogue tackes H:r Archiatern utdraga en förteckning på de Växter, som kunna tåla vårt Climat, så skall jag skicka honom den. En annan kunde H:r Archiatern göra af de Örtor, som behöfvas för Academie trädgården, den Jag ock skall honom tillsända. Då Kallströms bref är nyttjat, beder Jag att få det tillbaka.

Jag har låtit mig berätta, att Rådman Gother² reser i morgon härifrån till Upsala för någon kårt tid eller få dagar. Om han ville föra

med sig krukan med Alstroëmera, så skulle Jag derföre vara H:r Archiatern oändel:n förbunden. Äfven tackes H:r Archiatern till mig med honom återskicka Lady Monsons Cathalogue, sedan hon blifvit brukad.

För fröen af Alstroëmera tackar Jag ödmjukast. Några deraf skickade Jag straxt till H:r Lee i England.

Hvad Species Mesembryanthemum³ är, det som i Spanien brukas att bränna Soda af?

Jag framhårdar med vördnad

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Clas Alströmer.

Utanskrift:

Till

Archiatern och Riddaren

af Kongl. Nordstjerne Orden

Wälborne

Herr Carl v. Linné

i

Upsala.

Linn. Soc. vol. I: 116—117.

¹ ANDERS KALLSTRÖM vistades för hortikultur-studier 1764—66 i Holland, Frankrike och England samt sände däriifrån bref till A. BÄCK; f. ö. obekant. — Måhända är det af *Scopoli* (*Introd. ad hist. natur.* p. 212) 1777 bildade växtslägtet *Kallstramia* uppkalladt efter honom.

² ENGELBRECHT GOTHER, se bref. 344 not. 9.

³ *Mesembryanthemum nodiflorum* L.

494.

Wälborne H:r Assessor,

Præses Acad. Scient. Stockh.¹

Min gamble ärlige Wän.

För gunstig communication af D. Mutis² bref tackar jag oändeligen. — —

Lätt änteligen desse bref införas i Lärda tidningarne; de skulle läsas med allas nöje och mycket illustrera wettenskapen.

beskrifningen på Putorius är makalöst artig och fulkomlig; ett hiertans wackert Memoire³. jag gissade, att den horribla

luchten skulle komma af glandulis Putoriis, därföré satte jag i systemet (: ab urina forte?:), fast H:r Kuhn⁴ sade det positive. Färgen varierar på detta Diur, hwars skin jag sedt.

Örten Hexandra caule volubili är wist Alstrœmeria salsilla.⁵ Hon har warit i Paris Horto, men [är] nu utgången.

Logiea är Calceolaria⁶, redan beskrefwen i Actis Parisinis. jag har haft henne lefwande ett par åhr, och får henne äfwen detta åhret. åtskilligt bör rättas uti Hr Mutis beskrifning; hon blommar hos oss lätt. — — — —

jag förbl.

Min K. Broders

ödmiuke tienare

Carl Linné.

Upsala 1770

d. 1 April.

Originallet okänt, men afskrift »ex orig.» finnes i B. BERGII brefsamling (vol. XIV s. 625). På ett par ställen hafva dock uteslutningar egt rum.

¹ CL. ALSTRÖMER, som valts till Vetenskaps-akademiens ledamot 1768, var dess præses under första kvartalet af 1770. I dess Handlingar har han publicerat en del uppsatser af zoologiskt, botaniskt och ekonomiskt innehåll.

² JOSÉ CELESTINO MUTIS, se bref. 473 not. 1.

³ Ifrågavarande bref blef ej infördt i Lärda tidningarne, men i Vet. Akad:s Handl. 1770 finnes afhandlingen: *Djuret Viverra putorius, beskrifvet uti Bref til Academiens nuvarande Præses Herr CLAS ALSTRÖMER, dat. d. 6 Octob. 1767, en las Minas de la Montuosa vid Pomplona i America, af JOSEF CELESTINO MUTIS* — — — *Öfversatt från Spanska Språket.* — »Stinkdjuret» blef häri noga beskrifvet, såväl till dess yttre utseende som dess anatomi, hvartill dock författaren fogar: »Mycket är, utan tvifvel, ännu förbigånget, som hade bordt i akt tagas vid dessa delars anatomia och beskrifning; men det var mig för ingen del görligt at härmed komma längre, i anseende till de odrägeliga symptomter af hufvudvärk, vänjelser, svimningar och annan faselig olägenhet, jag utstådt vid detta arbete, hvars blotta åtanka gör at jag ryser.» T. o. m. »ett aflådt skinn af detta Djur . . . förorsakade sådan stank, at den körde alla människor på porten.» Härigenom vederlades den allmänna åsigten, att den »outsägeligen illa stinkande vätskan» var djurens urin; LINNÉS tvekan i detta afseende var alltså befogad, enär den nu visade sig afsöndras af »2:ne körtlar af Dufve-äggs storlek».

⁴ ADAM KUHN, född 1741, åtnjöt LINNÉS enskilda undervisning i Upsala 1763—64; sedan medicine professor i Philadelphia, död 1817.

⁵ Linn. Spec. plant. ed. II p. 462.

⁶ MUTIS synes hafva haft för afsigt att uppkalla ett enligt sitt förmenande nytt växtslägte efter LINNÉS lärjunge FREDRIK LOGIE, hvilken bota-

nicerade äfven i södra Spanien och derunder antagligen gjorde Mutis' personliga bekantskap. Släktet var dock redan förut beskrifvet af fransmannen L. FEUILLÉE, och själf lemnade LINNÉ i Vet. Akad:s Handl. 1770 en utförlig beskrifning på *Calceolaria*, en rar växt (*C. pinnata*), hos hvilken »blommorne äro så besynnerlige til sin Blomkrona (*corolla*), at jag vet ingen, som i form och skapnad där åt gräntsar. Det tyckes, som Naturens Herre ämnat den upblåsta nedre läppen, att låta han-stoftet få fritt flyga, utan at bortflyga.»

495.

Min kiäre Hr Broder.

För communication af Min k. Broders wackra tahl¹, tackar jag oändeligen; jag försäkrar heligt, att jag på lång tid intet läsit något angenämare, intet mera solidt utarbetat, och intet mer demonstrativt. Det fördublade sitt värde hos mig, som jag ser att den lilla anledning jag kunnat gifwa M. K. Br. i sine unge år, så mycket attenderats och så frodigt wuxit till så högt träd uti M. K. B:s genie. Hwad kan wara större heder för en docens wid en academie, än att framalstra sådane män, som på en akademisk grund lagt och bygt så högt palais. Min Bror har ej felat i en enda punct, mer än det att M. K. Br. förmycket hedrat mig.

Hwad angår Gleditschs sats, att Fisk-rum blandad med Hanens miölke foecunderat rummet, har jag lust det försöka, innan jag det tror. möjligt har warit, att honan warit till en dehl foecunderad, innan rummen trycktes ifrån henne; ty att något creaturs ovum impregneras, sedan det släpt continuationen af nerven, tror jag icke, innan jag det sedt².

At mas endast exciterade primum motum in ovo pro nova vita, trodde jag tillförene, men sedan jag fick se längre och nogare in i chorten, såg jag, att vermiculi seminales Lewenhokii äro maris vera genitura, och att en af dem fästes wid nervum carinæ Malpighii in ovo och blef hiertat, hwilket sedan gror, just som en wext, och växer ramificando in vasa totius corporis, af hwilka vasa det solida sedan formeras; så att in ovo incubato synes, uti des puncto ocellari, carina Malpighii a foemina existente ante foecundationem et punctum saliens cordis, som tillkommit post copulam; detta har jag på flere ställen framställt och will häle verbotenus demon-

strera med observationer, än widlöftigt i skrifwande föreställa. så att af carina malpigiï, som är en particula nervea, utgå nerver till hela futurum foetum in formam corporis, tagne af modren, och punctum saliens cordis växer ramificando in vasa a patre in corpus solidum externum, mihi corticale dictum. Utaf 2 opposita sker all creatio i werlden.

Jag förbl. med all tro min K. H:r Broders

lydigste tienare

Carl Linné.

Upsala d. 24 April

1770.

Originalen är nu okända; afskrift »ex orig.» finnes i B. BERGII brefsamling (vol. XIV s. 675).

¹ *Tal, Om den fin-ulliga Får-afveln, hållet för Kongl. Vetenskaps-Academien vid Præsidiï nedläggande den 25 April 1770, sedermera öfversatt på flera språk.*

² Förunderligt förefaller det, att sättet för fiskrommens befruktande ännu så sent ej var utredt. Att mjölken härvid spelade en rol, ansågs såsom säkert, men huru härvid tillgick, var oklart. Jfr. bref. 287. I Vet. Akad:s Handl. 1751 s. 121 omtalas den då af åtskilliga omfattade åsigten, att mjölke af laxarnes honfiskar uppåts och därigenom blef i tillfälle att befrukta de ännu i moderns kropp befintliga romkornen.

496.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kgl. Nordstjerne Orden.

På den anledning Herr Archiatern i sit sista bref till mig behagade gifva, att Linnæa¹ torde wara nyttig emot min lamhet i benen, har jag under min Christinehamns resa, hvarifrån jag i går hemkom, sökt skaffa mig af denna Örten, och träffade lyckeligen samt köpte 14 skålpund. Cammerhern Linroths Änka² på Westervik, som Herr Archiatern lärar känna, adresserade mig till en Cronobefallningsman vid namn Collin, som med Linnæa gjort stora Curer för lamhet så väl på Fru Linroth sjelf som på många andra. Jag tillät honom göra et försök på mig. Han kokade Linnæa med en pålagd tyngd och så mycket vatten, som i början stog jemt öfver örten, men efter en timas måttelig kokning war

till en del inkokat. Den kokade Örten med så mycket af Spadet, som den kunde absorbera, lades varm kring knäet med Servietter, som bundos omkring, och jag låg med detta omslag hela natten. Om morgonen då det aftogs, tyckte jag Musclor och senor wara något styfvare, men efter några stegs gående blef det lika så böjeligt som förut, men jag wille tycka, at det hade något bättre tonus än det andra knäet. Collin sade mig, at han gjort åtskillige Curer för lamhet endast med en natts omslag, och han trodde, at decoctens eller infusions drickande skulle vara ganska nyttig. Men detta alt är quacksalfvare råd, som jag icke vidare vågar nyttia utan Herr Archiaterns föreskrift. Jag anhåller därför, at Herr Archiatern med första ville föreskrifva, huru jag skall nyttja den Linnæa, hvarmed jag nu är försedd. Ibland tyckes lamheten vara i Rona, ibland tyckes endast Knäna svikta. Om jag vågade göra omslaget öfver korset, så tror jag att det skulle blifva mäst wärkande.

År 1770 nyttjade jag kalla baden vid Loka. Efter dem uphörde all Giktvärken, som jag ditintill hade haft, men lamheten begynte, ehuru i början så ringa, at den knapt märktes, dock har den altsedan småningom och dageligen ökats. Då jag hade Dysenterie om Hösten 1770, kände jag väl någon liten Giktömhets i hälarne, men den förgik med Dysenterien och har jag altsedan ej haft minsta Giktplåga, men i dess ställe blifvit Lam, som är mycket värre.

Jag ber om min vördnad till Frun och unga Professorn och har den äran vara

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Ödmjukaste tjenare

Götheborg d. 23 Mars

Clas Alströmer.

1774.

Originalen tillhör Professor T. TULLBERG.

¹ Mångenstädes framhåller LINNÉ dennas förträfflighet såsom botemedel mot rheumatism och ischias; han gick t. o. m. så långt, att han intog denna växt i sin *Materia Medica*, ehuru den ej blifvit förklarad för officinell.

² AXEL LINROTH, brukspatron i Värmland med titel af kammarherre, död 1762; gift med sin systers styfdotter SARA MARIA STEDT, död 1798.

APPELROOT & SPALDING

Handelsfirma i Stockholm.

I Linnean Societys Linneanska brefsamling finnas trenne bref från denna firma, daterade Stockholm den 25 November (vol. I: 154) och d. 13 December (155—6) 1756 samt d. 10 November 1760 (157—9). De handla alla om öfversändande för LINNÉs räkning af penningar till firman SPALDING & BRANDES i London, hvaribland 1,800 dlr för DAN. SOLANDERS räkning.

ARGILLANDER, ABRAHAM.

Född 1722, salpetersjuderi-direktör i Finland, död 1800. Till Vet. Akad:s Handlingar har han meddelat *Rön om Gjädd-Lekar* (1753) och *Om ordningen mellan Söner och Döttrar, som födas af en Moder; samt prof på några mödrars ovanliga fruktsamhet* (1769).

497.

Wälborne Herr Archiater.

Hos Wälborne Herr Archiatern har jag äran at aflägga min ödmiukaste upwagtning, samt derjemte i lika ödmiuckhet en wördnadsfull tacksäjelse för den stora ynnest och underwisning Wälborne Herr Archiateren mig under mitt wistande i Upsala höggunstigast behagade erte. Min diupa erkeenslan önskar ej högre, än at jag i något mål kunde winna den förmån at blifwa af Wälborne H:r Archiateren befalt til någon, ehuru ock liten tjänst.

På Wälborne Herr Archiaterens gunstiga bewågenhet litar jag, då jag wågar at innelykt öfversända en liten ört¹, som jag tillika med Lector Borgström² uptog 4:de dag Pingst wed Borgå stad och Nesi backan, där denne stod til ymnighet på en fläk. At detta är en Draba, twiflar jag ej uppå, men at föra denne til någondera af de i Flora, har jag swårt.

Lector Borgström wed Borgå Gymnasium, som mycket lagt sig på Historia Naturalis, wiste mig bland annat en Curculio, som har sitt tilhåld i Cicuta, och berättade om den samme, at Magister Gadd³ i Åbo practiceradt en dylik i en Kalf, hwaraf Kalfven genast dödt på samma

sätt, som om den ätit sielfwa örten. *Curculio* war griseus elytris divaricatis, tör hända i slächt med den, som gör Stäckran i *Phelandrio*.⁴

I Wälborne Herr Archiaterens höga ynnest innesluter mig och framhärdar med diup wördnad

Wälborne Herr Archiaterens

Ödmiukaste tienare

Abr. Argillander.

Helsingfors d. 3 Jun. 1751.

Linn. Soc. Vol. I: 180—181.

¹ I Fl. Su. ed. II p. 233 upptogs denna för florområdet nya art under namn af *Sisymbrium arenosum*. Att han äfwen ansett den tillhöra släktet *Arabis*, synes framgå af ett par i det följande meddelade bref.

² JOHAN BORGSTRÖM, född 1723, docent vid Åbo universitet i matematik, naturalhistoria och ekonomi, sedan vid Borgå gymnasium successive matheseos et logices, eloquentiæ et poëseos samt slutligen theologiæ lector, död 1785.

³ PEHR ADRIAN GADD, född 1727, docens i naturalhistoria och ekonomi, slutligen professor i kemi och tillika plantagedirektör i Finland, död 1797.

⁴ *Curculio paraplecticus* L., hvilken i stjälkarne af *Phellandrium aquaticum* sig utvecklande skalbagge af LINNÉ ansågs förorsaka den hos hästar förekommande svåra sjukdom, som af allmogen benämndes »stäckra».

498.

Wälborne Herr Archiater.

I förtröstan af den gunst Wälborne Herr Archiateren mig ständigt behagat erte, wågar mig åter at innelykt öfwersända några få örter, dem jag denne sistledne sommar hafft lyckan at finna här i Finland; utom desse har jag äfwen träffat den nya *Elatine*, som fants wed Åbo, wed landswägen 1 mihl från Lovisa Stad wed Sarolax gård.

Pulsatilla 448 Fl. S: i Tavastland och Hollola soken.

Orchis 728 F. S: öfwer alt i Nylands skogar.

Cypripedium 735 F. S: i Savolax och Cuopio soken.

Neotia 743 F. S: därsammastäds.

Sonchus Præf. F. S: i Tavastland och Hollola soken wed Wesi-jærwi träsk.

Prenantes F. S: wed Abbor Fors.

Centaurea calycibus ciliatis ciliis reflexis, som jag för detta hafft äran att öfwersända, har jag funnit rätt ymnigt så i Nyland som Tavastland, och är denne en ibland de vulgaireste örter här å orten.¹

Wed detta tillfälle kan jag ej undgå att roa Wälborne Herr Archiateren med en i mitt tycke curieus händelse. Probstén Alopæus² i Læppævirta* soken uppe i Safwolax satte 1744 om wåren en krakmandel i Jorden, härpå kom up en liten tälning år 1745. År 1746 blef denne omflyttadt in wed en bygning, som hindrar solen hela förmiddan komma på trädet, och utom detta har han alla wintrar stodt under bar himmel utan att kiänna dett ringaste meen af kiölden, då likwäl ett kiörsbärsträ, som wardt lika gammalt med denna buskan och stod inwed denna, frös bort 1749 om winteren. Denne buska har tagit årligen til, så at hon 1751 om hösten war goda 3 alnar i widden och 2 alnar hög, har 10 masiva grenar och stammen af 2 tums diameter. År 1749 blomrades hon 2 gånger, om wåren och mot hösten. 1750 blomrades mäst hela sommaren. 1751 äfwenledes. Bladen likna mäst beskrifningen på Amygdala, som växer under bar himmel i Upsala Trägård.³ Blomman är Amygdala⁴.

Innesluter mig i Wälborne Herr Archiaterens ynnest och framhårdar med wördnad

Wälborne Herr Archiaterens

Ödmjukaste tjänare

Abr. Argillander.

Helsingfors d:n 21 Oct.

1752.

* Læppæ virta är under 63 grad af Polens högd.

Linn. Soc. Vol. I: 186—187.

¹ De här omtalade växterha äro *Elatine Alsinastrum*, *Pulsatilla vernalis*, *Orchis latifolia*, *Cypripedium Calceolus*, *Corallorrhiza innata*, *Mulgedium sibiricum*, *Lactuca muralis* och *Centaurea phrygia*. I Fl. su. ed. II anföres ARGILLANDER såsom den, hvilken i Finland funnit nämnda *Mulgedium* och *Centaurea*. I företalet till ed. I. angifves den förre af dessa såsom funnen af P. KALM «in Carelia».

² JOHAN DANIEL ALOPÆUS, född 1711, kyrkoherde i Leppavirta och kontraktsprost, död 1767.

³ *Amygdalus nana* L.

⁴ Vid Vetenskaps-Akademien sammankomst den 20 November 1752 meddelades, att Borgå Consistorium insänt berättelse »om et Mandelträd, som öfverst i Savolax skal hafva uthärdat 8 vintrar under bar himmel och i år burit frukt». LINNÉ, som var närvarande, upplyste, att det icke var annat än slån.

Wälborne Herr Archiater.

Den stora gunst Wälborne Herr Archiateren med dess wördade sista skrifwelse mig ertedt, erkiänner jag med ödmiukaste tacksamhet.

At Wälborne Herr Archiateren welat så wäl uptaga de små örter jag sistledne höst hadde äran att öfwersända, är dett som gifwer mig dubbel lust, att nogare taga i akt hvad mig hädan efter före komma kan.

Jag blyges dok, at mitt sista skrifwelse innehölt en Fallacia, jag menar en berättelse om ett mandel trä, som endast är Slon; hadde jag warit en bätter Botanicus, så skulle ej el:r denna bedragit mig.

Den i Heinola befintliga Astragalus¹ varierar med gohl och blå blomma; den gola variation hadde jag förmån at i höstas öfr sända, nu fölier den blå, fast ganska illa torkad och inlagd.

At skaffa fröo af den nya Arabis skall wara mitt största bekymmer. Denne är en af de första örter, som blomma hos oss om wären, växer i sand, hälst der något berg är inunder; par styken något större exemplar, än de jag i höstas öfwersände, fölia innelykt.

I denna wår har jag ock haft tillfälle at försöka om Hägg barkens nytta i intermittenta Februar, och funnit den wara ganska stor. Jag har brukadt endast decocten, som sålunda blefwit tilredt. Lagom gamla friska hägg trän barkar man af, och låter så barken torka tils han blifwer skiör, hwilken sedermera packas i en Kettell och slås watn härpå, så myket at dett står jämt öfr barken, hwarefter man straxt böriar med siudningen och continuerar här med i 12 timmar, samt späder så offta till af watn, som den öfwersta barken böriar bli torr: sist låter man dett koka in tils ungefär hälfften är qwar, då grytan tages af elden och silas af barkwatnet, som förwares. Af denna nog skarpa bark soppa har man upvärmst och gifwit in åt patienten $\frac{1}{2}$, ja 1 hel Jungfru straxt för paroxysmen, dok sedan han frusit 2 a 3 gånger. För en del åter har man i tertianer gifwit in 2 a 3, jag fyra gånger på den goda dagen, alt effter constitutionerne och funnit att fråsan då straxt afstannat; men de, som tagit in endast för frysningen, kiänna den gången någon brytning; dok brukar man ock på detta sättet flera gånger, högst 4, är man aldeles frij af skälfwan. Här med har man ock dett funnit, at dem som hafwa fråsan första resan har detta bark watn eii altid welat hielpa;

dok har dett ock lyckats för sombliga, men däremot de, som tilförene hafft fråsan, äro säkert härigenom hielpte, hwilket jag på rätt många hadde tilfälle at erfara nu i wåras uppe i Savolax och Cuopio soken. Endaste olykan är, at detta bark watn har en olidelig twär smak, och kan således omöjeligen brukas för wåra tiders läkra patienter; men af bönder och dem, som endast mäta alla medicamenters krafft effter dess skiärpa och brännande smak, kan dett med nöje brukas.

Detta är det läkemedel, hwarmed en bonde i Savolax, benämnd Heiskanen, gjorde sig i orten mycket namkunnig och botade mången siuk, i synnerhet af Fransoser och andra dylika exanthematiska siukor.²

Huru barken pulveriserad el:r ock i extract må agera, kan jag ej något säga om, utan kommer dett an på försök, dok hoppas man til bästa.

Jag innesluter mig i Wälborne Herr Archiaterens ynnest och framhärdar med wördnadsfull högachtning

Wälborne Herr Archiaterens

ödmjukaste tjänare

Abr. Argillander.

Helsingfors d. 25 Majj

1753.

Linn. Soc. Vol. I: 182—183. — I brevets marginal äro uppfästade prässade exemplar af *Astragalus alpinus* L. (blommande) och *Arabis suecica* Fr. (bladrossett och blombärande topp). Af den senare finnes exemplar i LINNÉs herbarium, som tagits »in *Esbo paroecia Nylandiæ*».

¹ I Fl. suec. ed. II p. 257 upptogs *Astragalus uralensis* såsom af ARGILLANDER anträffad »in *Finlandia paroecia Heinola et ad Tavastehus prope Storjois in jugo arenoso*». LINNÉ synes sedan hafva insett sitt misstag och funnit den finska växten vara *Astragalus alpinus*. I Sp. pl. ed. II (1763) angifver han nämligen *A. uralensis* förekomma endast »in *Sibiria*».

² I Fl. Su. ed. II p. 166 omtalar LINNÉ, att man, enligt uppgift af GADD, i Finland begagnade sig af koncentrerad dekokt på häggbark såsom botemedel mot syphilis, äfvensom af häggbär mot dysenteri.

500.

Wälborne Herr Archiater samt

Riddare af Kongl. Maj:ts Nordstiern

Orden.

Efter Wälborne Herr Archiaterens samt Riddarens sista befallning har jag samblat fröö af den Finska Arabis, hwilket innelykt har äran at öfwersända; gruset, som ligger ihop med samma fröö, kom däribland af en oförsiktighet hos mig, då jag tog örten hem och ej gjorde rötterne wæl rena, för än jag lade dem i papper hos mig.

Den Arabiska Astragalus fant jag åter i början af Junii månad, nära til Tavastehus slät wed en by kallad Storojois, på en hög sandås. Han blommade då som bäst med hwitacktiga blommor, dok funnos några blåa.

Cicuta spräng ört, Storört Tavast., Isoyrti Fænnice är, så mycket jag wet, i alla wärdenes tider hållen för en förgiftig samt dödande krydda, men under en resa i wåras up till Tavastland, blef jag först underrättadt, att äfven denna så skadeliga wäxt wore et förträffeligit preservatif för Fænad i wariehanda Faarsoter, då hon på föliande sätt blifwit tilredt. Roten bör upskieras med en knif eller något annat järn, och sedermera med en Järn stöt sönderstötas, hælst i en Järn mortare, samt under stötandet hopblandas med salt; hærigenom blifwer denne rot så innocent, at man kan gifwa Creaturet så mycket det lyster at äta, utan at hon kiänner det ringaste meen hëraf. Af en hændelse fick jag detta först weta hos en kyrkioherde i Tavastland H:r Foenander ¹, då jag kom at nämna om denne örts dödande wërkan, effter han wæxte till ymnighet på des ængar, hwaruppå han åter mig förnögte med sin berättelse om den nytta, de sig gjorde af samma roth. Sedermera förnam jag på flere ställen dett wara mycket bekant i orten, at Boskapen, som sielfwa upnagat denne ört, hafwa måst sätta lifwet till, som ock at nær samma med salt præpareradt och med järn handteradt blifwit, wore oförlikneligit at gifwa in först om wåren, då Creaturen släppes ut på Nygräset Ja, jag hadde ock lyckan at hos H:r Probstén Martinus ² i Hauho soken se detta gifwas åt hela Jorden, ibland hwilka 2:ne koor woro besmittade. af rödsot, och förmente Herr Probstén ordsaken wara at man förglömt först i wåras bruka detta Præservativ, emedan Hans fænad förra åren, där Han låtit medicinera dem med Cicuta, ei haft någon smitta, men

hur detta bekommit de siuka Creaturen, har jag ej æn fått weta, skall dok med dett första lemna Wälborne Herr Archiateren samt Riddaren vidare underrättelse hærom. Mig berättades ock, at en Præstman brukade denna rot för ett Panacea, i synnerhet i Brænwin med en hop andra rötter, med hwilket extract han wed hostiga anstöter plægade curera sig och sine wænner.³

I Tavastland och Janakula soken berättades mig, at i en stor insjö, som ær under kyrkian, skall finnas ett slags fisk, hos dem kallad Säkä, som vore något lik en Laka til skapnaden med 2:ne långa Mustagier af brosk, mycket stort gap och sielfwa fisken 2 a 3 fambnars længd. Mån stör skulle finnas i söt watn?⁴

Den lilla örten, som jag förra året hade äran att öfwersända till Wälborne Herr Archiateren samt Riddaren, fins hær till ymnoghet ock mæst öfwer alt på låglänta orter, men blifwer ju ældre des likarè en Juncus. Dær denne stådt om wåren, fins sedermera på sommaren Juncus 283.⁵

Næst min ödmiukaste wördnads anmälan framhærdar med wördnadsfull högachtning

Wälborne Herr Archiaterens samt Riddarens
af Kongl. Maj:ts Nordstiern Orden

Ödmiukaste tjänare

Abr. Argillander.

Helsingfors d. 26 Julii

1753.

Linn. Soc. Vol. I: 184—185.

¹ EMANUEL FOENANDER, kyrkoherde i Janakkala, död 1769.

² MARTINUS MARTINIUS, född 1709, först pastorsadjunkt i Örebro, sedan kyrkoherde i Haaho, död 1761.

³ Den uppfattning om denna växtarts mycket farliga egenskaper, som LINNÉ förvärfvade sig under Lapplandsresan (se del. I s. 330 o. f.), rubbades ej af detta meddelande, såsom framgår däraf, att han i Fl. Suec. ed. II (1755) p. 93 förklarade, att *Cicuta* bör sorgfälligt utrotas, såsom varande ett häftigt verkande gift för både menniskor och boskap. Endast getter funno i den en helsosam och smaklig föda.

⁴ Synes hafva varit mal, *Silurus Glanis*.

⁵ *Juncus bufonius* L.

ARRHENIUS, JAKOB.

Född 1721, son af Histor. professorn i Upsala LARS ARRHENIUS, kanslers-sekreterare vid Upsala akademi omkr. 1750—72, protokollsekreterare, död 1791.

501.

Min Herre och Gynnare.

Min Herre är jag oändeligen obligerad för sitt kiära och förtrogna bref, och än mehr för de stora elogier Mss:rn med så liberal hand mig täckes tillägna; Gifwe Gud jag på något sätt woro i stånd at bemöta en så stor genereuxitet.

Effter Mss:rn täcktes lämna mig frihet at något påminna, hoppas jag Mss:rn ej tager ogunstigt fölliande ¹:

p. 340. *Grana, traduces & rumpos.* annan potius *Semina, Surculos, Bulbos?*

— *Hortus fundatus 1684 et infra catalogus plant. prodiit 1652* ² adeoq. plantæ in horto ante hortum fundatum?

p. 345. *ope senatus academici.* mån min Gynnare ej kunne här inrycka, at illustriss. Cancellarius förmådde Hr Horleman at göra deseinen, den Hans Excellence af sig approberad öfversände till Consist. academicum, at exsequeras. ³

p. 347. *ope parietum in altum ducuntur.* desse kalla Botanici *plantas scandentes ad parietes.*

p. 348. *palatæ arbusculæ in pulvillorum [marginibus].* annon potius *vivæ humilesq. sepes includunt areas?*

p. 349. *more veterum peripateticorum.* potius *in hortis academicis europæis usitato plantas vivas ex ipsa terra enatas indigitat et demonstrat.*

Mon Mss:rn ej skulle täckas nämna huset i hkt Præfectus Horti, som tillika här är Botanices Professor, bor, hwilket är aldeles å nyo upbyggt af sten, med 13 wåningsrum, och så beläget at Professoren utur sitt museo kan se öfwer hela trädgården alt hwad passerar. altså kan Professoren stadigt vara tillstädes och hafwa hand om växterna. I detta hus bor Botan. Professoren husfritt. ⁴

Ett rum i detta hus är inrättat till Museum rerum naturalium; och har här till Illustr. Cancell. Carl Gyllenborg till en begynnelse gifwit en anselig sambling af indianiska Serpentes, Lacertas, Ranas

och andra Amphibia, utom hwariehanda fructus artificiales e China, som alla redan hit anländt.

En stor järnport är dessa dagar färdig hoos Smeden, hwilken Gref. Frider. Gyllenborg skiänkt till trädgården.

Uti warmaste huset, Drifhuset, synes nu Musa, den aldra splendidaste wäxt i naturen, som aldrig tillförene warit i Sverige elr så långt i Norden, som trifwes och växer wähl; tillika med en anselig sambling af allehanda plantis succulentis et Aloës, Cacti, Euphorbiæ, Stisseriæ &c. speciebus.⁵

(Ingen underskrift.)

Utanskrift:

a Monsieur

Monsieur Jacob Larss. Arrhenius

Stockholm.

Sigill IV, rödt lack.

Finnes i Upsala Universitets bibliotek (Mscrpt. U. 81 a). Anteckning på detsamma af annan person (ARRHENIUS): Prof. LINNÆI bref d. 8 Dec. 1744.

¹ JACOB LARSSON ARRHENIUS hade för afsigt att utgifva en utförlig *Historia Regiæ Academiæ Upsaliensis*, men denna hans plan gick om intet genom att han fick anställning i Stockholm i Kungl. Kansliet. Hans broder PETRUS (sedan prost och kyrkoherde i Funbo samt slutligen i Bro och Lossa) började 1752 att med begagnande af det samlade materialet utgifva en sådan Historia i disputationens form, men medhann endast tre delar; fem ytterligare sådana utgafvos därefter af OLOF ANDERSSON KNÖS, som dock ej medhann afsluta arbetet.

Manuskriptet till den beskrifning öfver botaniska trädgården, som däri skulle intagas, fick LINNÉ sig till granskning öfverlemnad, och i detta bref lemnar han de rättelser och tillägg, som han ansåg behöfliga.

² Jfr. *Catalogus Plantarum tam exoticarum quam indigenarum, quibus Hortum Academicum Upsaliensem primum instruxit An. MDCLVII OLAUS RUDBECK*. (Ups. 1658).

³ Redan samma år (1742), som LINNÉ öfvertog den botaniska professuren, ingaf han »en remonstration till Academien om Academi Trädgårdens uprättande ur sitt öde», hvar till ock hörde uppförande af »et Winterhus eller drifhus, som man almänt kallar Orangerie». På förord af Consistorium academicum bifölls delta af Kanslern, hvilken öfversände en af Hofintendenten CARL HÄRLEMAN uppgjord ritning till orangeriet; senare lemnade han ock en planritning till själfva trädgårdens ordnande.

⁴ Det af OL. RUDBECK d. Å. uppförda »botaniska huset» var då så förfallet, att det var »et spektakel för hela staden och likare et Ugglenäste eller Rofwarekula än et Professors hus». På yrkande af LINNÉ blef det utdömdt och uppfördes ett nytt, hvari han 1744 eller 1745 inflyttade och sedan bodde ända till sin död.

⁵ Jfr. TH. M. FRIES, *LINNÉ, lefnadsteckning*, del. II s. 91—94.

ASP, PETRUS.

Född 1733, fil. magister 1755, företog 1756—59 en utländsk resa till Tyskland, England, Holland och Frankrike, prästvigd 1760, slotts- och fångpredikant i Upsala 1767, död 1785.

502.

Höglärde Herr Magister.

Kongl. Wetenskaps-Societeten hafver med mycket nöje låtit sig föreläsa de många bref från åtskillige riken, med hvilka Hr Magistern tackts hedra detta Samfund. Alla desse hafwa varit så många prof af den kärlek Hr Magistern hyser för sit Fädernesland; af den flit Hr Magistern har ospard, at göra sig kunnig om alt hwad som förekommer wid de mäst florerande Lärdoms-säten; af den färdighet, Hr Magistern sig förwärfwat uti de galanta och mäst moderne Språken; af den outtrötteliga möda Hr Magistern gör sig, at nytja et så dyrt, och en gång allena för tiden öppet tillfälle; och ändteligen af den besynnerliga Affection, som Hr Magistern hyser för denna Wetenskaps-Societet. Hwar och en af oss önskar samfält, at lyckeligen få se Hr Magistern, lysande af erudition, återstæld til sit k. Fädernesland, och at kunnia tilbakars finna tillfälle, at betyga vår uprigtiga Affection, med hwilka wi finna oss skyldiga at omfamna en lärd och förfaren Wän, då wi skola äfwen med glädje se en så wärdig son af så stor Fader¹, träda sina Fäders Hedersban², och samla frugten af en dyr, mödosam och wäl anlagd resa.

Detta har jag på Kongl. Wetenskaps-Societetens befallning bordt lämna Hr Magistern til hörsamt swar.

Förblifwer &c.

Höglärde Herr Magisterns

ödmjuka tjänare

Upsala, 1758 d. 28 Nov.

Carl Linnæus.

Infördt på mottagarens begäran i C. G. GJÖRWELLS *Tidningar om lärda saker* 1768 s. 183—4.

¹ Domprosten och Theologiæ professor primarius i Upsala MATHIAS ASP.

² Denna förhoppning gick ej i fullbordan, i det att brefvets mottagare blef för sin oordentliga lefnad upprepade gånger af domkapitlet varnad och suspenderad.

AURIVILLIUS, CARL.

Född 1717, professor i oriental-språk i Upsala, LINNÉ's efterträdare 1765 såsom sekreterare i Vetenskaps-societeten, död 1786.

503.

Edle och Högl. Herr Professor

Min uprichtigaste Gynnare

Om det intet woro förkalt, skulle jag utbedia mig den grace att H:r Professoren täckes upleta ibland de approberade rönen för societeten *Garden nova plantarum genera*¹ och låna mig dem på en liten stund.

Medfölliande bref, som jag fått från posten, lefwereras till H:r Prof. Eckerman.²

jag förbl.

Min egen Gynnares

ödmiuke tienare

Upsala 1766

Carl v. Linné.

d. 26 Decemb:r.

Utanskrift:

Ädle och Högl.

H:r Professor Carl

Aurivillio.

Originalen finnes i Vetenskaps-societetens bibliotek.

¹ Till sekreterare i Kgl. Vetenskaps-societeten utsågs LINNÉ 1744 och innehade denna plats till 1765, då han afsade sig densamma, särskildt på grund af det ringa intresse, som medlemmarna visade. Utgifvandet af Societetens Acta omöjliggjordes under längre tider, dels på grund af den svaga ekonomiska ställningen, dels af brist på inlemnade afhandlingar. LINNÉ företog sig då att från utlandet förskaffa vetenskapliga uppsatser (jfr. bref. 313). Bland dem, som sände sådana, var ALEXANDER GARDEN (född 1730, död 1791), medicine doktor, praktiserande i Syd-Carolina. I protokollet för d. 2 Januari 1766 angifves, att hans *Characteres generici plantarum Carolinensium* »gillades», hvilket dock sedan öfverstrukits och ersatts med »uppvistes». I Societetens Acta blef denna afhandling ej publicerad, liksom ej heller två andra af GARDEN, afhandlande fiskar i Carolina: manuskripten till dessa finnas ännu i Societetens bibliotek.

² PETRUS EKERMAN, född 1696, eloquentiæ professor, död 1783.

AURIVILLIUS, SAMUEL.

Föddes 1721, inskrefs vid Upsala universitet vid 9 (!) års ålder och vistades där 2 år, återkom 15-årig och studerade bergsvetenskap, begaf sig sedan för medicinska studier till Tyskland, begagnade särskildt HALLERS undervisning och blef medicine doktor i Göttingen 1750, utnämndes efter hemkomsten till universitets-bibliotekarie. äfvensom till kunglig lifmedicus. samt blef 1756 medicine professor genom byte med sin svärfar NILS ROSÉN VON ROSENSTEIN, som öfvertog bibliotekarie-sysslan; död 1767.

504.

Högädle och Högtförfarne
Herr Archiater.

Min wördsamma åtancka af H:r Archiaterns ynnest emot mig, har ej tillåtit mig att eftersätta någon flit i den af H:r Archiatern, wid min afresa från Upsala, mig anbefalta commissionens skyndsamma uträttande. Så snart jag kom hit till Berlin och kunde få kundskap om Krauss, war jag hos honom och tingade de upptecknade fröen. Han sade sig då nyss hafwa, med en Envoyéns Bar. Höpkens betjent, afsändt bref till H:r Archiatern, och betygade sin stora åstundan, att blifwa mera känd af H:r Archiatern, och få tillfälle, att emot de växter, han kan aflåta, skaffa sig dem, som han ej har, men hos H:r Archiatern torde finnas. För få dagar sedan feck jag de begärte fröen, och i stället för dem han ej hade, själfwa växterne i jord inlagda. I dag har jag den äran att öfversända dem till Stockholm till Köpman Brandel, och önskar att drögsål under vägen och köld ej må göra någon skada. Krauss är en älskare af hela Historia Naturali. Utom sin trädgård, som är full af rara och frodiga växter, har han gjordt början till ett mineral- och Snäck-Cabinet. Som han tracterar Botaniquen för profits skuld, har han en ymnighet af hwart species, som i stora trädgårdar pläga finnas; och är mycket sorgfällig om variationer af couleurer på blommor, som Tulpaner, Neglikor etc. Han har ock kåstat på en, som afritat hans växter effter blomornes naturliga färg, och det ganska lyckeligen. 200 ungefär woro så aftagne, då jag såg dem. Bland de foglar han hade, woro 4 a 5 st. rätt sköna Paradisfoglar colore variegato.

Professor Gleditsch¹ hade jag mera swårighet att råka, men erfor desto mer complaisance af honom, då jag omsider feck träffa honom. Botaniska trädgården, som hör Wettenskaps Academien till, wiste han mig. Det war ett besynnerligt nöje, att se de magnifique piecer, som Konung Willhelm i England dit skänkt. Cypresser, Cedrer, Arbor vitae² och

flera dylika hade hunnit få tjocka och höga stammar. Ett Palmträ och en sort Cactus woro der af 3 famnars högd. Trägården har en widlyftig etendue, och den förmon, att alla slag af jordmåner der finnas. Men utom den delen, der drifhusen äro, och K. Willhelms presenter stå rangerade, saknas wäl ännu behörig mätthet och ordning. Orsaken lär härröra deraf, att D:r Gleditsch har wäl fått direction öfwer trägården, men så att D:r Ludolff,³ som är Botan. Professor wid Collegium Medico-Chirurgicum, skall ha frihet att der för sina åhörare demonstrera växter. Och dessa bäge männer äro hufvudowänner, så att hwad Gleditsch förbättrar, förstörer den andre.

Prof. Gleditsch har uptänckt ett nytt systeme i Botaniquen. Han säger sig remarquerat, det numerus staminum i stor del växter icke är constans. Han tar till fundament Sedem seu Insertionem Staminum, aut in communi cum pistillo basi seu thalamo, aut in corolla, aut in calyce, aut in Stylo. Gör så 5 Classer. 1:a comprehendit *Thalamostemonas*, in quibus stamina insident communi thalamo; 2:a *Petalostemonas*, in quibus petalis inseruntur; 3:a *Calycostemonas*, in quibus calyci infixasunt; 4:a *Stylostemonas*, in quibus stylo insident, et 5:a *Latentes*, som swarar emot Classis Cryptogamiæ. I hwar class bli 2:ne hufwud-ordines; till den första föras de plantæ, som hafwa stamina distincta, till den senare de, som hafwa stamina connata. Mycken wighet och lätthet, både att begripa och att derefter examinera växterna, tycks följa denna methode. Des Auctor lär finnan kort göra den allment bekant genom trycket, tillika med sin Historia Fungorum. Twänne artiga experimenter hade jag ock tillfälle, att se hos honom. Han hade fruchtbärande Ficus, åtskilliga species af Aloe, af Cactus, äfwen af Cheiranthus, ett slag Geranium, [Ribes, och jemwäl Vitis, alla frodigt växande uti gemen wäggmossa. Han lindar wäl renad måssa kring rötterne på spåda tälningar, så att han får liksom en globus, i hwilken rötterne ligga inneslutne; en sådan klimp sätter han ned i en kruka och fyller på sidorne med samma måssa. Han har försökt detta sedan år 1738 med allahanda växter, och fått ej allenast blommor och frucht, utan ock mogna frö af växter, som i måssa alldeles blifwit fortdrifna. Dylikt rön menar jag af ingen förr wara giordt.

Till det senare menar jag förr giorda observationer gifwer anledning. Små afskurna telningar sättas i ett kärl med watten. Till en hands högd ifrån samma kärl sättes ett annat, med genombruten botten, så att telnin-garne kunna stå längs igenom, och det fyllas med jord. När tälningarna så stått en tid af 6 weck., ibland längre, taga de rötter antingen i watten elr i jorden, elr på bäge ställena tillika. Jag har nämnt om dessa

observationer i ett bref till H:r Arch. Rosén, och tycker dem förtjena, att bli upwiste för Wettenskaps Academien, i fall de, som jag tror, ej förr äro bekante. Gleditschen har ingifwit dem till härwarande Wettenskaps Academien, men han tillskrifwer sina missgynnare och Botaniquens lilla estime uti Berlin, det, att ännu är intet af hans observationer infördt i Memoirerne.

Han beklagade högl. att han ej ägde oftare den förmon att få kunskap ifrån H:r Archiatern, och betygade sin åstundan, att se de arbeten H:r Archiatern låter trycka. I synnerhet längtar han efter Flora Zeylanica, Hortus Upsaliensis och nya edition af Systema Naturæ. För någon tid sedan har han öfwersändt ett stort parti med frö, tillika med bref till Wettenskaps Academien, deri han tackat för den heder honom blifwit wist genom antagande till ledamot, altsammans under couvert till Hr Clas Grill: men nyl. förr än jag kom hit, har hela paquetet kommit tillbaka.

Professor Siegesbeck⁴ i Pettersburg skall nyl. hafwa mist sin syssla, och pension, utan att hafwa fått weta orsaken dertill; och skall derigenom wara bragt med sin talrika familie i usslaste fattigdom.

En Prestman här i Berlin, wid namn Woltesdorf⁵ har utgifwet ett Systema Minerale, der i han mycket följer Professor Potts⁶ observationer, men icke dess mindre har att wänta en stor hop critiquer af honom. Auctorn är en begynnare i Mineralogien, och ej i stånd, att sjelf examinera mineraliernas art och lynne, följaktel. ej wuxen att rätt utföra det arbete han sig företagit.

I Wolfenbüttel har en Medicus, som heter Börner,⁷ begynt att utgifwa de i Tyskland och närliggande riken nu lefwande och mäst namnkunniga Medicorum lefwernes beskrifningar. Han har ock infördt Hr Archiaterns biographie.

Den rycktbar De la Mettrie⁸ uppehåller sig i Potsdam, äger mycken nåd hos Konungen, men beskrifwes eljest af alla som en ganska underlig man. Han har för liten tid sedan utgifwet en piece, kallad L'Homme Plante, i hvilken han jemför människjan och växter, ger så en beskrifning på människjan, alldeles effter den methode H:r Archiatern brukar, till att beskrifwa örter.

Menniskjan hör så till Classis *Dioeciae*, Ordo *Monandriae* et *Monogyniae*. Foem. *Calyx* fattas naturellement, men ursäktas genom klädnaden: *Corollae petala* äro armar och fötter; *nectarium*, mammae; *Pistilli germen*, ovarium non fecundatum; *Stylus*, vagina uteri; *Stigma*, Vulva: *Pericarpium*, uterus fecundatus: Essentia consistit in Pistillo et Nectario. Sedan beskrifwer han skilnaden emellan människjan och en växt, så att

han utförl. föreställer, huru naturen småningom upstiger ifrån den kraft, som kringdrifwer wätskorna i vegetabilierne, till den som närer djurens machine, och sist till den, som ger människjan förmåga att tänka.

Herr Archiatern tackes gunstigast ursäkta att jag med så lång skrifwelse beswärar. Om jag på de öfriga orter jag tänker uppehålla mig, kan wara till någon tjenst, skall det högel. fägna mig. Jag reser i denna vecka till Leipzig, och så till Göttingen. Jag ber ödmjukel. att alltid få försäkra mig om H:r Archiaterns grace, och framhärda under beständig wälgångs tillönskan, med all wördnad

Högädle och Högtförfarne Herr Archiaterns

Ödmjuka tjenare

Sam. Aurivillius.

Berlin

d. ¹¹/₂₂ September 1748.

Linn. Soc. Vol. I: 207—210.

¹ JOHAN GOTTLIEB GLEDITSCH; se bref 238 not. 6. — Bland hans skrifter må här anföras *Methodus Fungorum* (Berl. 1753) och *Systema plantarum e staminum situ* (Berl. 1764). — På brevets sista tomma sida har LINNÉ antecknat de hufvudgrupper, hvori växterna i sistnämnda arbete äro fördelade: »1. *Thalamostemon*es (*Polypetales*), 2. *Petalostemon*es (*Monopetales*), 3. *Calycostemon*es (*Icosandria*), 4. *Stylostemon*es (*Gynandra*), 5. *Latentes* (*Cryptogamia*).» Den sista hufvudafdelningens namn är dock hos GLEDITSCH *Cryptostemon*es.

² *Arbor vitæ* = *Thuja occidentalis* L.

³ MICHAËL MATTHIAS LUDLOFF, född 1705, professor i Berlin, död 1756.

⁴ JOHANN GEORG SIEGESBECK, född 1686, akademiker och föreståndare för botaniska trädgården i Petersburg, sedan läkare i Seehausen nära Magdeburg och där död 1755. Från att hafva varit LINNÉ synnerligen tillgifven, uppträdde han helt plötsligt såsom dennes hätskaste fiende och sökte genom sitt 1737 utgifna arbete *Botanosophiæ verioris brevis sciagraphia* att kullslå de af LINNÉ uttalade åsikterna om växternas sexualitet och det därpå bygda sexualsystemet, och detta särskildt på den grund, att Gud aldrig inom växtriket skulle kunnat tillåta en så afskyvärd otukt, som i LINNÉs nytgifna skrifter omtalats, samt att ett så okyskt system aldrig skulle kunna utan att väcka anstöt framläggas för en studerande ungdom. Själf uppträdde ej LINNÉ till sitt försvar, utan han öfverlät detta åt sin vän J. BROWALLIUS, som 1739 utgaf *Examen epicriseos in systema sexuale Linnæi auct. Siegesbeckio*, och den ofvannämnde GLEDITSCH, hvilkens *Consideratio Epicriseos Siegesbeckianæ in Linnæi systema sexuale et methodum botanicum huic superstructum* utkom 1740. Följande år sökte SIEGESBECK ytterligare försvara sina åsikter genom motskriften *Vaniloquentiæ Gleditschinæ specimen*, äfven den stötande genom stilsens bitterhet och hätskhet. — År 1745 blef SIEGESBECK afskedad från sin befattning. Detta har gifvit LINNÉs biograf S. A. HEDIN anledning till att berätta, att denne,

»den mäst skändlige tadlaren,» som blifvit professor »genom v. LINNÉs rekommendation», just i och för sin hätskhet emot LINNÉ afsattes ifrån sin profession i Petersburg, samt att han i ett bref sökte afbedja sitt förhållande och begärde att blifva Trädgårdsmästare i Upsala, hvartill LINNÉ af sitt hjertas vanliga godhet säkert bidragit, om ej sysslan nyss förut blifvit tillsatt.» Allt detta är en fortlöpande serie af osanna uppgifter. Då SIEGESBECK fick platsen i Petersburg, hade LINNÉ nyss kommit till Holland och hade då icke utgifvit ett enda af sina epokgörande arbeten, så att han säkerligen var alldeles obekant i Ryssland, hvadan en rekommendation af honom hos sagda lands regering icke skulle haft ringaste inflytande; afsättningen berodde helt och hållet på SIEGESBECKS grälsjuka och häftiga strider med så godt som alla embetsbröderna; någon brefvexling mellan honom och LINNÉ egde ej rum efter 1737; trädgårdsmästaresysslan i Upsala innehades sedan 1739 af den synnerligen duglige DIEDR. NIETZEL, hvilken till LINNÉs stora sorg afled 1756, alltså då SIEGESBECK redan var död.

⁵ JOHAN LUKAS WOLTESDORF, född 1721, predikant i Berlin, död 1772; utgaf 1748 *Systema minerale oder Mineralsystem*, hvaraf en ny och förbättrad upplaga utkom 1755.

⁶ JOHANN HEINRICH POTT, född 1692, professor i Berlin, död 1777; hufvudsakligen kemist.

⁷ FRIEDERICH BOERNER, född 1723, läkare i Wolfenbüttel, död 1761; utgaf *Nachrichten von den vornehmsten Lebensumständen und Schrift jetztlebender berühmter Aerzte und Naturforscher in und um Deutschland* Vol. I—III (Wolfenb. 1749—53).

⁸ JULIEN OFFRAY DE LA METTRIE, född 1709, fransk läkare och filosof, för sina skrifter landsförvisad från Frankrike och Holland, af FREDRIK II antagen till hans lecteur och gjord till ledamot af Vetenskaps-akademien i Berlin, död 1751. Hans här omtalade, besynnerliga *L'Homme Plante* utkom i Potsdam omkring 1742 och utgör en pendent till den i Leyden utgifna, sedan konfiskerade och brända skriften *L'Homme Machine*.

505.

Wälborne Herr Archiater.

Att jag så länge drögt med swar på H:r Archiaterns gunstiga bref af d. 10 Aug. härrörer icke af förgätenhet utaf min skyldighet. Jag har wäntat det nöjet att få göra mitt swar wälkommit hos Herr Archiatern, genom de fröns öfverskickande, som Mr Jussieu läfwat. Men min wäntan har warit fåfång. I Septembr. månad woro några frön icke ännu mogna. Sedan har jag 3 à 4 gånger gjordt påminnelse, men alla gångerne har Mr Jussieu beklagat sig öfwer hinder. Imedlertid har han alltid, och äfwen i dag, då jag af en händelse råkade honom, bedt om flitigaste hälsning till Herr Archiatern med försäkran att fröen e

skall bli förgätna. De fröen och Dissertationer, som Herr Archiatern honom tillsändt genom Herr Swahn, fägnade honom mycket.

M:r Reaumur¹ bor nästan aldeles utom Paris. I sommars war hans Cabinet alla söndagar, som han war hemma, öpet att bese. Men myckenheten af Spectateurs, och den lilla tiden, som användes till beskådande af 4 à 5 rum tillåta ej wid de tillfällen, att fästa ögonen på något wist. VII:de Volumen af hans Memoires des Insectes sägas wara under trycket. Eljest lär det sista han gifwit ut wara angående kycklingars utkläckande och upfödande. Kanske boken är redan bekant, ty han är utkommen i slutet af förra året. Titeln är: *Art de faire éclore et d'élever en toute saison des oiseaux domestiques de toutes especes, soit par le moyen de la chaleur du fumier, soit par le moyen de celle du feu ordinaire.* Par M:r de Reaumur de l'Acad. des Sc. etc. A Paris 1749, en 12, Töm. II. Tom. I stor 342 pag. Tom. II. stor 339 pag. Första Tomen innehåller sättet att utkläcka ungarna, med hwärjehanda cauteler derwid. Den 2:dra wisar maner att upföda ungarna. Det har kostat honom mycken swårighet at frambringa ungar genom värme af gödsel, men det practiseras hos honom sjelf nu mera med all succes. — Om jag kan få weta något specielt moyen at hindra evaporation af liqueurerna, som brukas till insects conserverande, skall jag ej försumma at ge det till känna. Jag fruktar at flaskornas starka tilltäppande är det enda. Eljest bruka Anatomici att blanda en liten quantité af spir. Ol. el:r spir. O. uti Spir. V.: derigenom hindras förrutnelse, starkare än genom simple Spir. V.

M:r Buffons Histoire Naturelle har wunnit äfwen så många förklenliga omdömen, som gynnande. I ett så widlyftigt wärck lära twifwelsutan wara mala mixta bonis. IV:de Tomen sägs wara under prässen. Ett dylikt wärck bör wäl finnas på Upsala Bibliothegue. Jag har nu bästa tillfälle att skaffa både det och flera, som kunna saknas, om jag dertill får tillstånd.

M:r Missa² är återkommen till Paris, men har ännu icke wisat sig för H:r Jussieu.

Jag har den äran att önska Herr Archiatern allsköns wälgång i det snart ingående nya året med många följande. Ber om min wördsamma hälsning till alla Gynnare i Upsala, och om Herr Archiaterns grace att ursäktat min hastiga skrifwart. Jag lefwer med wördsam tillgifvenhet

Wälborne Herr Archiaterns

Ödmjuke tjenare

Paris d. 21 Dec.

Sam. Aurivillius.

1750.

Linn. Soc. Vol. I: 211—212.

¹ ANTOINE FERCHAULT RENÉ DE RÉAUMUR, se bref. 91 not. 2.

² HENRI MISSA, den förste af LINNÉs från främmande land ankomne lärjungar. Han infann sig i Upsala i Augusti 1748 och mottogs med öppna armar af LINNÉ, i synnerhet som han medförde rekommendationsbref från ALB. VON HALLER. Förhållandet mellan läraren och lärjungen var i början det allra bästa och löfte gafs den senare att följande sommar få kostnadsfritt medfölja på resan till Skåne. I början af 1749 skedde emellertid ett tvärt omslag. Utan att ens taga afsked eller tacka för undervisning och dagligt uppehälle, som han kostnadsfritt åtnjutit, afreste han från Upsala och utspred om LINNÉ lögnaktiga, förklenande rykten. Ej underligt därför, att LINNÉ ansåg sig hafva närt en orm vid sin barm och sedermera aldrig ville höra hans namn nämnas. På aldeles samma sätt uppförde sig MISSA äfven mot BERNH. DE JUSSIEU. Hans senare öden äro höljda i dunkel.

506.

Wälborne Herr Archiater.

Jag har den äran at ödmjukel. tacka för Herr Archiaterns gunstiga af d. 29 Martii. Brefwet till Herr Jussieu wardt honom straxt tillständt, då han berättade, at han redan fått de frön, som Herr Archiatern honom tillsänt genom någon af Franska Ambassadeurns folck. Beskrifningen om *Isoetes*¹ öfwersatte jag på Fransyska. Demonstrationerne i Jardin de Roi börjas i nästa wecka, då Mr Jussieu låfwat wisa de många nya växter han fått ifrån America.

H:r Rothmans² tanckar förstår jag ej aldeles. Aldrig har han warit arresterad, men så är han i skuld, at han omögel. med heder kan komma från Paris, utan något förskått utom hans lön. Men jag fruktar dock at någon annan orsak är, som gör honom så senfärdig till hemresan. Jag har flera gånger förestält honom hans fara att mista sin syssla, om han ej ger Facultas Medica tillkänna, hwar han wistas, och derjemte anhåller om prolongation af reseären. Han har låfwat at skrifwa, men, som mig är sagt, har han i dessa dagar, i stället för at skrifwa till Faculteten, skickat en Mémoire till Wetenskaps Academien.

Buffons wärck skall skyndsamt öfwerskickas, enär Consistorium Academicum behagar anstalta om penningar. De 3 utkomne tomerne kosta 36 L. elr 12 plåtar. Om jag skall kunna uphandla dem, är nödigt att penningar med aldräfrsta hitsändas, ty jag dröjer ej öfwer 2 månader i Paris, hwarifrån jag ämnar mig till Hålland.

En Chirurgus har i dessa dagar gjordt prof af ett medicament att stilla haemorrhagias arteriarum och fullkoml. réusserat. Det säges wara agaricus quercinus.³ Wid första Assemblée Publique, som Academie de Chirurgie skall hålla, kommer en Mémoire at uppläsas om medicamentets preparerande, dess applicerande och de curer, som dermed blifwit gjorde.

Jag ber Herr Archiatern ej illa upptager at jag med innelykta ökar påsten. Större paqueter skall jag hädaneffter ej skicka.

Jag är med oföränderlig wördnad

Wälborne Herr Archiaterns

Ödmjuka tjenare

Sam. Aurivillius.

Paris d. 20/31 Maji

1751.

Utanskrift:

A Monsieur

*Monsieur Linnæus Archiatre
et Professeur en Médecine à
l'Université d' Upsal*

à Upsal.

Linn. Soc. Vol. I: 213—214. — På utanskriften finnes ett LINNÉS egenhändiga utkast till beskrifning på en flugart.

¹ Härmed afses den beskrifning, som af LINNÉ lemnades öfver *Isoëtes lacustris*, sedan han under hemresan från Skåne d. 6 Augusti 1749 till sin stora öfverraskning vid Stenbrohult i sjön Möckeln anträffat denna växt, som »min ungdoms Flora til denna dagen gömt åt mig». Den ansågs då vara »en af de raraste Europæiska växter, som förnögt de starkaste Botanister i Ängland, men har icke funnits utom Ängland, mer än endast ett enda stånd wid Elfkarleby», anträffadt af OL. CELSIUS.

² JOHAN GABRIEL ROTHMAN, född 1721, anatomie prosektor vid Upsala universitet, men afsatt i slutet af November 1755, emedan han oaktadt upprepade tillsägelser att hemkomma och sköta sin tjänst kvarstannade i Paris; död i Stockholm 1772. Närmare upplysningar om honom hafva lemnats i bref. 30 not 1. Här må blott tilläggas, att, sedan han 1769 tagit till flykten för att undgå bestraffning för sina hätska angrepp på de då rådande hattarne, landshöfdingeembetet i Upsala enligt Svea hofrätts beslut i en allmän kungörelse efterlyste »JACOB GABRIEL ROTHMAN som berättas wara Medicine Doctor och någon tid warit wid Tullwärdet tjänstgörande, samt beskrifwes liten till växten, bleklagd i ansigtet, med något hög och kullrig panna samt swarta hår och ögonbryn».

³ *Dædalea quercina* Pers.

BAER, FRIEDRICH CHARLES.

Född i Strassburg 1719, predikant vid svenska legationen i Paris och tillika e. o. teologie professor i Strassburg, utländsk ledamot af Vetenskaps-akademien i Stockholm 1769, svensk adelsman 1772, död i sin födelsestad 1797.

507.

Paris l. 9 Decemb. 1762.

Monsieur

Quoique je n'aye pas L'honneur d'être connu de Vous je me crois pourtant obligé de Vous faire part d'un evenement qui, à ce que je me flatte, ne vous sera pas desagreable & qui fait d'autant plus de plaisir à moi, que de mon coté j'ai crû devoir y contribuer autant qu' il m'a été possible. Depuis la mort de Mr Bradley¹ il manquoit icy une place d'Associé Etranger à L'Academie Royale des Sciences. Ayant L'honneur d'être Correspondent de cette Academie et d'asister en cette qualité regulièrement à ses Assemblées, j'ai été à meme de voir les mouvemens que plusieurs personnes se donnoient soit pour etre nommées à sa place, soit pour y faire nommer quelqu'un de leur connoissance. Persuadé que personne ne rempliroit mieux cette place que Vous, Monsieur, encouragé d'ailleurs par plusieurs membres de cette Academie & nommement par Messieurs Morand,² Lalande,³ Jussieu & Clairaut,⁴ j'ai cru devoir faire les demarches necessaires pour solliciter cette place pour Vous & j'ai eu la satisfaction de trouver la plupart des membres très bien disposés. Mr L'Abbé Nolet,⁵ Directeur de L'Academie, m'assura meme qu'il avoit songé à Vous proposer avant meme que j'eusse eu L'honneur de Vous en parler. Aidé enfin de Mes:rs Jussieu & Morand j'ai eu le bonheur de réunir tous les suffrages & dans la derniere assemblée de mardy passé, jour de L'election, j'eus la satisfaction de Vous voir elire Associé Etranger de cette Academie à la très grande pluralité des suffrages. Il ne reste plus maintenant que d'en obtenir la confirmation de S. M. T. C.⁶ Mais je n'ai pas cru devoir attendre cette confirmation pour vous annoncer une nouvelle, à la quelle Vous deviez à la verité vous attendre tot ou tard, mais dont L'arrivée ne peut jamais etre que très flatteuse à tous ceux qui savent rendre justice à vos merites & qui prennent quelque part à la gloire de la patrie.

Comme j'ai le droit de me regarder comme un fils adoptif de cette meme patrie vous voudrés bien, Monsieur, me permettre de me rejouir avec elle de cet evenement, d'etre le premier à vous l'annoncer & de saisir cette occasion pour Vous assurer du plus parfait attachement avec lequel j'ai l'honneur d'etre

Monsieur

Votre très humble & très

obeissant serviteur

F. C. Bær.

S. S. Theol. Profess.

Aumonier de l'Ambassade de
Suede.

Linn. Soc. Vol. I: 275—276.

¹ JOHN BRADLEY, född 1692, professor i Oxford, sedan Kungl. astronom vid observatoriet i Greenwich, död 1762.

² JEAN FRANÇOIS CLÉMENT MORAND, född 1726, kirurg, medlem af franska akademien och dess bibliotekarie, död 1784.

³ JOSEF JÉROME LEFRANÇOIS DE LALANDE, född 1732, professor vid Collège de France och direktör för observatoriet vid École militaire i Paris, död 1807.

⁴ ALEXIS CLAUDE CLAIRAUT, född 1713, matematiker, medlem af franska akademien vid 18 års ålder, deltagare i Maupertuis'ska expeditionen till Lappland för bestämmande af jordklotets form, död 1765.

⁵ JEAN ANTOINE NOLLET, född 1700, framstående fysiker, död 1770.

⁶ S. M. T. C. = Sa Majesté très-chrétien, en af franska konungarnes många titlar.

Utom detta bref från BAER till LINNÉ eger Linnean Society ytterligare trenne (vol. I: 273—4, 277—8, 279—80). Det första, skrifvet på franska och dateradt d. 17 Dec. 1762, innehåller utom åtskilligt smicker endast underrättelse om att LINNÉS inval i franska akademien blifvit stadfästadt. I det andra, skrifvet på latin XII Cal. Mart. 1763, tackar han LINNÉ för erhållet bref och uppmanar honom att sända en tacksägelse-skrivelse till akademiens sekreterare M:r GRANDJEAN DE FOUCHY. Det tredje, dateradt den 21 Maj 1764 och skrifvet på någorlunda passabel svenska, meddelar, att han enligt uppdrag öfversänt några Franska akademiens publikationer, äfvensom ADANSON's *Familles des plantes*, som han för LINNÉS räkning inköpt.

BEDOIRE, FRANS.

Född 1737, notarie i kommers-kollegium, brukspatron, död 1776.

508.

Edle och Högaktad Hr Brukspatron.

Med mycken smärta måste jag notificera Herr Brukspatronen som alltid wänfast tager dehl i mine öden, den hiärteliga sorg och afsaknad, som hände mig och min k. hustru i går kl. 3 äfter midnaden, att ifrån oss rycktes genom en oförmodelig och hastig död, det lilla wackra Diuret aguti,¹ som Hr Brukspatronen täckts så gunstigt förära oss, och som varit så mig, som besynnerligen min Hustru så alt förkiärt och behageligt, at intet diur i werlden någonsin varit kiärare ibland alt lefwande jag ägt, och änteligen mistat; näst mine barn, tillstår jag, att ingen ting gått mig mer till hjertat.

jag blifwer nästan rädd och ledsen att hafwa några angenäma indianiske Diur, ty deras mistande rör mig så hierteligen, att de förkorta min lefnad; detta aldra mäst.

Gud beware Hr Brukspatronen ifrån sorg öfwer alt det sig kiärt är. jag förbl.

Edle och Högachtad Hr Brukspatronens

ödmuke tienare

Upsala 1767

Carl Linné.

d. 13 Novembr.

Utanskrift:

*Bruks Patronen
Edel och Högachtad
H:r Franç. Bedoire*

Stockholm.

Sigill bortskuret. Originalet tillhör Lunds universitets bibliotek.

¹ Detta djur, som Generalkonsuln i Lissabon JEAN BEDOIRE (adlad DE BEDOIRE och slutligen kommerseråd, ceremonimästare och titulär landshöfding) skänkt till sin broder FRANS, blef af denne öfverlemnadt till botaniska träd-

gården i Upsala. Efter dess död införde LINNÉ i Vet. Akad:s Handl. 1768 en uppsats: *Mus Aguti Syst. Nat. Eller Beskrifning på et Brasiliskt Djur, Aguti*. Ur redogörelsen för dess lefnadsvanor må här meddelas:

»Maten: Bröd, Säd, Frukt, Rötter, hälst Nötter; men intet Kött, Kål, Sallat, Gräs eller annat grönt. När det fick mat, satte det sig på huken, hölt maten med framfötterna såsom en Iekorn, gnog på samma sätt, men ganska fort; det öfverflödiga gömde det, och med nosen nedgrof i jorden. Det var mycket snålt, fast det fick mer än det kunde äta, hvilket gjorde djuret mer familiärt, at det gick fram til folk, steg up med framfötterna på ens ben, räckte sig up, samt slickade händerna på folk, at recommendera sig till mat; men ville icke gerna låta lyfta sig up, om det ej var dess hungrigare. *Dricka* sökte det ej mycket, och sin drick sög det. *Mjöl*k var ej heller dess delice. När han fick någon mat och begynte gnaga, korrade han i halsen, gick ur vägen at äta, och då det var bestält, kom han att söka mera.

Rörelsen var föga, efter han var bunden, ty han satt mäst stilla, och häldre hölt sig i skuggan, än i Solen; där han oftast slickade sina framfötter och strök sig på sina nakna öron, jag vet ej för hvad orsak. Då han är fri, skal han kunna löpa förträffeligen fort. Han hoppade sällan, högst $\frac{1}{2}$ aln högt. När detta djur hvilade, satt det alltid på huk, med mycket raka sträkt framben, som et Rådjur, hvilket var dess ordinäre ställning; och det kryper intet som Möss.

Sömn

en var ringa; det sof med öppna ögon; och låg mäst framstupa eller satt det.

Altereradt på något sätt, högdes håren upp, ifrån midt af ryggen, och helt bårt åt. Det lystrade stadigt. Var mildt och bets intet; men när det blef ondt, stampade det hårdt emot jorden med bakföttern. Det låter sällan, och då grymtar det nästan som en gris, men morrar i halsen, nästan som en katta, då det får någon fågnad».

Från FR. BEDOIRE finnes ett bref till LINNÉ (Linn. Soc. Vol. I: 504—5), dateradt Stockholm den 7 December 1774, hvori han omtalar sin önskan att få till Lissabon medfölja sin broder, som varit på besök i Sverige, fastän denne sökte afskräcka honom därifrån på grund af »en odräglig kostnad» och sjöresans besvärligheter. »I händelse Herr Archiatern täcktes finna, att jag enl't min stora lust och åhåga skulle kunna åstadkomma någon nytta på en sådan resa, täcktes Herr Archiatern nämna något till min Bror därutinnan skrifteligen. — Jag torde få den ähran att nämna det jag gjordt tämml. förkofring i Ört-samlingen». Antagligen blef denna reseplan icke realiserad.

BENZELIUS, ERIK (D. Y.).

Son af ärkebiskop ERIK BENZELIUS d. ä. född 1675, akademie-bibliotekarie i Upsala 1702, teologie professor 1723, biskop i Göteborg 1726 och i Linköping 1731. utnämnd till ärkebiskop 1742, men före tillträdet af denna plats död i Linköping d. 23/9 1743. Jfr. bref. 230 not. 1.

509.

Högwördigste Hr Archie Biskop.

Äffter jag ännu ej hunnit få i hop min observation äffter lofwen, persuaderade jag Magister Menander at styra af en sin, som nu och med posten öfversändes.¹ Samme har och tillförene ingifwit uti Academien en äller annan observation; har och många flera redan i förråd.

Det skulle fägna honom om Academien gjorde på honom reflexion, och där est någre ledamöter antagas, låta och honom komma på förslaget, som intet har sökt den hedren förrän han ingifwit rön, äffter de stadgar academien flere gånger resolverat.²

Den högste uppehålle Högwördigste Hr Archie Biskopen wid krafter att wij engång här måga få fägna oss öfwer en så stor ProCancellaire, som alla sig uti en så Erudit herre med största längtan förwänta. förbl:r

Högwördigste H:r Archiebiskopens

ödmiukaste tienare

Upsala 1743

Carl Linnæus.

Jun. 28.

Orig. i Linköpings stifts bibliotek (Bref till A. B. ERIC BENZELIUS den yngre, Bd. 17).

¹ E. BENZELIUS valdes till ledamot af Vetenskaps-akademien 1740 och var dess præses under andra kvartalet 1743. Den afhandling, hvarpå LINNÉ här syftar, är den i Akademiens Handlingar samma år införda *Anmärkning om Jackashapuk* d. v. s. torkade blad af mjölonris (*Arctostaphylos officinalis*), som inblandats i amerikansk, till Sverige införd och här mycket utpuffad rök-
tobak, — en humbug, som af LINNÉ afslöjades. — CARL FREDRIK MENNANDER, slutligen ärkebiskop (se del. II s. 207), insände nu *Jämförelse emellan landtbru-*

karnes antal och landets rymd och vidd; förut hade i Handlingarne intagits hans Berättelse om stampe-, bark- och missebröd samt Om svedjande och kyttande i Finland.

² På denna LINNÉs rekommendation valdes han till Akademiens ledamot 1744.

BENZELIUS (adl. BENZELSTJERNA), ERIK.

Son af Ärkebiskop ERIK BENZELIUS d. y., född 1705, bergsfogde vid Stora Kopparberget, Geschworne därstädes 1738, bergmästare i Skåne, Halland, Blekinge och Kronobergs län 1760, afsked med bergsråds titel 1763, död 1767.

510.

Edle och Wälborne Herre!

Den hurtighet som Wälb. Herren förleden wisade mig, gör att jag nu har den äran påminna om den omtalte proberwichten, den Wälb. Herren lofwade sig skola höra äfter hwad bästa priset woro, där han skulle kiöpas. Hr Bromel¹ hastar, jag får ej mehr nu skrifwa, utan önskar wähl och lefwer städse

Wälborne Herrens

Ups. d. 23 April

ödmuke tien.

1734.

Carl Linnæus.

Originalen tillhör Linnean Society i London; fotografi i Upsala universitetsbibliotek. Utanskrift saknas. — Fastän ingen uppgift om mottagaren finnes, kan denne näppeligen hafva varit någon annan än ofvan angifne ERIK BENZELIUS. Med denne hade LINNÉ bevisligen gjort bekantskap under sitt vistande i Falun December 1733—Februari 1734.

¹ Härmed kan näppeligen någon annan afses än LARS VON BROMELL, son af anatomie professorn och assessorn i Collegium Medicum MAGNUS BROMELIUS (adlad af v. BROMELL). Sagde LARS v. B. var född 1713, blef slutligen kapten i artilleriet och dog 1782. Antagligen var han stadd på resa till Falun och skulle medtaga detta bref.

BENZELSTIERNA, MATHIAS.

Född 1713, statssekreterare, öfverpostdirektör, ledamot af Vetenskapsakademien, död 1791. — Under LINNÉs studentår i Lund var han dennes följeslagare på botaniska exkursioner, äfven på den till Fogelsång den 26 Maj 1728, då på LINNÉ »hela armen upswulnade som en stock», så att det »war föga hopp om hans lif». Genom en lycklig operation blef det dock räddadt.

511.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af
Kongl. Nordstjerne Orden,
Högtärade K: Broder.

Med sidsta utländska Påst har jag ifrån Kongl. Maj:ts Ambassadeur wid Franska Häfwet fädt et Bref för W. Hr Broder, hwilket härhos öfwersändes.

För några år sedan, då jag för min K. Bror kom att nämna det behof jag hade af sådana Buskar, som woro tienliga att bekläda Gråstensmurar, mände min Herr Broder dertill recommendera Indianska växten Lysium, med gunstig Låfwen at deraf lemna mig något Plantor, samt Frön til at deraf skaffa mig tienliga Telningar till förenemnde behof. Jag tager mig således nu den friheten at anhålla, det min Bror täcktes lemna mig sådana Frön och Telningar, at i Höst kunna sås och utsättjas. Om sådant låter sig göra, torde bud derom kunna lemnas til min Syster,¹ som bor i Upsala, då hon lærer draga försorg, at det blifwer til Gården afhemtat.

Jag nyttiar detta tilfälle at försäkra min Herr Broder om den särdeles tillgifwenhet, hwarmed jag har den äran at wara Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Min Högt:de K. Broders

Hörsamste Tienare

M. Benzeltierna.

Stockholm

d. 23. Septemb.

1773.

Linn. Soc. Vol. I: 508—9.

¹ EVA CATHARINA BENZELSTIERNA, född 1722, stiftsfröken, död 1806.

BERCH, CARL REINHOLD.

Född 1706, kansliråd, framstående numismatiker, död 1777.

512.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag erkänner med all wördnad den heder, som Kongl. Wettenskaps Societeten i Upsala gunstligast behagat mig tillägga, at få räknas uti deras Ledamöters antal:¹ hwarom iag så mycket mindre kunnat göra mig hopp, när iag gifwit akt uppå huru Societeten aldrig slösat med Receptioner, eller wändt sig til andra än dem som woro kände för utmärkt lärdom, särdeles i de högre Wettenskaper. I förra tider reflecterade man något på små curiositeter, och lemnade dem rum i Societetsens quartaler: nu skier det icke mera. Derföre wet iag icke, huruwida det ringa, som iag skulle kunna åstadkomma, wore bidragandes at pryda de nuwarande diupsinnigare Acter.

Men så är iag redo at framgifwa hwad iag hafwer samlat, och underlägga det Societetsens ompröfwande.

En dissertation de Monetis Gothorum extra patriam² ligger samman-skrifwen på Swenska, som tör hända kunde tiena. Henne will iag låta öfwersätta på god hårdwalls latin (: som sal. Törner skämtsamt plägade säga:), emedan iag misstror mig sielf, at min latin är nu bortrostad, sedan iag i så många år aldrig skrifwit mer än en rad i sönder.

Till slut anhåller iag om min respects anmälände hos H:r Archiaters widtberömda Colleger uti Kongl. Societeten, samt at få wara inne-sluten uti deras gunst: framhårdandes med skyldigaste högaktning och tilgifwenhet

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

Ödmiuke Tjenare

Stockholm

Carl Reinh. Berch.

d. 8 Nov.

1762.

Originalen finnes i Vetenskaps-societetsens arkiv.

¹ I Vet.-Soc:s protokoll för den 24 Februari 1759 (ej fördt af LINNÉ) heter det: »Herr CancellieRådet BERCH projecterades til Ledamot och Herr Professor BERCH [hans broder] läfwade at igenom bref härom förut gjöra sig under-rättad om H:r CancellieRådet skulle villa emottaga Societetsens kallelse». Först i protokollet för den 4 Oktober 1762 (skrifvet af LINNÉ) säges helt kort och godt: »BERCHS bror approberas, tilskrifwes».

² Först i *Nova Acta* vol. II, tryckt 1775, finnes införd afhandlingen *De nummis Gothorum extra Svio-Gothiam*.

BERGENCRANTZ, CARL FREDRIK.

Född 1725, slutligen sekundmajor vid Västerbottens regemente, död 1792; gift 1764 med LINNÉs äldsta dotter ELISABETH CHRISTINA.

I behåll finnes endast senare häften af ett bref till LINNÉ, dateradt Stockholm den 14 Juni 1770 (Linn. Soc. Vol. I: 528—9). Detsammes innehåll är alldeles likgiltigt.

BERGENSTJERNA, AXEL.

Född 1739, öfverdirektör vid kontrollverket, död 1782.

513.

Wälborne Herre

Min gunstige H:r Broder.

Bergs Rådets och Riddarens H:r Ant. von Swabs¹ dödliga fränfälle war en allmän afsaknad och sorg för hela Riket.

En sådan man giäller mer än många tusende.

Hans like uti Metallurgien har Europa ej födt, och werldenes tider aldrig mer framalstrat.

Sådane seculaire män äro sällsamare än Cometer, och komma näppeligen igen på flere secler.

Wårt fäderneslands ära har warit at kunna i honom framwisa en sådan, som de yppersta riken aldrig kunnat åstadkomma.

Gifwe Gud att fäderneslandet wettat honom rätteligen achta, då det honom ägde.

Hans afsaknad kan aldrig nogsamnt beklagas, och få weta att sätta rätta wärdet på den sten, som är dyrare än Nonni opal².

Så gå våra lysande Sidera under horisonten, den ena äfter den andra och lämna idel tiokt mörker i riket och Wettenska-perne samt mera barbarie för äfterkommande. *Sic alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.*³

Om någon förtient en statua i vårt fädernesland, wet jag ingen mera den wärdig. om han ej får den, är det vårt, ej Hans, fehl. Wij få i alla tider skryta att wij ägt honom.

Jag gratulerar sal. Herren, som med så mycken heder fått taga afsked ifrån denna uselheten, att Naturens Herre ej låtit honom plågas, utan med all frid hastigt innesluta sig. Lyckelig den, som så lefwat och så slutat, att han af hela verden änteligen saknas.

förblifwer

Min Herr Broders

Upsala 1768

hörsamste tienare

d. 4 februarii

Carl v. Linné.

Utanskrift:

Wälborne Herren

Hr Axel Bergenstierna

Stockholm.

Efter afskrift i B. BERGH brefsamling vol. XII s. 441.

¹ ANTON VON SWAB, född 1702, bergmästare i Skåne 1736, ledamot af Vetenskaps-akademien 1742, assessor i Bergs-collegium 1748, bergsråd, död d. 28 Januari 1768. — Hans broder, bergsrådet ANDERS SWAB, var gift med ELISABETH BRINK, som i sitt fjärde gifte med Bergsrådet JOH. BERG (sedan FRONDBERG, adlad BERGENSTJERNA) hade sonen DANIEL, gift med sin styfsyster HELENA SOFIA SWAB. Deras son var AXEL B., hvilken, då ANTON VON SWAB afled ogift, ansåg sig såsom släkting böra notificera om hans död.

² Tvifvelsutan felaktig afskrift i st. f. NONII. — PLINIUS berättar, att konsuln L. NONIUS ASPRENAS blef proskriberad af MARCUS ANTONIUS, emedån han egde en praktfull opal, stor som en half hasselnöt och värderad till 200 sestertier.

³ Hvita ligustern försmås, men svartnande blåbären plockas.

Virgil. Bucol. ecl. II: 18.

BERGIUS, BENGT.

Född 1723, e. o. assessor i Antiquitets-arkivet 1758, bankokommissarie 1762, död 1784. Ledamot af Vetenskaps-akademien 1766 och författare af några ekonomiska uppsatser i dess Handlingar, men företrädesvis historisk forskning och författare.

På grund af hans testamentariska förordnande öfverlemnades efter hans död till Akademien den synnerligen värdefulla gåfvan af 20 quartvolymmer, »innehållande afskrifter af sådana handskrifna Handlingar och Bref, som ej finnas på trycket utgifna och som märkeligen uplysa Svenska Historien, jämte det de meddela Anecdoter om lärda Män, och andra nyttiga efterrättelser, som för en framtid blifva synnerligen gagnande och af stort värde. De äro alla afskrifna

af hans egen hand, merendels från sjelfva originalerne, med hans vanliga accuratesse och granlagenhet, så at Auctorernes egenhändiga Orthographie altid finnes bibehållen» (P. J. BERGII gåfvobref, meddeladt i AND. SCHÖNBERGS *Aminnelsetal öfver B. BERGIUS*, Stockh. 1785). — Genom dessa afskrifter hafva många bref från och till LINNÉ räddats från att gå alledes förlorade.

514.

Välborne herr Archiater och Riddare.

Härjemte har jag den äran at öfversända några upsatser på de märkeligaste fel, jag wid de sista Revider-arkens genomläsande af Systema Naturæ¹ funnit uti correcturerne wara förbigågne. Jag har wid dessa arken gjort mig den mödan, at collationera hwart revidér-ark med sjelfwa Manuscriptet och senaste correcturen, hwarigenom jag ock, som här synes, funnit långt flera fel, än mig annars möjligt warit, ity ej allenast bokstäfwer, utan ock hela ord, ja äfwen hela rader och meningar, som i Manuscriptet stådt, funnits utelämnade. Men jag har ej skött om, at på dessa upsatser anteckna mångfaldiga andra fel, som i correcturerne från Upsala warit rättade, och sedermera af Gesällen på tryckeriet förbigågne, icke heller mindre fel med Commata, puncter och sådant smått, som undertiden behöft tilläggas eller borttagas. Jag will nu wäl tro, at dessa arken skola i det nogaste wara frie ifrån tryckfel, äfwensom jag och om alla de föregående, som jag sedt igenom, kan med sanning säga, at alt hwad i sidsta correcturerne rättadt warit, noga wid reviderandet blifwit i akt tagit, ehuru man likwäl i Upsala behagat utlåta sig, at ej alt blifwer rättadt, som der corrigeras, utan twärt om under tiden förwärras. Men detta lærer aldrabäst kunna skönjas utaf sjelfwa correcturerne och Revidér-arken, som på tryckeriet altid stå att commendera, när man behagar; och lära ock desamma aldrabäst kunna wisa, huruvida min åtgärd warit nyttig eller igenom det föregifna förwärrandet skadelig. Hwilketdera det nu warit, så är det säkert, at det kostat mig mycken möda och alt för mycken tidspillan, i det jag hwarje gång behöft dertil hela 4 timarne. Jag har wäl under alt detta haft en tämnelig satisfaction i det fägnessamma hopp jag ägt at kunna göra herr Archiatern något nöje och tjenst; men ett swigtande hopp är icke nog soulageant, när jag werkelig. lider genom andra importante göromåls eftersättjande, som på dessa stunder kunde uträttas, och hwaraf en hel hop redan effectivement äro wordne försummade. Jag trodde mig der-

före för några dagar sedan, böra af Directeuren Salvius förnimma, hwad douceur jag af honom kunde för mitt beswär wänta; men han lät mig rent ut förstå, at han aldrig anmodat mig om detta beswärs åtagande, och ogörligen kunde ingå i någon vidare depens på detta herr Archiaterns werk, som redan wore honom alt för dyrt. Jag kan derföre icke undgå, sedan nu hela första Alphabetet blifwit bragt til slut och werket liknar sig til at blifwa ganska widlyftigt, at härmedelst gifwa tillkänna, det jag ej hädanefter kan på det sätt, som hittils skedt, med min lilla åtgärd fortfara, förmodandes, at herr Archiatern med wälbehag uptager hwad jag härtils förmått uträtta, och min tidspillan derwid gunstigt dedommagerar.

Jag framlefwer med mycken wördnad

Välborne herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuke tjänare

Bengt Bergius.

Stockholm d. 22

Sept. 1757.

Linn. Soc. Vol. I: 531—2.

¹ *Systema Naturæ, editio decima*. Dess tvenne delar utkommo på L. SALVIH förlag 1758—59.

515.

Edel och Högachtad Hr BancoCommissarie.

i dag hade jag af Hr Dir. Salvius, att Hr BancoCommissarien är gunstig och hielper *Systema naturæ*¹ att blifwa correct tryckt, hwarföre jag aflägger ödmjuk tacksäjelse.

De lofwade örter försäkrar jag heligt skola prästera, om jag har hälsan, innan juhl; jag har liggat på landet till nu, och får knapt tid respirera innan medium decembris, då mitt första skall wara att afbördas min lofwen. — — —

Edle och Högachtad Hr BancoCommissariens

ödmjuke tienare

Carl v. Linné.

Upsala 1765

d. 18 Octobr.

Efter afskrift af B. BERGIUS i vol. XI s. 239, där dock en del uteslutits.

¹ *Systema naturæ*, ed. XII vol. I—III (Stockh. 1766—67).

Edle och Högachtad H:r BancoCommissarie.

Mycken tack för brefwet och beswäret af mitt Systema naturæ.¹ jag wet, att ingen accuratare är i Swerige, och jag önskade få sätta wid slutet af wärket, att det woro af H:r BancoCommissarien utgifvet.

Hwad Simia Jacchus angår, som jag skall gifwit samma synonymon af Petiver, som där står wid Lemur Macaco, så ärhinder jag mig ej mss. det är emedlertid wäl, att det på förra stället blef utstruket, och är både rart och artigt, då Editor är så god sielf, att han kan moget judicera och sielf upslå loca utur egit Bibliothecque.

Mycken tack för annotationen om sista felskrifningen. Aldrig få 2 species under ett och samma genus hafwa samma nomen triviale.

N:o 5 är den samma, som i förra editionen het nobilis, då nomen triviale får ej ändras.

N:o 7 bör altså få ett annat namn och kallas Eupatria, som jag beder ödmjukast må rättas.

Will H:r BancoCommissarien ej taga andra örter än capska? jag har hoplagt redan en hop andra, ej allmänne. Men will H:r Commissarien endast hafwa capska, så blifwer det ej så synnerlig stort antahl.

Houttins titul:

Natuurlyke Historie of uitvoerige beschryving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het samenstel van den Heer Linnæus. Amsterdam by F. Houttuyn 1761 med figurer. 8°. tre tomer har jag där af; men långt flere skola redan vara utgifne.

Penn. britt.:

Pennant Zoologia Britannica.²

jag har endast fått tabellerne, ty wärket war ej utkommet för ett år sedan, då det sändes mig. figurerne på foglarne äro prächtige.

Hughes wärk öfwer Barbados³ har jag ej sedt. äro wähl figurerne många? har han många fiskar? har han Insecta äl. vermes; eller örter?

Lätt mig wetta, om H:r BancoCommissarien håller till godo andra än capska. jag tyckte af dett förra brefwet att där stod rare växter, hälst capska.

Hälsa H:r Professor Bergius. Lycka till god juhl och wälsignat nyåhr. jag är

Edel och Högachtad H:r BancoCommissariens

ödmiuke tienare

Carl v. Linné.

Upsala d. 24 Decembr.

1765.

Efter afskrift i B. BERGH brefsamling (vol. XI s. 239).

¹ Utgifvandet af detta arbete, hvilket i själfva verket har föga gemensamt med LINNÉS skrifter, fortgick från 1761 till 1785. Djuren behandlas i 18, växterna i 14 och mineralierna i 5 delar.

² THOMAS PENNANT, *The British Zoology* vol. I—IV (Lond. 1766—77).

³ GRIFFITH HUGHES, *Natural History of Barbados* (Lond. 1750) med 29 folio-planscher, de flesta gjorda af G. D. EHRET.

517.

Edle och Högachtad Hr BancoCommissarie.

Åter aflägges mycken tacksäjelse för omwårdnaden af Systemet, som bör heta H:r BancoCommissarien Bergii edition, emedan jag är wiss, det det aldrig blifwer uplagt accuratare.

Remex är wähl stricte masculini generis, och där uti felas intet. men wij hafwa tagit oss den licentiam poeticam att göra det till communis, och brukat det uti feminino, då ordet penna subintelligitur; alltså remiges secundariæ, quasi pennæ, remiges dictæ, secundariæ.

Catalogus plantarum africanarum Oldenlandi och deras beskrifningar äro utgifne, den förra uti appendice till Burmanni Zeylanica, den senare uti 3:die tomen af Raji historia inflickad.¹

Hierteligen gierna sågo jag Hughes, och tackar wördsamast för gunstig lofwen af lånet. intet skall boken fläckas i min hand.

Med första lägenhet skall jag sända örterne.
jag förbl.

Edel och Högachtad H:r BancoCommissariens

ödmuke tienare

Carl v. Linné.

Upsala 1765

d. 27 Decembr.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XI s. 241).

¹ I JOH. BURMAN, *Thesaurus Zeylanicus, exhibens plantas in insula Zeylana nascentes* (Amsterd. 1737) finnes såsom appendix *Catalogi duo plantarum africanarum, quorum prior complectitur plantas ab Hermanno observatas, posterior vero quas Oldenlandus et Hartogius indagarunt*. Hvad LINNÉ menar med »den senare», är däremot oklart; i tredje tomen af JOH. RAI *Historia plantarum* (Lond. 1704) finnes nämligen ingen förteckning på afrikanska växter, men väl *Historia stirpium insulæ Luzonis et Philippinarum, a Georgio Josepho Comello*.

BERGIUS, PETER JONAS.

Född på Eriksdal i Hvittaryds socken, Småland, den 6 Juli 1730, blef student i Lund 1746, där han valde den medicinska banan, emedan han ansågs vara »mindre skickelig till Andelig eller Lagkunnig, i anseende till det naturliga felet, hvarmed han, särdeles i de unga åren, var hehäftad, att mycket stamma.» År 1749 begaf han sig till Upsala, där han blef så intagen af LINNÉs föreläsningar, att han beslöt särskildt egna sig åt naturalhistorien, och gjorde sig snart bemärkt för sin stora flit, så att han framför äldre Upsalastudenter i December 1750 på LINNÉs förord erhöi det enda då lediga kungliga stipendiet inom medicinska fakulteten. Samma år disputerade han pro exercitio öfver LINNÉs afhandling *Semina muscorum*. Teoretisk medicinsk examen aflade han den 5 Juni 1753 och samma år den 13 December praktisk, hvarvid han enligt det af LINNÉ förda protokollet »wiste en extraordinair quickhet». Han fortsatte ända till sin död att vara läkare i Stockholm, och »ansågs för sin tid för en af Europas största Practici, hade en sällsynt gäfva att försöka nya läkemedel och en utmärkt insigt i Botanik samt Pharmaceutiska kemien, och war dessutom mycket arbetsam och hos sjuka outtröttelig.» Ledamot af Vetenskapsakademien blef han den 4 Februari 1758, Historiæ naturalis professor i Stockholm den 22 December 1761 och enligt Rikens Ständers beslut assessor i Collegium medicum den 18 Novemher 1763. Död den

10 Juli 1790. Har författat ett högst betydande antal större och mindre skrifter, företrädesvis af botaniskt och medicinskt innehåll. Genom storartad donation till Vetenskaps-akademien hafva han och hans broder grundat den Bergianska trädgården med därtill hörande bibliotek och samlingar.

518.

Wälborne Hr Archiater.

Nu har jag änteln hunnit så långt, at jag nu från Wisby¹ får upwagta Herr Archiatern. Här i Wisby har jag warit i några dagar; men i morgon tänker jag resa härifrån och fortsätta min resa norr ut. Här i staden är artigt folck; och besynnerligen wördar jag Landshöfdingen Höckerstedt,² som utan min anhängan, gaf ordres till alla Cronobetienter och dylika, at de skola wara obligerade till att wara mig tienstagtige uti hwad mål som af mig fordras. Åtskillige artige örter har jag fådt här i Wisby, såsom *Lepidium foliis pinnatis* etc.³ af hwilken jag redan fådt samla frö till Herr Archiaterns tienst. *Chærophyllum 2:dum*;⁴ *Melica ciliata*; några orchides etc. *Anthericum* 269⁵ som växte i stor ymnighet litet utom staden, wid pass en half mil. *Hyoseris*⁶ har jag intet kunnat finna, ehuru jag hwar dag med stor flit henne efter letat. uppå St. Clemens kyrckia fant jag en sort af avena, som hade facies af avena fl. Sv. 98; men de mästa calyces woro triflori, och alla flores woro aristati, samt hade germina.⁷ Åtskilliga artiga Coraller har jag funnit här wid Wisby. Gotländska namn på örter har jag redan till et litet antal hopsamlat. Mera dylikt skall mitt diarium utwisa, hwilket jag skall ha den ähran at öfwerlämna, när jag kommer tilbakes.

Jag innesluter mig i Herr Archiaterns gunst och ynnest, och framlefwefw städse med diupaste wördnad

Wälborne Herr Archiaterns

ödmiukaste Tienare

P. J. Bergius

Wisby d. 18 Junii

1752.

Linn. Soc. Vol. I: 533—4.

¹ Sommaren 1752 företog P. J. BERGIUS på grefve C. G. TESSINS bekostnad en resa på Gotland för att samla örter och petrifikat för dennes naturaliekabinett å Åkerö.

² JAKOB OLOF HÖKERSTEDT; se bref. 234 not. 1.

³ *Lepidium petræum* L. Fl. suec. ed. II p. 225.

⁴ *Chærophylum temulentum* L. Fl. suec. II p. 94.

⁵ *Anthericum calyculatum* L. Fl. suec. II p. 107.

⁶ *Hyoseris minima* L. Fl. Su. II p. 276.

⁷ *Avena flavescens* L., hvilken i Fl. suec. II p. 36 uppgifves såsom endast anträffad på Gotland af BERGIUS. Den här omnämnda *Avena* Fl. suec. 98 är *A. elatior* L.

519.

Wälborne Herr Archiater.

Alt för otacksam skulle jag wara emot den myckna gunsten herr Archiatern bewist mig, om jag ej skrifteligen togo mig den ähran at upwakta herr Archiatern och berätta, huruvida mina anbefalta Commissioner wille reüssera. Örterna wid Lazarettet ¹ stå tämmeliga braf, men några se dock ej särdeles wäl ut, som lærer komma af mitt långliga wistande på vägen, nemligen i 4 dygn, på hwilken tid de ej fingo sin tillbörliga skiötsel. Följande och närliggande frö sändes i går från herr Archiater Bäck från Ulriksdal til mig at öfwerskicka till herr Archiatern. *Trifolium* Fl. su. 612 litt. β , har jag fått tillfälle att jämföra med litt. α , och tycker jag, att de äro wida skilde, neml. α . *caulis* simplicissimus, teres, radicibus repens, spithamalis; β . *caulis* ramosus, sulcatus, procumbens, pedalis. *Stipulae* α . suborbiculatæ, obtusæ, submucronatæ; β . lanceolatæ, acutæ et fere in pilum desinentes. *Folia* β . pinnata, ternata, foliolis ovato-acutis, serrato-denticulatis; α . pinnata, ternata, foliolis orbiculatis, obtusissimis. *Pedunculi* in α . longissimi, in β . vero non. *Receptaculum* in α . lineare, solidum; in β . vero ovatum, intus cavum. *Paleæ* in β . lanceolatæ, lineares, acutissimæ; in α . ovatæ, oblongæ, obtusæ. *Corollæ alæ* in α . parallelæ, in β . hiantes. Jag tycker at de kunde bli 2 differenta species.²

Hos Herr Archiater Bäck har jag sedt en *Ribes* från america, nyligen kommen från Gronovius, *pedunculis* dichotomis.

Jag innesluter mig i Herr Archiaterns wanliga Grace, och framhärdar städse i diup wördnad

Wälborne Herr Archiaterns

ödmiukaste Tienare

Stock. d. 2 Julii

P. J. Bergius.

1753.

Linn. Soc. Vol. I: 535—6.

¹ På A. BÄCKS förslag och med LINNÉS bistånd i råd och dåd anlades 1753 vid Serafimer-lasarettet en trädgård, hufvudsakligen afsedd för sjukhusets eget behof, hvarför ock där företrädesvis odlades örter och buskar, »antingen i medicin eller oeconomien tjenliga.» Sedan P. J. BERGIUS öfvertagit uppsigten öfver densamma, utvidgades den med understöd af Rikens Ständer 1765 till en botanisk trädgård, men efter en svår kamp med ekonomiska svårigheter fann man sig nödsakad att 1774 alldeles slopa densamma.

² I Fl. Suec. ed. I p. 221 voro *Trifolium repens* och *hybridum* (den senare funnen endast »*juxta viam publicam ad diversorium Alsike Uplandiae versus Stockholmiam*») förenade till en art. I Sp. pl. ed. I p. 766—7, liksom ock i Fl. Suec. ed. II p. 258—9, upptogos de såsom skilda arter.

520.

Höglärde H:r Licentiat.

Tack för brefwet. Underrättelsen om det förnämsta kommer till pass i programet.

Nästkommande torsdag kl. $\frac{1}{2}$ ellofva, will Gud, blifwer H:r Licentiaten Doctor; war så god wid middagen och drick promotoris skåhl. Wij skola här dricka Eder.¹

Skulle H:r Licentiaten resolvera att komma på en coup, så biuder jag H:r Doctoren till middagsmåltid.

600 daler till promotions pengar äro i dag riktigt komne i mina händer, dem jag och här med för H:r Licentiaten såsom promotor quitterar.

Om lördag 8 dagar tänker jag mig till Ulricsdahl.

Förbl.

H:r Licentiatens

trogne tienare

Carl Linnæus.

Upsala 1754

d. 25 Octob.

Utanskrift:

Licentiaten
Höglärde H:r Pet. J. Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. II s. 552).

¹ Medicine doktors-promotion egde rum den 31 Oktober 1754, då BERGIUS bland sju promovendi innehade femte rummet genom lottning, emedan fakulteten förut beslutat, »at wid promotionen genom lättkastning gifwa dem rum, at ingen dispute därom måtte upväckas» (Med. Fak:s protok. d. 20 nov. 1751). LINNÉ var promotor. Promotionsfrågan var, »om det woro nyttigt at flere studerade medicinen än de allenast, som blifwa medici», och denna skulle med ja besvaras. BERGIUS var ej närvarande, emedan han redan då blifvit praktiserande läkare i Stockholm.

521.

Min kiäreste H:r Doctor.

Collinsonia är uptorkad för H:r Doctorens räkning efter befallning.

Det gläder mig att H:r Doctoren fått Spigelian; men war så god och lätt mig i bref få se, om H:r Doctoren fått den rätta; ¹ ty jag wet, at hon ej fås i Europa, utan i Chelse och kanske Paris trädgård. Då skall jag straxt sända alt det jag wet om Henne uptäkt.

S. Browallius har och får rätt i sitt om watuminskningen, så länge ingen törs swara. Men mins mine ord, at han tappar om någre åhr; jag har läsit alt. men om H:r Doctoren will läsa henne med mig någon gång, så skall han få höra sakens rätta sammanhang.

At Sargazo endast intra Tropicos! contra omnem experientiam.²

At strata montis Helsingborg 100 åhr; men hwart stratum 100 åhr.³

Med tusende andra omständigheter.

Låt mig se Spigelia med första; sama dag skall föllia swar.

Vale.

C. Linnæus.

Utanskrift:

*Docturen
Högförfarne H:r P. Bergius.*

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. I s. 359). — Odateradt, men antagligen skrifvet i början af November 1755.

¹ *Spigelia Anthelmia* L. Sp. pl. ed. I p. 151. Denna i Sydamerika förekommande växt, som i sitt hemland länge nyttjats såsom ett kraftigt bote-medel mot spolmask, hade vid denna tid hörjat användas äfven i Europa, särskildt Frankrike, men den kom snart ur bruk, emedan den än förorsakade svåra sjukdomsfall och t. o. m. dödsfall, än till sin verkan var svag eller ingen, allt eftersom drogen var färsk eller förlegad.

² JOHAN BROWALLIUS, född 1707, fil. magister i Upsala, physices professor i Åbo och slutligen biskop därstädes, död den 27 Juli 1755, alltså ej långt före detta brefs affattande. Samma år hade han publicerat sitt *Betänkande om Vattu-minskningen, hvaruti denna läran efter den Heliga skrift, naturens lagar och förfarenheten pröfvas samt oriktig befinnes* (Stockh. 1755). Däri polemiserar han äfven mot sin gode vän CARL LINNÆUS, särskildt hvad beträffar dennes åsigt om den rol, som sargasso-algen spelat vid bildning af sådana berglager, hvari mussle-petrifikat finnas (jfr. brevet 273 not. 5). Han tvekar härvid ej att uttala, att »Herr Archiatern LINNÆI eldiga nimme visar sig icke mindre i den synnerliga tankan Han yttrat om bärgens tilkomst under Sargazzo, än i oräkneliga andra mål; men jag tycker Han vid det tilfället icke haft i sinne, at säga en sanning, utan en possibilitet och en gissning, som man kan roa sig med, til dess förfarenheten gifver något säkrare vid handen». Han framhåller såsom bevis härför, att »Sargazzo växer bara emellan tropicos», och att det vore omöjligt »at flytta Sargazzos climat ifrån tropicorum mellanrum hit til Norden«, hvadan »Skånske Skalbärgens testacea ej i fordom tima kunnat här lefva bland dylik Sargazzo (*Fucus natans* L. Spec. pl. ed. I p. 1160, »in Pelago libere natans»). Jfr öfversättningen af LINNÆS *Oeconomia naturæ* i *Valda skrifter af allmänt naturvetenskapligt innehåll* s. 8—9.

³ I *Skånska resan* s. 309 omtalar LINNÉ, att han vid Helsingborg »i præcipiten af bergen» iakttog »Flisan, en hård sandsten, som lät tälja sig och hårdnar i luften — — — och emellan denna Flisa lågo tunna skifwor af lös skiffer. — — — Skifwren lades emellan sandstens-hwarfwen, då sandstenen wart flygsand och Skifwren mylla; men hertil fordras långa tider. Jag hisnar, då jag står på denna högd och ser neder för de långa tidehwarf, som förflutit liksom vågorne i Sundet, och lämnat efter sig så få, nästan utnötte spor af den forna werlden, och som nu endast äro i stånd at wiska, sedan alt annat tystnat». Liknande uttalanden har han ock (s. 348) om sandstenslagren vid Skillinge, hvilkas bildning kräft »oändeliga tidehwarf». Häremot invänder BROWALLIUS, att med antagande af CELSIU uppgift, »at vatnet på 100 år minskas 9 quarter», skulle för de nämnda Helsingborgsbergens bildning »oändeliga tidehwarf» ej varit behöfliga. »Sådant alt har icke kunnat undfly Archiatern LINNÆI skarpsynta ögon; men efter han ändock sig sjelf ej yttrat, så måste jag stanna i ovisshet, hvad minskningsmon han admitterar, eller om icke desse och flere dylika rön torde hos honom göra jämväl sjelfva satsen tvifvelaktig».

522.

Högförfarne H:r Doctor.

Äfwen för brefwet i dag afläggas mycken tacksäjelse.

Nog är detta *Spigelia*, men jag tycker, att detta är det andra species,¹ som nyligen blifwit upptäckt; det jag ock med blomma fått inlagt ifrån Engeland.

Infusum drickes 2 quarter eller 3 a 4 Caffekoppar hwar 3:die timma om dagen, och det i 2 dagar, sedan allenast en kopp afton och morgon i 8 dagar. infusum sker ex toto. Så skrifwer H:r Loeffling. Angli säga att 3j totius plantæ tages hwar 3:die timma i 3 dagar.

War god och lätt mig wetta Edra tankar om generatione febrium intermittentium. Jag har mycket lust att höra dem.

Förbl.

H:r Doctorens

trogne tienare

Upsala 1755

C. Linnæus,

d. 14 Nov.

Utanskrift:

Högförfarne Herren
H:r Doctor Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift i B. BERGII samling (vol. III s. 233).

¹ *Spigelia marilandica* L. Syst. nat. ed. XII p. 734, härstammande från Nordamerika och till sina verkningar liknande sin förut omtalade samslägting.

523.

Högförfarne H:r Doctor.

Tack för communication af rönet.¹

Det är wackert och hyggeligt at se Medicos hafwa omtanka.

Det gifwer H:r Doctoren siälf och andra omtanka att conferera alla data och där af sluta; nog finna de en gång rätta puncten; och måste jag tillstå att H:r Doctoren är ganska när.

Lät mig se, försök Spigelia på alla sätt, att H:r D:r må wetta wist, *quid valeat ferreve recusset.*

Jag är med all uprichtighet

Herr Doctorens

trogne tienare

Upsala 1755

C. Linnæus.

d. 18 Novembr.

Fröhuset war tomt in uti, men jag har frön där af.

Om någon torkad blomma skulle finnas bland örterne, så war god och sänt mig henne, at jag fingo upblöta blomman och se henne något tydeligare.

Utanskrift:

Medicinæ Doctoren

Edle och Höglärde H:r Doctor P. Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. III s. 234).

¹ Afser antagligen BERGH första afhandling i Vet. Akad:s Handlingar (1755): *Tänkar om orsaken till Frossor och deras gemenskap med Fluss-febrar* eller ock *Försök till de i Sverige gångbare sjukdomars utrönande, för 1754, till det Allmännas tjenst, på K. Collegii Medici anmodan uppsatt* (Stockh. 1755).

524.

Wälborne Herr Archiater, samt Riddare af Kongl.

Nordstjerne-Orden.

Til det nu ingångna, och många flera påföljande år, har jag den äran at af allra trognaste hjerta tilönska Herr Archiatern med hela sin förnäma famille ett ymnogt mått af alla wälsignade förmåner och beständig wälmåga.

Jag tackar Herr Archiatern ödmjukast för Collinsonia, som jag hörer skall wara på wägen hit.

Spigeliæ historia experimentalis af mig är sådan: Psilanderhielm ² en gosse om 12 år, hade redan haft convulsioner i 2 år, när jag först tog emot honom. Paroxysmen kom då dagligen på, mäst om aftnarna.

Han börjades med gäspningar, sträckning, rysningar, jämte en stark brännande värk in regione Lienis med stor ängslan, ifrån hwilken värk rysningarna tycktes komma, hwilka stego up åt bröstet, hufwudet, kastade sig sen om och gingo, ned åt ryggraden och hela kroppen nedanföre. Äntel:n började det sen at susa för öronen, då sängen måste intagas, i hwilken han först låg som i en dwala en liten stund, utan sans; sen börjades convulsionerna, med fragga för munnen, och med et ständigt bultande på regio Lienis, som då pöste ut. Hela wänstra sidan war öm, så at convulsionerna blefwo starkare enär man tog på henne, ömheden continuerade litet effter paroxysmen, och tyckte han när man tog, t. e. på wänstra armen eller foten, at en värk flög derifrån hela sidan upåt till regio Lienis. Ingen feber. Hade som offtest ondt i magen, stark appetit, wältringar i en städse hård maga; Moschus tycktes öka convulsionerna. Dolor Lienis gick effter en tid til scrob. cordis, och omsider till regionem hepatis; men märktes ej sub remissione. Naphta O^{tri} förtog Paroxysmen ibland då den ingafs i första början, men ej alltid. Starka anthelmint. ökte convuls. Kinkina gjorde convulsionerna mindre, men som ett tokeri effter dem hela timman, med skrattande, kraftsande i wäggen, som en ursinnig. Julapium e Muscho bruktes til tt. v. successive, men hwar gång han tog det, gjorde det äckel, ondt i magen; yran som förr, men skrattandet häfftigare. Glob. O^{lis} hwar morgon och ol. an. Dippel. om afftn. samt wid Paroxysmens början höll ute Paroxysmen ibland; men yran, då de kommo, war distinct från de förre, och endast med ett continuerligt predikande; convulsionerna förut häfftiga nog. När $\text{O}^{\text{Cornachin}}$ ingafs, skedde grufweliga wältringar i magen, äckel, upkastning, rysningar, matthet, Blå hy öfwer hela kroppen, hett wattns evacuerande genom munnen, kall fläck i hjessan, constrictio Gulæ & oesophagi; förde bort slemslimsor. D. 17 Nov. drack af infus. Spigeliæ 4 Choqueladeskoppar. Det smakade just som säf luktar i siöar; 1:sta koppen sökte mycket; 2:dra gjorde spastiska spänningar i hela kroppen, som dock hastigt remitterade emellan hwar deglutitis infusi. Ingen stolöppning; äckel emellan kopparnas intagning hela dagen; wältade mycket i magen som stora klimpar i dag, och en gång utpöste magen horribelt; hela dagen war han som fuller af win och mycket sömnig, men hölts waken med kortspel af fruktan för Convulsioner; Appetiten liten, och den til salt kjøtt, som också äts, men sökte mycket. D. 18 urblandades infusum med honung, och effter intagningen fick han en bit säcker. Sökte mindre i dag. Inga Convulsioner. War sömnig, men hölts waken. Mera appetit. Drack i dag en kanna infusum; fick lavement af lac & mel. D. 19 drack infus. utan ringaste

kjänning; war ej särdeles sömnig; som han ej hafft öpning, fick han et pulver Rhei Al. ʒj. B. Spigel. gr. XXvj. Rad. Helleb. nigr. gr. viij. Res. Jalapp. trit. c. amygd. gr. ij. gjorde intet. I affton Lavement. D. 20. kl. 6 f. m. ♂:ret, kl. 8. halft stop infusum. Kl. 10. ett ♂ til, som gjorde gräseligen mycken knipning; magen hård och spänd; en eller annan öpning; gick bort slem och små gryn. Sedan drack han Spigelia dageligen tils han förtärt ʒviij. Har sedermera ej hafft convulsioner, mår annars wäl nu, men har hwarken tilförne eller nu fådt från sig maskar. Wid Juletiden fick han utslag, som liknade nässelfebern.

Det war altså om Spigelia. Jag har en angelägen Patient, som har på sina händer ett utslag, endast på dorsum manus, ej vidare på kroppen, som liknar reformar, men wätskar sig mycket; jag har brukat ♀:rea interne, och externe försatta med ♂:rio præc. alb. men det swullnade up då.² Hwad skal jag göra derföre? War Gratieux och lär mig det Herr Archiater.

Så många flores Spigelie har jag kunnat få rätt på. Lefwer städse med respect

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste Tre

Stockh. d. 5 Jan.

P. J. Bergius.

1756.

Utanskrift:

*Kongl. Maj:ts Tro Man och Archiater
samt Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden
och Professor wid Kongl. Universitetet i Upsala,
Wälborne Herr Doctor Carl Linnæus
Detta*

Upsala.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. I s. 360).

¹ PETER PSILANDERHJELM, född 1695, slutligen räntmästare vid kgl. Räntekammaren och kammarråd, död 1770, hvilkens son ERIK var född 1741 och är den ende inom släkten, som här kunnat afses.

² Å de i detta bref förekommande kemiska tecknen och en del apoteksbenämningar har Professor M. ELFSTRAND beuäget lemnat följande förklaringar:

♂ = nitrum, salpeter. — ♂ = järn. — ♀ = svavel.

♀ = kvicksilfver. — ♂ = pulver. — ℥ = libra, skålpund.

ʒ = uns. — ʒ = skrupel.

Naphtha ♂:tri = naphtha nitri = æther nitrosus spirituosus, salpetereter.

Julapium = en välluktande och välsmakande mixtur, ofta innehållande rosenvatten.

Glob. $\hat{\circ}$ lis = *globulus martialis*, järnkulor, stålkulor = omkring 30 gram tunga kulor, hvilka innehöllo vinsyradt järnoxidkali.

Ol. an. Dippelii = *oleum animale Dippelii* = en empyreumatisk vätska erhållen genom destillering af *oleum animale crudum*, rå hjorthornsolja.

$\hat{\circ}$ *Cornachin.* = *pulvis Cornachini* = *pulvis Scammonii antimonialis*, beredt af *Scammonium* och kräkvinsten.

Pulvis Rhei Al. = pulver af Alexandrinsk rabarber.

☿ *præc. alb.* = *mercurius præcipitatus albus*, hvitt precipitat.

Öfriga termer torde, särskildt för läkare, ej behöfva förklaras.

525.

Höglärde H:r Doctor

Min gamble wän.

Tack för hogkomsten. H:r Doctorens oskrymtade wänskap har alltid warit Eder föllieslagare och fördubblat Edert värde.

Gud låte Eder i detta ingående åhr finna all sielfönskelig glädie, och giöre detta med många fölliande sälle för Eder, och gagnetlige för det allmänna.

Tack för den artiga observationen, som war rätt märkwärdig; sannerligen om så många symptomata endast kommit af matskar, är det besynnerligt, och blifwer än mera nöjsamt få spöria om det continuerar att upphöra.

Blommorne woro ej så utslagne, att man kan af dem något decidera. Dock tror jag, att man skall få *Spigelia* nog i Sverige.

Förblifwer med alt uprichtigt förtroende

Högförfarne H:r Doctorens

trogneste tienare

Upsala 1756

C. Linnæus.

d. 6 Januar.

Utanskrift:

Högförfarne Herren
H:r Doctor P. J. Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. I s. 363).

Högförfarne H:r Doctor.

Alla Praticii i Holland klaga att morbi cutanei göra dem den mästa plågan. Patienten tycker sig prætendera af Doctoren att curera en så ringa sak; men det är swårt döda många 1,000:de lefwande utan att skada den lefwande utom.

Jag afråder på det högsta Hr Doctoren at påtaga sig curen; jag har sällan sedt, att det aflupit för patienten utan större äfwentyr; sist måste Pastor Halenius (Biskopens broder)¹ endast för en reform sätta lifwet till, den jag refuserade att curera, afrådde för alt i werlden; han lofwade ej röra honom, men brukte åtskillige, som jag hörde; änteligen blef botad och 8 dagar därefter död.

▽ phagedænica (: ex ▽ Ψ viv. ⚡ ☿ ☾ ☿ j :) är allmänt.

☾ Ø dulcis plågar göra mycket.

Ol. ☿ri gör något, sällan tillfyllest.

Ranunculi scelerati succus recens expressus har hulptit 2:ne. Petroleum fick jag i Fahlun helt färskt, hwitt och liquid, som för wärman inbadades och halp.

Tabacum af värsta slaget, kokad med ☐ och litet alun.

Succus Ebuli.

Lac e foliis Ficus, äro de jag försökt, men intet hielper, om det ej ofta brukas och straxt äfter motion, då materien är drifwen till superficiem corporis.²

Innelyckte om subscription till Plumiers wärk,³ sänder jag innelyckt.

Far wähl. Jag är

Min H:r Doctors

trognaste tienare

Upsala d. 16 Jan.

C. Linnæus.

1756.

Utanskrift:

Högförfarne Herren

H:r Doctor Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. III s. 234).

¹ ENGELBERT HALENIUS, född 1700, teologie professor i Upsala, sedan biskop i Skara, död 1767. — Hans här afsedda broder var LAURENTIUS KÖNIG HALENIUS, född 1705, kyrkoherde i Tuna och Stafby, död 1755.

² Utom en del af de i bref. 524 förekommande och i dess not. 2 förklarade tecknen och termerna finnas här följande:

▽ = vatten. — ♀ = osläckt kalk. — □ = tartarus, vinsten.

□ = urin. — ∩ = sprit. — ∩ = sublimerad; äfven = sublimat.

calx viva = osläckt kalk.

aqua phagedænica (ex ♀ viv. ♂ ∩ ∩) = fagedäniskt vatten (innehållande osläckt kalk och sublimat) 1 skrupel. (Man använde ock ett annat fagedäniskt vatten, som innehöll kalomel i st. f. sublimat).

spiritus nitri dulcis = *cæther nitrosus spirituosus*, salpetereter.

ol. ♀:ri = *oleum tartari*. Så kallade man den efter destillation af vinsten erhållna, i luften sönderflutna återstoden. Det var ingenting annat än en vattenlösning af kaliumbikarbonat.

³ Se bref. 224 not. 3.

527.

Högförfarne Herr Doctor.

Uti H:r Doctorn k. bref ser jag continuerande prof af den gamla uprichtiga wänsskapen.

för fröna af Spigelia tackar jag, men där jämte beklagar att de äro förlegade och tiden till utsåendet förfallen.

jag skall se äfter gräset, som H:r Doctoren för detta täkts förära mig.

Epilobium måste wara varietet af vår *E. palustre*.

jag wet att Haller håller på med *Orchides*,¹ men tror icke att någon af mina wänner gynnar en så hård man.

Mina *Elementa Botanica* komma i nästa systema.²

får jag den ähran mot hösten se H:r Doctoren på en dag, så woro jag i stånd att uppte en hop rara växter.

Lef wähl och låt mig få wara

Hr Doctorens

trogne och hörsame tienare

Upsala 1756.

C. Linnæus.

d. 20 Julii.

Utanskrift:

Medicinæ Doctoren

Högförfaren

H:r Petr. J. Bergius

Stockholm.

Sigill V, rödt lack.

Originalen finnes i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ HALLER publicerade i *Acta Helvetica* 1760 *Orchidis genus constitutum*. Han hade då samlat 39 i Schweiz växande *Orchis*-arter, fördelat dem i fyra släkten, låtit afbilda dem och lemnat noggranna beskrifningar, »ut litium fieret finis».

² Näst utkommande upplaga af *Systema naturæ* var den 10:de (Stockh. 1758—59). Några andra *Elementa botanica* finnes ej däri, än den korta *Delineatio plantæ*, som lemnas i början af andra delen.

528.

Ädle och Höglärde Herr Doctor.

Jag längtar at få af Herr Doctorn de tränne Rön afcopierade, som Herr Doctorn var så god och låfvade mig.

Under hemresan tänkte jag på Herr Doctorns ansökning at blifva Medicus vid Barnhuset, och skulle önska at Höga vederbörande så väl kände Herr Doctorns skicklighet, som jag har den mig noga bekant. Jag har i flera år tänkt på rätta vägen at uphjälp Medicin i Fäderneslandet, men alltid mött svårigheter at den värkställas. De måste, som behöfva hjälp, äro fattige Landtmän, som med största möda kunna skaffa sig några styfver til bröd åt sig och sina barn. När nu desse komma till Doctorn, förskrifver han dem, efter antagit mode, medicamenter, och remitterar dem til Apothequet, där hälsan ofta säljes dyrare, än at de den kunne lösa. Det är förskräckeligt, at eftertänka, huru en fattig karl hos oss knapt kan få en purgation, utan at den skal föreskrifvas ifrån Ost- eller Väst-Indien, där vi dock hafva så goda purgantia in uti Fäderneslandet, som någonsin utifrån, men de inländska hafva så aldeles intet kommit i modet, at om ett Linum catharticum, Cortex Frangulæ eller Radix Valerianæ härtil skulle ordoneras, stadnade mästedels en Medicus i villrådighet vid dosin. Det är och blir i vårt Fädernesland en ostridig sanning, at om

Medicinen til Landtmannens nytta någonsin skal kunna oppbringas, så måste den aldeles byggas på rön och förfarenhet liksom på en ny grund.¹ Detta kan aldrig värkställas utan ett publict Lazarett och af en Medicus, som är van vid praxin clinicam samt därjämte underbygd med härvid tilräckelig grund i Botaniquen, ty utom Botaniquen vet ingen Medicus at försöka rätt våra inländske växter, förtager sig eller ock fruktar vid deras forskrifvande, då han ej vet örternas natur; då en Botanicus kan utvälja de förnämste och ifrån minsta dosis stiga up till han finner den rätta. Jag ser altså tydeligen, at om Herr Doctorn vinner denna sin ansökning, länder det til rätta Medicinens uphjälpande i Fäderneslandet, och til Allmogens stora förmån. Då vinnes ock det, som jag så länge önskat mine k. Landsmän. Kände Höga Vederbörande Herr Doctorn så väl som jag, så blefvo Herr Doctorn vid detta tilfället ostridigt själftagen. Lät mig veta, huru det slår ut, och om det lyckas, skal det fägna mig, något för H:r Doctors åstundan, men aldramäst för Fäderneslandets förmån. Skulle ock icke H:r Doctorn få det, så lär dock icke vår tid lämna oss den förmån, som är oss så oumgångelig.

Jag förblifver

Ädle och Höglärde Herr Doctors

lydige tjenare

Upsala d. 29 Julii

C. Linnæus.

1757.

Utanskrift:

Medicinæ Doctoren
Högförfarne H:r Pet. Jon. Bergius
Stockholm.

Afskrift af B. BERGIUS (vol. II s. 107).

¹ Om LINNÉS ifver för användande af inhemska, billiga läkemedel se t. ex. hans disputation (1753) *Plantæ officinales*. — BERGIUS synes ej hafva sökt den i detta bref omtalade befattningen vid Stockholms barnhus, men han sträfvade sedan under hela sin praktik att realisera sin lärares åsigter rörande användande af läkemedel af inhemskt ursprung.

Min Gunstige Hr Doctor.

Det blifwer swårt för mig, att i hast swara på de 2 frågor, utan att få först rådföra mig hos authores, som denna hasten ej tilstädier.

At Ipecacuanha först blef bekant genom Fransoserne på slutet af framledne seculo, men när hon kom till att antagas i swänska modet, det wet icke jag. nog mins jag, at då jag war Gymnasist wid 1726, kom ifrån Colleg. Medico till Provincial Medicos och Apothecare en lista på nya Medicamenter, som skulle skaffas på Apothequen, då där ibland war Ipecacuanha, som jag aldrig förr hört nämnas, och ett så grufweligt ord gaf mig anledning att admirera.

Elaterium har wähl warit i bruk hos de gamble, men ordet och icke saken. De Gambles Elaterium war hehlt annat, giort af fröen på en gurko art, och som troligen är af seminibus cucumeris prophetarum.

Nyares Elaterium, giort och påfunnit åter de gamblas beskrifningar samt raffinerat till mörkt grönt och hwit, har stigit med wettenskapen; åter reformationen skulle alle medici hämta sine medicamenter af de gamble. De blefwo ej rädda för drastica, innan de lärdt mitiora evacuatoria. De Medici, som kunnat stå på egen fot, hafwa alltid försökt och brukat andra än vulgus, som träder viam pecoris. Capivaccius¹ wet wij brukade och recomenderade det. jag finner ingen giort impressionen hos mig om det för än Lister² (läs hans de hydrope); en man som kunne stå på egen fot, tänka sielf, och gå utan ledare. Sydenham,³ hans antagonist, war ung gosse emot Lister, och hwad materia Medica angår så barn, som han blef karl uti historia morborum. Jag tror det war Lister, som upväkte Sydenham, ty de woro bägge Medici i London. det war ej swårt fatta tankar om Elaterium, sedan den berömt det, som war Boerhaves orakel; ty hwad de andre här

om talade för Lister och Sydenhams tid, så war det alt connec-
terat med fruchtan; teckn till att de ej kände det rätt och för-
stodo des dosis.

Hälsa H:r Assessoren, bed honom hogkomma sin lofwen.

Förbl.

H:r Doctorens

lydige tienare

C. Linnæus.

Upsala 1758

d. 9 Sept.

Utanskrift:

Edel och Högförfarne

H:r Doctor Bergius.

Stockholm.

Efter B. BERGII afskrift (vol. II s. 519).

¹ HIERONIMO CAPIVACCIO (CAPO DI VACCA), medicine professor i Padua, död 1589.

² MARTIN LISTER, född 1638, berömd engelsk läkare, drottning ANNAS lif-medicus, död 1711. Hans förnämsta medicinska arbeten äro *Exercitationes medicinales sex de morbis quibusdam chronicis* (London 1694) och *De fontibus medicatis Angliæ exercitatio nova et prior* (York 1683). Äfven författare till framstående conchyliologiska och entomologiska skrifter.

³ THOMAS SYDENHAM, »den engelske Hippocrates», född 1624 och död 1689. Bland hans banbrytande arbeten är i främsta rummet att nämna *Observationes medicæ circa morborum acutorum historiam et curationem* (London 1676). Hans *Opera omnia* hafva utgifvits i många upplagor och öfversatts på flera språk, vittnande om det berättigade i inskriften på hans gravvård i Westminster-abbey: *medicus in omne ævum nobilis*.

Edel och Högförfarne H:r Doctor.

War så gunstig, M. K. H:r Doctor, och gör mig en tjenst, som jag med all estime skall ärkienna; näml. stig till den artige H:r Lampa,¹ som wij senast tillsammans hade ähran besöka och nyl. hemkommit ifrån antipodes; jag wet intet, hwad som war hos den Herren, hwilket förtiuste mig, så att jag ej förgiäter tänka på honom och af hiertat wörda honom; han war så resonabel, at han

gaf gierna af alt sitt; han talte rent, sant, trygt, oblomerat; uphögde ingen ting öfwer sit rätta värde; hade inga hemliga mirakel. med et ord, jag har aldrig sedt någon, som rest länge, och warit så ren.

Sådane män, rarare än paradis foglar, kan man profitera af; andra liuga enom full, så att af mycket sant, man ej wet, om man skall tro något. Si, herr Lampa nämde med några ord om det i himmelen uphögde pärlefröet;² och jag af ett par hans ord kiende det straxt. jag hoppas, at H:r D:r fått det jag sände med african-ske örterne.

Åfter wij kan profitera af H:r Lampa, så kiära gör det. Man kan altid gagna sig af discurser med den, som warit på främmand ort, så långt åtskild, allenast man får sanning. Det får H:r D:r endast af H:r Lampa. bodde jag honom närmare, woro jag hwar annor dag hos honom.

Hälsa älliast H:r Lampa ifrån mig rätt mycket. fråga på mine wägnar

I. Hwad det är för en wäxt, som de bruka allmänt till Lave-ment i Surinam.

II. hwad för slags träd, som i watn med twåhl gifwer hög-röd färg.

Hwad det är för en rot, som indianerne plantera till mat. Mon icke Batatas, en slags Convolvulus, som sätter knyler wid hwario led?

Hvad är det för en rot, som förtar swulnad hos dem.

En refwa Knoeffell look, som i fotbad förtar wärk och gicht.

Någon ört, hwars saft förtar fläckar på ögonen i Surinam.

Låt mig wetta H:r Lampas förr-namn, ty jag tänker citera och tacka honom på ett ställe i min bok.

Om Hans krafter tillstädia honom resa ut, åt Upsala sidan, så låt mig det wetta i tida, at jag kan wisa honom någon beha-gelig dienst här på orten.

Afläg min tacksamhet hos H:r Assessoren för extractet jag fick i dag; det war ett karlastycke.

Förbl.

Edel och Högförarne H:r Doctorens

lydige tienare

Upsala d. 22 Sept.

C. Linnæus.

1758.

P. S. Herr Doctoren är så god och wisar Lampan detta mitt bref, men såsom H:r D:r gjorde det af sig sielf. Mon wij skola ej på detta sättet få rätt på allasammans Rolanders hemligheter? jag wet ingen ting att högre önska.

Utanskrift:

à *Monsieur*
Mons:r le Docteur Bergius

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. II s. 522).

¹ Se närmast följande bref.

² Härmed hänsyftas på de af ROLANDER från Surinam hemförda frön, som denne ansåg »wara perlor, ja wäl ypperligare än perlor», »ett underverk i naturen, som äfwen bör föras under Växt-riket» och som äro »ett kraftigt motgift, frögda ett bedröfvat hjerta, kyla i hetsiga sjukdomar, äro oförlikneliga i Hypochondrie och Hysterie», göra tjänst som »den säkraste wäderspåman» och kunna brukas »i stället för Jouveller» — ett af bevisen för den sinnesrubbing, hwaraf han under sin resa angripits.

531.

Wälborne Herr Archiater och Riddare af K. Nordst. Orden.

För de Capska örterna tackar jag ödmjukast; jag tänker bewara dem som en skänk af Herr Archiatern. *Scirpus margaritiferus*¹ war alt för artigt at jag fick. Jag skal låta weta, huru det aflöper, om jag får wederbörande til mig, då jag wisar honom.

Lampan heter Daniel Adrian, Directeur wid plantagerna i Suriname.²

Til *lavement* brukas en ört i Suriname, som växer på torra ställen. Liknar *Erica vulgaris*; växer til 1 à 2 alnars längd. Brukas til häckar, är altså buske, som kan klipphas. Har små gröna knoppar. Har folia ovata, acuta, 7 à 8 linier långa, 4 dito breda. Trädet til *röd färg* kalla der Holländarna groen haart; ser helt kådaktigt ut och mjöligt af en mjölaktig gul kåda til färgen som G. gutta. Spiälkas och doger då til faklor och bloss. Trädet ser annars grönaktigt ut. Växer stort som timmerträd. Får gula blommor, som, ni fallor, komma före bladen. Öfwersten Liljesverd³ har fådt en bit träd häraf. — Indianerna plantera

5 sorter rötter: *Batatas*, som planterar sig sielf, där hon inkommit; *Cassave*, som då stäckarna sättas i jorden, slå ut til Herba, men sedan slår neder i roten stora långa trådar, hwarpå sedermera tuberæ wäxa. Kommer wått på henne, sedan tuberæ formerats, rutnar hon. *Jamis*, som har en stor bred, eller i åtskillig figur, rot. *Napis* är ock stor, och liknar til skapnaden våra Gotlands-rofwor; och sedan den bekanta *Tajar*, ett slags Arum.

I Suriname är ingen rot, som de bruka til at förta *swulnader* med, men wäl en sort blader, dem de kalla Krapat-blader eller Palma Christi. Bladerna läggas externe. Är en Buskeliker, har folia 5 palmata, spinosa. Fröhuset liknar *Alcea*; är en Monadelphist &, ni fallor, gul blomma.

Knoeffel-look ser ut som stänglar, som krångla sig upp i högsta träd. Luktat lök. Brukas ej i fotbad til at förta wärk och Gikt, utan brukas bara i dufwehusen at skrämman bort Flädermössen.

Ögonroten är werkeligen god. Ser ut som *Scorzonera*-rot. Den, som har tråd per axin, är god; annars är det en helt annan sort, om ej någon tråd finnes i henne, som är förgiftig. Man skrapar af färska roten i watten; det strykes sedan in i sura ögon (: ej för hinna på dem). Tecken at det hjälper är, at effter några dar blir man helt besk i munnen och halsen.

Lefwer Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka Tre

Stockh. d. 28 Sept.

P. J. Bergius.

1758

Utanskrift:

Kongl. Archiatern

Professoren och Riddaren af Nordstjerne Orden

Wälborne Herr Carl Linnæus

til Upsala.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. I s. 742).

¹ *Schoenus lithospermus* L. Sp. pl. ed II p. 65; »*distinctissimus a reliquis seminibus globosis, margaritæ colore nitidissimis*». Säkerligen ansåg LINNÉ denna art hafva alstrat ROLANDERS »pärlor».

² Dessa plantager egdes twifvelsutan af svenske öfverstelöjtnanten CARL GUSTAF DALBERG, om hvilken jfr bref. 91 not. 1.

³ MAGNUS DANIEL LILLJESVÄRD, född 1693, öfverste med generalmajors afsked, död 1771; gift med ANNA SOFIA LAMPA, antagligen syster till den här omtalade DANIEL ADRIAN LAMPA.

532.

Edle och Högförfarne H:r Doctor.

För det präktiga och så masculine utarbetade talet,¹ som icke kan läsas utan både nöje och båtmat, aflägger jag hiertelig tack-säjelse. Det gläder mig neder i stortåen, att mina gamble wänner kunna wisa sig på lärda theatern som hieltar. H:r Doctoren hedrar på alla ställen sitt rum, och lyser mot sina jälmåriga som ächten emot flussar.

Gud gifwe H:r Doctoren lycka emot sitt snille.
jag förbl.

Edel och Höglärde H:r Doctorens
hörsamste tienare

Upsala d. 20 Martii
1759.

C. Linnæus.

Utanskript:

*Edel och Högförfarne
H:r Doctor Bergius*

Stockholm.

Sigill V, rödt lack.

Originalen finnes i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ P. J. BERGIUS, *Om Stockholm för 200 år sedan, och Stockholm nu för tiden i anseende till Handel och Vetenskaper, särdeles den Medicinska, hållet i Vetenskaps-akademien den 20 Augusti 1758.*

533.

Edel och Högförfarne H:r Doctor.

Änteligen har jag haft swar om hwilken är author till tractaten de morbis castrensibus, som H:r Doctoren åstundade att wetta. Den är säkert Bar. v. Swieten.¹

Den cicuta, som så mycket blifwit recommenderad in morbis chronicis, är likwist Conium, ehuru jag det icke trodt. Dock skulle

iag gissa, att Æthusa woro bättre, och önskade, att någon henne försökte.

Hwad nytt i Eder lystra werld, som wänder våra öden? Solander hedrar sig i Engeland och Direct. Ahlströmer har öppna ögon i Spanien. Jacquins² wärk är utkommit i Leyden och en ny flora austriaca i Wien.³ Utom Jacquin, som warit i Surinam, är en doctor nyligen hemkommen till Leyden ifrån Surinam, som skryter af en hop nya genera. Så att jag tror de måste äro bekante, innan H:r Rolander utkommer med sina.

Hälsa H:r Assessoren Bergius öfvermåttan. Jag är

Min Kiäraste Landsmans

hörsamste tienare

Upsala 1760

Carl Linnæus.

d. 11. Novembr.

Utanskrift:

Edle och Högförfarne

H:r Doctor Pet. J. Bergius.

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. VII s. 485).

¹ GERARD VON SWIETEN, född 1700, samtidigt med LINNÉ en af BOERHAAVES talrika lärjungar i Leyden, slutligen Kejsarinnan MARIA THERESIAS lifmedicus och inspector öfver medicinska undervisningen i Österrike, död 1772. Det här omtalade arbetet är *Description abrégé des maladies qui regnent le plus communément dans les armées* (Wien 1759), sedan utgifvet på flera språk och i många upplagor.

² NICOLAUS JOSEF v. JACQUIN, född 1727, professor i botanik och praktisk medicin i Wien, död 1817. År 1755 anträdde han en forskningsfärd till Sydamerika, som varade mer än fyra år. Det af honom utgifna arbete, som här afses, kan ej vara något annat än *Enumeratio systematica plantarum, quas in insulis Caribæis vicinaque America continentali detexit novas aut jam cognititas emendavit* (Leyd. 1760).

³ Härmed afses säkerligen JOH. ANT. SCOPOLI, *Flora Carniolica* (Wien 1760).

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag har mycket speculerat på Störckens Cicuta.¹ Efter citationen in margine tycker jag det faller in på Conium, men effecten swarar då ej emot hans löfte. Jag har hos 4 à 5 st. i flera månaders tid fort-

farit med Conium, men utan ringaste tecken till någon bättring. *Cicuta* ∇:tica Fl. Su.² har jag också på en och annan försökt, men utan werkan. Så mycket har jag dock lärt, at denna *Cicuta* ej är så farlig, som wi mena, ty jag kan ge 3j af ♂:ret³ af Hb (?) 2 til 3 gr om dagen. Nu håller jag på at försöka *Æthusa*, hwilket jag med den försiktighet gör, at jag börjat med gr. j morgon och affton, altid påökandes ett til, tils jag får se någon sökning. I går tog min Patient gr. IV bis de die. Ännu har dock ingen ändring följt. Jag tror at *Chærophyllum temulum* är Störckens ört, fast jag ej wil neka, at ju halffparten af hans casus äro diktade.

Nu äro de mästa Deputationer satta. På Riddarhuset balancerar pluraliteten, så at ibland winner Råds-Partiet, åter ibland Pechlins. Wår Herre styre alt til det bästa. — — — —

Jag framhårdar städse

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka tjenare

P. J. Bergius.

Stockholm d. 24 Nov. 1760.

Efter afskrift i B. BERGII brefsamling (vol. IX s. 36). — En del af brefvet har ej kopierats.

¹ ANTON VON STOERCK, född 1731, berömd österrikisk läkare, efter VAN SWIETEN MARIA THERESIAS lifmedicus, död 1803. Hans här omnämnda arbete är *Libellus, quo demonstratur: Cicutam non solum usu interno tutissime exhiberi, sed et esse simul remedium valde utile in multis morbis, qui hucusque curatu impossibiles dicebantur* (Vindeb. 1760).

² *Cicuta aquatica* Gesn. = *Cicuta virosa* L.

³ Jfr. bref. 524 och 526 not. 2. — Hb (otydligt) = *herba*?

Edle och Höglärde H:r Professor.

Jag tackar tusendefalt för lånet af böckren och för den rara *Sophora*, som nu ökte min örtsamling. Böckren kommo mig ganska wähl till pass under mitt arbetande med insecterne. Figurerne tillstår jag äro skiöna. Author * har sökt en redigare method, men lämnat naturen. Wet man wist, at han heter Geoffroi,¹ som H:r Professoren berättade?

I morgon bittida reser unge Hr Schröder,² som bor på jern-
torget; han tager böckren med sig.

Mycken tack för dem.

Förbl.

Edle och Högl. Hr Professorens

ödmiuke tienare

Carl v. Linné.

Upsala d. 22 Sept. 1764.

* Histoire abrégée des Insectes qui se trouvent aux environs
de Paris. Paris 1762. Voll. II 4:o.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. X s. 424).

¹ ÉTIENNE-LOUIS GEOFFROY, född 1725, fransk läkare och framstående zoo-
log, död 1810.

² Säkerligen någon af de fyra grosshandlare-sönerna PAUL ADAM, SAMUEL,
FREDRIK och THEODOR SCHRÖDER, hvilka den 9 Maj 1763 inskrefvos såsom med-
lemmar af Stockholms nation i Upsala.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Herr Secreteraren Wargentin berättade mig i går, at Herr Archia-
tern, wid återsändandet af min Beskrifning på Soja-bönan,¹ som til Herr
Archiaterns approbation blifwit remitterad, skolat undanbedt sig flera
dylika remiser af Rön, för at slippa at aflämna något yttrande, som, då
det ej annat kunde än wara owäldigt, torde någon gång kunna falla sig
oangenämt för Auctorerne til rönen, och följakteligen ådraga Herr Archia-
tern deras owänskap. Häraf tar jag mig nu anledning at interrompera
Herr Archiaterns ädlare göromål med dessa rader. Jag medgifwer gerna,
at nyssnämnde principe är riktig nog, när man tror sig råka stridiga och
pointilleusa auctorer, som ingen correction tåla, änskönt de begått fel på
fel. Men som denna casus här icke lærer haft på något sätt rum, så
tycker jag oförgripeligen, at tilämpningen af principen wid detta tilfället
mindre passat sig. Jag har uti flera år under mitt Upsala-wistande pro-
fiterat af Herr Archiaterns mogna undervisning, och nyttjar densamma
än under läsning i Herr Archiaterns skrifter: såsom älskare af Botani-
quen, upodlar jag år ifrån år min kunskap derutinnan, och bygger på

de grunder Herr Archiatern sjelf så mäterligen lagt: jag sparar ingen kostnad at skaffa mig botaniskt bibliothek, och igenom correspondance på utrikes orter riktar jag tid efter annan mitt Herbarium: med ett ord, jag söker til at wärdigt utöfwa den böjelse Herr Archiatern hos mig implantat, och wisa mig en någorlunda wärdig lärjunge af en så stor och lysande läromästare. När jag då med ett Gudi lof redigt begrep och öppna ögon företager mig något object ur växtriket at undersöka, samt förut kan botaniska språket, så tror jag mig tämeligen til at utreda bemälte object och beskrifwa det så, at den aldra owäldigaste skall fritt få censurera min beskrifning, wälförståndes när han, som jag, wil ha sanningen til föremål och följa naturen. Aldraminst tycker jag mig då böra frukta för Herr Archiaterns yttrande deröfwer, så wida Herr Archiatern är alt för högt upsatt i den lärda Republiken, för at kunna wara capable til någon nedrig missunsamhet eller på minsta sätt ensidigt omdöme, utan twärt om snarare måtte upmuntra än qwäfwa deras lust, som i naturens bok wilja forska, hälst deras, som warit Herr Archiaterns älskade disciplar, och hwilkas framsteg, om de blifwa betydande, altid lända Herr Archiatern til utmärkt heder och merite i förståndigt folks ögon.

Det är wäl icke utan, at ju ett eller annat misstag kan til äfwentyrs någon gång ske af den, som för andra göromål skull ej hunnit ännu til någon fullkomlig habitude i skrifwande: ett fel, som åtfölgt alla, äfwen de största, Botanister; sådant är alt mycket mänskeligt; men i den händelse äfwen jag skulle dermed bli beträdd, så försäkrar jag, at jag ej allenast skall tåla, utan ock werkeligen tacka för, en wänlig och på skäl, mer än myndighet grundad correction, hälst af Herr Archiatern, såsom min priswärda Läromästare, den jag i all min lifstid aldrig kan blygas wid at taga information och rättelse af; med ett ord, en sådan man, som jag ej allenast högeligen wördar, utan ock af hjertat älskar, icke annorlunda än en Son sin Far. Jag wägar tryggt at åberopa mig all min hittils emot Herr Archiatern förda conduite, och jag wet för wisso, at den i alla mål, både i närwaro och frånwaro, skall finnas warit ren och ostraffelig. Herr Archiatern har altså icke rätt känt mig, om han trodt, at en wälment correction skulle hos mig någonsin kunna werka någon owänskap. Nej, jag har ännu aldrig dertil kunnat förmås af de obehagligaste tidningar, jag understundom kunnat fått ifrån Upsala, såsom skulle Herr Archiatern owänligen en och annan gång talt om min person, och publiquement sökt förringa min capacité i närwaro af sina Elever; utan har jag twärtom hållit sådant för ogrundadt prat, och lika

wäl wördat och älskat Herr Archiatern med beständig upriktighet, hwilket jag icke heller hädanefter ärnar i minsta måtto underlåta. Det går ingen dag förbi, som jag icke påminner mig och högaktar Herr Archiaterns stora förtjenster, särdeles då jag nu, under mitt retablisement efter en några weckors sjukdom, går igenom mitt Herbarium, och jämför minna örter med Herr Archiaterns böcker och andra auctorer. Jag roar mig med at granska och beskrifwa de Species och genera, som jag finner wara märkwärdiga och nya, så wida de ej finnas uptagne uti Species plantarum. Det är wisst öfwer 30 stycken, som jag redan funnit wara wärda at beskrifwas, och som jag efterhand ärnar utarbета, och ingifwa dels i vår Swenska Wetenskaps Academie, dels ock i utländska Academies och Societeter. Jag önskade mig ofta lägenhet at göra en liten ryck til Upsala, för at få underkasta det ena med det andra Herr Archiaterns klarsynta ögon; men uti den owisshet jag är, när jag någon gång kan få tillfälle dertil, gör jag mig det hopp at få träffa Herr Archiatern här i Stockholm, om ej förr, dock åtminstone så snart Riksdagen blir. Jag fruktar, at jag för länge uppehåller Herr Archiatern med denna min skrifwelse; men innan jag slutar, bör jag med ett ord nämna, det Herr Archiaterns anmärkning wid Soja-bönans ritning, at bladen woro gjorda för spitsiga, äger sin fullkomliga riktighet, hwarföre jag ock nu låter Ritmästaren ändra den omständigheten efter naturen. Annars kan hwem som wil tydeligen skönja, at denna ritning är långt accuratare än Kämpfers,² så wida man här ser hela örtens habitus, men hos Kämpfer allenast en liten stjelk, och på den somliga blad alt för runda, utom andra fel. Den omskrifna dichotomia har jag widare sedt efter på de stånd, som ännu i mitt fönster florerar, och funnit den äga sin fulla riktighet.

Min Bror, som jag obligerat at lägga sig på natural-Historien, hwar till han har en ganska god application, låter anmäla sin wördsamma hälsning, och jag framhårdar med oafflätelig respect och kärlek

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka tjenare

Stockholm d. 19

P. J. Bergius.

Nov. 1764.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. X. s. 256).

¹ I Vetenskaps-akademiens Handlingar för 1764 finnes intagen P. J. BERGIUS uppsats: *Beskrifning på Soja-bönan*. — Om anledningen till detta bref se bref. 365 not. 1 och 3. Något LINNÉs svar finnes ej; antagligen reste han kort därefter till Stockholm och sammanträffade då med BERGIUS, såsom af nästföljande bref synes framgå.

² ENGELBERT KÄMPFER, se bref. 365 not. 2.

537.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

På de få gånger jag hade den äran at råka Herr Archiatern under dess sista wistande här i Stockholm, blef jag någorlunda styrkt i den smickersamma förhoppning jag gjort mig, at Herr Archiaterns gunstbenägna sinnelag emot mig wore ännu oförändradt. Min fägnad häröfwer är werkeligen stor, men jag nekar likwäl icke, at den ju skulle blifwa mycket större, om jag wunne bättre öfwerlygelse härom förmedelst tydeligare prof. Tillåt då wackert, min gunstige Herr Archiater, at jag nu föreslår ett medel, hwarigenom Herr Archiatern på ett utmärkt sätt skall kunna gynna mig, och tillika ställa mig hos sig i stor förbindelse. Herr Archiatern har nu tid efter annan fått hela samlingar af inlagde örter ifrån Cap de bonne Esperance och flera orter. Det kan ej slå felt, at ju Herr Archiatern deribland måtte fått ganska många, som Herr Archiatern haft förut, och alltså nu äger in duplo, triplo, ja kanske sextuplo. War gunstig och skänk mig utaf desse öfwerlopps-örter ett exemplar af hwarje, som jag kan föröka mitt Herbarium med, och sedermera alt framgent ha såsom en souvenir af Herr Archiaterns godhet. Jag wäntar mig eljest äfwen ock örter ifrån flera werldenes delar, så snart mina Commissionärer hinna upfylla sina engagemens i det målet, och tör då wäl hända, at jag får åtskilliga, som Herr Archiatern icke har förut, hwilka jag som hederlig man lofwar genast meddela Herr Archiatern. Skulle nu Herr Archiatern täckas gratificera mig i denna min begäran, och jag intet kan genom örter och dylikt wisa min tacksamhet, försäkrar jag at wisa densamma igenom någon annan souvenir, någon hederlig medaille eller dylikt, som jag skall upsöka. Jag wäntar häruppå Herr Archiaterns gunstiga swar, och, jämte min Brors wördnads förmälande, har den äran at oafåteligen framhärda

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka tjenare

Stockh. d. 13

P. J. Bergius.

Decembr. 1764.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. X s. 261).

538.

Edle och Höglärde H:r Professor.

Det skall wara mig kiärt att kunna fägna H:r Professoren med några specimina af de rare växter jag bekommit, som jag tänker med allware examinera, så snart dagarne blifwa så liuse, at jag det kan göra. Af de Capske lærer jag få flere multipler; af de indianske mindre, dock några.

Skulle H:r Professoren tackas göra mig någon behagelig tjenst, skedde den, om H:r Professoren wille bewisa priorem till förra brefwet; äller åtminstone, huru jag kunnat någonsin haft tillfälle i mine Lectioner att någonsin nämna ett ord till H:r Professorens disavantage.¹

för angenäm timma i stockholm aflägger jag mycken tack-säjelse.

förbl.

Edel och Högl. H:r Professorens

ödmiuke tienare

Upsala d. 18 Decemb.

Carl v. Linné.

1764.

Utanskrift:

Professoren

Edle och Höglärde

H:r Doctor Bergius

Stockholm.

Sigill förstördt, rödt lack.

Originalet i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ Svar på detta bref saknas, hvarigenom upplysning ej kan erhållas, om BERGIUS uppgaf någon upphofsman (>priorem») till brefvet af den 19 November (WARGENTIN?) eller någon utspridare af det för LINNÉ nedsättande ryktet.

539.

Edle och Höglärde H:r Professor.

För H:r Professorens wackra bok *de plantis africanis*¹ aflägger jag rätt mycken tacksägelse. jag tillstår att en sådan samling af *Plantis capensibus* är ogement rar, och wärd att noga betracktas. Så snart jag flyttar in till staden om 8 dagar, skall mitt första arbete blifwa att den med attention genomläsa och wända in *succum et sanguinem*; men några måste jag utbedia mig att få se, om lyckan så passar, att jag någon gång får komma till stockholm. *Nothria*, *Colpoen* äro där ibland. *Thamnochortus* menar jag mig sedt *feminam*, men aldrig *flores masculos*.

Hälsa H:r Assessoren och BancoCommissarien. jag förbl.

Edle och Högl. H:r Professorens

ödmiuke tienare

Hamarby 1767

Carl Linné.

d. 21 september.

nu på stunden inkommen till staden, får jag äfwen H:r Doctorens angenäma bref. Men som Hans Kongl. Höghet är i staden, måste wij i Consistorio² &c. om något skulle befallas; ty mer en annan gång.

Utanskrift:

Botanices Professoren

Edel och Höglärde

H:r Doctor Bergius

Stockholm.

Sigill VIII, mycket skadadt; rödt lack.

Originalen i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ P. J. BERGIUS, *Descriptiones plantarum ex Capite bonæ spei, cum differentiis specificis, nominibus trivialibus et synonymis auctorum justis secundum systema sexuale et autopsia concinnatæ et sollicitè digestæ* (Stockh. 1767). — Enligt bref af den 9 September 1790 från J. O. HAGSTRÖM till ABR. BÄCK lärar LINNÉ vid närmare granskning af detta arbete varit mindre belåten härmed, särskildt emedan BERGIUS enligt hans åsigt onödigtvis uppställt flera nya genera, hvarpå han i bref till HAGSTRÖM anført många exempel. Han gaf därför på dennes förfrågan, huruvida boken borde köpas, ett undvikande eller nekande svar.

² Den 5 och 9 September höllos i kanslerns (kronprinsens) närvaro långvariga Consistorii-sammanträden, då äfven LINNÉ var närvarande. Vid det förre af dessa, »på nådigaste tillfrågan, om sedan Hennes Kongl. Maj:ts sista höga närvaro i någon af wetenskaperna nya rön och upfinningar, som kunde tillskynda Hennes Maj:t nådigt nöije, wore wid detta tilfället at upwisa, gaf Rector i underdånighet tilkiänna, at Archiatorn och Riddaren von LINNÉ samt Professoren JOH. GORTSCH. WALLERIUS, hwilka egenteligen tilkomma, at uti alla Naturens Riken undersöka dess inre art och wärckningar, därom äro ganska sorgfälliga, samt at de för största förmån skatta, at, hwar för sig i sina Lärodelar, få, wid detta höga och glada tilfället, förete sådant, som i underdånighet förmodas kunna bidraga til Hennes Kongl. Maj:ts höga ro och nöije, hwar öfwer Hans Kongl. Höghet täcktes dess nådigaste wälbehag förklara» (Cons. acad. protok.). — I slutet af samma månad vistades kronprinsen åter i Upsala och deltog därunder i Consistorii-sammanträdet den 25 September.

540.

Wälborne Herr Archiater

Riddare af Nordstj. orden.

Af Herr Secreteraren Wargentin har jag fått höra, at Herr Archiatern ej obenägit uptagit min lilla åtgärd wid det nya genus jag oförgräpeligén tyckt mig böra constituera, och är jag aldeles både willig och skyldig at åtlyda Herr Archiaterns yttrade wilja, at i stället för Littoris kalla det samma Littorella, hwarföre jag ock med aldräförsta skall göra denna ändring i manuscriptet.¹ Det är mig den aldrästörsta satisfaction och upmuntran i werlden, när jag ser, at mina menlösa och enfaldiga försök i Botaniquen ej finnas förkastansvärda i en så stor kännares ögon.

Jag framhårdar med wördnad och oafslätelig tilgifwenhet

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka Tre

P. J. Bergius.

Stockh. d. 29 Sept.

1768.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XII s. 697).

¹ Jfr. bref. 370 och 399.

541.

Edle och Höglärde H:r Professor.

Under desse sommarferier har jag roat mig med min lilla örtsambling att ställa den i någorlunda skick, och att ante instantia fata sambla mina sarcinas. jag tillstår, att de Capske växter hafwa mäst förnögd mig, då jag noga genomgått H:r Professorens capenses, och samblat där af alla H:r Professorens synonyma, som mig varit mögligen at uttolka. hela sommaren hade jag önskat få tillfälle att resa till Stockholm, att se hos H:r Professoren dem jag ej kunnat taga rätt på, antingen af det jag ej ägt specimina äller icke kunnat få igien dem emot mina. Altså har jag antingen icke de på lappen specificerade, äller ock ej kunnat uttaga dem utur boken.

Förnämst har jag bemödat mig med Ericis, af hwilka jag äger 63 species, af hwilka 13 allenast äro Europæiske. jag torde äga de mäste af de 7 specificerade, men jag kan ej uttaga dem af beskrifningarne. Skulle intet H:r Professoren behaga skrifwa på en lapp om dem, hwad som besynnerligast och först faller i ögonen då man ser exemplaret, ty jag hade lust gifwa en liten disputation om dem, och wille gierna hafwa H:r Professorens synonyma.

War så god och giöm innelyckte lapp,¹ att om jag skulle någon gång komma till stockholm, jag då kunne i hast få ögna dem; ty de andre H:r Professorens capenses wet jag wist att jag äger.
jag förblifwer

Edle och Höglärde H:r Professorens

Hörsamste tienare

Upsala 1769

Carl Linné.

d. 12 Septembr.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XIV s. 186).

¹ Denna »lapp» upptager följande arter:

Eranthem.	parviflorum.	Erica	milleflora
Ixia	secunda	—	transparens
—	longiflora	—	ferrea
Cyperus	hirsutus	—	nudicaulis
Leucadend.	thymeloides	—	subdivaricata
—	corymbosum	—	lutea

Roella	pedunculata	Erica	5-angularis
—	squarrosa	Gnidia	polystachia
Phylica	strigosa?	Sophora	Galioides?
—	eriphoros	Euphorbia	Genistoides
Brunia	paleacea	Hebenstretia	ciliata
Diosma	dichotoma	Selago	stricta
—	succulenta	—	capitata
Hartogia	villosa	Nemia	rubra
Thesium	euphorbioides	Geranium	hermanifol.
Crotalaria	obcordata?	Gnaphalium	divaricat.
Spartium	ovatum	—	pyramidale
Aspalathus	laricina?	—	aureofulv.
—	corrudifol.?	—	roseum
—	parviflora?	—	mucronat.?
Ononis	involuta	Senecio	paniculatus
—	parviflora	—	grandiflorus
Vicia	capensis	—	solidaginoides
Cacalia	pinnatifida	Inula	cernua
Chrysocoma	tenuifol.?	Arctotis	bellidifolia
Athanasia	punctata	—	populifolia
		Osteosperm.	ciliatum
		Limodor.	capense
		Andropog.	arundinac.?

542.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne-orden.

I anledning af Herr Archiaterns sista benägna skrifwelse har jag nu den äran öfwersända följande korta anmärkningar om de specificerade Capske Ericis.

Erica Gnaphalodes n. 27. Herr Archiaterns synonymon, som jag wid denna ört anført, måtte ej wara det wederbörliga, efter jag i nya systemet nu ser *Erica gnaphalodes* Sp. pl. såsom en varietet förd under *Erica spumosa*, med den anmärkning at pistillum är longissimum; altså sluter jag, at min *Erica scariosa* n. 11 är den samma som Herr Archiaterns *gnaphalodes*. Således är min *Erica gnaphalodes* n. 27 ett species, som af Herr Archiatern ej lærer wara uptaget, och är en liten ganska wacker fruticulus, wäl nog afritad hos Plukenet; blommorna ha samma färg som vårt röda *Gnaphalium*, och äro naturligen större än Plukenets

teckning ger dem. Calyces ha samma färg som blommorna. Habitus den samma som hos vår *Erica* vulg.

Erica quinquangularis n. 25. är ganska wäl afritad hos Plukenet i anseende til Herba, men blommorna skilja sig något från teckningen, ty uti mitt specimen äro oftare 2 til 3 blommor sammangyttrade, då de hos Plukenet äro sällan annat än solitarii; hos Plukenet är stylus longissimus, men uti mitt specimen inclusus. Växten är en tämmelig reslig fruticulus, växer rakt och är specieuse med sina hwita blommor, och med sina rami brevissimi steriles, som af Plukenets figur kan inhämtas.

Erica lutea n. 23. är en ganska wacker fruticulus, tämmeligen reslig, har gula blommor och är snarlik, i anseende til dem, med *Genista tinctoria*, fast blommorna äro långt smärre. Denne fruticulus är aldeles virgatus och är specieux med sin coma lutea, hwilken helt och hållit består af blommor, de där sitta aggregati, liksom umbellæ sessiles. Flores äro ej af de smärre, se hwasse ut, och är calyx äfwen gul.

Erica nudicaulis n. 21. är snarlik med *Erica Tetralix*, men har långt smärre blommor, finare men längre blad. Är helt bar på stjelken och de större grenar; tyckes ha blader endast på de nyare skåttén. Färgen på blomman tyckes warit pallidus.

Erica ferrea n. 20 och *subdivaricata* n. 22. ha merendels ett och samma utseende, så at de ock werkel. äro hwar andra nog nära. De ha samma storlek som vår *Erica* vulg., men långt grofware blader. Blommorna se simpla ut; på *divaricata* lära de warit pallidi, men på *ferrea* lära de warit, då de wuxit, lika råstigt Järn, och sitta de i wackra umbellis, som gemenligen äro laterales. Fruticulus ser rankig ut.

Erica transparens n. 16. Jag skall ej wist säga, om denna är Herr Archiaterns fastigiata. Hon växer uprätt, är buskig och har fina blader; där är tätt med små grenar på de större rami, så at hon ser lommig ut uppe wid, men nederst är hon nog bar. Blommorna äro rätt besynnerliga. De äro tämel:n små, hwita, ha en cylindrisk tubus, som är 2 til 3 gr. längre än folia och nog wid och synes wara transparent. Limbus är 4-partitus, planus, tyckes wara rödhwit, så at blomman är wiserl:n hypocaterif. Flores äro laterales i anseende til totum, sittjande på sidorna af de lommiga grenar, dock terminales in ramulis.

Erica milleflora n. 5. är ganska lik med *virgata* n. 6 wid första påseende: men skiljes genom stigma, som på denna är capitatum & subechinatum, och ej magnum, concavum, quadrilobum & exsertum, som på *virgata*. Jag kallar henne milleflora, emedan hon är så gräsel:n

fertile. på blommor, at man knapt ser annat än blommor, hwilka synas wara askefärgade, palato fusco, bestående ex antheris & stigmatibus subexsertis. *Erica virgata* har aldeles likadana askfärgade blommor, äfwen ganska många, dock ej fult ut så tätt som *milleflora*. Bladerna äro olika på desse bägge species. Denna *virgata* lærer wara den samma som Herr Archiaterns *absinthoides*.

Det skulle wara för mig en otrolig fögnad at få den glädjen at wisa Herr Archiatern de specimina, som jag har inlagde ifrån Cap. b. Sp. hwilka til en del äro rätt wackra och fullständiga, dem jag i min lilla bok beskriwit. Ingenting skulle ock mera flatera mig, än at få blifwa delaktig af samma förtroende hos Herr Archiatern in botanicis, som jag altid märkt mig äga hos Herr Archiatern Rosenstein in medicis, neml:n at han med en wänlig franchise rättat mig, då jag farit wilse, men souleverat mig, om jag någon gång warit på god wäg. Jag wördar Herrarne bägge två med den tilgifwenhet, som en tacksam Lärjunge bör nedlägga för sina Läromästare; således kan jag ej föreställa mig annat, än at Herrarna, hwar och en i sin wetenskap, måtte tycka wäl om, då deras disciplar åtminstone bjuda till at upodla sitt pund.

Den öfwersända upteknigen på de öfrige capenses, skall jag soigneusement gömma, tils jag får den äran at emottaga Herr Archiatern här i Stockholm.

Jag framhärdar städse med wördnad och tillgifwenhet

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjuka Tjenare

Stockh. den 21 Sept.

P. J. Bergius.

1769.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XIV s. 188).

543.

Edle och Höglärde H:r Professor

jag har för mig en disputation *de Ericis*!; här af äger jag wid pass 60 species, men H:r Professoren har någre, som jag icke kan conjungera med mine, nämligen *millefolia* [!], *ferrea*, *nudicaulis*, *subdivaricata*, *lutea*, *quinquangularis*, och jag önskade mycket kunna uptaga alla: men har icke krafter att komma till stockholm

att få se dem hos H:r Professoren, och på andra sidan fructar, att någon af Edra torde vara någon af mine, hwar igenom 2:ne species kunne komma 2 gånger att upptagas. Nu som jag tillika förstår, att H:r Professoren lär ej gierna kunna låna exemplaren att beses, skulle jag gierna anhålla att få blommorne på desse i naturlig storlek simpelt med tekning aftagne, äller kunne intet H:r Professoren sända mig ett flosculum af hwardera desse nämbde *Ericæ*?

De frön af *umbellatis*, som H:r Gouan² begiärte genom H:r Professoren under min siukdom, har jag tänkt på. En stor del af dem har jag långt för detta sändt till D:r Cusson,³ hans Collega i Montpellier, så att om Gouan där med will tiena H:r Cusson, är en stor dehl onödiga. Men sedan jag sedt, [att] H:r Cussons dehlning ej torde blifwa mera för alla naturell och uppbyggeligare än för ut, har jag fallit på den tankan, att H:r Gouan torde sielf speculera på en ny delning af *umbellatis*; woro så, bör man hielpa honom att hwad man kan. Men just nu är mig omögligt, att sambla frön utur mitt herbario, ty det ligger i mitt museo på Hamarby och jag har intet eldrum där uppe och tohl ej kalla luften, utan måste han wänta till wårtiden, om Gud gifwer listiden.

jag ärnar uti mine nye Genera upkalla en *Bergia*, men är sielf twekande emällan 2:ne genera, hwilket dera skulle behaga H:r Professoren mer. Det ena är en *Herba capensis*, till staturen af *Ammannia floribus verticillatis*, *Decandra* 5-gyna, hwars frucht äller *capsula post dehiscentiam* liknar en liten stierna. Till *Sedum* kan hon omögligt föras, ty dess *capsula* är *simplex* 5-*locularis*, men ej 5-*capsularis*. Har ett enda specimen här af.

Den andra är ett träd ifrån ostindien, som växer in *montibus ignivomis*. Blomman är aldeles som *Trichilia*, *Swietenia*, *Melia*, men *fructus* en *capsula* 5-*cocca*. här af har jag 2:ne *specimina*. H:r Professoren wällier, hwilket han behagar.⁴

Det ena exemplaret af Gmelins bok⁵ skall stå till tjenst.
jag förbl.

Edle och Högl. H:r Professorens

hörsamste tienare

Upsala 1770

Carl Linné.

d. 16 Novembr.

H:r Professoren plägar köpa de dyraste och utwaldaste wärk. Lätt mig weta om H:r Professoren har HILL *The vegetable system*,⁶ äfwen ock om AUBENTONS wärk *om foglarne*⁷ ännu kommit i H:r Professorens Museum äller om H:r Profess. fått SCHÆFFERS *icones insector. andre tomen*?⁸

Utanskrift:

Professoren
Edle och Höglärde
H:r Doctor Bergius

Stockholm.

Sigill VIII, skadadt; rödt lack.

Originalen i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ LINNÉS disputation *De Erica* ventilerades i Upsala den 19 December 1770.

² ANTOINE GOUAN, se bref. 480 not. 2.

³ PIERRE CUSSON, född 1727, botanices professor i Montpellier, död 1782 Någon vetenskaplig botanisk skrift är icke af honom utgifven.

⁴ BERGIUS synes hafva valt den förra af dessa växter, antagligen på grund af dess förekomst på Godahoppsudden. *Bergia capensis* beskrefs 1771 af LINNÉ i *Mantissa plantarum altera* p. 241.

⁵ JOH. GEORG. GMELIN, *Flora Sibirica sive historia plantarum Sibiriae*, P. I 1747, II 1749, III 1768, IV 1769.

⁶ JOHN HILL, *The vegetable Kingdom* (Lond. 1762).

⁷ LOUIS-JEAN-MARIE D'AUBENTON, född 1716, berömd fransk naturforskare, död 1800; biträdde, särskilt beträffande djurens anatomi, BUFFON vid utgifvandet af första delen af *Histoire naturelle, générale et particulière* (Paris 1750 —67). Första häftet af andra delen, hvori foglarna behandlas, utkom 1770. men D'AUBENTON hade då upphört att vara BUFFONS medarbetare.

⁸ J. CHR. SCHÆFFER, *Icones insectorum circa Ratisbonam indigenorum* II (Regensb. 1766).

544.

Edle och Höglärde H:r Professor.

Mycken tacksägelse hembäres för Ericas.

mig äro wähl bekante *E. fastigiata, imbricata, albens, melanthera, pubescens.*

<i>nudicaulis</i>	är min	<i>pilulifera</i>
<i>milleflora</i>	—	<i>paniculata</i>
<i>quinquangularis</i>	—	<i>imbricata</i>
<i>ferrea</i>	—	<i>rugosa</i>

ny för mig war alldeles *E. Bergiana* med tillskrift *coma florifera pedalis speciosissima* och äfwen *E. lutea*.

E. divaricata kan jag ej wähl igienkiänna.

H:r Gouans bok har jag intet återfrågat, sedan H:r Professoren war god in loco fråga åter skeppets ankomst och boken.

När jag kommer till mitt Museum på landet, skall jag hämta Bergiam och låta afrita.

nu äger jag 59 Ericas.

H:r Gouan skall jag söka att hielpa och sända frön på posten till honom, så snart jag kan wistas i mitt Museo.

förbl.

Edle och Högl. H:r Professorens
hörsamste tienare

Upsala 1770
d. 29 Novembr.

Carl Linné.

2:ne Blæriæ woro ock i H:r Prof. bref, dem jag skall bekika.

Utanskrift:

Professoren
Edle och Höglärde
H:r Doctor Bergius

Stockholm.

Sigill VIII, förstördt; rött lack.

Originalet i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

545.

Edle och Högl. H:r Professor.

För 3 à 4 dagar sedan sände jag med den kopparstickaren, som Magist. Busser haft,¹ Gmelins 4:de tome till stockholm, att antingen gifwas H:r Professoren i egna händer, äller ock lägga det på Apothequet Cronan för H:r Professoren. Author har slargat ifrån sig denna bok nog hastigt. Har H:r Profess. fått 3:die tomen af Gmelins Flora, skulle jag utbedia mig få henne genomögnä på ett par dagar, för figurernes skuld.

Ericæ äro ofelbart ett af de swåraste genera. At de en gång måtte blifwa rediga, skulle jag tycka fodrades,

1:mo att tillräckelige *differentiæ specificæ* giordes, att de trygt kunne åtskillias.

2. *Säkra beskrifningar och figurer.*

3. *Synonyma*; hålst af säkra figurer, ty utom H:r Professorens och några mina beskrifningar, lära de andre wara otillräckelige; men hwad synonyma angår, tror jag wara nyttigare att hafwa få säkra, ty de måste figurer äro tveksame, och då man änteligen fått dem, stanna de i twist. Att få figurer här i Upsala accurat gjorde har i alla tider [warit], är och blifwer för mig omögligt. Den, som ritade *Calceolaria*, är nu borta på Condition.

Jag skulle tro, att om H:r Professoren med mig gingo i compagnie, wij då skulle hafwa de mäste *Ericæ*. Huru swårt och omögligt det warit utwällia wissa synonyma, innan så många species blifwit bekante, ser H:r Professoren nogsam. jag hade sielf kunnat swurit, att H:r Professorens *Er. plukenetii* och min warit ett och samma species, om jag ej fått se sielf bägge. På cavalliers parolle lofwar jag hwart specimen orördt tillbakas, utom en enda blomma att examinera af dem jag ej sielf äger. i Disputationen får jag ej gå specielt, ty våra fattige studerande hafwa ej råd till mer än 1, högst 2 ark.

H:r Haller har i sitt wärk² många nya species af örter, som han statuerar; men jag kan ej få redighet mer än på ett enda. hade han beskrefwit som H:r Professoren, så hade han gjort mycket gagn, men då man confererar hans, ses differencen.

Af Grubbia har jag flere specimina, men alla äro Mares; feminam har jag aldrig sedt.

jag sände ju i sommars frachtsedeln i bref från consulen Holm i Cette, då H:r Prof. lofwade höra åter H:r Gouans paquet, som skulle gå på Stockholm.

jag förbl.

Högl. H:r Professorens

hörsamste tienare

Upsala 1770

Carl Linné.

d. 12 Decembr.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVI s. 688).

¹ Planschern i Lektor JOH. B. BUSSENS *Utkast till Beskrifning om Upsala II* (Upsala 1769) äro ritade af FR. AKRELIUS.

² ALB. HALLER, *Historia stirpium indigenarum Helvetiæ inchoata* I—III (Bern 1768).

546.

Edle och Höglärde H:r Professor.

Tusende tacksäjelser för det jag fick se H:r Professorens *Ericæ*; jag öppnade dem och såg igenom dem på en enda timme och straxt förseglade dem igien; och kan heligt försäkra, att jag sedt igenom dem med mer suspensa manu, än någonsin H:r Professoren kunnat sielf det göra.¹ Med första säkra lägenhet skola de komma tillbakas.

Gmelins bok kostar intet; jag har exemplar både för mig och min son. Kan den spanska philos. Botanica² fås i stockholm på boklådorna? Tack för det jag fick henne se.

Lycka till ett sålt nyåhr. jag är

Högl. H:r Professorens
hörsamste tienare

Upsala 1770
d. 25 Decemb.

Carl Linné.

Utanskrift:

*Professoren
Edel och Höglärde
H:r Doctor Bergius*

Stockholm.

Sigill bortklippt.

Originalet i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ På brevets baksida finnes förteckning på de af BERGIUS sända växterna.

² Härmed torde afses den spanska öfversättning af CAPDEVILA, som omtalas af D. H. STOEVEER i *Leben des Ritters CARL VON LINNÉ*. Jfr. J. M. HULTH, *Bibliographia Linnæana* p. 80.

547.

Edle och Höglärde H:r Professor.

Hwarken war Thunbergia uti mitt bref, äller något mer uti H:r Professorens, än det jag hade hedren öfversända. Thunbergiam har jag aldrig fått af D:r Thunberg, utan ett nog ofulkomligt specimen för ett åhr sedan af D:r Montin.¹

jag hade önskat, att han sändt Solandram,² så hade H:r Professoren kunnat sielf se, om den woro umbellata eller Hydrocotyle, eller någon af den classe.

Tro intet, M. k. H:r Professor, att jag woro så nedrig, att jag skulle undandraga en enda ört, fast hon woro mig aldrig så ny och kiär. jag är

Edle och Högl. H:r Professorens
hörsamste tienare

Upsala 1774
d. 21 Octobr.

Carl Linné.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XVI s. 689).

¹ LARS MONTIN, se bref. 364 not. 2.

² *Solandra capensis*, hvilken anträffats af D. SOLANDER på Godahoppsudden, namngafs af LINNÉ i Syst. nat. ed. X p. 1269. Den har sedan hänförts till släktet *Hydrocotyle*.

BERGMAN, TORBERN OLOF.

Född 1735, student i Upsala 1752, filosofie magister och docent i fysik 1758, matheseos et philosophiæ naturalis adjunctus 1760, ledamot af Vetenskaps-akademien 1764, chemiæ & pharmaceutices professor 1767, medlem af Franska akademien 1782, död 1784.

Under studenttiden hörde han till LINNÉs flitigaste och mest framstående lärjungar samt egnade sig företrädesvis åt Zoologiens studium, hvarom afhandlingar i Vetenskaps-akademiens Handlingar och Vetenskaps-societetens Acta bära vittne. Om den första af dessa, *Rön om Coccus aquaticus* (1756), förklarade LINNÉ först, att han »ville swärja på att det var osannt», men gaf efter verkställd kontroll vitsordet: »*vidi et obstupui*». — BERGMANS anteckningar under LINNÉs botaniska föreläsningar finnas å Upsala universitetsbibliotek (mscrpt D a och p.).

548.

Höglärde H:r Philosophie Adjunctus.

nyligen har jag fått se *Anonymi anmärkningar wid swaren att förekomma maskar på frucht-trän*, Stockh. 1764.¹ jag har ock låtit mig berättas, att H:r Adjuncten ärnar det beswara.

Denne Auctor har wackert afritat och tämmeligen beskrifwit *Papilionem Cratægi*. det faller mig salsamt, att denne, som hos oss

sällan förekommer utan i Skogen, skall wara så allmän i andras trädgårdar; åtminstone wet jag wist, att han här ej gjort någon märkelig skada på våra fruchtträn.

Denne auctor bannas på mig, för det jag utgifwit mine mäste wärk på latin, ty han har icke öfwerwägat mine omständigheter.

Man skrifwer att gagna, om man kan, det allmänna; ju flere, ju bättre; hade jag skrifwit på swänska, hade få läsit mine skrifter, som nu tiena hela werlden.

jag har aldrig sielf warit i stånd att uplägga och förlägga mine egne wärk. om jag skrifwit på Modersmål uti Historia naturali, hade högst 100 exemplar kiöpts, och de andre blefwit wrak, med förläggarens skada, som nu får straxt debitera alla exemplaren öfwer werlden.

Wettenskapen har jag sökt föra in i fäderneslandet, men aldrig wunnit det, som hon ärnadt, där hon för detta haft burskap, utan oftast hafwa de fördömt henne, som borde förnämligast promovera skaparens ära och oeconomien, hwilken senare aldrig existerar utan denna wettenskapen.

Vår nya werld är så mycket begifwen på stridskrifter, at om jag skrefwit på moders målet, hade jag haft 100 tals som skrefwit mot mig, fast de minst förstådt, och jag hade i denna wettenskapen wunnit få owäldiga och mogne domare; då jag nu har hela werlden till domare. jag har altid warit rädd för stridskrifter som hästen för märskramlan, och jag har altid funnit, att de trubbigaste rak-knifwar dragit aldra mäst. jag har skrifwit ett par piecer på swänska, och haft därför mera olust, än för alt det andra jag utgifwit.

jag har aldrig försumat mig, utan arbetat mig mager; skulle jag äfwen satt detta på swänska, hade jag länge sedan arbetat mig till döds. När jag skrifwit på latin, kunna då icke andre nitiske landsmän, om de tycka det förtiena, snart sätta öfwer det på swänska och lätta min möda, men nog om detta.

Ring-fiärilen äll. *Lakei-fiärilen* har satt mig mycket beswär och ännu är jag ej sielf tillfreds. At vår *Neustria* och *castrensis*, ehuru olika Phalænis, äro ett ock samma species, där om måste jag nu wara öfvertygad, sedan jag utkläkt så många af dem till förwandling. Men desse äro alla fotfolk och hålla sig på jorden, där de altid lägga sine ägg på fältet, då där emot Ring-fiärilen, hwars ägg jag ofta sedt på qwistarne hos oss, altid är en

trädmask och skadar fruchtträden, äfter alla utlänningars witnessbörd, men den fiärilen, som af dem beskrifwes, är så lik vår *castrensis*, at jag den ej kan åtskillia. jag önskade, att vår anonymus wille gifwa oss så ren och tydelig Historie om denne som om *Pap. Cratægi*, så fingo wettenskapen där af ett steg tillagt.

Anonymus tillägger mig, att jag ej uptagit *Aphides* på *Humble* och *Aple*; han hade kunna tillagt flere hundrade växter. jag tror intet, att hwar växt hafwa sine diverse aphides, utan att många äro allmänne med flere växter, som därför gått förbij, där jag ej warit wiss.

Anonymus tillägger mig orätt conclusion, då jag sagt, at när Humelmasken fördärfwat humelroten, då blifwa aphides på bladen och Honungsdag; men han, att Aphides kunna komma på Humble utan Humelmatsken; om jag sade, att ohyra växte i barns hufwud, då hufwudet flyter, näkade jag där med icke, att ju sådan ohyra kunne komma utan flytande hufwud.

jag förbl.

Höglärde Hr Adjunctens

hörsame tienare

Carl v. Linné.

Hamarby d. 25 juni 1764.

Utanskrift och sigill saknas.

Originalet finnes i Upsala universitets-bibliotek i T. BERGMANS brevexling (G 21 s. 548).

¹ Vetenskaps-akademien hade 1762 framställt den prisfrågan: *Huru Maskar, som göra skada på Frukträden medelst blommornas och löfvens affrätande, bäst förekommas och fördrifvas*. Härpå inkommo 11 svar, bland hvilka första priset, en guldmedalj, tillerkändes d. v. akademiadjunkten T. BERGMAN. Af de öfriga ansågos fyra «innehålla åtskilliga mer och mindre pröfwade medel mot maskar», hvarför deras författare «hedrades med hvar sin Silfver-jetton». Samtliga de sålunda belönade afhandlingarne blefvo därefter af akademien tryckta, alltså äfven den, hvars författare enligt namnsedeln var »C. N. NELIN, N. Minist.», som dock aldrig gaf sig tillkänna och som man på rätt goda grunder ansett hafva varit LINNÉ själf. Emellertid uppträdde kort därefter en anonym granskare med åtskilliga anmärkningar, hvari bland annat C. N. NELIN upplystes därom, att han i vissa punkter kunnat få bättre besked, om han hänvänt sig till Archiater LINNÉ för upplysningars vinnande. Till bemötande af sagde granskares påståenden utgaf BERGMAN kort därefter en försvarsskrift, och i denna blef ock LINNÉs här meddelade bref intaget.

BERLIN, ANDREAS.

Föddes 1746 i Nora socken (Ångermanland) på Nordviks gård, som egdes af fadren, kronofogden och hofkamreraren HENRIK BERLIN, blef student i Upsala 1765, disputerade i December 1766 under LINNÉs præsidium *De usu muscorum*, afreste 1770 såsom innehafvare af Stieglerska stipendiet till England och därför från 1773 till Guinea, hvarest han kort efter framkomsten afled.

549.

Välborne Herr Archiater,
Nådige Herre!

Enär jag eftersinar, huru mycket nådige Herr Archiatern bemödat sig för mit väl, och huru min lycka varit föremål för alt det goda Nådige Herren hit tils vist mig, råkar jag mera i qväljande oro och bekymmer, än skicklighet att afskildra och beprisa den fördel jag nu åtniuter, och hvilken jag hel och hällen Herr Archiater bör tillskrifva. Sant är det, att jag ej är den första eller allena, som kan på det sättet räknas lycklig; men det vet jag vist, att jag är den överdigaste. På hvad sätt kunde jag väl förtiena en recommendation, som nu ett år varit fördelagtigare än många Stipendier, och huru kunde jag väl med så ringa insigt förtiena Herr Banks¹ och D:r Solanders oväntade grace, om icke recommendationen gifvit dem bättre tankar om mig, än jag sielf billigt kan hysa? M:r Banks antog mig strax efter en upvagnning mera såsom en vän än subordinat för 80 p. Sterling eller 2580 rd per annum; mitt bemödande skal deremot blifva att efter yttersta förmåga genom tjenstferdighet ärsätta hvad som brister i verkelig skicklighet.

När herrarna voro nära ängland,² var jag just rådvill, anten jag skulle söka en Condition på Göteborg, eller i Fädernslandet söka födan såsom trädgårdsmästare, hvarutinnan jag sökt förverfva all ärfoderlig insikt; men Gud, som inplantat lust och hog för resor, har utan tvifvel utset mig til något annat. Nådige Herr Archiatern har jag att taka för alt samman, och skal jag aldrig förgäta hos allmagten anholla om des beständiga välgång, ej håller någon tid glömma den förbindelse, som ålägger mig vördnadsbevisande och lägande ärkänsla, så länge lefnaden varar.

Det lärer ej vara af nöden att berätta något om H:nas resa genom dena verldens bullersamma haf, ej heller att orda om deras vackra och rara samling, i synnerhet som jag tror D:r Solander afgifvit nöjagtig del, och man desutom smickrar sig med det kära hoppet, att N. Herr Archiatern sjelf will komma til Ängland för att både döpa och namngifva en myckenhet af Herr Doctorn hemförde och beskrifne hedniska afkomlingar. Om jag ej bedrar mig, äro 1200 nya Species af örter upfundne, 100 Genera och en vacker hop Diur, Fiskar, Insekter och Muslor.

Nästa Martii månad tänka Herrarne gå ut igän för att Cryza emellan nya Zeland och Terra del Fuego, hålst de mistänka något större land däremellan undslupit deras undersökningar. Efter alt utseende kommer jag att gå med, ehuru jag borde hafva mera afseende på min svaga hälsa, än de fördelar, som vid resan äro bifogade, men Pengar förmå ofta en fattig att företaga det han efteråt ångrar. Emedlertid lemnar jag almagten omsorgen för det tilkomande, medan jag fägnar mig af de närvarande fördelar. England är eljest en ort, som är svår att skiljas vid, besynnerl:n om man kan förtiena något. Ingen ting brister för lefnadsbehofver, ej heller i oskyldiga nöjen, om man allenast sönderrifva de snaror, som utsättas för en oförsiktig ungdom.

Så snart Herrarna utgifva deras rese beskrifning, vill jag göra ett kort utdrag och det til Sverige öfversända.

Ett bref blef afsändt till Nådige Herr Archiatern påsktiden, hvarutinnan jag begärte veta, om och hvilka frön hålst åstundades för Upsala trädgården. Jag vet ei heller om de frön, som jag i Somars sjöledes skickade, framkomo, dock hoppas jag det bästa. D:r Gahn³ har nu varit här en kort tid och för fransöskan varit i stånd att skaffa sig fördelagtig bekantskap, utom det att Doctor Solander gjordt oss begge på flere ställen kände och bekante.

Ingen ting önskar jag högre än att här i London snart få upvagta Nådige Herr Archiatern, då jag emedlertid har den äran att med djupaste vördnad förblifva

Välborne Herr Archiater

Min Nådige Herres

Ödmiukaste tienare

London d. 20 Octob.

And. Berlin.

1771.

Linn. Soc. Vol. I: 540—1.

¹ Sir JOSEPH BANKS, se bref. 430 not. 1. — Den stora välvilja, som han visade flere svenska naturforskare, torde vara att tillskrifva dels de rekommenda-

tions-skrifvelser, som de medförde från LINNÉ, dels den omständigheten, att hans farfar var den svenskfödde, men i England naturaliserade affärsmannen och parlamentsledamoten JAKOB BANK.

² BANKS och SOLANDER återkommo i Juni 1771 från JAMES COOK's verldsomsegling, hvari de deltagit.

³ HENRIK GAHN, född 1747, inskrefs i Upsala student-album 1754, men började de akademiska studierna först 1762 samt egnade sig därvid åt medicin och botanik, försvarade 1767 disputationen *Fundamenta Agrostographiæ* (hvilken han, ehuru endast 20-årig, uppgifves själf hafva författat), medicine doktor 1772, amiralitetsläkare i Stockholm och assessor i Collegium Medicum, död 1816. — Uppehöll sig 1791—93 i England och erbjöds då af BANKS att medfölja honom på COOK's 2:dra verldsomsegling, men »afstod ej ifrån sitt föresatta mål, som var att begagna alla de ypperliga tillfällen i London gåfvos, att lära känna läkarekonsten i sin vidd.» Ansågs på sin tid vara en af Sveriges mest kunniga och skickliga läkare. — Ett af FORSTER beskrifvet växtsläkte bär namnet *Gahnia*.

550.

Välborne Herr Archiater
Nådige Herre!

För längre tid tillbaka hade jag den äran nämna, att H:rne Banks och Solander voro ärnade att 2:dra gången igän genomlöpa södersjön, hvilket ock var ganska nära att ske (ty alla deras förnödenheter voro förde om bord), om icke några förtretliga hinder kommit i vägen; deras långväga resa uppskiutes därför til nästa vår, Gud vill, då de emedlertid inom få dagar sätta ut först til Skottland och derifrån til Island, för att uppöfva både ritare och andra unga H:r, som de angagerat. Resan til södersjön sker lika fult denna sommar af Cap:tn Cooock, som förra gången commenderade, men Guvernementet har i D:r Solanders ställe antagit H:r Forster,¹ en lärd Preusare, att vara bemälte Cap:tn följagtig såsom Historicus naturalis.

Ibland de bekante, jag förvärvat under min varelse i London, är den M:r Miller,² som nu skrifvit bref til H:r Archiatern, en, hvars skicklighet och förtienster jag hos Herr Archiater på det högsta vill recommendera; til Nation Tysk, äger han alla de egenskaper, som utgöra en fullkomlig ängelsman; han har arbete af de störste H:r i Riket, och har af flere blifvit upmuntrad, att tolka herr Archiaterns Systeme. Det han begär, och hvad allenast kan satisfiera hans ambition, är, att H:r

Archiatern täcks visa honom den gracen, att han får Catalogue af de växter, som H:r Archiatern aldrig sielf haft tillfälle att examinera, hvarigenom öppen väg banas til en Correspondence, som jag är säker ej vill blifva aldeles onyttig. Jag är mycket mistagen, om icke Herr Arch. sett flere af hans arbeten under den tiden han lefde å fädernes orten Nyrenberg, då han kallades Müller; vän med D:ne Fothergill³ och Night,⁴ som nu nyligen blifvit död, tror han, att Herr Archiatern vill visa honom en sådan duceur.

H:r Archiatern lär kunna föreställa sig, med hvad ömhet jag afskickar desse rader, då jag ser mig ur stånd, att lemna något af H:rnes samlingar, och med mera rörelse åskådar jag en viss H:s otacksamhet,⁵ då jag besinnar, hvad han njutit af och i H:r Archiaterns förnäma hus; men jag, som M:r Ellis,⁶ [anser att] man måste bära hvad som ej kan ändras och afhjelpas; emedlertid vore det enligit med ärlighet, så hade jag mer än godt tillfälle att aflemna många rara objecter, men vågar ej att kränka så helgade lagar, utan nöjer mig dermed att kunna skicka H:r Arch. några af manufacturerta curiositeterne. Ett ville jag hos H:r Archiatern anholla om, neml. att han tåktes Recomendera D:r Solander och H:r Banks til Ledamöter af Svänska Wettenskaps Academien,⁷ hälst flere andra redan hedrat dem dermed; til Fransöska Academien i Paris vet jag skrefs första tacksäjelse brefvet; hvilka Academier dessutom hedrat dem på så utmerkt sätt, vet jag ej så noga, men det är vist, att H:e i Oxford blefvo creerade Juris Doctorer, hvilket åtminstone visar, att den lärda verlden i Ängland tacksamt anser deras möda för vettenskapens uppkomst.

M:istr v. Troil⁸ kommer att gå med os til Island, äfven en annan lika skickelig och älskvärd ung adelsman v. Walden,⁹ som ganska väl Copierar Chartor för H:r Banks och tillika förstår väl att handtera skiutgevär. H:r Archiatern täks ursäktas min brådska och ovållighet; tiden är kort och mycket är att syssla med, inan resan sker.

Jag aflägger hos H:r Archiatern min ödmuikaste tacksäjelse för hälsningarne i D:r Gahns bref; jag är förnögd, när jag vet, att H:r Archiatern ännu har mig i sin åtanka, men mer i den försäkran jag gör, att med outhörlig vörndnad få underskrifva mig

Välborne Herr Archiater

Min Nådige Herres

ödmuikaste tienere

London d. 26 Junii

And. Berlin.

1772.

På M:ster Gordons¹⁰ begäran, vill jag hos H:er Archiatern anhålla, att hans 2:ne Söner, som ifrån Holland denne sommar ärna sig [till] Svärje, måtte få frihet att väl öfverse Orangeriet och Trägården; den större är i synnerhet en förfaren trädgårdsmästare.

Linn. Soc. Vol. I: 542--3.

¹ JOHAN REINHOLD FORSTER, se bref. 431 not. 6.

² JOHN MILLER (JOHANN SEBASTIAN MÜLLER), född i Nürnberg 1715, ritare och gravör, död 1790 (?). Har utgifvit *An Illustration on the Sexual System of the Genera Plantarum of LINNÆUS* (Lond. 1777). — Med denne JOHN MILLER är icke, såsom stundom sker, att förvexla den med honom samtidigt i London lefvande botanisten PHILIPP MILLER, om hvilken se bref. 422 not. 4.

³ JOHN FOTHERGILL, född 1712, läkare, ifrig samlare af naturalier samt egare af en stor och rik botanisk trädgård vid London, död 1780.

⁴ Säkerligen bibliotekarien vid British Museum KNIGHT.

⁵ I sina *Egenhändiga anteckningar om sig sjelf* har LINNÉ 1772 antecknat: »Den otacksamme SOLANDER skickar ej en enda ört eller insect af alla dem, han samlat *in Insulis australibus novis*» — ett hårdt, af otålig längtan alstradt omdöme, hvars orättvisa kort därefter visade sig, då underrättelse kom, att en sådan samling redan blifvit till honom afsänd.

⁶ JOHN ELLIS, se bref. 492 not. 5.

⁷ Både BANKS och SOLANDER blefvo 1773 valda till ledamöter af Vetenskaps-akademien.

⁸ Om UNO VON TROIL samt hans deltagande i BANKS' och SOLANDERS resa till Island, se bref. 431 not. 9.

⁹ Troligen FREDRIK HERMAN VON WALDEN, född 1743, slutligen kapten vid Amiralitetet.

¹⁰ JAMES GORDON, »eminent gardener, near Mile-end, to whom the science of botany is highly indebted, and whose merit is universally known for his great knowledge in the cultivation of exotic plants» (J. ELLIS i Phil. Transact. vol. LX for the Year 1770 p. 518).

551.

Välborne Herr Archiater
Nådige Herre.

För någon tid sedan hade jag den äran att gifva vid handen, det M:r Banks och Doctor Solander ärnade resa till Island, för hvilken ort de kort efter afseglade, och hvarifrån de dageligen väntas; det nämdes tillika, att jag skulle vara med i sällskapet, men som den schemen blef

ändrad, måste jag nu taga mina ord tillbaka, med det nöjet likväl, att jag får berätta, det jag efter alt utseende kommer att göra en resa til Africa för att vara en unger Engelsk Herre behjelpelig i samlande af Naturalier. D:r Fothergill är en af de Herrar, som bestå kostnaden, en namnkunnig Practicus, som kommer närmast til Herr Arch. v. Rosenstein; älskare af Natural-Historien, är han ganska frikostig för des upkomst, och varande sådan bör det supponeras, att han äfven gynnar des älskare, ibland hvilka jag får räkna mig en, sed præterea nihil. D:r Pitcairns¹ gunst emot mig tror jag det bör tillskrifvas, att ofvannämnde D:r Foth. hyser fördelaktigare tankar om Munsèr Berlin, än han verkligen förtienar, ty saken står nu på den foten, att jag allenast väntar, det de til resan nödige utgifter måtte blifva mig tildelte; skulle utgången ej svara emot förmodan, vill jag deraf gifva Herr Archiat. del, då resan blir til Sverige, men vinner jag ändamålet, sätter jag ut inom en månad. Herr Archiatern kan lätt sluta, huru ofta jag önskat mig Imort. Loefflingii insikt, eller att jag i Sverige ägt en utkomst, som satt mig i stånd att förverfva en mer än superficial kundskap af Naturen; emedlertid vill jag förmedelst Idoghet och Application, så mycket hos mig står, söka ärsätta den bristen, då mitt egenteliga föremål skall blifva att ådagalägga, med hvad hjerta jag anser Herr Archiaterns fordna ynnest och godhet emot mig.

En Smithman är den Herren, som för ett år sedan, försedd med en skickelig ritmästare, reste öfver til Africa, derest han efter berättelse giordt en så vacker samling, att Subscribenterne anse det verdigt kostnaden, enligt hans begäran sända honom en Assistant, som någorlunda förstår Herr Archiaterns System.

Herr Archiaterns bref til Mr. Miller åstadkom mycken fågnad. Herr Archiatern må vara öfvertygad, att han öfversänder alla nya Species, som han per fas & nefas kan öfverkomma; desutom har han genom en vidsträckt bekantskap tilfälle att i andra mål vara til tjenst. Jag vet ej, om jag nämde i mitt sidsta, det D:r Knight, Bibliothecarius Musæi, tilförne öfversett hans arbete och beskrifningar, men det får jag nämna denna gången, att jag bor hos honom och har större förmonner, än den kan vänta, som umgäts med Natural-Historen så kallsinnigt som jag.

Mr Millers 2:ne Söner äro gängne med Mr Banks och D:r Sol. samt angagerade för Södersjö-resan, hvilken efter all liknelse ej lärers företagas, sedan något Missförstånd upkommit emellan Regeringen och någras Ambition.

Jag önskar, at min Hälsa måtte i Africa blifva så god, som den i Ängland varit, då jag hoppas att inför Herr Archiater få betyga den Vördnad, hvarmed jag underskrifver mig

Välborne Herr Archiaterns

Min nådige Herres

Ödmiukaste Tienare

London d. 4 Octob.

A. A. Berlin.

1772.

S: P: Herr Archiatern tåktes ej illa uptaga, at jag bilagt ett bref til vår Nations Curator; jag ansåg den vägen för den säkraste att hafva ett kanske det sidsta bref afsänt til Mina Föräldrar. Herr Archiatern lærer ej illa anse, det jag på Mr Millers begäran öfversatte hans bref; en åkommen händelse satte honom ur stånd att sielf skrifva det öfver.

Enär Herr Archiatern igän skrifver Mr Miller til, anhåller jag, att Herr Archiatern ville yttra sig öfver hans Ficus och den Cucumis? som han vill hafva under Momordica. Hade Mr Miller haft bättre tid, så har Herr Archiatern äfven fått en vacker figur af Dionea Muscipula.

Linn. Soc. Vol. I: 544—5.

¹ WILLIAM PITCAIRN, född 1711, framstående läkare, egare af en betydande botanisk trädgård i Islington (London), död 1791.

552.

Välborne Herr Archiater

Nådige Herre!

För någon tid sedan hade jag äran gifva Herr Archiater vid handen, att jag var ganska när blifva angagerad för Africa, och nu får jag i lika ödmiukhet nämna, att affairen är afgjord, och jag så vida resferdig, att jag är nöjd gå til Siös, hvilken dag helst Capitainen kallar.

En af mina vänner, som jag just hade äran omtala, vid namn I. Smeathman,¹ reste för mer än ett år sedan til Custen af Guinea, för att samla Naturalier, och har där varit så lycklig, att H:re Subscribenterne ej kunnat annat än vilfara hans begäran, och med andra behöfver äfven låta honom få ett Systeme och en Systematicus öfverskickade; lyckan har ock varit dem så benägen, att de fått det förra af bästa Editionen,

men hvad den sednare angår eller Mr Systematicus, så måste H:ne låta sig nöja med en af första uplagan; jag har blifvit föreslagen att vara assistent til b:te H:r Smeathman, men har stor orsak att befara, det jag ej är vuxen en sådan charge, serdeles som det väntas, att jag skal beskrifva hans samlingar, utan att jag har den insikt, som dertil fordras, och utan att H:ne veta, om jag kan åtskilja fisk och fogel; emedlertid tror jag mig ej blifva aldeles onyttig, ty jag kan ofta vara ganska idog; men det hoppas jag vinner ursäkt att jag måste utelemna och förbigå sådane observationer, som ärfordra större insigt och förfarenhet än min, hvilken ej väger mycket.

Den Öen vi komma att bebo är kallad Bananoës² och ligger vid utloppet af Sierra de Lion, en flod äfven så angenäm, som landet, hvilket den genomskjär, är förtjusande. Marken är där fruktbar, luften sund, nödvändiga behofver til öfverflöd, och invånarne Ängelsmän, ifrån hvilka jag nödigt skiljes, om de äro sådane som deras anhörige i London. Ödemarker, vildjur och oförmodade siukdomar äro obehageliga föremål för min tänkegåfva. Men Herr Archiatern må vara försäkrad, att jag ej gör mig verre tanka om Africa än Luleå Lappmark; jag vet, att jag är mistagen, men jag hoppas ändå med Guds Nåd att åter få se Fädernes bygden och först Musernas boning, då jag med förnöjelse får lämna Herr Archiatern så väl af vidrige, som lyckligare Öden, men ett måste jag först anholla om, har Herr Archiatern ännu någon ömhet för den minsta af Propheterna, så låt hans (kanske sidsta) begäran vinna bifall, det är att Mr Smeathman måtte blifva hedrad med Herr Archiaterns Correspondence, hvilket jag vet han på det högsta skulle tilönska sig, och om jag ej är bedragen, säkert ärkänner med bättre kram än löften, hvilka andra väl gifva, men aldrig tänka att upfylla. Hvad mig angår, så skulle jag väl önska att få en plan eller instruction att rätta mig efter; men som jag vet, att H:rr Archiaterns tid är för mycket uptagen med viktigare göromål, vill jag ej derom enträgit anholla, varandes fulkomen nögd, om min begäran för M:r Smeathman vinner lika benäget bifall, som den för M:r Miller fordöm.

Sedan H:r Banks och D:r Solander kommo tillbaka ifrån Island, har den sednare blifvit efterträdare efter D:r Matthew vid Museum såsom 2:dra Bibliothecarius, då D:r Matthew fått Salig D:r Knights Sysla . . .³ I händelse att H:ne rest til Södersjön, tror jag ej, att D:r Solander velat emottaga sligt tilbud.

Skulle jag ej mer få toika mina tankar för Herr Archiatern, så önskar jag nåd och Frid af Högden och rik välsignelse öfver des Familia

til sednaste led. ack! måtte den sent sakna den bästa af fäder, Vettenskapen des stöd, och jag den säkraste och störste befordrare, är den önskan, hvarmed jag förblifver

Välborne Herr Archiaterns

Min nådige Herres

Ödmiukaste tienare

London d. 12 Jan.

And. Berlin.

1773.

Kongl. Maj:ts

Trotienare och Archiater

samt

Riddare af Nordstjerne Orden

Välborne Herr Carl von Linnée,

i

Upsala.

Linn. Soc. Vol. I: 546—7.

¹ I. SMEATHMAN, engelsk naturforskare. SOLANDER uppkallade efter honom ett i tropiska Väst-Afrika upptäckt, till *Passifloraceæ* hörande växtslägte.

² Banana-öarne äro belägna på västkusten af Öfre Guinea. Den största af dem, Banana, ligger vid mynningen af floden Rokelle, hvars mynning kallas Sierra-Leona-floden och bildar en stor hafsbugt.

³ Ett stycke är bortslitet.

553.

Välborne Herr Archiater

Nådige Herre!

Efter tvenne månaders resa ifrån London anlände jag i början af April til Bance Island och Sierra Leone, hvarest Engelska handels Companiet har en vacker och välbelägen fästning; under hela resan var jag fri ifrån de olägenheter, som storm och siögång gerna hafva med sig, men jag är ändå misnögd, isynnerhet deröfver att jag ej fick besöka Canarie Öarna, och ej nog dermed, vi woro ej i stånd att fånga en fisk eller döda en fogel under hela resan, så att alt hvad jag kan hafva äran berätta är, att jag såg en död Valfisk af ansenlig storlek, *Trigla volitans* och några Tropiska siöfoglar, men den förtreten är ändå til större delen botad, sedan jag lyckligen blifvit förd til dessa okände stränder, hvarest skaparens under i Naturen redan uptagit min hela tid och upmärksamhet.

Store Gud! hvad prakt och fågning, hvad symmetrie i all ting, hvad fördelar i lefnadens behofver har du icke gifvit och tildelt detta land och des invånare. Naturens utseende är lika som förändradt, jag är lik en blinder, som efter han fått öppnade ögon först åskådar solen; han faller i förundran, men vet icke hvarföre, han ser ut utan att kunna se; så går det med mig, jag ser teken efter Skaparens finger i hvarje blad och jag läser hans vishet i Naturens bok, men utan den fördel att kunna lära, hvartil det tienar. jag måste låna Herr Archiaterns ord: *quæ vis, quanta sapientia! quam inextricabilis perfectio!*

Som de fläste Vegetabilier efter M:r Tiscs¹ bortresa hafva blifvit utrotade på Bance Island, kunde jag ej längre trifvas där, förän jag begaf mig till Bananas, hvarest jag träffade såväl M:r Smeathman, som vår Ritmästare, bägge i välmåga. Nådige Herr Archiatern täks föreställa sig, att jag ej länge kunde dröja, innan jag gjorde första Excursion, då min förnöjelse var öfvermåttan stor, enär jag inom $\frac{1}{4}$ tima fant 3:ne nya specimina, 2:ne Heptandrister (hvilkas beskrifning. medfölja) och en decandrist, cujus unica calycis lacinia reliqvis major, biocellata s. bipunctata. Germen triqvetrum. Styli duo. Capsula triqvetra, trilocularis etc.; desutom har jag beskrifvit flera nya Genera, af hvilka jag får den äran gifva Herr Archiatern del, så snart Insect-Lodorne komma tillbaka ifrån London, då jag äfven, efter Mr. Smeathmans tilstyrkande, får den fågnaden att öfersända en samling af Insecter. Som jag är utan anan hielp och assistance än Herr Archiaterns Ledstiernor af 1764 och 66,² har min embets-camerat öfvertalt mig att anhollo om lån af nödige Böcker hos min Nådige Herr Archiater, med det vilkor, att Herr Archiatern skal hafva åtminstone ett speciment af alt, hvad vi samla. Jag kan nepl:n vänta, att en så dristig begäran skulle tagas väl; men hvad vill jag giöra, nöden har ingen lag. Herr Archiatern kan ej lätteligen tro, huru brydder jag var, när jag vid ankomsten saknade de Böcker, som voro mäst af nöden. Herr D:r Fothergill försäkrade mig, att Kempfer,³ Rumphius⁴ och Seba⁵ voro utsände, men o! me miserum, jag fant allenast Adanson's Voyage aux Senegal⁶ & Mr. Ellises Tractat om Coraller,⁷ men för öfrigt, utom några få resebeskrifningar af siöCaptainer, aldeles onyttigt kram. Ingenting i verlden skulle så mycket förtryta mig, som att i brist på nödig hielpreda vara oviss om Objecternas namn, misstaga mig, gå på villostigar och stanna mitt i loppet. Min Nådiga Herr Archiater har räkt mig så ofta hielpsamma händer; kan Herr Archiatern nu lämna mig utan assistance? om jag hade ringaste anledning att kalla

Herr Archiaters vidare godhet och ynnest i tvifvel, och om jag viste, att jag på något sätt villigt ådragit mig Min Nådige Herr Archiaters kallsinnighet, sedan jag lemnade Upsala, skulle jag anse mig brotslig och min begäran i högsta grad obillig, men som jag ej vet mig hafva förverkat den ömhet Herr Archiatern äfven visat okände, och som jag tillika är öfvertygad, att jag nu är i stånd, så väl att rikta N: Vettenskapen, som att til en del visa erkänsla och tacksamhet emot Herr Archiatern, så anholder jag ödmukast, att Herr Archiatern täktes åtminstone sända mig ett bref med någon instruction, och om nyaste Editionen af Systemet är ferdig, skulle jag anse för den största Fördel att få låna detsamma tillika med Genera Plantarum. Herr Archiatern kan ej tro, huru nögder jag skulle vara, om jag voro hielpt ur desse trängsel, ej så mycket derföre att jag finner nya objecter, som fastmer att jag då skulle vara i stånd att tjena en så stor välgerningsman, som Herr Archiatern varit, för hvilken allena jag underkastat mig svårigheter, i hvars tjänst jag är nögd att försaka det käraste i Verlden, jag menar hälsa och sundhet, blott för att fulgöra hvad jag ansett för en skyldighet, och för att visa med hvad vörndnad jag emedlertid har den äran förblifva

Välborne Herr Archiater

Min Nådige Herres

Ödmukaste tienare

Bance Island på Custen
af Guinea D. 15 April
1773.

And. H. Berlin.

P: S: När jag reste ifrån London, var jag ej serdeles nögd med Lönen, jag skulle hafva af Mr. Smeathman, men nu sedan vi giordt nytt accord och öfverenskommit att halfvera profiten, är jag rätt väl tilfredsstäld. Hvad som mäst oroade mig var det, att hvarken Mr. Banks eller Mr. Solander vore nögde med min utresa, af orsak att Mr. Banks och Dr. Fothergill ej vore särdeles vänner.

P: S: Jag har härhos sänt Herr Arch. beskrifning på 2:ne nya Heptandrister. Herr Archiatern täks gunstigt låta mig veta om det gifves någon ny pentandrist (5 gyn.) i 2:dra Mantissan, som har tre antheras på hvarje filament och en hvar pedicello suffultam. Jag skulle äfven blifva glad att veta Herr Arch. tanka om den rättighet, som det innelagde specimen kan hafva att slå sig under Monadelphisterne. Phalanges staminum äro åtskilde med nectaria.⁸

Linn. Soc. Vol. I: 548—9.

¹ Namnet osäkert och obekant.

² *Genera plantarum* ed. VI och *Systema naturæ* ed. XII.

³ ENGELBERT KÆMPFER, se bref. 365 not. 2.

⁴ GEORG EVERHARD RUMPF, se bref. 468 not. 2.

⁵ ALBERT SEBA, född 1665, rik köpman och ifrig naturalie-samlare i Amsterdam, död 1736. Bekostade utgifvandet af *Locupletissimi rerum naturalium thesauri accurata descriptio*, ett praktverk i folio med 450 planscher. ARTEDI, som hos SEBA hade anställning, har däri bearbetat fiskarne.

⁶ MICHAEL ADANSON, *Histoire naturelle de Sénégal. — Coquillages. — Avec la Relation abrégée d'un Voyage fait en ce pays, pendant les années 1749, 50, 51, 52 & 53* (Paris 1757).

⁷ JOHN ELLIS, *An Essay towards the Natural History of the Corallines* (Lond. 1755).

⁸ Med LINNÉS egen stil är här tillagdt: *R. Prior Polyadelpa Theobromæ affinis, posterior species Hyperici.*

BIBERG, ISAC.

Född 1722, student i Upsala 1744, fil. magister 1755, slutligen græcæ linguæ lector i Hernösand och teologie doktor, död 1793.

554.

Välborne Herr Archiater

Höggunstige Gynnare.

At välborne Hr. Archiatern, för en tid sedan, täckts bevärdiga mig med sin höggunstiga skrifvelse, och äfven deruti behagat yttra Sitt välbehag för mina ringa observationer, erkänner jag med djup vördnad; och skal det tjena mig til upmuntran, at vid annat tilfälle i samma ämne ådagalägga all den flit och upmärksamhet, som jag efter mit ringa begrep kan åstadkomma, i synnerhet sedan jag nu af Herr Archiaterns nya Philosophia Botanica, hvilken jag med särdeles nytta igenomläst, närmare blifvit underrättad om sättet och nyttan af dylike observationer.

I anledning af Hr. Archiaterns åstundan, som jag förnam vid min afresa från Upsala, at få se och räkna tänderna hos Järfven, har jag skaffat mig et hufvud alt ifrån Lappmarken, som jag nu, jämte detta

bref, med en resande har den äran at sända Hrr. Archiatern tilhanda. Har jag derigenom kunnat vara Hr. Archiatern til någon tjenst, räknar jag för min största ära, och vill alltid vara redobogen, i fall något dylikt hädanefter skulle befallas.

En eller annan omständighet, som jag förra gången förgat, men sedan ärhindrat mig, torde jag nu få lof at anföra. *Triticum* kallas almänt i Medelpad Efsingrot. Jag tyks minnas, at Hr. Archiatern hade det namnet uppskrifvit för *Alopecurus* eller någon annan; men det är hel säkert *Triticum*, som det bör tilkomma. Med det man blåser genom *Alopecurus erectus* directe mot et sjukt öga, ha de velat öfvertyga mig, at det skal bli godt. När jag först kom hem förl. våras, sådde jag kring åtskilliga åkerrenar frön af *Medicago Linn.*,¹ som jag uphämtat i Upland, men hade ej den lyckan at få se et enda stånd upkomma. äfven så geck det med *origanum*, som jag sådde i en svedja. Att få smöret gult vintertid, bruka bönderna här i landet lägga alderbark i sorpan åt kreaturen. En del bruka spara råmjölken, och blanda något deraf i hvar tjärning, då smöret ock blir gult. andra siuda up vasslan, sedan de gjordt ost, då ett hvitt möse sätter sig på botnen, som de väl sila ifrån; men den tunna vasslan slå de på smöret, sedan de först tvättat det en gång, och låta smöret ligga deruti et dygn at draga uti sig vasslan, hvaraf det blir helt gult, sedan salta de det först. Detta bruka de ock ofta om sommaren, där ej boskapen har så godt bete, eller får äta *Melampyrum*, då det blir gult af sig sielf. Huru en del bruka förfalska smöret, så att det skal väga bra, vill jag ock nämna. Då slå de några kannor söt mjölk i en gryta och låta den sviga till ost. Så snart då smöret är til reds at skära sig, slå de denna ost i tjärnan och mangla väl tilsammans med smöret, så at man ingen skilnad kan se; och kan icke en gång synas, om man det äter med bröd; men då det skires, sättes sig osten på botnen i pannan. Huru Norrländska Meso-smöret tilvärkas, förmodar jag vara bekant.

Sedan jag nu fått se *Loxia Coccythraustes* i bur här i Hernös. tyckes mig med säkerhet kunna seja, at det är densamma, som vi här kalla Nattvakan;² Dock vill jag härom göra mig bättre underrättad tillika med annat, som kan tjena til någon uplysning, näst kommande Sommar, Gud vill.

I öfrigit innesluter jag mig i Herr Archiaterns höga gunst, och näst min ödmjukaste respects anmälan till välborna Frun och förnäma omvårdnaden, Framhårdar med djup vördnad

Välborne Herr Archiaterns, min Höggunstige Gynnares,
ödmjukaste tjänare

Hernösand

Isac Biberg.

d. 4 Febr.

1751.

Linn. Soc. Vol. I: 566—8.

¹ Under sin Gotlandsresa kom LINNÉ att fästa närmare uppmärksamhet vid *Medicago falcata*. Han ansåg den förtjäna namnet »Svenskt höfrö» och böra såsom hårdigare heldre hos oss odlas än lucern (*M. sativa*), som »har ej et enda hårs preference för vår; den utlenska fordrar fet Jord och warm Sommar, men denna tål alt och äfwen de aldra magraste Backar. Wigå öfver Åen efter stillastående och ruttit watten, då wi förskrifwa utlenska Höfröen och förackte wårt». — I Vet. Akad:s Handlingar 1742 införde han en utförligare afhandling om denna wäxtarts nytta samt sättet för dess odling och skötsel.

² *Loxia linea alarum duplici alba* eller *Coccothraustes* (»Svensk Papegoja, Tallbit, Parisfogel») var i Fl. suec. ed. I namnet på den fogelart, som i ed. II benämndes *Loxia enucleator*, och som uppgafs i Västerbotten kallas »Natt-waka». Den rätta *Loxia coccothraustes* (»Sten-knäck eller Kirsk-Höfröen») blef däremot LINNÉ bekant först under Skåne-resan, där den »begynt inställa sig uti den wackra Trägården, som omgaf huset [vid Vegeholm] på alla sidor, at der tractera sig med körsebär.»

BICKERN, NICOLOS VAN.

Detta namn antogs i utlandet af en landsflyktig svensk, om hvilken LINNÉ i sina *Anteckningar om Nemesis divina* meddelar följande:

»KYRONIUS, rådman i Upsala, fick Borgmästare caracter, quick, lustig, litteratus, hederlig men farlig i handel. . . . Fadern sin wiste otacksamt hierta. . . . Hade många concubiner, 7 oächta barn, som hustrun wiste. 1741 anklagade sin borgmästare Hærkæpeus för tal om [riksens] ständer. 1746 blef inuitis invidis riksdagsman för Upsala med många konster, ty vota knapt räckte. I Borgareståndet blifwer så mächtig, att ingen befordran skedde utan honom; kallas därföre statsecreter. Alla måste muta honom; af en sökande tager 6000 plåtar, och dock ej helper. Blef extremement högfärdig, lägrar Broms enda dotter, skrifwande rasande kiärleks bref till henne, fast gift. Får Borgmästare caracter och survivance, doch borgerskapets frihet wid voteringen förbehållen, hwilka ord han i expeditionen försnillar. Hinc commission öfwer honom af fattiga assessores, till hwilka han måste utpunga male quesita [det orätt förvärfvade], och ibland dem Voltemat, hwars fader han så ofta skinnat. Kommer hem, talar om ständer på Rådstugan, råkar i samma labyrint som Hærkæpeus, [som] 1741 af honom angafs. Vox populi, vox Dei: Korsfäst, korsfäst!

Hemkommen säger sig ej kunna sofwa, begiär min hielp. Jag kan ej hielpa, ty han war rädd för opium. Nej, swarade han, jag har i Stockholm tagit opium som en turk: det knapt biter på [mig]. Jag ordinerade ordinair dosis. Han gifwer det sin siuka fru i mångfalt dosi i tanka att döda denne, och få Mademois. Broms. Hustrun får upkastning, suspicion, det uptäckes. Mågen hans, OLOF CELSIUS filius, förelägger KYRONIUS inom 24 timar antingen gå utur riket eller gå på slottet i arrest. Han samblar inom några timar sitt goda och reser till Kiöpenhamn. Talar där emot regeringen i Sverige, blifwer utlefterad, förd åter till Stockholm, rymmer till Tyskland, söker i flere år leid; änteligen får icke allenast leid, utan frit hemkomma utan alt tiltahl. men dagarne för ut hade gift sig i Tyskland, och altså aldrig kunna hemkomma, utan går från alt sitt, som sparf från ax.»

Till dessa LINNÉS — säkerligen åtminstone i allt väsentligt riktiga — uppgifter må följande tillägg här göras:

NILS KYRONIUS far var kyrkoherden (först i Öregrund och sedan i Björklinge) NILS KYRONIUS och hans mor INGRID CATHARINA BECKERFELT. Antagligen afsågs ej, att han skulle gå in på studiebanan; åtminstone saknas hans namn i Upsala universitets studentmatriklar. Han blef emellertid stadsbokhållare, sedan källarmästare¹ och rådman samt fick stort inflytande i Upsala. Det mot honom under hans riksdagsmannatid väckta åtalet slutade visserligen med hans frikännande, men såväl hans ekonomi som hans anseende led däraf så väsentligt, att han, då härtill kommo mågen CELSIUS hotelser, ansåg klokast att rymma ur landet. Först begaf han sig till Norge och uppehöll sig någon tid i Fredrikshall, men sedan slog han sig ned i Köpenhamn och började, icke utan framgång, att idka handel, företrädesvis med fiskvaror. Af skäl, som LINNÉ angifver, synes han där på yrkande af svenska ministern blifvit arresterad och utlemnad; hans till Konungen inlemnade supplik om frigifvande lemnades utan afseende och från Malmö afskickades han under bevakning af en underofficer och tre soldater. Bref till hustrun och några vänner, som han lyckats afsända, blefvo efterspanade och beslagtagna å postkontoren i Jönköping och Stockholm, men befunnos vara af helt oskyldigt innehåll. Längre än till Krokeks gästgivarergård i Östergötland kom han dock icke, ty där låtsade han sig vara sjuk, bytte kläder med en dräng och lyckades undkomma till utlandet.² Om hans senare öden vet man knappt mer, än hvad af de här meddelade, förut obekanta brefven framgår. Det visar sig häraf, att han lefde åtminstone till 1773 och att han då var bosatt i Bremen. Som någon skilsmessa mellan honom och hans hustru ej torde egt rum, vill det synas, som han under sitt antagna namn gjort sig skyldig till tvegifte.

¹ I den bekanta BELLMAN'S-visan: *Movitz skulle bli student omtalas »Kyroni öl».*

² Vakten, som ej hållit nog sträng uppsigt på honom, dömdes till hårda straff, nämligen Rustmästaren NISBETH till tjänstens förlust samt tre veckors fängelse vid vatten och bröd, en af soldaterna till lifvets förlust och de tvenne andra till 10 par spö; drängen, med hvilken han bytt kläder, till 100 dlr smt böter eller i brist af tillgång 34 par spö. Huruvida de ådömda straffen i all sin stränghet gingo i fullbordan, är obekant.

Wälborne Herr Archiater.

Jag understod mig d. 18 Januari förledne¹ at skrifwa Min Herr Broder till och i samma bref innesluta ett annat til min wän å M. H:s ort; iag förmodar des richtige ankombst i min H. Brod:s hand: tillstäd, min gunstige Herr Broder och förtrognaste wän på den swenska jorden, at jag må nytja denne friheten såsom det högsta af hwad jag åstundar; finner Min H. Br, at det är oss bägge skadeligt, lät mig wettat genom Lagerwall,² i fall M. Hr. Broders egen hand är trött at röras af ett oföränderligt medlidande hierta för des gamle wän: war trofast, Min gunstige Hr Broder, emot mig och förmå sine och mine gamble wänner till att minska mina tryckande olägenheter; de kunna med liten möda skaffa mig leigd,³ mitt samwete förebrår mig intet ondt emot min Kung, fädernesland eller wänner; min ogudachtige måg Prof. Celsius,⁴ som war sänd till mitt huses olycka, och hwars wälfärd jag befordrat med min undergång, han och ingen annan är hufwudorsaken till min olycka; iag önskar at den milde guden må förlåta honom och skilja des hustru och barn ifrån des barbariske brått, som han emot mig och de mina⁵ föröfwat; hwad ära har han nu deraf; alt hwad iag beder Min Hr. Br. om, är at wara min wän oförändrad, och at minska mina owänners förföljelser efter anständig mögelighet.

nytt at berätta ifrån gazetterne af den öpne werden, är detta:

ifrån England skrifwes så wäl som uti Holland, at krig i detta åhr är oundwikeligt för swerige och ryssland, at Baron Roosen⁶ har i finland oprättadt många Magaziner, samt till Martij Månad en armée af 40,000 Man af finske inewånare; sådant låter wäll: at Ryssland låtit tåga 50,000 man neder til Petersburg och Cronstadt, at 30,000 Man äro at opsätjas af recruter därstädes, at Cosakerne erbudit 20,000 Man til Fru Keisarinna Elisabeths tjenst: at Compte Lestock med des fru gådt til Sibirien: att General Munnick är frij från Sibirien,⁷ skall brukas å nyo til General i Rysk tjenst: at Curland skall bli Theatrum belli: att Ryska Trupparne skola med högsta force tåga ifrån böhmen til Ryssland tillbakas: at Gref Löwendal⁸ ifrån Paris skall gå til Swerigie och commendera swenska arméen: at Compte de Saxe⁹ skall gå till norden i ett högt ärende, tör hända af lika beskaffenhet: at Hans Majestät af Sw erigie

håller sig inne för den starcka kiölden skull: att ambassadeuren Compte Lamarrie¹⁰ afsändt flere expresser til Berlin och dannemark: at Swerigie will ingå en aldra närmaste förtroligaste alliance med frankrike och Preussen: at Hans Majestät af Preussen låter optaga alt folk och hästar til des krigstienst. i Holland och Frankrike är dyrt at lefwa; at Engeland har alt öfverflöd för sig sielf och at afhända öfwerflödiga lifsmedel til bemälte riken, det har jag sielf sedt. — England har haft en öppen winter så wäl som Holland, men Holland har haft någon frost 4 à 5 dagar allenast: iag gratulerar swenske wettenskaps academien, som fådt fru Ricksrådinnan Ekeblad¹¹ til ledamot; detta exempel will draga efter flere slike wärdige ledamöter: nu har jag i hast berättadt det nya, som franske, Engelske och Hållendske gazetter åstadkomma, nu slutar iag med det gamla nya, som är, at ingenting på jorden skall fägnas mig mehr än Min Herr Broders wänskap och at til döden i hwad hälst tilstånd mitt öde wil transportera mig, ändå lefwa med oförändrad trohet och wördnad

Wälborne Herr Archiater

Min Trognaste Herr Broders

Trognaste tienare

3:de febr.

Nicolos van Bickern.

1749 Stil.vet.

P: S: Gif innelagde i des ägares eller des fru Principalinnas egna händer; war wänfast och tröttas ej at giöra godt.

Utanskrift:

à *Monsieur*

Monsieur Docteur Charles

Linnæus L'Archiater Royal

et Professeur tres renommé

à *Stockholm*

et *Upsala.*

Linn. Soc. Vol. I: 571—2.

¹ Detta bref torde ej finnas i behåll.

² MAGNUS LAGERVALL synes hafva haft någon anställning hos KYRONIUS, då dennes hustru kallades hans »principalinna».

³ Någon ansökan om »lejd» ingaf LINNÉ säkerligen icke. Äfven till hustrun skref KYRONIUS de mest krypande och bevekande bref (börjande med »min aldra kiäraste MAJA LISA, Gud wälsigne dig» och slutade med »din i grafwen trognaste vän» eller liknande talesätt), och härigenom lät hon sig förmås att till Kgl. Maj:t ingå med »underdånig bön, det täcktes Eder Kgl. Maj:t wisa mig fattiga förlåtna, såsom ock mina omyndiga barn, den höga Kongl. nåd och

för bemöte min man utfärda dess allernådigste leidebref, på det at han måtte förklaras för en värdig el. owärdig medlem Republiques». Säsom bevekande skäl anförde hon, att han »altsedan sistl. Riksdag wistats utom landet och ej på något oanständigt sätt sig där upfördt», hvartill kom »det slätta, som genom min mans frånvaro botar mig och mina fattiga barn [med] en total undergång, i det jag till hans lifs uppehälle måste skicka honom den ena penningesumman efter den andra, som jag kunde undslippa, om han wore närwarande». En sådan ansökan afslogs 1748; huruvida en annan, som inlemnades den 24 December 1752, hade bättre framgång, är obekant.

⁴ OLOF CELSIUS D. Y., född 1716, professor i Upsala, slutligen biskop i Lund, död 1794; gift 1744 med CATHARINA CHARLOTTA (CAJSA-LOTTA) KYRONIA, född 1728, död 1765. — Det intima förhållande, hvari LINNÉ stod till den Cel-siska familjen, torde förklara hans närmare bekantskap med KYRONIUS. Af denne köpte han ock 1746 för 6000 dlr kpmt några utanför Svarbäckstullen belägna åkrar, hvilka sedan af honom eller rättare hans praktiska hustru brukades.

⁵ KYRONIUS blef 1727 gift med MARIA ELISABETH HOLMBERG, skeppare-dotter från Stockholm (född 1710, död 1785), och hade med henne 11 barn, 4 söner och 7 döttrar, af hvilka tvenne afledo i späd ålder. Af de senare blefvo 5 gifta (en med fil. magistern och docenten, sedermera källarmästaren M. KEWENTER) och firgo därigenom andra tillnamn än det vanörade KYRONIUS. Modern återtog sitt flicknamn HOLMBERG, och detsamma upptogs ej blott af den ogifta dottern, utan ock af tvenne bland sönerne, under det att den tredje kallade sig KRÅK efter en af förfäderna. Ingen af sönerne ville kvarstanna i Sverige: den äldste, JOHAN, blef preussiskt kommersråd; den andre, KARL, blef svensk konsul i Genua, och den yngste, NILS, gick i holländsk tjänst, vistades länge i Ostindien, blef sedan regerings- och justitieråd samt adlades på Prinsens af Oranien förord 1789 af GUSTAF III under namn af HOLMBERG DE BECKFELT.¹

⁶ GUSTAF FREDRIK VON ROSEK, född 1688, betärfhafvande general öfver arméen i Skåne 1743, generalguvernör i Finland 1747, död 1769.

⁷ Grefve LESTOCQ, kejsarinnan ELISABETHS allsmäktiga gunstling, föll i onåd 1748 och förvisades 1750 till Sibirien, hvarifrån han fick återkomma 1762. — General BURCHARD CHRISTOPHER MÜNNICH, som förut fallit i onåd, dömdes till döden 1741 och skickades följande år till Sibirien, där han fick kvarstanna till 1762.

⁸ Grefve LÖWENDAL, dansk, general i rysk tjänst, slutligen fransk marskalk.

⁹ Grefve MORITZ af Sachsen, son af konung AUGUST II af Polen och AURORA KÖNIGSMARK, född 1696, fransk marskalk, död 1750.

¹⁰ MARKIS DE LANMAY, fransk ambassadör i Stockholm 1741 till sin död därstädes den 13 April 1749.

¹¹ EVA DE LA GARDIE, född 1724, gift 1741 med Karlsipresidenten Grefve CLAES EKEBLAD, död 1786, den enda kvinna, som under Vetenskaps-akademiens hela tillvaro blifvit vald till dess ledamot. Huru, härvid tillgick, omtalas sålunda i protokollet för den 29 Okt. 1748: »Fru Grefvinnan EKEBLAD, Riksrådinnan, har nu under des vistande oppå des gård Stäket här vid Stockholm gjort åtskilliga nye försök at nytja Potatos i synnerhet til stärkelse och puder, hvar-

uppå prof insändes jämte beskrifning på sättet, äfven ock at blanda det med hafren såsom den slodaste säd til bröd. At bränna brövin af Potatos är äfven försök gjort och til kongl. Vetenskaps Akademien afsändt. Detta remitterades till H. H. Alströms och Faggers utlåtande». — Sedan vid sammankomsten den 14 November nämnda herrar återlemnadt berättelsen om Fru Grefvinnan Ekeblads försök angående potatos, med mycket loford, föreställte H. E. Baron Palmstierna om icke Akademien kunde kalla til Ledamöter vittre fruentimmer, hvilket ej skall vara obruk eligit i utländska societeter, såsom Marquise de Castelet uti Bolongiske-Academien; föreslog fördenskull fru Grefvinnan Ekeblad, som i anledning af den synnerliga hog hon hafver för försöks anställande ej skulle underlata at ytterligare gifva hvarjehanda nyttiga rön vid handen, om Akademien på något sadant sätt viste sin erkänsla och högaktning, hvilket också skulle upmantra hela k önet, at närmare vara upmärksamme uti hvarjehanda hushåldsväsendet rörande». — Sedan detta ärende 14 dagar legat på bordet, företogs det till afgörande. »Vid vanliga voteringar för Ledamöters antagande hade väl Akademien beslutit, det de ej skulle vid andra tillfällen hållas än Präsidii-ombyten, då Akademien vore talrik, men som Akademien fant detta målet mera likna utländska Ledamöters antagande, som ej ske igenom voteringar utan et allmänt samtycke, så blef denne H. E. Baron Palmstiernas föreställning företagen och af alla de närvarande Ledamöterna bifallen, isynnerhet som Akademien holt före at et så ädelt företagande, som fru Grefvinnan Ekeblads at idka de angelägna hushåldsvetenskaperna bör på något synnerligt och för Akademien hugneligt sätt hedras til andras efterdöræ, dock kommande detta at förut i underdånighet underställas Hans Kongl. Höghets godtfinnande». — Säkterligen godkändes valet, ty den 17 s. m. uplästes Fru Riksrådinnans Grefvinnan Ekeblads bref til Akademien, hvaruti hon förklarar sin högaktning emot kallelsen til Ledamot».

556.

Wälborne Herr Archiater

Min aldrakieraste och wärdaste Herr Broder.

Jag har nyligen (: torde hända :) oroat Min Herr Broder med 2:ne mina bref ; jag will ej annat förmoda, än at de kommit richtigt i handom: misstyck ej, at iag opsöker en wän, den iag til mitt sidste med ouphörlig och oförändrad wördnadsfull kierlek älskar: ingen motgång kan betaga mig det nöjet at älska en oprichtig och wärdig wän; iag twiflar ej, at ju mina många fiender på den swenske jorden, och i synnerhet på den ort, där min Hr. Broder med ähra lefwer, sökia med flit och omsärg at swärta mig och äfwen at förkälma hos min Kiste Bror den godhet och wänfaste ynnest han för mig städse betygat; men — iag

hoppas, at Min Hr. Broders iämbne sinnelag bibehåller mig til mitt bästa; en werlds beständig obeständighet och de mensklige föränderligheter, som här flyta af så många skiljachtige ödets händelser, de lämna sällan en olycklig en enda vän öfrig, ehuru många vänner en gynnande lycka tilskyndat: iag wet ej, med reen sanning at säija, hwem iag i Upsala, utom min Herr Broder, kan äga till vän, i synnerhet sedan iag sedt mig så hårdt handteras och störtas af dem, som både natur och lag bordt förbinda til ära, heder och kierlek, emot mig, som så outtrötteligt befordrat deras wälgång till min olycka; Min Herr Broder kienner dem och kan wittna til mycken del, om det icke är sant, hwad iag säger: iag weet, at denne ingress af mitt bref roar min Bror als intet; det heter ju, man bör fägna och förnöja sin vän på alt sätt? Det är däremot min Bror ej okunnigt, at och en vän deltager uprichtigt i sin wäns widrigheter, ty däruti består den oförfalskade wänskapen.

Sedan nu mina närmaste, med afklädande af deras egen ähra och samwetes frijd, brackt mig i et olyckligt tilstånd, har iag et åhr och dag ej funnit något teckn af deras ändring, men twärtom oughörig förföljelse, jämväl utom Rikets gräntzor; nog ser iag, at längden af tijd will låta dem utdricka den kalck af försmädelse och elände, som de för mig med så berädt mod inskiänckt; men — interea patitur justus: Ingenting wore mig mehra kiert, än om Min Bror täcktes genom sina vänner befordra mig Leigd, at iag för hela werlden finge tillfälle at wijsa, hwad arghet och gemenhet kan uträtta; det war en olycklig och i alla ewighet fördömbd stund, då Herr Professor O: C: kom i mitt huus; iag önskar at den dag kunde utplånas uhr alla tjders calender: hwad heder har han nu af min olycka, jo, et sargat och bijtande samwete och en wakande opmärksamhet emot sig, af alt honett folck; förlåt, Min kieraste Bror, at storgæ [?] naturales ibland flöda öfwer; om någon man i werlden förtient et annat bemötande, så tilltror iag mig wara den samma: Min gunstige Herr Broder, sök mig ut en vän af förstånd, som åtager sig, at hos min Nådige swänske öfwerhet förskaffa mig leigde; iag är af den swarttaste afwund, på det hårdaste blamerad och wet ej än min angifware; iag är för ingen del öfwertygad, utan Professor Celsij utbrackte håniske sqwaller har haft et sådant intryck, at iag blifwit olycklig: hielp mig min Bror, iag beder af hiertat — torde hända at Herr Professor Fick¹ wille åtaga sig denna möda; tala med honom oförmärckt därom, och om han finnes willig, så wijsa honom detta brefw, men eljest ej. — I går, war iag i den magnifique trädgården,² därest iag med tårar af glädje, omfamnade och kyste copian af den wärde secundi Dioscoridis original, stående i sin Lapphabite; iag fick ej wäll se Bilden,

förrän iag igienkiende, hwem det war: iag tilltalade örtegårdsmannen, at han ej insätter et sådant stycke för owäder, — mig swarades, at han welat det göra, men ägaren af trädgården wil ej, at det skall flyttas uhr sitt rum: — om Min Bror kan employera en god örtegårdsinän, som i Horto Botanico i Leipzig lärt och är nu in Horto Clittfortiano, nb. warit där 2:ne åhr och är en snäll man, så kan iag sända honom öfwer, när det åstundas och befallas.

Jag söker med all flijt at til mitt fäderneslands gagn lära den Hållendske Bleekare kånsten, som ej litet skulle befordra det swänkska linnets hwijthet och godhet, iag hoppas snart wara mästare däraf; då jag skall öfwersända beskrifningen till kongl. swänkska wettenskaps academien; de äro nog jaloue därom att lära det til en främmande, men — labor improbus omnia vincit. lärdom och snillebragder aftaga åhrligen i Hålland, Fabriqverne dö ut, och man seer Engelskt Kraam öfwerflöda alla Kiöpmans boodar: det will synas, som lärdom och wett wille flytta med all mackt til nordén. Herrar Professores här i Leigden Gaubius,³ 2:ne Albini,⁴ van Rogie Botanicus⁵ och Winter,⁶ som är Lijfmedicus hos Printzen af Oranien, befinna sig alla wäll. Man seer i Leigden et ringa antal af studenter, ej 500; ingen swänsk finnes här, utom den, som olyckan drifwit at söka soulagement wid lärdoms säten. Förledne åhr har weed Sorg-Fleet wid Haage $\frac{1}{4}$ mijhl, gifwits ömnoghet af den behagelige ananas: den gamble örtegårdsmannen i Leigden är missnögd med Min Brors Botaniske systeme, som plågar des minne; han önskar at den swänkske Linnæus aldrig kommit til Hålland; iag gaf honom anständigt swaar. Hålland har en behagelig wäderleek, som redan läckat fram många blomster, träen knoppas och gräset är grönt samt nytjas af de, ifrån en swår och långlig boskaps siukdom öfwerblefne, få fåären: Här är dyrt at lefwa, men för en menageur är i alla land lika lätt at lefwa; de späda barnen lära en förständig, at miölck, fruckt och bröd är en sund föda. — om iag nu hade de medel iag förledne åhr förlorade i Danemark, och som iag där engagerade i handel, men måste på en gång förlora, då mina fienders (i Sverige) grymhet, förändrade hela min wäl anlagde plane af handel, som äfwen war syftad til mit fäderneslands nytta i synnerhet af Fiskhandelen, så skulle iag wid en Hållendsk academia oppehålla mig och begynna studera medicinam, som är et studium, som iag ifrån ungdommen älskat och warit fallen till; men nu weet iag ej, hwad iag skall begynna, då nervi rerum gerendarum fattas, icke desto mindre har iag i amsterdam lefwat wäll 4 dagar, förutan betaltning, för det iag curerade min wärdinna för Tandpijna, med essentia Lignorum; war så god, Min Bror, och sänd mig någre recepter för

diverse siukdommar at bruka, såsom för kall feber, hetsig feber, colique, Diaréé, obstruction, hufwudwärc, gonorée etc. etc. etc. Så kan iag wid tilfällen förtiena en bijt bröd; min, flere åhr warachtige siukdomb och flitige läsning af gode medicinske böcker, har fästadt något qwar i minnet: om iag hade någorlunda experiance af Practique, kunde iag hafwa många tilfällen för bröd, i synnerhet at gå till Ostindien och Batavien, äfwen flere orter: — iag älskar för mycket mitt K. fädernes land, så at iag helst skulle önska, at där få upoffra min öfrige lefnad; den als-mäcktige styre mitt öde, til des ähra och mitt bästa, samt mina få wänners bästa nöje; iag beklagar mäst mina späda barn, som skola sakna den wårdnad, som de äldre otacksamt nytjat: at berätta något nytt, håller iag nästan fåfengt, emedan de swänkska gazetterne wäl advicera de oroligheter, som norden nu går hafwande med; icke desto mindre at opfylla Papperet, will iag berätta det, som de frandske, engelske och hållendske Gazetter dageligen berätta: nembl:n at i Finland arbetas på fästningswärcens förökande, at Hr. Baron och Excellensen Roosen samlat 45,000 man reguliert manskap, at Swerigie ärnar proclamera Krigs-declarationen emot Ryssland instundande aprilis månad, at hans Kongl. höghet i egen hög Person bewistadt Commissionen öfwer Ricks revenüen, at på utrustningen af Flåttan i Carlscrona arbetas med högsta force, at med Preussen skall ingåes en förtroligare alliance, at hans Majjestät efter sidste åderlåtningen finner sig wäll och disponerat många tienster, at Prins Gustav bekommit et artillerie af franske ambassadeuren Lammarie: att envoyen Baron von Höpken gådt ifrån Pettersburg till Muscou på swenske håfwets befallning, at en armée af 45 tusende man står redan kring Wiburg och finska gräntsen, at en dito är oprättad i ingermanland och en dito i lijfland, af 35,000 hwardera, at Keiserske wieneriske Håfwet skall lämna Ryssland så många Hielpe Tråppar, som omständigheterna och nöden kan fordra, at Ryske Tråpparne under sin hastige marsche ifrån Tyskland mycket bortsmälta, at England will sända en starck Flotta under Tittul af observations corps till östersiöen, at Dannemarck will på alt sätt hindra Krigsoroligheterna i Norden, at Dannemarcks negotiation af en 14 åhrig frids Tractat of- et Defensiv med Ryssland skall wara redan slutet til Dannemarcks fördhel, at Frankrike med all mackt söker at befordra Freden i Norden, at Swänkske Regimenterna äro i så godt och komplett stånd, at de på tijd af 14 dar, kunna marscera efter undfående ordres, at General Löwendal är under resan til Swerigie at commendera en chefe swänkska armeen. Ifrån Engeland, at där bygges många nya skantsar, jämwäl i Skottland, at Printzen af Cumberland skall blifwa vice roi uti Hannover. Commissionen öfwer Baron Cronström,⁷ som war commendant i Bergen opzoom, continuerar

dagel, i Haag, men Cronström är döf och mäst blind; det menas, at hans affair, som til det värsta synes luuta, skall för des fordna trogna tienster och nuvarande alderdomb mycket lindras. iag mins ej i hast mehra. att berätta Min kieraste Bror, det Rotterdam, Schidam, Delpht, Haag, Leiden, Harlem och Amsterdam, som äro de städer, hwars härligheter iag med mine ögon besedt, ännu oppehållas uti sin fågring, Prackt och magnifique Byggnader, är endast att erindra Min Bror, hwad han i förrig tijd sielf sedt.

om Min Kieraste Bror will glädja mig med et kiert bref, så lämna det til Lagerwald; iag skall anse det som en marque af min Brors wänfastheet, som ej ringa skall föröka den oförliknelige wördnad iag för min Bror til döden tänker bewara.

Min Kieraste Bror, arbeta med all Trohet på min förfaldna lyckas oprättande, war en Trogen vän, tala med mine närmaste, för dem til sinnes min ömhet för dem under all min tijd. iag har med silckes masken spunnit deras föda och wällfärd med min undergång, tala enskildt med min hustru, tag försäkran af henne, at hon genom Lagerwall sänder mig understöd, ty i sanning förgås iag eljest i mitt elände. Om Min Bror med trohet kan berätta mig, at iag kan få leigd, som än aldrig nekats en olycklig undersåte, så will iag med det snaraste draga mig närmare Swerigie och til Hamburg: in summa min Bror, war mig en vän i nödenes tijd. Tala med Magister Eric Halenius ⁸ till mitt bästa, han kan i mitt huus och ibland mina anhörige nog uträtta: lät min correspondance wara i tysthet, gif innelagde bref til min K. hustru i egna händer och under 4 ögon. NB: Kasta mina bref på Elden, förgiät ej mina böner och återwänd ej at wara trofast emot den, som til döden oförändrat lefwer, under al motgång

Wälborne Herr archiater

Min gunstige Herr Broders

Trognaste

20 Febr. 1749

Nils B.

Stil. vet.

P: S: Innelagde målningar sändes för des gode teckning af en stor mästare til Min Brors tienst.

Linn. Soc. Vol. I: 573—6.

¹ JOHAN ERIK FICK, professor i juridik vid Upsala universitet, död 1760.

² Trädgården i Hartecamp, tillhörig LINNÉs välgörare, juris doktorn GEORG CLIFFORT.

⁸ HIERONYMUS DAVIDES GAUBIUS, född 1715, medicine professor i Leyden, död 1780.

⁴ BERNHARD SIEGFRIED ALBINUS, född 1697, mycket framstående anatom, död 1770. — Hans broder FRIEDRICH BERNHARD ALBINUS, född 1715, äfvenledes professor i anatomi och kirurgi, död 1778.

⁵ ADRIAN VAN ROYEN, född 1703, botanices professor, död 1779.

⁶ FRIEDERICH WINTER, född 1712, tillika medicine professor i Leyden, död 1760.

⁷ ISAAC CRONSTRÖM, född 1661, svensk adelsman, baroniserad 1720, general och guvernör i Generalstaternas tjänst, död 1751.

⁸ ERIK HALENIUS, född 1705, domkyrko-komminister i Upsala 1740—59, sedan kyrkoherde och kontraktsprost i Tierp, död 1772.

557.

Hochwohlgeborner Herr

Hochzuehrender Herr Archiater.

Da in hiesiger Reichsfrey Stadt Bremen, eine schöne samlung von naturalien, so ein verstorbener Apothequer nach gelassen, zu verkauffen ist, die Erben aber am liebsten suchen, diese samlung gantz zu vorkauffen, wozu aber alhier wenige liebhaber sich finden worden; Jch hoffe EwHochwohlgeb. werden gutigst entschuldigen, dass ich die freyheit nehme, den catalogum hiebey zu übersenden. Da ich, so wohl als gantz Europa genugsam weiss, dass EwHochwohlgeb. der gröste Kenner solcher sachen sind. Solte des wegen, entweder die gantze samlung oder ein theil davon EwHochwohlgeb. angenehm und dienlich seyn, so wünschte ich sehr, so bald als möglich davon mit antwort beEhret zu werden. Die Erben sind arm und lassen wohl mit sich handeln. Sie wollen aber keine gewissen preiss aus setzen, sondern erwarten, dass ein Liebhaber ein both thut, und diese caprice kann mann ihnen nicht aus dem Kopffe kriegen.

Falls EwHochwohlgeb. mir, mit seiner vertreuen beEhren wollen, werde ich mein bestes thun, den billigsten preiss zu verschaffen, und die bedingungen genau zu beobachten suchen, welche mir hierüber vorgeschrieben worden.

Ich habe die Ehre mit vorzuglichster hochachtung zu beharren

EwHochwohlgeb.

Ergebenster Diener

Nicol. v. Bickern.

Bremen d. 11 Mars 1773.

BJELKE, NILS ADAM.

Född 1724, greve, kammarherre 1742, hofmarskalk 1747, öfverstemarskalk och landshöfding i Nyköpings län 1761, riksråd 1769, ledamot af Vetenskaps-akademien 1774, president i Bergskollegium 1782, död 1792.

558.

Högwälborne Herr Landshöfdinge, Grefwe,
Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:sts
Nordstjerne Orden.

Af Högwälborne Herr Grefwens och Landshöfdingens bref af d. 27 Martii ser jag den eld, som brunnit uti Högwälborne Herr Grefwens höga förfäder, att gagna det allmänna, håller sig ännu klar uti seris Nepotibus. Ingen ting kan denna tiden wara wärdigare object än skogars och träds plantering uti ett så kalt land. Gifwe Gud! att alla Landshöfdingar hade samma åhoga, eljest frysa våra efterkommande ihjäl.

Sjelfwa Instruction är wäl så wist och moget upsatt, at han intet kan förbättras, gifwe Gud han kunde wärkställas. Jag är altför swag att därwid tillstyrka minsta ändring. Jag önskar alenast at när den kommer till wärkställigheten någon Planteur finnes, som den kunde wärkställa. Att kjänna de 100 wiltdwäxande ätliga växter, är wäl intet stor konst, men at lära Bönder dem, det är konstigare. Att plantera Potatoes är i god jord lätt, men att få Bönder, ja sjelfwa Swinkreaturen, at äta dem torde blifwa swårare Mån det icke lönte mera mödan at plantera Jord-abricocer¹?

Swårare torde blifwa at plantera Häckar här i Swerge, än man i förstone skulle sig föreställa. Men största swårigheten, som jag funnit, har warit omkostnaden med ny Gärdes-gård, at instänga det som blifvit planteradt från Boskap och Pojkar, ty annars förärfwas det förn det wäl kommit ur jorden. Ledsamt är, att man kan alenast plantera först på Wåren, då Landtmannen har så mycket at beställa med sin åker, och at omsätta träd på sena Hösten.

Det lærer blifwa omöjligt för en Planteur at plantera en hel Sokn. Den bonden, som ej får något planteradt, tror sig fådt nya pålagor fruktlöst. Skogen växer ej så snart; de unge uppwuxna skogsträd efter några åhr afhuggas till ärtris, eller om Lofträd ej nog fredas, så föragtar Bonden alt sammans, då han ser dem förgås.

Mon det ej wore bättre at först i församlingen obligera någon StåndsPerson, hålst Präst wid kyrkan, att hos sig begynna med Planteringen; Bönderne som ginge förbi fingo se det; deras barn, som hos StåndsPersonerne tjente, måtte exsequera sin husbondes befallningar om planterande och såleds wänjas därmed: jag tror säkerligen, att Bönderne efter några åhr, då de sedt effecten, toge an Planteringen sjelfmant. Gossarne, som lära sig läsa hos Kläckaren, kunde om Wåren lära på en timma konsten at ympa och oculera uti Runnar &c., och då de kunde konsten, altid wärkstälte de den, då de blefwo Bönder. Will Herr Grefven och Landshöfdingen få Bönderne helt eldade, at med drift och åhåga lägga handen wid denna träs plantering, så bör man skaffa sig käppar af frisk Poppel och Apel, at sätta dem tidigt om Wåren, då Bönderne få se dessa träd innan 4 å 5 åhr skjuta opp till massive stammar. Eller at sätta quistar af röda Widet,² som så lätt växer, och straxt gifwer Landtmannen till wedjor, band, och alt som behöfs till bindning wid båsar, Ladtak &c. det aldra nyttigaste.

Barrträd sås allra lättast, äfwen som Björk, men utan at wara instängde några åhr nedtrampas och ännu små fördärfwas af Boskapen.

Cronträd af Alm, Ask, Lind, Lönn, måste sås i någon instängd hage, och flyttas efter Åldern, om de skola blifwa artige at plantera wid gårdar och i Alléer.

Äppler, som planteras, borde endast tagas af SurApel och ympas, så de så lätt tola wintrarne hos oss, som de andra ofta förgås, och skadas ej af Mullwadar.

framhårdar med all wördnad

Högwälborne H:r Grefwens, Landshöfdingens
och Commendeurens

ödmiukaste tienare

Upsala 1767

Carl v. Linné.

d. 10 April.

Kuvert med utanskrift:

*Kongl. Maj:sts Troman
Landshöfdingen öfwer Södermanland
Riddaren och Commendeuren af K. M:s
Nordstjerne orden
den Högwälborne Herre
H:r Grefwe Bielke*

frijbr.

Nykiöping.

Sigill VIII; rödt lack.

Originalet i Kgl. Riksarkivet, Bjelkeska samlingen.

¹ *Lathyrus tuberosus* L.

² *Salix purpurea* L.

Från N. A. BJELKE eger Linnean Society tvenne helt korta bref till LINNÉ. I det ena (vol. II: 1—2), dateradt Stockholm den 1 Maj 1772, uttalar han »oändeliga tacksäjelser för tillsända fröen och quistar», hvilka han sjelf skulle medföra till sin egendom Sturefors, samt påminner om kvistar af »taccamaha [*Populus nigra*], som Herr Archiatern wid sin warelse här å orten war så gustig och lofwade». — I det andra brefvet (vol. II: 3—4), skrifvet i Stockholm den 21 Februari 1774, öfversändes förteckning på de vid Sturefors och Tureholm odlade växterna jämte uppgift på där saknade, hvilka företrädesvis önskades.

BJELKE, STEN CARL.

Född 1709, baron, e. o. kanslist i Riksarkivet 1729, amanuens vid Kgl. biblioteket 1731, kammarherre och assessor i Åbo hofrätt 1737, vice president i sagda hofrätt 1746, död 1753. — En af Vetenskaps-akademiens stiftare och en under dess början synnerligen verksam och mycket anlitad ledamot. I dess Handlingar finnas några hans afhandlingar af företrädesvis ekonomiskt innehåll.

559.

Petropoli d. 17 Febr. 1744.

Celeberrime Domine Professor

Amice optime honoratissime.

Si unquam literas meas tibi gratas futuras sperare liceret, id certe hac vice sperare audeo. Quæ enim literas meas comitantur, gratissima certe tibi esse novi, literæ scilicet amici, qui te plurimi facit, et non nisi

per tua verba jurat, et semina rariorum plantarum, quibus Septentrionales Asiæ partes ornatae sunt.¹

Gmelino² meo nil magis in votis est, quam (quod et ipse petiit) velis permittere, quod quæ ipsi dubia possint in historia naturali occurrere tecum communicare possit. Non multorum annorum est Botanicus. Botanophilus enim iter Sibericum suum decennale aggressus est. Bibliothecam numerosam tam Botanicam, quam in reliquis historiæ naturalis partibus secum sumsit. Mole librorum et objectorum multitudine obruto Gmelino sors tamen amica auxilium tulit. In tertio enim anno incendium libros, collectanea et diaria fere omnia consumsit. Libros novos ab Academia petiit. Obtinuit non multos, sed tuos, et cum illis alium animum, aliam cogitandi rationem, aliam observationum instituendarum normam. Trium annorum peregrinatio habitum jam antea dederat animo attento nova investigandi, accessit postea novum lumen ad inventa examinanda et redigenda, ita magnopere necessarium. Damnum incendii beneficio fuit. Per eadem enim loca, quæ antea perlustraverat, iterum redux, absoluto reliquo itinere, omnia quæ antea viderat subiecit novo examini, quod alias denuo suscipere nimis operosum fortassis putasset. Quod Gmelinum totum nunc occupat, est Flora Siberica, postea publico dabit, quæ in reliquis regnis vidit et invenit. Tuo in omnibus opus habet auxilio. Tua consilia petiit, et tuo nomine etjam promittere ausus sum, ut in re publicum Scientiarum bonum et tuos amores spectante. Miror quomodo plantarum cognitu difficiliorum recta nomina ita solus et omnino authodidactos eruere potuit, etjam in graminibus. Rari sunt errores quos commisit. Sed commissos facile excuso. Triticum radice repente foliis viridibus Fl. Lap.³ Poam vocavit, et Poæ spiculis aristato-acuminatis Flor. Lap.⁴ nomen Festucae dedit. Semina hac vice mittit non multa, reliqua enim autumno præterlapso terræ commisit, plura tamen alia vice mittenda promittit. Semina, quorum nomina Schedulis inscripta sunt, a Gmelino data sunt. Ea vero semina, quorum nomina catalogo a Schedulis separato inscripsi, bona sunt furtiva, vel quasi furtiva. Accepi enim ab amico, qui vix quidem Botanophilus, minus Botanicus est, ea semina, quorum plantæ non adhuc descriptæ sunt, una cum reliquis jam antea descriptis. Sed dedit multo cum periculo. Non enim licet extra Academiam communicare rariora, et adhuc minus non descripta, atque ita per hoc donum se suamque sortem discretionis meæ commisit, non nescius calamitatum, quæ lævissimas etjam culpas comitantur heic locorum, si cognitæ fuerint. Multo plura promisit, si experientiâ edoctus viderit, se id officii sine periculo nobis præstare posse. Multa etjam spero, præcipue ad reditum Stelleri,⁵ qui etiam in America fuit. Qua propter

pietati et candori tuo fidens, summopere rogo, quod nulli velis detegere, te plantas non descriptas Sibericas habere. Si enim id acciderit, omnia simul detecta erunt. Suspicio enim non nisi in nostrum amicum cadere potest, et non nisi suspicione solâ hic locorum sæpissime opus est. Nomina invenies tyroni digna. Præ caeteris autem silentium altissimum peto de Anandria,⁶ quam nullus Botanicorum hujus loci mihi communicare voluit, quamque ut rarissimam omnium tenent. Ad Syngenesiam pertinere videtur, et semina talia fert sine ullo visibili prævio flore.

Heintzelmannus,⁷ qui est Consiliarius Heraldices hujus imperii, totum sacculum mihi promisit seminum, quæ ex Tartariis ante 6 annos secum habuit. Cum tam antiqua sint, omnia simul serere fortassis optimum esset, in dubia expectatione quænam grana provenire et germinare contingat.

Totus Gerberi ex horto Moscouensi seminum thesaurus apud ipsius viduam, ut clam ab amico didici, adhuc invenitur, qui etjam 3 annorum antiquitatem habet. Mihi etjam dictum est, me totius thesauri compotem fieri posse prætio 10 ducatorum. Sed an operæ prætium sit, adeo antiqua semina emendi, de eo rogo me certiore reddere velis. Rarissimæ tamen plantæ ex omnibus Asiæ partibus intersunt. Ast vidua non audet nisi clam conservare hanc seminum collectionem.

In Tartariæ desertis Heintzelmann invenit hordeum polystichum et avenam sativam,⁸ quorum sicca exemplaria mihi dedit. Ipse nullius fecerat hoc inventum, sed in vivo ipsius herbario plantas reperiens magnopere gavisus sum. Plantæ, quarum semina mitto, hujus climatis hyemes sustinent, æque ac reliquæ omnes Tartariæ et Siberiæ.⁹

Vale et fave mihi, qui semper ero

Tuus

ad officia paratissimus

Sten C. Bielke.

Linn. Soc. Vol II: 5—6.

¹ År 1744 företog BJELKE till följd af familjeförhållanden en längre resa till Ryssland, under hvilken han knöt intima förbindelser med de i Petersburg varande naturforskarna. Härigenom blef han i tillfälle att åt LINNÉ förskaffa »oändelig mycket in Botanicis»; jfr. bref. 197.

² JOHAN GEORG GMELIN, se bref. 197 not. 7.

³ *Triticum repens* L.

⁴ *Festuca ovina* L.

⁵ GEORG WILHELM STELLER, se bref. 197 not. 9.

⁶ Ryska botanister ansågo sig i Siberien hafva upptäckt en växt, som alltid saknade ståndare, hvarför den ock af SIEGESBECK kallades *Anandria*.

Naturligtvis var LINNÉ mycket ifrig att få undersöka densamma, hvilket ock genom BJELKES försorg lyckades honom. Härvid kunde han konstatera, att hos densamma funnos såväl hon- som tvåkönade blommor. I disputationen *Anandria* lemnade han 1745 en utförligare redogörelse härför och hänförde arten till släktet *Tussilago*.

⁷ JOHANN GOTTFRIED HEINZELMANN och TRAUGOTT GERBER, se bref. 197 not. 6.

⁸ I disputationen, *demonstrans Necessitatem promovendæ Historiæ naturalis in Rossia* (1766) omtalas, att *Triticum æstivum* och *Hordeum distichum* anträffats af HEINZELMANN vildt växande »in campis Baschkirorum». Däremot omtalar LINNÉ dylikt ingenstades om *Avena sativa*.

⁹ Med detta bref följde en förteckning å öfversända *Semina Plantarum Tartaricarum et Sibericarum* (Linn. Soc. Vol. II: 7).

560.

Högwälborne Herr Baron.

Tack för tre ting. Tack för brefwet, fröen och en god *Gmelin*. H:r Baron har alltför artigt beskrifwit mig hans biografi, just på rätta sättet.

Triticum radice repente foliis viridibus, quod sit Poa vix capio; at Poa spiculis aristato-acuminatis fl. lap. Festucam esse dudum mihi constitit, nec in eo fefellit optimus noster Gmelinus.

Jag kan icke nog undra på *Anandria*, att hon skall wara utan stamina; aldrig hänger det så ihop. Jag skall tiga som en mur, det må H:r Baronen wara säker.

Laga H:r Baron att H:r B. kan få några exemplar torkade örter af Herrarne, som warit i Sibirien, så kan man en gång få se på dem.

Att gifwa 10 dukater för 3 års gamla frön, tillstår jag att jag aldrig gjorde, ty jag är säker, att ej $\frac{1}{3}$ del uppväxer af dem.

Mira narras de Hordeo et Avena; hoc didicisse lætor.

War så god fråga efter, om ej någon Doctor *Ents*¹ hemkommit från Leyden, hwars föräldrar bo i Petersburg; han är *botanicus*.

Men huru mår *Siegesbeck*? Låt inte H:r *Kalm* gå för starkt i collegier hos honom att insupa kätterska principier sedan inficiera hela Sweriges swärmeandar.

Om H:r Baronen får tid, hade jag lust weta, hwad af *succulentis* finnes uti *Horto Petropolitano*. Om *Musa* fins der? Om många *species Euphorbiæ, Kleinix* etc. ses der?

H:r *Kalm*² helsas oändeligen. Nu är ny vacance i Åbo efter *Welin*.³ Torde blifwa lättare för H:r *Kalm* komma in.

Grefwe *Sparre*⁴ kom nu på stunden med brefwen; jag bestälde om alla strax och på det jag må slippa skjuta upp 8 dagar, måste jag skrifwa detta som hastigast.

Hofrättsrådet Ehrenstam⁵ dog dessa dagar.

H. Högwälborne H:r Baronens

ödmjuke tjenare

Carl Linnæus.

Upsala 1744 d. 4 April.

Utanskriften:

Perillustri & Generosissimo

DD. Sten Bielke

Lib. Bar. & summi Dicasterii Aboënsis Consiliario

Petersburg

& Mosco.

Sigill IV; rödt lack.

Enligt afskrift från originalet, tagen af lector C. J. LINDBERG. Hvar originalet nu befinner sig, är okänt.

¹ ABRAHAM ENS från Anklam i Pommern, medicine doktor och LINNÉs umgängesvän under hans vistande i Leyden.

² PEHR KALM, född 1716, slutligen professor i ekonomin vid Åbo universitet, död 1779. BJELKE, hvilken genom J. BROWALLIUS blifvit uppmärksamgjord på KALMS begåfning och intresse för naturalhistorisk forskning, upptog honom i sitt hus och bekostade hans resor i skilda delar af Sverige och Finland. Han fick ock medfölja BJELKE till Ryssland, hvarvid färdens gick öfver Åland, en del af Finland och Karelen, Estland och Ingermanland till Petersburg samt vidare till Moskva och Ukraine. Också omtalar KALM i sin *Amerikanska resa* (del. I s. 1) BJELKE sålunda: »En herre, som i sju samfälte år haft så stor omvårdnad och ömhet om mig, som någon fader kan hafva om sitt barn, i det han under hela den tiden icke allenast haft all omkostnad ospard af allt hvad någonsin kunnat fordras för mitt uppehälle och mina studiers fortsättande, utan ock tillika härtill kostat allena på alla mina resor så inom som utom Riket, samt i allt varit min egen informator».

³ JOHAN WELIN, logices & metaphysices professor i Åbo, död i Paris 1744.

⁴ FREDRIK SPARRE, född 1723, »ämnesven» hos Hofintendenten C. HÅRLEMAN och i Vetenskaps-akademien, 1740 konduktör vid Fortifikationen, 1743 inflyttad till Upsala, där han förestod restaurationen af det genom 1702 års brand förstörda slottet, död 1747.

⁵ LARS ENEROT, adlad. EHRENSTAM, född 1681, hofrättsråd i Svea Hofrätt 1731, död den 23/s 1744.

Celeberrime D:ne Professor
Amice Optime.

Nu skall Hr Professoren tro, att det står bara galit till för oss i Petersburg. I förra weckan fick jag af wår uprictige wän Heintzelmann bref, hvaruti en passage lyder som följjer: Profess. Siegesbeck ist gantz verdriesslich und beklaget sich sehr dass Hr Prof. Linnæus unter die Saamen ein paquet geschicket unter der rubrique ingratus cuculus, welche er selbst im Horto Cliff. Siegesbeckiam genant; und da Hr Lin: ihm solches offenbahr ²zusenden lassen, nimt er solches sehr übel auf und für ein solchen tort, dass er resolviret von aller Schwedischen Correspondence abzustehen und bittet dahero sich an andern als an D:r Gmelin zu adressiren. Schaden ist es, dass diese brouillerie so zu unrechter Zeit gekommen, da E:er Hochwohlgeb. sonsten von ihm hätten noch vielerley Dienste haben können, hauptsächlich jetzo da Profess. Steller bald zu vermuthen ist mit seiner prächtigen collection saamen und naturalien auss Kamschatka, America und die Japonische Insuln. Wo aber dieses a dessein geschehen, gebe ich dem alten nicht viel unrecht, den aller affront ist schmerzhaft zu verdauen, besonderlich da man durch freundliche officia sich eines anderes verdienet gemacht. Und weil solche offen under des H:rn Baron couvert gekommen, suspiciret er d. H:rn Baron selbsten, wovon Sie sich gegen ihm zu purgiren haben. —

Jag har redan swarat och jemwål skrifwit gubben Siegesbeck till, betygat min oskuld och än widare lagt dertill en nödosanning, att Hr Professoren ey warit hemma, när fröen blifwit afhämtade, utan att trädgårdsmästaren lärer skrifwit dit namnen. Det bästa är, att jag lade dem i andra strutar, så att namnen äro med min hand skrefne. Emedlertid är jag häröfwer rätt orolig, emedan detta gör oss i våra än widare förwäntade samlingar mycken skada, i det de synas willja göra här uti causam communem emot mig, som de utom mitt wällande anse för otacksam och som lönar wälwillja med skymf. Kjära Hr Professor, hjelp oss utur denna willerwallan, ty den gör oss mycken skada, hälst wid Stellers ankomst, utom det de dageligen ifrån China och utur Sibirien och Tatarierne pläga få nya frön, som alla till Siegesbeck lämnas.

För allting beder jag få weta sammanhanget af denna cuculus, med hwad mera Hr Professoren sjelf finner tjenligt att stilla detta oförmodade owädet.

Jag förblifwer oafslätel.

Hr Professorens

hörsamste tjenare

Åbo d. 5 Jan. 1745.

Sten C. Bielke.

Linn. Soc. Vol. II: 8—9.

¹ Att LINNÉ kände sig i hög grad sårad af SIEGESBECKS beteende (jfr. bref. 504 not. 4), är ganska naturligt; som han åt ett nyupptäckt växtsläkte kort förut gifvit namnet *Siegesbeckia*, ansåg han sig med fog kunna beteckna denne sin oväntade motståndare såsom »en otacksam gök». På en till BJELKE öfversänd frökapsel skref han därför ej *Siegesbeckia orientalis*, utan *Cuculus ingratus*; och att SIEGESBECK, då han sått de med detta egendomliga namn försedda fröna och funnit, att ur dem framkom den med hans eget namn försedda växtarten, kände sig sårad, är ganska ursäktligt.

562.

Celeberrime D:ne Professor.

Nuces aliquot Cedri Sibiricæ¹ mitto, quas hisce diebus Petropoli misit amicus. Adeo parvas antea non vidi. Ut recentes tamen mihi missi sunt. In Sibiria iisdem in locis spongiosis pinguibus infra montes ac abies nostra crescit. Larix summa cacumina et sterilia loca occupat, cujus semina itidem expecto. Stercorationem abhorret utraque arbor, teste hortulano horti medici Moscoviensis. Opto proveniant hae nuces et primus in Suecia eris, qui hanc omnium arborum utilissimam monstrare potis eris.

Optarem plura semina, quæ ad amicum meum attonitum Siegesbeckium ad reconciliandum favorem mittere possem.

Vale et fave.

Tuus totus

Aboæ d. 14 Jan. 1745.

S. C. Bielke.

Utanskrift:

*A Monsieur
Monsieur Charles Linnæus
Professeur très celebre en
Botanique*

a

Upsale.

Linn. Soc. Vol. II: 10—11.

¹ *Pinus Cembra* L.

563.

Högwälborne H:r Baron och Hofrättsråd.

H:r Baronen är jag så mycket förbunden att, om jag det här skulle uppräknat allenast, försloge ej papperslappen. H:r Baronen wet det allt och jag gömmer allt i friskt minne och skall aldrig förgäta det att wörda och dess Mästare prisa.

Hwad sista brefwet angår, måste jag med *Pilatus* tillstå, hwad skrifwit är det är skrifwet; att *Siegesbeck* wisar sig grym, må han göra, döden och olyckan skola alltid hafwa någon orsak; ingen har någonsin kunnat gifwa mig kärare skänk, än den H:r Baronen af Siberiska örterna; men, om någon sade: bed *Siegesbeck* om ursäkt, så skall jag gifwa dig en lika stor och rar samling, måste jag tillstå att det wore mig omöjligt, ty en publique malice utan orsak och sedan man sökt att fly och af en idiot och bengel, den man fordom tjent, den kan ej utplånas i dödligt hjerta. Ju mer han skrifwer, ju mer han rasar, ju bättre är det, så att, om H:r Baronen skrifwer honom till, är bäst bedja honom öppna på en gång alla sin onskas källor och rusa fram till ett exempel för efterwerlden; en *ingratissimus cuculus et nebulo*; lät honom ock weta, att jag aldrig förlåter honom hans skålmstycken, men ock, att jag ej bemöter ondsko med ondsko, men ler åt den idiote-narren, som will bjuda till att wara *botanicus*, det han aldrig blifwer.

Nunc ad suaviora.

H:r Baronen har skänkt mig *Siberica*; de Africanske växter har jag sett mer [af.] än någon annan, och dem indragit uti *Horto*

Cliffortiano. De meste Ostindiske äro i mine händer; alle på Zeylon växande, öfwer 2,000 slag, dem alla examinerar jag oupphörligen och för alla till sina *genera* med *justis differentiis*. Der kommer ett *genus* att heta *Bjelkea*,¹ ett sällsamt gräs, som skall tacka H:r Baronen för dess kärlek för botaniquen och göra honom bekant wid solens uppgång.

I Philadelphia är inrättad en *Societas Scientiarum* för *Historiæ Naturalis Americanæ* skull, som består af *fundatoribus Clayton*,² *Colden*,³ *Barthram*,⁴ alle mine *sectatores*, alle bra karlar, som årligen skola utgifwa sine acter på trycket i Philadelphia; Gud gifwe, en sådan societet öck inrättades i Ostindien.

H:r *Kalm* lærer öfwerlagt, hwad wi rådslagit; det står hos Eder att resolvera.⁵

Må wäl och lef wäl. Jag är

Högwälb. Herr Hofrätts Rådets

lydige dräng

Upsala d. 24 April 1745.

Carl Linnæus.

Originalet i K. Vet. Akad:s Bibliotek.

¹ BJELKE hade med speciellt intresse egnat sig åt undersökning af gräsen, hvilka den tiden ansågos såsom högeligen svåra att bestämma. Med anledning häraf hade LINNÉ för afsigt att efter honom uppkalla ett, som han trodde, nytt grässläkte, men vid närmare undersökning befanns det ej förtjäna att erkännas som eget genus, och någon *Bjelkea* blef ej heller sedan uppställd.

² JOHN CLAYTON, född 1685, läkare i Virginien, död 1773.

³ CADWALLADER COLDEN, född 1688, guvernör i New York, död 1776.

⁴ JOHN BARTRAM, född 1701, egendomsegare i Pennsylvanien, ledamot af Svenska Vetenskaps-akademien, död 1777.

⁵ Härmed afses säkerligen den resa till södra Västergötland, som KALM under sommaren 1745 fick företaga på BJELKES bekostnad.

Ädle och Högaktade Herr Professor.

För Hr Professorens kjärkomne af d. 24 April och för all mig tillförene och däruti bewist wänskap tackar jag oändeligen, så wäl som för all den ynnest Kalmen åtnjuter och hwilken han mig till fågnad ofta berömmar.

Hwad Hr Professoren med Kalmen behagat rådgjöra, deruti står det hos Eder med långt större rättighet än hos mig att resolvera. Hwad jag för honom kunnat göra, näml:n det yppersta deraf, har varit att utbedja mig för honom Herr Professorens gunst, förtroende och information. Herr Professoren har honom densamma förunt och derigenom är Kalmen Eder skyldig hwad han är och vidare blifwa kan. Således är Kalmen ehr egen, hwartill jag än vidare uppdrager och lägger den dehl af rätt, som jag i öfrigit kunde å honom äga. Decidera därför, beder jag, Herr Professor, om Promotion och gradens antagande¹ för honom, om de dertill hörande akademiske gjöremåhl, om tiden dertill, om materien till disputationerna med mera, hwarwid jag mig i öfrigit åberopar mitt bref i dag till Kalmen. Men hwilken resa skall han i sommar nyttigast sig företaga? eller skall han i sommar i hopp att kunna winna befordran låta resandet förblifwa? hwilket är nyttigare att till att ernå befordran absolvera akademiska exercitia eller genom vidare resor och arbeten göra sig till befordran wärdig. Den tiden kommer, som hans muscler hårdade ej orka med fatigue af resor och excursioner, då åldren allenast tillåter honom att digerera hwad han samlat.

Jag gratulerar till den considerabla samlingen ifrån Zeilon. En annan skulle af myckenheten blifwa obruerad, men wår Linnæus är gifwit att lätt utreda hwad som för händer kommer. Medlertid är jag jaloux på Södra Asien, som skall framgifwa ett så mycket större antahl, än det jag från norra dehlen deraf hunnit samla.

Jag tackar ock för den ihogkommelsen, med hwilken herr Professoren behagat mig hedra vid namngifwandet af ett Zeiloniskt gräs. En sådan vänlig upmärksamhet har jag mera kunnat förtjäna genom min wänskap och tillgifwenhet för Herr Professoren, än genom något jag utaf mina Botaniske observationer gjordt publici juris och hwarmed jag kanske för länge dröijer.

Hwad Siegesbeck widkommer, så will jag på intet sätt taga mig an hans försvar eller tala till hans fördehl det ringaste de justo, utan har alt mitt bemödande endast varit de utili. Oss i Sverige är angeläget att stå i förtroende med honom, till det minsta till des Professor Steller kommer tillbaka ifrån Kamtschatka och Amerika på den sidan. Han kommer nu oförtöfwandes tillbaka, lastad med samlingar och fröen. Siegesbeck är den enda, genom hwilken wi kunna blifwa delaktige af hwad som Steller medbringer. Det har varit förnämsta ordsaken, för hwilken jag varit angelägen, att man skulle menagera Gubben eller till det minsta simulera, till des man wunnit hwad man i anseende till

wetenskapernas nuwarande skick der å orten i werlden aldrig mera winna kan.

Jag är Hr Professorens

Hörsammaste tjenare

Åbo den 16 Maji 1745.

Sten C. Bielke.

Jag hoppas de af Siegesbeck sända frön lära nu wara framkomna; de hafwa länge hos mig dröijt i wäntan af postfrihet för dem med mera, hwarom jag Wet. Academien tillskrifvit, men äntel:n fådt ett swar, som denne postmästaren ej welat respectera.

Linn. Soc. Vol. II: 12.

¹ KALM tog aldrig någon akademisk examen och disputerade ej ens pro exercitio, hvilket dock ej hindrade, att han både blef ledamot af Vetenskapsakademien (1744) och docent i naturalhistoria och ekonomi vid Åbo universitet (1745), äfvensom två år därefter professor darsammastädes.

565.

Nobilissime atque Celeberrime D:ne Professor
Amice Optime.

Si vales bene est, ego valeo. Septimana proxime præterlapsa a D:no Kalm petii, tibi communicaret bona nova, quæ amicus noster Heintzelman mihi Petropoli dedit. Nunc vero literas ipsas ab eo datas mitto, quæ te eorum ulterius certiore reddent. Nu kommo general Uxkuls¹ wackra Fruentimmer in, som säija att det wore emot anständigheten att skrifwa Latin i deras närwaro.

Men förnemligast sänder jag Heintzelmans bref af den grund, att sedan Herr Professoren deraf sedt, att frön för wår räkning blifwit till Commissions Secreteraren Lagerflycht² i Petersburg utgifna, jag måtte winna ursäkt för det jag gjorde förledne Söndag. Baron Duwalt, som kom såsom express ifrån Ryssland, berättade mig, det han hade en paquet med Botaniska saker till Hr Professoren ifrån Lagerflycht. Jag, som trodde det tilläfwentyrs wara våra föromnemda frön, frågade närmare derefter, men sedan han hos mig warit till afton, och redan war bortgången, så föll det mig än vidare in, oaktat han sade sig tro att i

paquetet wore blott inlagde örter, såsom derutanuppå stod skrifwit, samt att han skulle till vidare befordrande afgifwa dem till baron Höpken, så föll mig in, att han torde hända förhört sig om namnet, eller Lagerflycht i hast kunnat sig förtala, då han kan skje welat nämna mig, samt att huru det ock måtte dermed föreweta, det ändock wore bättre, att jag, som är närmare till handz, wiste hwad frön som wore sända, på det jag straxt kunde om flera ifrån Petersburg bestyra, i fall några af mig uti det derifrån begjarta antahlet, skulle saknas. Derföre lät jag det efter mycket betänckjande ifrån Baron Duwalt hämta, samt i det afseendet öppnade lärftomslaget i ett hörn, då jag blef flat, då jag der fant hwarcken örter eller frön, utan allenast en bunt trykta papper, och då jag med harm öfwer mitt gjöremåhl förseglade det hörnet igen med mitt signete. Nu lærer såwål Hr Professoren, som baron Höpken undrat uppå, huru jag kommit att röra och försegla andras paqueter. Hwarföre jag ock måst berättat detta, af hwilket Herr Professoren lærer benägit finna min lika nyttiga, som fåfånga afsikt derwid.

Jag hade begjardt af Siegesbeck hela hans trögård, eller frön och plantor af alt, som han i trögården äger: en större och vidare sträckt begjåran än någon tillförene gjordt: men som jag likwål wunnit, och undrar altför mycket, att Lagerflycht ej nyttjat detta tillfället att sända mig dessa frön. Och jag, som sagt war, i twiflan om icke ofwannemde paquet torde wara detsamma, trodde det wara nödigt att nu förut se dem igenom, på det jag, som mäst wet hwad der finnes, kunde ånyo begjåra hwad jag deraf kunde saknat. Jag beder än en gång om ursäkt för det, som jag fruktlöst gjorde.

I förra weckan skref jag åter goda wänner derå orten till, och bad att furtive skaffa mig afskrift af Gerbers *Flora Ruthenica*,³ som Academien framdeles täncker låta tryckja (och hwilket torde blifwa mycket långt att wänta uppå) samt nu medlertid hålles som en helgedom, och likwål för oss, som bo i nästan lika climater, kan wara till någon nyttig efterrättelse. Det förtryter mig nog, att jag detta förleden sommar glömde. Men hwem kan på en gång minnas alt, och emedlertid gjorde jag dock i annat min flit. Nu har jag begjart *Semina Laricis et Cedri Sibirici*, efter jag ej hördt, att det wunnit någon wärckställighet, som jag wid dem och mera proponerade Academien wid min öfwerkomst från Ryssland, och hwarom jag beder H:r Professoren tåktes påminna, och låta mig weta hwad det ljuder, i anseende till Kalmens resa nästa sommar, som jag ifall det andra ej blir utaf, då täncker utfärda till Est- och Liefeland, samt de derintill stötande delar af Ryssland, Curland och Littauen, hwarest aldrig någon *Botanicus* förr warit.

Nu har jag begjärdt ifrån China frön eller kärnor af Thé, jemte beskrifning till climat etc. af den ort, hwarest det längst till Norr finnes. Men af Hr Professoren skall jag begjära råd huru, hwaruti och på hwad sätt de bäst skola conserveras. Männe icke i dosor med fin sand? och så snart jag får det swaret, skall jag än vidare skrifwa till de herrarna, som äro omkring storfursten, att till äfwentyrs genom hans protection vinna det snarare.

Nu har jag begjärdt cataloguer på hwad som af Officinalibus utom drifhus uti fria luften växer i Apothecare trädgårdarne i Moscou och Petersburg och i den sednare så wäl under Siegesbecks tid som nu, jemte frön af alla befindliga växter i den sednare, och har jag jemwäl skrifwit Elvius till, att hemställa Academien, om icke den kunde så begå, att geheimte Rådet Lestock,⁴ som har direction öfwer Medicinal wärcket, kunde af wår Ministre blifwa anmodad att låta meddela frön af hwad som finnes i alla Apothecare trädgårdarne i Ryssland.

In specie har jag begjärdt Glychyrrizam och Amygdalum s. Persicam nanam. Jemte mycket mera, som jag nu ej i hast kan påminna mig, samt ett och annat, som kan gifwa ljus så i Philosophia Botanica, som culturen, och om situ och climate af Tatarierne, Södra delen af Sibirien, och Norra China etc., ifrån hwilka wi dehls hafwa, dehls wänta myckna frön, af hwilka några få skulle kunna wara tilräckeliga att uprätta wår hushållning och rikta wårt Rike, blott wi wille nyttja dem. Nog skall jag beflita mig att wara nyttig, och är nögd, att det blifwer blott för Hr Professoren bekant. som är nästan den ende judex competens i wårt Rike. De, som ej förstå nyttan, känna ej heller wärdet af wåra samlingar. De flästa förakta dem och wår möda; *ars non habet osorem nisi ignarum*.

Skada, att wi så litet få weta, hwad som i det Norra America finnes, som torde mångfalt kunna gagna oss, om wi det hade. Men nu kommer jag jemwäl med något Hr Professoren till beswär. Har wår Sibiriska Cythisus⁵ blifwit hos Glusius eller någon annan igenfunnen? huru kallas han af dem? och hwar växer han elljest? Hwilka Sibiriske, Tatariske etc. finnas igen in Australioribus Europæ, i America, i Levanten, i Indierne eller på Fjälberg, jemte deras loco natali i Norra Asien, som af mina widlagde lappar wid samlingarna, eller af Gerbers et Heintzelmans floris etc. ses. Detta med det nästföljande är en möda, som jag icke törs göra Herr Professoren sjelf, utan beder allenast om des direction för Kalmen att det extrahera. Deslikes beder jag om än en förtekning af några exempel uti hwardera, 1:o huru plantæ Alpina, palustres, aquaticæ, campestres, nemorosæ etc. bibehålla sig i deras lynne

quoad locum i alla climater lika? eller 2:o huru de ändra detta deras wahl quoad locum pro ratione situs et diversæ elevationis poli etc? 3. Quænam universales per certum poli gradum per totum Orbem? 4. Quænam quasi universales quæ in diversis climatibus sæpe inveniuntur? Herr Professoren, som hafwer hela regnum vegetabile under sin styrelse, lærer utan möda kunna diktera för Kalmen en liten mönsterrulla, hwilken jag nu såsom frånwarande och skild ifrån böcker och samlingar nödgas begjära, och för hwilket beswär jag beder om unskyllan. Jag är framgent med all tillgifwenhet

Hr Professorens

hörsammaste tjenare

ursäkta hastigheten.

Sten C. Bielke.

Som Siegesbeck nästan dageligen ännu har tilfälle att få frön ifrån Tatarierne, Sibirien och China samt Professor Steller snart torde komma tillbaka och wi fådt och hafwa mera att wänta, om Herr Professoren skulle behaga lemna mig än flera åt Siegesbeck, så beder jag mycket derom och att de i det fallet kunde lemnas till Kalmen att till mig öfwersända.

Heintzelman har ock straxt efter min hitkomst berättat mig, att Gmelin och Siegesbeck blifwit förlikte, hwilket han mig will tillskrifwa, och är det sant, att jag så mycket mera mig derom winlade, som deras jalousie förhindrade mig att få så mycket jag wille hafwa.

Linn. Soc. Vol. II: 13—14. — Odateradt, men säkerligen skrifvet 1745.

¹ OTTO REINHOLD YXKULL, född 1670, generalmajor, landshöfding i Åbo och Björneborgs län, död 1746; af hans 8 döttrar funnos vid denna tid de tvenne yngsta ogifta i hemmet.

² CARL LAGERFLYCHT, född 1707, först kommissions-sekreterare, sedan chargé d'affaires vid ryska hofvet, kansliråd 1760, död 1773.

³ Detta af den 1743 aflidne läkaren TRAUGOTT GERBER författade arbete blef aldrig tryckt; den af BJELKE ombesörjda afskriften däraf (liksom ock af andra ryska växtförteckningar) finnes nu i Linnean Societys bibliotek.

⁴ LESTOCQ, se bref. 555 not. 7.

⁵ Hvilken växt härmed afses, är osäkert. Ej omöjligt är, att härmed förstods det till Sverige då nyligen inkomna, s. k. sibiriska ärtträdet (*Cargana arborecens*), för hvars odling BJELKE särskildt intresserade sig. I Vet. Akad:s Handlingar för 1750 införde han ock en *Beskrifning om det Sibiriska Ärte-Trädet*, hvars frön han trodde kunna användas till föda. Han hade nämligen låtit »koka något såsom Linser, och på stål-qvarn äfven mala något, samt til pannkaker på Bonde-maner baka» och funnit »det senare ganske smake-

ligt, men det förra, fast med någon främmande ärtsmak blandadt, ej eller obehageligt». Och som de befunnits »mera lösa och lättkokade än de flesta öfrige ärtarter», borde de »blifva mindre för magen besvärande och väderdrifvande», äfvensom »för en i dem klarligen befintelig fetma» mera än andra ärter närande.

566.

Högwälborne Herr Baron och Hofrätts Råd.

Ewig tacksägelse för all wälfägnad och allt det nöje, jag för-
lidet nyår åtnjöt; de dagarne woro ej med guld betalte och det
nöjet står ej mer att winna i werlden.¹

Jag bör H:r Baronens tack för det milda omdöme om *Iter*
Gotlandicum, som H:r Gref *Piper*² genom H:r *Kalm* täckts yttra.

Bohwete observationen var wacker och härlig.³

Käre H:r Baron, smid, medan jernet är warmt, på H:r *Kalms*
resa; det går ändock sent nog, förr än allt kommer i stånd. Gud
ske lof, det så långt avancerat. Hwad har Manufactur-contoiret
swarat? Huru mycket skjuta *private* till?

Nu lär H:r Baronens wara i sitt rike, jag menar i commis-
sionen öfwer academiska inrättningarna; war derföre så god och
tänk på mig.

Det war wäl H:r Baronens wiste sin prest, H:r Mag. *Alm*,⁴ som
nu kommer till Upsala, att botanicera med mig. Biskop *Beronius*
beder mig insinuera hos H:r Baronens en ung Magister ifrån Alsike
att antagas uti hans ställe; på *Beronii*⁵ begäran nämner jag honom,
men intercederar aldrig för någon prest, som ej har *venam botan-*
nicam. Gud ske lof, här är godt förråd på andligt folk.

Wår chinesiske prest⁶ gjorde lycka straxt, som fick bättre loge-
ment på skeppet, en kista till förökning: godt *omen*.

Gud låte allt så passa sig för H:r *Kalm*.

Wid tillfälle war så god och låt H:r *Kalm* berätta mig hwad
som sker i den lustra werlden, *in Deorum coetu*.

Jag lefwer och dör

Högwälborne H:r Baronens och Hofrätts Rådets
lydige dräng

Upsala d. 13 Febr. 1746.

Carl Linnæus.

Originaliet tillhör Göteborgs Museum.

¹ BJELKE bodde denna tid på Löfsta i Funbo socken (ungefär en mil från Upsala), och LINNÉ var af och till hans gäst därstädes. Om det besök, som han jämte fyra andra Vetenskaps-akademiens ledamöter gjorde på Löfsta den 27 och 28 Juli 1745, se bref. 205 not. 1. Äfven vandrade LINNÉ någon gång under sina »*herbationes Upsalienses*» med sin stora, vetgiriga lärjunge-skara dit ut, där de gästfritt förplägades och fingo taga i skärskådande såväl den blomsterrika trädgården, som de odlingsförsök med in- och utländska foderväxter, som där företogos. — Under sina resor in till Upsala passerade BJELKE förbi Kungsängen, och därigenom kom han att där upptäcka den förr utom botaniska trädgården ej observerade *Fritillaria Meleagris*.

² CARL FREDRIK PIPER, född 1700, president i Kammarkollegiet, ledamot af Vetenskapsakademien, död 1770.

³ I Vet. Akad:s Handl. för 1744 hade LINNÉ lemnat en redogörelse för *Siberiskt Bokhvete*, uppdraget i Upsala botaniska trädgård af frön, som erhållits af BJELKE. Denne inlemnade sedan till Vetenskaps-akademien en *Berättelse om Bokhvete, huru det i Finland idkas och nyttias*, som remitterades till utlåtande af LINNÉ och sedan på dennes tillstyrkan infördes i Handlingarne för 1746.

⁴ ERIK ALM, född 1713, prästvigd 1743 till huspredikant hos BJELKES mor, sedan kyrkoherde i Skeptuna, död 1765.

⁵ MAGNUS OLAI BERONIUS, se bref. 220 not. 2.

⁶ CHRISTOPHER TERNSTRÖM, se bref. 198 not. 1.

567.

Högwälborne Herr Baron.

Mycken tack för senast och för stort nöje på Löfstad; jag har allt sedan ej fått tala ett ord om blommor.

Jag ser, att H:r Baronen gjort rent allwar af det wi menlöst talade; det märker jag af H:r ÖfverIntendentens bref, och att H:r Baron will, att jag skulle hafwa augment af Akademien, det jag sjelf sade, aldrig går an; ej heller gör det.

Till att söka wid Riksdagen, går ej heller an, ty der äro nog många, som wilja hafwa.

Med ett ord: jag är mer betjent att intet få, än om jag finge. Jag har nog arbetat, låt mig något litet wara fri, medan jag lefwer; ty nog ser jag, hwad H:r Baronens speculation går ut på, neml. att twinga mig der igenom att dagl. wara slaf.

Hwad stora werket, *Species plant.*,¹ angår, så har man sett, [att] både *Sherard*,² *Dillenius*³ och andra drunknat i konsten. Det är mig nog heder efter min död, om werlden kan se, att jag warit det wuxen, om jag ej trotnat.

Om jag är nöjd med den lön, jag hafwer, och det arbete, jag bör, och den lilla heder, jag här tills kunnat förwärfwa; Herre Gud, huru wäl kan jag icke då lefwa, som eljest wore i werlden utan att se menniskor.

Det är icke nu den tiden, att *publicum* kan utkasta penningar på läswurmar. Annat är Paris och Leiden, annat Upsala. Tro icke, att andra skola mena och tänka på botaniquen, som H:r Baronen; tro icke, att hela werlden skall hafwa lika tycke för Eder egen son, som I sjelf har.

H:r Baronen mins, jag sade senast, att, om *publicum* wille gifwa mig årl. 100 dukaters pension, jag då wille offerera till Aca- demien mina herbarier, stenar, *bibliotheca botanica* och andra naturalier, på det jag skulle wara i stånd att upphjelpa professio- nen utan mina barns stora skada; men tala aldrig om detta, ty jag betänker mig; jag ser icke, hwarföre jag det bör, hwarföre jag skall contribuera mer, än andra, då jag gör min tjenst så wäl, som andra.

Alltså K. H:r Baron, slå inte på min häst för hårdt och skaffa honom inte hafra, att han skall springa mer; nog har jag skjutsat, lät andra skjutsa också.

*Solve senescentem, mature solve equum,
Ne currat ad extremum et ilia ducat.*⁴

Nu kommer jag ut med en disputation,⁵ som skall wara cu- rieuxare, än ett helt års acter från Paris.

Lef wäl, älska botaniquen, men ej på min rygg; nog har jag skjutsat, utan att få någon hwila.

Jag förbl.

Högwälborne H:r Barons

lydige tjenare

Upsala d. 28 Oct. 1746.

C. Linnæus.

Afskrift efter originalet, som egdes af lektor C. J. LINDEBERG i Göteborg; hvar det nu finnes, är obekant.

¹ Under sommaren 1746 började LINNÉ att sammanskrifva det digra och mödosamma verket *Species plantarum* samt »arbetade därpå från morgon till afton, att jag nästan däraf grånar». Träget höll han ut härmed inpå 1748

och »kiörde åstad alt till *Polyandria*», men hindrad af andra göromål, ansåg han sig följande år nödsakad att lemna sitt halffärdiga verk; manuskriptet därtill finnes ännu i behåll och eges af Linnean Society i London. År 1751 grep han sig åter an, och 1753 hade han den glädjen att af trycket få utgifvet detta »wärk, som LINNÆUS alltid sjelf höll för sitt bästa» och som af HALLER betecknas såsom »*maximum opus et æternum*». Andra upplagan däraf utkom 1762—63.

² WILLIAM SHERARD, född 1659, engelsk konsul i Smyrna, sedan bosatt i England, stiftare af en botanisk professur i Oxford, död 1722.

³ JOHAN JAKOB DILLENUS, född 1684, botanices professor i Oxford, död 1747.

⁴ Spänn från mödosamt lass, spänn snarligt den åldrande hästen,
Att till det yttersta ej han må springa och stöna af trötthet.

Citatet, något ändradt och förkortadt, är hemtadt från Horat. I Epod.

I: 8.

⁵ Hvad härmed afsågs, är oklart; från början af d. 11 Juni 1746 till d. 17 s. m. 1747 utgaf nämligen LINNÉ ingen disputation.

568.

Högwälborne H:r Baron.

När Magister *Kalmius* kommer, skall jag se, om jag kan sätta saken i det ljus, hon bör, och på de fötter, hon kan stå.

Jag hoppas nu en gång snart få se H:r Baronen. Gud hjelpe H:r Baronens Fru Moder Friherrinnan,¹ att det ej sker för, än man will.

Det skall blifwa roligt efter vår död för barnbarnen att läsa, hwad swårighet den har att blifwa Svensk, som en gång skall regera hela riken: *Botanices utilitas*.

Jag önskade snart få orera wid någon promotion, då det skulle ske på swenska och tryckas; argumentet är *de Botanices adoptione in usum patriæ*.

H:r *Kalm* borde disputerar *pro gradu de Oeconomix patriæ augmento operâ L. B. Bielke*. Det anstode honom till tacksamhet. Det gjorde honom lustre och det hade man [lätt att] vertera på swenska. Jag wille dictera första uppslaget.

H:r Baronen har en liten son,² som känner insecter bättre, än mången gammal. Jag tycker om honom, derföre att det är wackert. Men aldrig så, som wore det min son, som det kunde.

Om ej onda lastade, så wore ingen heder att berömmas af goda.

Vale et fave.

Dat. Upsaliæ 1746 Nov. 6.

C. L.

Efter en af lektor C. J. LINDBERG gjord afskrift af originalet; hvar detta nu finnes, är obekant.

¹ STEN CARL BJELKES far var landshöfdingen i Stockholms län THURE BJELKE (född 1655, död 1717), gift med URSULA CHRISTINA TÖRNE, född 1682, död 1765.

² Enda sonen var THURE JOHAN BJELKE, född 1742, e. o. kanslist i Kungl. kansliet (»kongl. secreterare»), död 1792 af gift, som han intagit för att undgå ransakning och dom för delaktighet i GUSTAF III:s mord.

569.

Högwälborne H:r Baron och Hofrätts Råd.

För en tid sedan war H:r *Kalm* här inne.

Det project, jag hade, tyckte han ej om, ej heller jag om hans.

Han lofwade att referera saken till H:r Baronens ompröfwande, men har ej gifwit swar.

Han mente då, att H:r Baronen skulle snart komma hem, det jag heller ej hört af, ehuru jag der efter spanat; lärar alltså H:r Baronen än vara i Stockholm.

H:r Baronen har grymmeligen lagt sig ut för mig, men jag är afrådd af alla att söka i dessa tider; jag har afstådt allt, men aldrig *Kalmens* resa,¹ den jag på det högsta i alla mina bref drifwit.

Jag måste nu sjelf bedja H:r Baronen lemnar att drifwa på någon uppmuntran vidare för mig.

Gifwe Gud, att jag fick muntl. tala ett ord med H:r Baronen snart på Löfstad och njuta af en god afton, så rolig som sist. Jag förbl.

Högwälborne H:r Baronens

ödmjuka och trogne tjänare

Upsala 1746 Nov. 14.

C. Linnæus.

Originalet finnes i K. Vet. och Vitt. Samh:s i Göteborgs bibliotek.

¹ Vid Vetenskaps-akademiens sammankomst den 21 Augusti 1744 förevissade BJELKE »åtskilliga frodiga grässlåg af wäpling och andra örter, som växte wilda i Sibirien, samt Medicinal-wäxter», och understälde med anledning häraf »Academiens godtfinande, om icke det borde på publice omkostnad utsändas twänne eller flere Botanici at samla sådane frön». LINNÉ, till hvilken detta förslag remitterades, svarade, att han visserligen ansåg en resa till Sibirien vara »nyttig för botaniquen», men att en resa till Norra Amerika vore »ännu nyttigare och ej så kostsam». Till företagande af en sådan färd föreslog han »Hr KALM såsom et excellent Subjectum uti Historia Naturali, hwilken är därtill både tjenlig at resa och mycket arbetsam». Akademien godkände förslaget den 1 September 1744, men det fordrades LINNÉS och BJELKES outtröttliga arbete för att öfvervinna alla, isynnerhet ekonomiska, svårigheter, som stälde sig i vägen. I December 1747 kunde KALM lemna Sverige, men framkom till Filadelfia först i September följande år. Se vidare härom bref. 197 not. 4, 215, 216, 221 not. 1—3, 231 not. 1—2 och 241 not. 2—4.

570.

Högwälborne Herr Baron
och Vice President.¹

Som jag till föllje af Kongl. Hof Rättens Constitutrial blifwet förordnad, att hålla urtima ting uti Ulleråkers härad och Pinan på Kongsängen² öfwer the klagomål, som en del af Kongl. Academiens ledamöter, så wäl som berörde härads åbor emot Herr Baron och Vice Presidenten föra, och jag till samma urtima ting utsedt nästkommande lördag, som är then 14:de i thenna månad, altså hafwer jag härmedelst hr Baron och Vice Presidenten till samma dag welat in kalla att stå till rätta och laga genswar för thet han

1. wid sista warelse i Upsala emot Kongl. Maj:ts förordning af d. 30 Febr. 1752³ rest utur staden, utan att hos Rector upwisa sitt resepas, och thet på skrifwa låta.

2. För thet han uti Ulltuna skall hafwa sökt att bibringa hwarjehanda nya och följakteligen falska meningar uti oeconomien, hwilke tros wara af så mycket större och swårare påfölgd, som the röra en Konungens ladugård, och på thet sättet hemligen leda till crimen læsæ Majestatis Regiæ.

3. För thet Herr Baronen och Vice Presidenten skall i Wedyxa By⁴ kommet folcket på then äfventyrliga tankan, som skulle en

gång watten här i Norden så aftaga, att föga wätska mer therstädes skall stå att finna, hwaraf en del Bönder i negden, som waret sinnade att inlösa sina hemman till Skatte, blifwet ifrån sitt upsåt afwände i fruktan, att för åkrar och ängar innan kort se sig hafwa köpt skallota fiäll, såsom ock thet lofl. Bryggare ämbetet i Upsala till följe ther af upsagt sin näring, befarande, att framdeles lida brist uppå nödiga materialier.

4. Att Herr Baron och Presidenten måtte betala the aflöpande rättegångs omkostningar.

Till följe af allt thetta och mera, som känderna hafwa sig igenom Speciel privilegium förbehållet, hafwer hr Baron och Presidenten sig på förenämde ställe emellan 12 och 1 om dagen på egen kost att infinna, och akta sig för uteblifwande, wäl wetande, att thet straff, som i Coleri 2 Bok. 3 Cap § 5⁵ utsättes, i fall laga förfall ej wises, owedersägelig. utsökt blifwer. På dragande kall och ämbetets wägnar. Upsala d. 12 April 1750

CARL LINNÆUS.

JOH. IHRE

Loco Secretarii.

Originalen finnes bland Svenska manuskript Fol. n:o 2 i den Brokindska samlingen, för närvarande deponerad å Kgl. Biblioteket i Stockholm.

LINNÉS namn (med mycket stor stil) är egenhändigt, liksom äfven IHRES. Huruvida själfva skrifvelsen är af den senares (ej af LINNÉ!) hand, är osäkert. Vid jämförelse med andra IHRES bref visa sig åtskilliga olikheter i bokstäfvernas form, så att ej osannolikt är, att en renskrifvare begagnats. IHRES stil är f. ö. föga karakteristisk.

¹ Denna skämtsamma skrifvelse eller detta — såsom en blyerts-anteckning därå angifver — »harcellerie» torde hafva föranledts däraf, att BJELKE vid ett Upsala-besök underlätit att besöka LINNÉ (universitetets dåvarande rektor), hvarför han nu uppmanades att med det snaraste återkomma för att sammanträffa med sina intima umgängesvänner CARL LINNÆUS och JOHAN IHRE.

² En vid slutet af Kungsängen nära den öfver Säfvaån ledande Kuggebro belägen mindre gård.

³ Observera skrifvelsens datum!

⁴ Belägen i Funbo socken vid vägen mellan Upsala och Lötsta.

⁵ J. COLERI *Oeconomia, Thet är Hushåldz Underwäsning, förswänskat och i många rum utaf andra Authoribus amplifierat och förbättrat af Isaco Erici, Pastore Stenbyense* (Stockh. 1694). Citatet är taget fullständigt på måfå: boken 2 »handlar om allehanda Boskaps Natur och Skiötsel» och dettas cap. 3, hvilket icke är uppdeladt i paragrafer, uteslutande om biskötsel.

BJERCHÉN (adl. af BJERKÉN), PEHR.

Född 1731, student i Upsala 1749, läkare på svenska eskadern i Nord-sjön 1756, medicine doktor 1757 efter att samma år under LINNÉs præsidium hafva försvarat afhandlingen *Morbi expeditionis classici 1756*, stadsfysikus i Stockholm och tillika assessor i Collegium medicum 1771, död 1774.

571.

London den 14 Junii 1758.

Välborne Herr Archiater och Riddare af Kongl Nord-
stjerne Orden.

Ingen hade mer kunnat fägnas sig än jag, om jag fått den lyckan att se den rätta Troglodyten.¹ Men jag beklagar, at jag ej har den lyckan att kunna fägnas H:r Archiatern därmed, emedan jag mer nu än förra gången är öfvertygad, at det ej är någon Troglodyt, utan en besynnerlig sort af hvit Niger. Sedan jag af Hr Solander feck Description utur Nya Systemet och sedermera Hr Archiaterns gunstiga skrifvelse,² har jag tvenne gånger varit och sedt henne, samt jemfört henne med beskrifningen. Men mannen, som äger henne, var ingendera gången hemma och vakterskan, som visar henne, ville ej tillåta mig at se henne afklädd, ehuru jag böd henne hederlig vedergällning. Jag förmodar dock, att jag för goda ord och penningar kan komma öfverens med ägaren derom och har kommit öfverens med H:r Ellis at i det ärendet med aldräförsta gå dit. Vi hade längesedan varit där, men han har sielf varit siuklig och väntar alla dagar, at hans hustru skall dö. Då jag första gången såg denna hvita nigern, berättade ägaren, att hon såg bättre i mörkret än i dagen, och äfven att läsa och sy. Men då jag sista gången var där, lät jag göra rummet mörkt och försökte henne med en bok, som jag förde med mig, och fant at hon såg mycket litet i mörkret. Hon kunde se och finna sina saker och stora objecter, som andra ej kunde se, men hon kunde aldeles intet läsa, det hon likväl i dagsliuset väl kunde göra. för öfrigt kommer hon i följande öfverens med beskrifningen. Corpus album, incessu erectum, nostro dimidio minus. Pili albi contortuplicati, oculi orbiculati. Palpebræ incumbentes,

Margo än på oss, som först står mera ut, men sedan kröker sig innåt ögat. Kanske man får kalla det *Palpebræ incumbentes*. Ingen membrana nictitans kunde jag se och folket, som omgecks med henne, hade ej heller sedt något sådant. Visus är *lateralis* med ögats continuerliga tremulation. Hon kan se utan svårighet, då solen [skiner], men är ganska blyg och vill eller kan aldrig se någon människa i synen. Hon är 16 år gammal och berättas både af henne sielf och folket, at hon är född i Jamaica af svarta föräldrar, som ännu lefva och bo där. Hon togs därifrån, då hon var 4, 5 år gammal. Skapnaden och alla lineamenter, i synnerhet näsa och läppar, äro aldeles som hos Nigrerna. Håret är tjockare och mer intortuplicerat samt längre och altsammans sosom uti en knorl. Hon är fullkomligt förnuftig med lätt begrepp och talar på samma sätt som vi. Hr Collinson och flera hafva sagt mig, at de af resande och resbeskrifningar sedt och hört talas om flere sådane exempell af hvita nigrer, som äro födde af svarte föräldrar, och äfven en annan variation med svarta och hvita fläckar. En sådan har för några år sedan varit i Paris. Så snart jag en gång till tillika med Hr Ellis sedt henne naken, skall jag hafva den ähran at gifva vidare underrättelse.

Den, som berättat för mig om *microcosmus*,³ säger sig sedt den på franska siökusten vid Dunquerque, och förmodar, at han äfven skall finnas här, samt har lofvat at skaffa mig *specimina* däraf. Efter den beskrifning jag hört, måste det vara ett *Zoophyton* af *Hydræ* genus, med ganska många armar, hvarvid hängt alla slags snäckor, skal och vegetabilier. Den samma säger sig sedt detta diuret vara från ett äpples vidd, till vidden af en tallrik.

På morernes *Genitalia* skall jag vid tillfälle helt säkert observera. Mr Hill⁴ har jag ej råkat ännu. Hans *essays in natural history* äger jag och skall sända den till Hr Archiatern med captain Fischer, som äfven har beskickningar till Hr Archiatern från Hrr Collinson, Ellis⁵ och Miller. Hr Collinson⁶ är en makalös god och artig gubbe, och likasom Hr Ellis ganska mycket tillgifven och Wänn af Hr Archiatern. Hr Ellis är äfven köppman, men ganska *curieux* och förnuftig man. Han har för Hr Archiaterns skuld vist mig mycken höflighet och vist mig alla sina kostbara samlingar. Han är ganska lärgirig och skulle bli ganska glad, om någon af Hr Archiaterns bästa disciplar komme hit, och det fattas föga, at han reste till Sverget at se Herr Archiatern och tala vid honom, om det vore någon möjlighet för honom. Jag tror det skulle göra mycket till saken, om Hr Archiatern gaf honom anledning och uppmuntran därtill.

Jag innesluter mig i Hr Archiaterns ynnest och framhärdar med
oafslätlig vörndnad

Wälborne Hr Archiaterns och riddarens

ödmjukaste tre

P. Bierchén.

Jag har hört at vid Cambrigde skall en Saffrans plantage vara an-
lagd, som lyckats ganska väl. Den lär förtiena at ses, om jag kommer
at resa till Cambrigde, som jag tror. Hr Archiatern lär känna Professor
Siptorph,⁷ där, fast han ej lär vara stor Botanicus.

Utanskrift:

To
The Royal Society
of Sciences
at
Upsal.

Linn. Soc. Vol. II: 15—16.

¹ Urangutangen, hvilken förr benämnts *Homo nocturnus*, erhöi i Linn. Syst.
nat. ed. X p. 24 namnet *Homo troglodytes*. Att den här beskrifna var en neger-
albinos, är uppenbart.

² Troligt är, att mellan LINNÉ och BJERCHÉN redan förut vexlats bref,
hvari den i England förevisade »troglodyten» omtalats. Dessa bref hafva emel-
lertid beklagligtvis förkommit.

³ Hvilket hafsdyr härmed afsetts, är omöjligt att afgöra. I intet af LINNÉS
arbeten har det anträffats omtaladt.

⁴ JOHN HILL, född 1716, först apotekare, sedan medicine doktor och före-
ståndare för botaniska trädgården i Kew, död 1775. Hans här omtalade arbete:
*Essays in Natural History and Philosophy, containing a series of discove-
ries by the assistance of microscopes* trycktes i London 1752.

⁵ JOHN ELLIS; se bref. 492 not 5.

⁶ PETER COLLINSON, född 1694, klädeshandlare i London, ifrig naturforskare,
död 1768.

⁷ HUMFREY SIETHORP, botanices professor i Oxford.

Edle och Höglärde Hr Doctor.

Aldrig har något bref kunnat fägnas mer, än det Hr Doctoren
nyl. sändt till Hr Solander; om jag råkte Hr D:r, skulle jag kram-
ma och kyssa Eder för hwart enda ord. Twänne ting drogo min

högsta uppmärksamhet: det nya slags människan och Microcosmus. Microcosmus har jag aldrig fått se, alltså ej kunnat upptaga det i systemet. Om H:r D:r kunne och wille sända oss ett sådant uti spiritu vini bewarat, wore det oss den största heligdom och raritet: jag skulle i andra tomen recensera det till en ewig äminnelse af H:r Doctoren. jag wet ej hwad förstås på det stället om Polype; om det är af de gambles polyper, som är species af Sepia, eller af de nyares, som är ett Zoophyton. Kan intet H:r D:r skaffa oss det, så gör för alt hwad heligt är och gif oss den fullkomligasta beskrifning och om möjligt är ritning, ty ingen har sedt det rätt.

Hwad den nya människans beskrifning angår, så hade jag skolat trott, att den warit verterad af nya Systemet, om älliast jag ej wettat, att H:r D:r ej haft det. hwar ewig enda nota kommer öfwerens. Men det har aldrig kommit ifrån Jamaica, utan ifrån Java eller Ostindien eller Africa. Det är omöjligen en blandning, utan positive de gambles Troglodyt eller Homo nocturnus. Det blifwer ej större än det nu är. se noga åter om öron, tänder, fingrar på fötter och naglar, clitoris och nymphæ äro lika med oss observera till minsta prick, hwar uti det kommer öfwer ens och differerar; och för alt genitalia. Will H:r Doctoren göra figur och noga beskrifning med alla de märken, som äro skilliaktige eller communa med oss, och sända det till wettenskaps societeten i Upsala, skall jag söka att H:r D:r har där af all den heder, som upptänkas kan; och giorde H:r D:r ej mer än detta enda på sin resa, skulle jag tycka hon woro wähl giord. Så hög är denna sak. Märk noga, om hon ej talar i halsen mer än wij, om ej ögat har någon membrana nictitans under ögonlocket, som hönsen. om tummen på foten är mera delt än på oss. om hon har os coccygis större än wij, eller någon callus på clunes. om hon har fulkomet förnuft som wij. Det är wist, att sådane finnas i Abyssinien &c. till myckenhet i skogar. Märk om pubes är likt håret. jag kan ej fråga så mycket, at jag ej önskade wetta mera.

Äfwen woro artigt att få noga observerat på Morerne deras genitalier in utroque sexu, hwar uti de specificke differera ifrån våra. Men war god och lätt oss inte länge wänta på swar. *qui cito dat bis dat.* sänd brefwet med utanskrift Societati Regiæ scientiarum, Upsaliæ, så får jag det gratis. jag emottager alla societetens bref. Om den, som äger Troglodyten, skulle willia sällia honom, så låt mig wetta priset. Om H:r Doct. råkar D:r Hill, så hälsa

honom, och fråga, om han intet kunne sända mig några af de insecter han beskrefwet i sin bok *Essays in natural history* 1752. jag har sedt recensionen, men aldrig kunnat ännu få sielfwa boken, ehuru jag det sökt.

D:r Kähler¹ gick ut på flottan. D:r Lindecrants² som Medicus till armeen i tyskland. D:r Elf³ tagit afsked från Lazarettet; D:r Bergius äller Schultz⁴ kommer i stället. Licent. Schultz⁵ vice Lector i Westerås.

Får H:r Doctoren ingen annan, som tager af Troglodyten, så bed H:r Edward (:som skrifwit den makalösa ornithologien:),⁶ så tror jag han tager af Henne för den gunst han har för mig. Äller och hälsa H:r Ellis, så wet jag han hielper Eder för min skull. Lef wähl. Swara snart. jag är H:r D:r 1000 falt förbunden, om han i detta wisar sig waken. Vale.

H:r Doctorens

trogne tienare

Upsala 1758 d...

C. Linnæus.

Originallet okänt; afskrift af B. BERGIUS (vol. X sid. 201). Datum ej utsatt; måhända är detta bref skrifvet före det föregående.

¹ MÅRTEN KÄHLER, se bref. 283 not. 5. Han utnämndes 1758 till expeditions-medicus på Kungl. Flottan, hvarefter han 1760 befordrades till Amiralitets-medicus.

² ERIK MAGNUS LINDECRANTZ, född 1729, slutligen provincialmedicus i Väster-Norrland, död 1788. År 1753 disputerade han under LINNÉs præsidium öfver afhandlingen *Cynographia*, hvilken han sedan utgaf i svensk öfversättning (Westerås 1756).

³ ERIK ELFF, född 1718, disputerade 1749 under LINNÉ *de hæmorrhagiis uteri*, öfverläkare vid Serafimerlasarettet 1753—58, assessor i Collegium medicum, död 1761.

⁴ DAVID SCHULZ, adlad VON SCHULZENHEIM, född 1732, slutligen förste archiater och præses i Collegium medicum, död 1823.

⁵ MATHIAS GOTTLIEB SCHULZEN, född 1727, filosofie doktor och docent i orientalspråk 1750, medicine doktor och vikarierande lektor i matematik, fysik och naturalhistoria i Westerås 1758, slutligen stadsphysicus i Göteborg, död 1800.

⁶ GEORGE EDWARDS, se bref. 325 not. 1 och 367 not 1.

Högförfarne H:r Doctor.

Det är mig hierteligen kiärt att höra H:r Doctoren wara wähl hemkommen; jag har haft mycket fägnad att höra H:r Doctoren på

sin resa emottagits med distinction, som är en besynnerlig heder för faculteten, hwilket gör, att wij nu sätta dubbelt värde på en vår egen.

Det gläder mig och hierteligen, att H:r Dr tackts hafwa med sig något att hugna mig med på min ålderdom; jag har ock hört, att H:r Doctoren altid uttydt mitt lilla namn till det bästa; ty wore jag rätt angelägen att få råka H:r Doctoren, at höra talas om mine wänner och få wisa H:r Doctoren, hwad wänskap jag kunne åstadkomma.

Nu resa alla studerande till Upsala, som skola wara här om måndag; nog gifwes nu tillfälle att sända fröen och paquetet. Men Ourangoutan,¹ är hos mig hiskeligen återlängtnad att se; kiära, lätt mig ej wänta på honom, ty hwar minut är mig en plåga.

Altsammans kan älliast sändas med jachten, fast det kostar på att wänta.

Men min Hiertans H:r D:r, sänd Guldiskarne² i morgon med någon jacht till Upsala; de frysa intet så lätt i hähl; så skulle jag en gång få se dem, som jag all min dag önskat, aldrig hoppats. Lätt skepparen begiära, hwad han will, allenast han dem bewarar lefwande. Sötaste H:r D:r, sänd dem straxt; lätt mig wetta, hwem D:r Guy är, och huru jag skall honom tillskrifwa. Res hit till mig på en tass caffe; det är ingen ting för Eder; jag mötte gierna på halfwa wägen, allenast jag fingo se H:r D:ren och tala med H:r Doctoren.

Lätt mig se H:r Edwards bok om Diur? är dett en annor än den om foglar? jag önskade jag fingo citera henne för än appendix utkommer till mitt systeme.

H:r Harris³ bok woro och god att få se på en timma; af det första arket jag fick, såg jag intet nytt.

Fuci och sertulariæ woro värde att se, men jag begiär för mycket, och då winner jag intet.

War wälkommen hem; lätt mig kramma och tacka min k. H:r Doctor såsom en äkta son. fahr wähl.

Jag är

H:r Doctorens

hörsamste tienare

C. Linnæus.

Upsala 1759
d. 27 Septem.

Min sötaste Hr Doctor, sänd straxt fiskarne på jachten; än går det an; men sedan blifwer kallare. Gud gifwe jag hade dem lefwande i orangeriet en gång.

Utanskrift:

A Monsieur
M:r Pierre Berchén [!]
Docteur en Médecine
Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. X s. 204).

¹ Härmed afses antagligen en af BJERCHÉN från London medförd afbildning Männe det icke är denna, som finnes i den 1760 utgifna disputationen *Anthropomorpha* (Amœn. acad. VI tab. 76 f. 1)? Åtminstone är öfverensstämmelsen med den af BJERCHÉN i föregående bref lemnade beskrifningen alldeles påtaglig.

² LINNÉ var en synnerlig beundrare af dessa från östra Asien härstammande fiskar (*Cyprinus auratus* L.), om hvilka han i Vet. Akad:s Handlingar 1740 publicerat uppsatsen: *Beskrifning om Guld-fisken och Silver-fisken*.

³ Antagligen JOHN HARRIS, född 1709, mångsidig författare, slutligen skattkammarlord och drottningens sekreterare, död 1789.

574.

Wälborne Hr Archiater och Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

Förleden vecka afsände jag fiskarne med skepparen Johan Pihlström. Jag hoppas, at de nu äro lyckligen framkomne och at de vilja trifvas såväl hos Hr Archiatern som hos mig. angående deras skötsel kan jag gifva följande vid handen: Man bör ömsa vatn hvar annan eller hvar 3:die dag, alt som det blir grummligt och orent. Så snart de börja holla sig i vattnbrynet at taga luft, slå blädror därpå och smacka, så äro de siuka och behöfva freskt vatn, som ej får vara salt eller pumpvatn, utan, om man [kan] hafva det, freskt siö eller åvatn. Kiällvatn har jag ej försökt, om de tåla. För att få ut excrementerne och grumlet så mycket bättre, har jag altid öpnat korken i Botten och altid haft det freska vattnet till reds at slå på, då glaset blef tomt. En gång i veckan eller i 14 dagar, har jag släpt dem i ett annat käril och emedlertid torkat glaset helt väl med ett rent kläde för att borttaga den feta slemen, som sätter sig innantill på glaset och som är excrementi natura och ökas alt som de få stark föda. I Stockholm och på siön har jag födt dem

med flugor och sockerskorpor i nödfall, hvilket sednare de dock ej gärna äta, undantagande den lilla af dem, som jag aldrig sett äta eller taga någon fluga, då likväl den stora ätit 16 á 20 på en dag. om vatnet är slemmigt eller tjockt, äter han väl flugorne, men spyr dem straxt ut igen, förmodligen för den slemmens skuld, som följer med flugan. Ibland då han ej är mycket hungrig, kan han väl spy ut flugan 2 á 3 gånger, innan han beholder henne. Den lilla har och ätit helt små smala och röda Lumbrici, men ej den allmänna sorten; den hafva de svälgt, men spottat ut igen. Mjölken af färsk fisk äta de bägge ganska gärna. Men hon måste skäras i så små bitar, som möjligt är. Rått kött har jag ej försökt. De kunna utan fara handteras vid ömsning af kärlet. Men det måste ske hastigt. Om flugorne äro skurne i tu, så äta de dem häldre. Vingarne böra äfven tagas af. Glaset bör vara fult med vatn, och då göra de största paraden i synnerhet i solen, som de älska otroligt och hvaraf de alltid bli muntrare, men sköta ej stort om mat, så länge solen skiner starkt på dem. Så länge de holla sig mitt i glaset eller på bottnen, är det teckn, at vatnet är godt. Freskt luft utifrån bör äfven skaffas dem. Om de födas med brö, så bör ganska litet ges dem i sender, at vatnet ej må bli för grumligt. Lika så med flugor, ej mer än de äta upp. Jag köpte i London 2:ne sådane glas som detta, hvaraf ett sönderslogs af skepsfolket. Hr Archiatern bör äfven alltid halfva ett annat käril med vatn i beredskap, i fall någon olycka skulle hända med detta. Hr Guy,¹ som sändt dem, är chirurgus och en rik man, af hvilken jag för 3000 £ sterling köpte secretten mot kräftan. Hans adress är följande: To Mr Richard Guy Surgeon — London Mark Lane. Denna Guy har på landet en damm med 50 eller 60 af dem. Den största af dem feck Hr Archiatern. Han är ganska rädd om dem. Men på min enträgna begäran och för Hr Archiaterns stora namns skuld har han lämnat dem och jag tilltror mig at genom honom skaffa ännu flera. Jag har upprättat ständig correspondence med honom. Ouran-outang sändes med samma skeppare. Det öfriga skall jag sända i morgon med unge Christiernin, eller någon annan. Edwards och Harris opera äro nu hos Hr Degeer. De äro mig lofvade tillbaka i afton. Det öfriga skall Hr Archiatern med aldraförsta äfven få se. Men för mig är det omöijligt at komma till Upsala ännu för de kräftpatienters skuld, som jag redan antagit. Emedlertid tackar jag ödmjukeligen för Hr Archiaterns gracieusa invitation, och vet Gud, at jag längtar sielf oändligen efter den förmån.

Vår kära Löflings moder har varit min första Patient här, med kräftan i tungan, hvarföre hon med lifsfara varit skuren 2:ne gånger och blifvit hvar gång värre. Men nu är kräftan utfallen, såret rent och läkes ganska fort. Jag bör hoppas at hon ej får recidiv. I dag har jag antagit Hofmarskalk Hiertas fru² med en 8 års gammal scirhus i Bröstat, stor som en stor Theecoupe, med all apparance om framgång och utan den minsta skärning eller blods utgiutelse skall scirhen falla ut och separeras från det freska, samt såret sedan läkas med allmänna medell.

Jag ber om min vördnads förmälan till nådige frun och lefver pme oafslätelig vördnad

Wälborne H:r Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste och trognaste t:re

Stockholm d. 7 October 1759.

P. Bierchén.

Linn. Soc. Vol. II: 17—20.

¹ Under sitt vistande i London fick BJERCHÉN kännedom om ett af engelske kirurgen RICHARD GUY uppfunnet eller åtminstone af honom mycket berömdt medel mot »kräfta», hvarmed man den tiden förstod olikartade svulster, som i allmänhet utmärkte sig genom sin hårdhet och sitt långsamma förlopp. På grund af de i många fall lyckade kurer, som BJERCHÉN haft tillfälle att bevittna, och efter vidlyftig korrespondens med A. BÄCK och N. ROSÉN VON ROSENSTEIN fick han i uppdrag att för svenska statens räkning inköpa det hemlighållna medlet mot det betydligt nedprutade priset af 3000 pund sterling. Det var ett pulver, hvars sammansättning dock ej (eller mot edligt bekräftadt tysthetslöfte) uppgafs; hvar tredje månad eller oftare, om så befanns nödigt, skulle en rekvirerad dosis däraf sändas till Sverige, hvarjämte muntlig underrättelse lemnades om sättet för dess användande. Antagligen bestod det af pulveriserad *Ranunculus (flammula?)* och arsenik med tillsats af svafvel och fenkål. Se vidare härom O. HJELT, *Svenska och finska medicinalverkets historia* III s. 574—94.

² PEHR PHILIP HIERTA, född 1698, hofmarskalk, död 1784, gift med AGNETA MARIA CEDERBEJLKE, född 1694, död 1773.

575.

Wälborne H:r Archiater och Riddare af Kongl.

Nordstjerne Orden.

Det har högeligen fägnat mig, at H:r Archiatern uti öfversände saker funnit något nytt och artigt. Jag önskar ock ingenting högre än at snart få råka H:r Archiatern antingen här eller i Upsala, då ännu något vidare torde kunna göras härtill. Priapi har jag sielf tagit lefvande och sedt

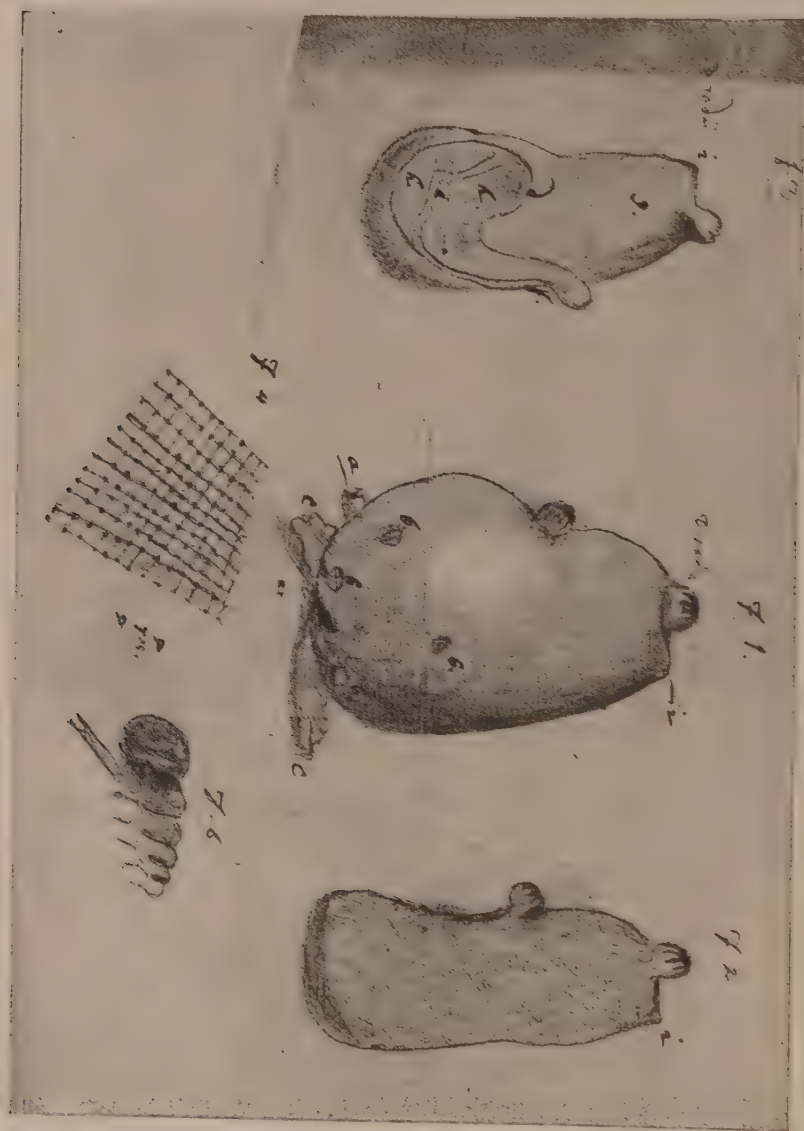
deras dåvarande beskaffenhet, som är ganska besynnerlig och olik deras närvarande. Jag tror, at ännu ett annat species gifves däraf, som jag dock sielf ej sedt. Microcosmus har jag ej sedt, men kan efter en annans beskrifning beskrifva honom. De öfversände Priapi lära ej vara mer än 2 species,¹ ehuru de först syntes för mig vara 3:ne. Olikheten synes nu ej så mycket, som då de voro lefvande, med deras innanmäte uti sig. Hr Archiatern täcktes af dem behålla de 2:ne bästa specimina, då jag vid tillfälle torde få igen de öfrige. Uti samma flaska med partes viperae voro äfven 3:ne siöinsecter, som jag ej kände, som något liknade Larvæ, samt den runda globuleusa urtica marina af Browne i dess Historia jamaicæ,² som af Hr Archiatern i dess nya systeme är gord till ett distinct Genus. Hon har nu förlorat sin skapnad och skönhet, men var, lefvande, altför merveilleux. Jag tror ej, at Hr Archiatern sedt den förr. Den större Priapus kallas af fiskarena i England anus Equinus (the Horse's arse)³ och ser ibland så ut och ibland som Penis flaccidus och åter som vulva foeminea.

De Tabeller, som Hr Archiatern behollit, höra Hr Archiatern till sosom present från Hr Edwards. Millers nyaste Edition af dess Botaniske och Trädgårds Dictionair⁴ har jag ock med mig, som är en förträfflig bok och mycket förbättrad.

Jag har hört med nog sorg, at den ena af Gullfiskarne är död. Det skall fägna mig, om jag nästa år kan bidraga till recruteri. Hr Ellis väntar alenast på Solander til at namngifva och rangera sina fuci, hvaraf han har, utan gensägelse, den bästa samling. Han har redan sielf gordt vacker början med deras beskrifvande. Min samling är ej heller den sämsta, fast alla ej ännu äro utspridda.

Djuret, hvaraf medföljande är en accurat ritning, har jag sielf anatomicerat, men vet ej vist, hvart jag skall föra det i Systemet. Jag sänder det därför nu, at Hr Archiatern måtte kunna se, hvad det är, hvilket skall mycket fägna mig at få veta.⁵ Jag var obligerad at gifva djuret till Hr Ellis och vi togo hvar sin copia af Ritningen. fig. 1 är det yttersta skinnet, figura 2 är det andra och 3 det 3:die och 4 insidan däraf, som alla sutto löst, det ena utom det andra. Det första skinnet är ganska tjockt och brunt. De andra äro i proportion tunnare och hvita. In i magen h och tarmen e voro några af de små fig. 5, som i Cuffs microscop sågo ut som fig. 6 och vid påkramande kommo ut genom öppningen f. c. c. äro stenar, hvarvid han är fastvuxen. Jag fick honom död och 4 år gammal i spiritu vini af Hr Ellis sielf, som ej vårdade sig därom, emedan det ej hörde till corallerne, utan ibland andra saker äfven gorde mig present däraf, men sedan jag uppskurit och beskrifvit honom, tog han honom

igen, under sken, at hafva honom aftagen af en mästare. Emedlertid är denna min egen ritning så noga, som han kan vara, och i naturlig stor-

lek. Med Professor Forsskähl har jag sändt en rulle från Hr Collinsson. Men en liten capsel med Rhabarbar frö har jag ej ännu fått rätt på i mina gömmor.

Jag fortfar under hiertelig önskan, at snart få den ähran at råka Hr Archiatern, at med beständig vörndnad vara

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens
ödmjukaste tienare
P. Bierchén.

Stockholm tisdags afton.

Linn. Soc. Vol. II: 23—24, 29.

icke dateradt, men antagligen skrifvet i Oktober 1759.

¹ I Faun. suec. ed. II p. 510 angifvas *Priapus judaicus* och *Pr. felinus*, den förra tagen af BJERCHÉN »in Oceano» och den senare förekommande tillsammans med denna. I Syst. Nat. ed. XII äro de hänförda till släktet *Actinia*.

² PATRIK BROWNE, se bref. 318 not. 3. I hans anförda arbete finnas fyra arter af släktet *Thalia*, af hvilka en antagligen är den här omtalade »runda globuleusa urtica marina». I Syst. Nat. ed. X fördes de alla till släktet *Holothuria*.

³ Antagligen *Priapus equinus* Mus. Ad. Frider. I p. 93 och Syst. Nat. ed. X p. 93.

⁴ PHILIPP MILLER, se bref. 422 not. 4.

⁵ Enligt upplysningar, som välvilligt lemnats af Professor T. TULLBERG, tillhörde det afbildade djuret med all säkerhet släktet *Ascidia* (*Phallusia*), antagligen arten *mentula*. De små djuren, som han fann inuti det stora, äro ett slags sasom parasiter lefvande kopepoder, troligen af släktet *Doropygus*, kanske *D. pulex*.

576.

Wälborne Hr Archiater och Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

För kort tid sedan hade jag bref från Kongl. Secreteraren Jahnke, som är commissionssecretaire i Petersburg, hvaruti han ger vid handen at Kaiserinnans Lifmedicus Hr De Gorter,¹ som är Hr Archiaterns gamla goda vänn och correspondent, skulle gärna se, om han blefve ledamot af Kongl. Vetenskaps Academien i Stockholm, hvilket han lofvar erkänna med all tacksamhet och at, på alt sätt, söka göra Academien nöje och satisfaction. Ehuru han härom ej adresserat sig till Hr Archiatern, så lär det dock ej vara honom emot, om Hr Archiatern genom sitt vittnesbörd och recommendation kunde bidraga därtill. För den obligations skuld, som Herrarne lära stå uti hos hvarandra, lär han villja menagera Hr Archiatern, så mycket möjligt är. Jag har åtminstone anledning at sluta det af Jahnkes bref. I samma bref berättar han äfven, at Hr De Gorter har 2:ne pacqueter färdiga at sända till Hr Archiatern, som lär

komma at gå den nya postgången, som härifrån i dag tager sin början, norr omkring till Ryssland. Svenska Consulen i Petersburg, Hr Delphin, som nu är här i Stockholm, är ombuden at taga med sig Academiens diplom eller bref härom, ifall han blir ledamot. Han lär resa inom 14 dagar, norra vägen, och täncker då uppvackta Hr Archiatern, till at höra, om Hr Archiatern har något at sända till Hr Gorter. Jag har talt med Hr Archiater Bäck och några andra härom, hvilka ej gort någon svårighet härvid, alenast Hr Archiatern, som närmare känner honom, vill gifva honom sitt vitnesbörd och recommendation. Om Hr Archiatern derföre med nästa post täcktes skrifva Hr Wargentin till härom, så kunde han nästa onsdag blifva proponerad, hvilket besvär Hr Archiater Bäck lär åtaga sig. Vetenskaps academien har haft rättmätig ordsak, at vara missnögd med sitt val af några utländske ledamöter, som utan at sielfve åstunda denne hedern, blifvit här proponerade och utnämde, och sedan aldrig låtit höra det minsta af sig, icke en gång tackat derför. Några hafva derföre med mycken billighet blifvit utstrukne och Akademien har beslutit at ej välja någon, som icke sjelf åstundar denna hedern. Denne fruchtan har ej rum vid De Gorters val, emedan han sielf begärt den förmån, och lofvar at göra Akademien alt nöje. Akademien behöfver ej heller at skämmas för honom, emedan han är så väl känd för värdig ledamot af Londonske, Berlinske, Petersburgiske och Upsaliske societeterne. Om tisdag tänker jag at skrifva secreteraren Jahnke till, då jag torde få berätta, at Hr Archiatern på alt sätt härtill bidragit genom sitt intygande om hans värdighet.

Jag har haft bref från Guy, och ser däraf med missnöje, at han förleden sommar skrifvit till mig med ett inneslutet bref till Hr Archiatern, som förmodligen blifvit uttagit här på posthuset af någon äreför-gäten Spion. Jag förmodar intet, at den, som uttagit det, varit så höflig och sändt Hr Archiatern det inneslutne, men om så skedt, så ber jag at få veta det och af hvad datum det brefvet varit, på det jag, om möjligt är, må få någon reda på tiden och mannen, som tagit det. Guy, som sielf äger en myckenhet Gullfiskar i sin Damm på dess landtgoods, lofvar i sitt sista bref att ärsätta Hr Archiaterns förlust af de begge förra, med flere och lika goda, som de voro. Solander kan aldra bäst draga försorg om deras öfversändande.

Jag har råkat i en ganska ledsam belägenhet genom ett svenskt skeps vinterliggande i Norget, hvarpå Guy sändt mig ett nytt förråd af sitt specificum. Emedlertid är den förra provision så åtgången, at jag

eij äger mer än ett quintin och vet eij, huru snart jag med posten kan få någon ressource, hvarom jag före jul skref honom till. Det skulle derföre komma mig makalöst väl till pass, om Hr Archiatern, efter sin lofven, nu ville sända mig ett eller 2 lod af det pulfvret, som Hr Archiatern tror vara detsamma, så at jag må kunna göra försök därmed. Tör hända at det, om det eij är detsamma, ändå är i släktskap därmed och torde göra dylik värkan. Jag längtar högeligen at få försöka det och har nu 3:ne tienliga casus, som jag eljest måste vänta med.

Guy har i flere af sina bref till mig nämt, at han skulle anse som en besynnerlig heder at bli ledamot af Upsala eller Stockholms societet, och det förnämligast för den högacktning han hyser för Hr Archiatern och dess stora namn. I ett bref skrifver han: Det vore mig den största satisfaction at vara ledamot af en societet, där en så stor man som Linnæus är hufvud. Med samma skepp, som nu ligger i Norget, har han och sändt 2:ne Exemplar af sin nyss utgifne bok, som tracterar Theorien, Diagnosis och prognosis af kräftan, tillika med så mycket af curen och casus, som han kan göra allmänt. Det ena exemplaret tillhör Hr Archiatern och det andra mig. En ny Edition lär snart däräf utkomma med flera tilläggningar, emedan denne är redan afsäld.

Jag har eij härtils velat nämna något om denna Guy's begäran och intresserar mig ganska ogärna för någon, eho det vara må, i sådant fall, men emedan han nu flera gånger påmint därom, så kan jag eij undgå at underställa det Hr Archiaterns behag och omdöme.² Han är ganska snäll fältskär, älskare af naturalhistorien, men eij kännare och mästare däräf, eljest en rik, förmögen och hederlig man, som torde kunna rikta Hr Archiaterns samlingar med sin vilja och förmögenhet. Jag har den ähran med fullkomligaste vördnad framhärda

Wälborne Hr Archiatern och Riddarens

ödmjukaste t:re

Bierchén.

Linn. Soc. Vol. II: 25—28.

Odateradt, men säkerligen skrifvet i Stockholm i slutet af 1760 eller början af Januari 1761.

¹ DAVID DE GORTER, se bref. 336 not. 1 och 337 not. 2.

² Guy's åstundan att blifva ledamot af Vetenskaps-akademien gick ej i fullbordan. LINNÉ gjorde aldrig förslag därom.

577.

Edle och Högförfarne H:r Doctor.

För H:r Doctorens aflägger jag mycken tacksäjelse.

Intet bref har jag haft af H:r Guy, men wähl honom tillskrifwit och tackat för Guld fiskarne.

nog är Arch. Gorter wärdig att blifwa ledamot. Han är den enda curieuse Man, som än är quar i Ryssland, och des utom en den artigaste man, som kan gå uti ett par skor.

Det skulle fägna mig att få H:r Guy till ledamot af wår Societet i Upsala, men här är ett wist antahl, utom hwilket man ej får gå, och nu är det fullt till numrerne.

Pulveret är här¹; det blef nästan för mycket fint, af det jag kom att lemna det förlänge på kakelugnen, då det skulle pulveriseras. jag tror att pulveret blefwo bättre, om det samblades mäst på sommaren, än om det tages om hösten. Lätt mig wetta, hwad credit det får hos H:r Doctoren.

Åfter H:r Doctorens befallning skall jag skrifwa nästa post,* ty i dag hinner jag icke. åstundas mera pulver, skall det stå till tjenst.

jag förbl.

Högl. H:r Doctorens

Upsala 1761

hörsamsta tienare

d. 23 Jan.

C. Linnæus.

* Menas till Hr Secretair Wargentin om samma sak.

Utanskrift:

Edle och Högförfarne

Hr Doctor Bierchen

frijsbr.

Stockholm.

Sigill V, sönderbrutet; rödt lack.

Originalet i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

¹ Hvaraf detta LINNÉs pulver bestod, är icke bekant, men man har gissat, att dess åtminstone förnämsta beståndsdel varit torkad och fint pulveriserad *Ranunculus flammula*.

578.

Wälborne Hr Archiater och Riddare.

Uti Hamburger avisan af den 18 juniï N:o 98 står en berättelse ifrån Hamburg af den 17 juniï, om 3 Personer, som blifvit hulpne från svåra och eljest oboteliga kräftskador med application af Rana Bufo (Kröten), som skall suga sig fast i såret sosom en igell och falla af med förskräckeliga konvulsioner, hvarpå grodan dör. Denna operation itereras med så många paddor, som behöfves till dess all svullnad och hårdhet är borta och skadan läkt. En fru dödade på detta sätt 120 Paddor, innan hon blef läkt: Hon applicerade 8 stycken hvar afton. De suga sig fast och göra ingen skada eller värk. Hon applicerade dem i små nettelduksposar och miste all värk efter första application. Hon hade 8 hål i Brösten och satte en Padda på hvar hol. Ju better Patienten blef, dess längre sögo och lefde Paddorne.

Som hennes Kongl. Majestät Drottningen i går sände mig denna avisan med befallning at försöka detta medell på några svåra kräftskador och längtar at veta utgången deraf, så utbeder jag mig aldra först Hr Archiaterns råd och tankar härom. Mig förefaller hela saken fabuleuse: Ty Paddan är ju eij skapt at suga, har ett stort vidt gap och slukar metmaskar och scarabeer i ett ögnableck, som jag ofta sedt, och lär vara alldeles emot hennes structur at suga sig fast, eller at föda sig på det sättet. Utom dess har jag ofta hört Hr Archiatern säga, at hon är giftig både tactu et halitu. Så at utom den styggelse hon har med sig, måste hon nödvändigt vara farlig att på det sättet handtera. En berättelse har jag äfven hört, jag vet eij af hvem, at en Bonde skulle taga sin stugu nyckell under trappan; när han tog fram handen hängde en Padda fast vid handen, som han slängde bort, men handen och armen svullnade och mannen dog inom få dagar. At bli biten af en Padda är värre än ormbett, torde alenast vara ett ordspråk. Jag har svarat Drottningen, at jag eij vågar detta försöket, förrän jag consulerat Hr Archiatern Med oupphörlig vörndnad och tillgifvenhet framhårdar

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste t:re

Stockholm d. 29 Juniï 1768.

Bierchén.

Jag har 5 näcktergälar, som siunga både i bur och löse i cam-maren. 3 äro fångade i år. De bli snarare tame och mer tame än någon annan fogell och äro ej svåra at conservera. De söngo ännu i går, men ej så mycket som förr. af ett par canariefoglar har jag hvar-t år circa 12 ungar.

Linn. Soc. Vol. II: 21—22.

579.

— — — Rönet om Paddorne mot kräftan är märkwärdigt; jag har wisst läst det hos någon af de gamle, men minnes ej nu, hwarest; artigt är, at det confirmeras.

Jag såg i min barndom, at en käring curerade min Broder för Paronychia med det hon högg med en lia en Padda i tu, och lade på fulslaget, och han blef god inom 24 timmar. På min födelse-ort är detta allmänt emot fulslag.

Man wet, at mot Paronychia brukas åtskillige tetra, Solanum verbascum etc. Ängelska pulfret mot kräftan är ock säkert ex tetris, torde altså Bufo, licet venenatus, ej skada, fast mera gagna. Rått kött lagt på kräftskador, til dess det antagit primum gradum putrefactionis, recommenderas ock af de gamla.

Om Paddorna fästa sig, wet jag intet mer än af den gamla relationen om grodan (Bufo), som fäste sig på munnen af en munk, som sof, och han fick ej hänne tädan, för än man lade ho-nom under en spindelwäf; spindelen släpte sig neder på en tråd och stack hänne, at hon föll af. Men om Paddorne suga, har jag ej hört, kanske de suga det rutna, ty uti Cadavera krypa de ofta in.

Sannerligen det wore wärdt at försöka i Lazarettet på någon, som hade en obotelig kräfta, der ingen ting är farligt, utan patienten måste dö. Mig förefaller det intet paradox. Jag wet, at Bön-derne äfwen lägga i tu huggne Paddor på ormbett.

Det är wäl et styggt medicament, men ej så styggt för den sjuka som kräftan.¹ — — —

Detta utdrag ur ett LINNÉS bref, skrifvet 1768, finnes intaget i P. BJERCHENS *In-trädes Tal om Kräftskadors, Scrophulösa och Veneriska sårs och svull-naders igenkännande, hållit för Kongl. Collegium medicum den 18 Octo-ber 1771* sid. 26 (Stockh. 1772).

¹ BJERCHÉN fortsatte under en följd af år att mot de olikartade åkommor, åt hvilka den tiden gafs det gemensamma namnet »kräfta», använda det Guy'ska pulvret, såsom det uppgifves, i åtskilliga fall med lyckligt resultat. Då emellertid andra patienter (hvaribland antagligen sådana, som ledo af verklig kräfta) däraf ej hade något gagn, fortsatte man försöken att uppleta andra, verksammare bote-medel mot denna svåra sjukdom, och bland dessa var ock den här omtalade padd-kuren. Från Tyskland, Frankrike och England (från sistnämnda land äfven i bref från den sig där då uppehållande doktor H. GAHN) kommo underättelser om tillfredsställande resultat, och då därtill LINNÉ, hvilken alltid ansåg, att intet utan föregående pröfning borde förkastas, tillstyrkte försöks anställande, beslöt sig BJERCHÉN för att låta patienter som själfvilligt dertill erbjödo sig, undergå den vederstyggliga kuren. Resultatet blef föga uppmuntrande. Tvenne frivilliga anmälde sig, men, såsom han sedan berättade, »på den ena af mina sjuka ville Paddorna icke suga. Den andra, på hvilken mäst hela bröstet var bortfrätt ända till refbenen, fick änteligen 2:ne stycken at fastna, men de sögo så starkt och gäfvu henne så mycken värk och stark blödning efter åt, så hon ej kunde förmås at mera bruka dem». Misslyckandet antogs dock måhända bero på felaktigt tillvägagående. »Klossan» borde nämligen hafva inneslutits i »en påse af fin nättelduk», då »hon straxt börjar suga», hvilket hon däremot vägrar göra, om hon placeras på det nakna såret. — Några vidare dylika försök torde sedermera i vårt land ej blifvit gjorda.

BJÖRNSTÅHL, JAKOB JONAS.

Född 1731, student i Upsala 1753, filosofie doktor 1761, docent i gotiska s. å. och i arabiska 1763, e. o. professor i Upsala 1776 och i början af 1779 utnämnd till ordinarie professor i Lund i orientaliska och grekiska språken; anträdde 1767 en utländsk resa, under hvilken han idkade trägna studier i olika länder, ända tilldess han den 12 Juli 1779 afled i Saloniki, där han ock blef begrafven. — Hans värdefulla, i bref och dagbok lämnade skildring af dessa hans färder utgafs sedan af C. CHR. GJÖRWELL under titel: *Resa till Frankrike, Italien, Sveitz, Tyskland, Holland, Ångland, Turkiet och Grekland* (Stockholm 1780—84). Däri finnes ock, fastän något förkortadt, det här under nr 585 intagna brefvet; alla de andra äro förut otryckta.

580.

Paris d. 16 jan. 1768.

Välborne Herr Archiater och Riddare.

Den stora vördnad och besynnerliga högacktning jag alltid burit i mitt hjerta för Herr Archiatern och Riddaren, den följer mig ständigt, så länge jag lefver. Ändring af luft och climat kan aldrig ändra min

ärkänsla och tillgifvenhet för en så Gunstig Befordrare och Värmenande Gynnare. Ehuru jag nu varit 2 veckor vid det Präktiga Versailles och sedt det lysande Håfvet, äro derföre icke mina tänkesätt förvillade, som anse Herr Archiatern för En ibland de största mina medmänniskor, hvars namn är inskrifvit i odödlighetens bok. Men hvad bör jag, Värborne Herr Archiater och Riddare, önska nu i början af detta Nyåret annat, än en lång och säll lifstid? Det är hela Europens åstundan, ja sjelfva naturens, som icke vill sakna sin tolkare: ännu mera jag, som hedras öfver allt för den äran att vara känd af Herr Archiatern? Herr D'Angerville¹ i Rouen var otroligt glad öfver att få hälsningar af Hr Archiatern, och beviste oss² många höfligheter: han lofvade att samla en hop frön och skicka till Hr Archiatern, antingen med skepp heller under den Adresse jag gaf honom: och började redan med samlingen under vårt vistande i Rouen. Professor Pinard,³ som är Demonstrator i Rouen, tycks icke vara så god Botanist, som Hr D'Angerville, utan är starkare Medicus: han följde mig i trädgården och viste mig örterne etc. Han trodde helt vist att Hr Archiatern icke hade *Melogena frutescens*; och den lofvade han mig skicka nästa sommar med något skepp, hvarom D'Angerville ock skulle draga omsorg; han talade ock om en *Calceolaria* såsom mycket rar.

Hr Jussieu hälsar Hr Archiatern otroligt mycket; vi hafva af honom ärfarit mycken godhet, i synnerhet att han skaffade oss ett hederligt rum vid Vetenskaps-Academiens offentliga sammankomst. Men det är omögeligt att beskrifva, hvad godhet Herrar Du Chesnes⁴ alltid vist och visar oss för Herr Archiaterns skull. Både fadren, som är Prevot de Battiemens du Roi, och sonen voro hjerteligen glade att få så färska hälsningar ifrån Herr Archiatern. De voro straxt färdige att göra mig bekant med vissa stora Philologer: de skaffade oss ett distingueradt rum uti Vitterhets-Academiens sammankomst på Louvern, så att vi fingo ett marmorbord med 3 fauteuiller för oss allena mitt i ringen af Ledamöterne: ännu mer, de bödo oss till Versailles, och ville att vi skulle bo hos dem, utan någon bekostnad; men det gjorde vi dock icke af frucktan för en alltför stor obligation, och att missbruka Herr Archiaterns credit: dock anse vi det i sjelfva verket såsom åtnjutit, och böra derföre aflägga hos Herr Archiatern vår ödmjukaste tacksägelse. Vi voro dock hos dem en gång till måltids, och blefvo ståteligen undfägnade. Herrarne Duchesne voro något otolige deröfver, att vi icke reste upp till dem; men jag tröstade dem dermed, att de en gång skola få den fägnaden, att taga emot Herr Archiaterns Hr Son hos sig, hvarefter de rätt mycket längta. Unge Du Chesne tänker ock att resa längre fram, och längtar inner-

ligen att få se Hr Archiatern. Han studerar nu juridiquen, och är redan Baccalaureus, samt blir inom en månad Licentiat; och då är hans juridiska studier slutade; ty botaniquen är hans *ἐργον*, men juridiquen är allenast för nyttan skull i framtiden, emedan alla, som skola få någon important sysla, skola hafva namnet för att hafva studerat les droits. Han har skänkt mig sina 2 botaniska böcker. Jag beder ödmjukast, att Herr Archiatern är så god och skrifver till Duchesne, och tackar honom för all den godhet han bevist mig, som är rätt mycken emot en främmande: det skall uppmuntra dem, att vidare fortfara i sin vänskap, då de få se den svänska ärligheten och ärkänsamma sinne, att man icke glömmar välgärningar utan bär dem i ett vördsamt minne, som jag ock alltid gör i anseende till Herr Archiatern sjelf. Jag var vid Trianon hos Hr Richard;⁵ han bad ganska mycket hälsa Hr Archiatern, så ock hans son, som rest såsom Botanicus. De hafva tillagat en låda med allehanda rara frön, som äro samlade på Majorca och Minorca, som skola sändas till Hr Archiatern med den nya franska ministern, Chevalier de St. Priest,⁶ som skall resa till Sverige i Maji månad: då skall ock Duchesne skicka något considerabelt. De klaga sig högeligen deröfver, att de växterna Hr Archiatern skickade med Ambassadeurn Baron Breteuils⁷ folk, blefvo förtorkade; ty så har det skedt af brist på vatten på skeppet, och tillika af ovärdighet. De önskade derföre något sätt kunde upptäckas, att få en vigare transport, och utan kostnad. Jag följde Duchesne vid Versailles till den delen af Ministeren, som har att göra med Postvärcket, att höra efter om något förslag af dem kunde uppgifvas, i anseende till de riken, som äro emellan Frankrike och Sverige; men de viste icke någon utväg, utan bådo mig rådfråga Hr Archiatern derom; så ville de väl sedan laga, att goda förslager kunde komma i verckställighet; ty Konungen i Frankr. är sjelf mohn derom, att få en exact och vig correspondance emellan Hr Archiatern och Trianon etc. Hr Duchesne fick nu först nyss för jul det bref, som Hr Archiatern skref till honom på posten d. 15 julii, just samma dag, som jag reste ifrån Upsala; det kom således mer än 2 månader efter min ankomst hit till Paris; och Hr Archiatern skickade det just derföre på posten och icke med mig, att det skulle komma fortare. Vår resa varade ock 3 månader ifrån Stockholm till Paris, deraf hela 9 veckorne förnöttes på sjön, och det med mycken oro och farligheter. Om *Zizania*, *Cornucopiae* och *Ortiga Fev.* har redan Duchesne skrifvit; jag har mycket allarmmerat honom och Hr Richard derom; Hr Richard begär, att Hr Archiatern ville skaffa honom till köps? *Rudbecks Vallis Jacobæa*,⁸ han vill betala den, kosta hvad hon vill. En viss Svensk Herre har låft honom den

långesedan, säger han; men han lär sedan glömt det. Herr Archiatern tackes gifva mig befallning, om allt hvad Hr Archiatern åstundar, att jag får visa, det jag med odödlig vördnad framhårdar

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjänare

Jacob Jonas Björnståhl.

P. S. Mina unge reskamrater anmäla till Hr Archiatern Deras ödmjuka vördnad; så ock Hr Mag. Hernquist.⁹ Herr Jannel, Intendent des postes, hälsar Hr Archiatern ganska mycket: han är beredvillig till Hr Archiaterns tjänst, säger han, allenast Hr Archiatern behagar befalla. Om Hr Archiatern hedrar mig med Dess kära hand, kunde brefvet laggas under Hr Duchesnes Couvert, ty vi råkas som oftast; och då kostar det mig intet. Äljest är Adressen till mig på *Paris*, rue des fossés St. Jacques, chez Msr Lecuyer pres l'Estrapade. Då bäres mig brefvet i händerne.

P. S. Jag tänker snart lägga in till Consistorium Academicum, och söka prolongation på mitt Wrediska stipendium, på hvilket, näst Hans Excellence Ekeblad, det ankommer: jag tillförser mig uti detta, så väl som allt annat, Hr Archiaterns vanliga gunst och ömhet om mitt väl: jag skall så använda detta stipendium, att mina gynnare icke skola ångra den godhet mig bevisas. Jag umgås här dageligen med den store De Guignes,¹⁰ som är känd af sitt makalösa värck, *Histoire de Huns*; jag frequenterar dem, som varit 40 år i Orienten, och tala arabiska, som jag talar latin.

P. S. Alla som läst Hr Archiaterns nya disputationer, som jag hade med mig, hafva häpnat öfver så mycket nya tankar: i synnerhet Hr D'Angerville uti Rouen. Hr Jussieu är mera kritisk, och har uti ett och annat velat granska. Med Genetivi och pronuntiation på örterne har jag hjälpt Hr Duchesne, och ställt alltsammans i ordning efter Grækiskan. Under det arbetet fan jag, att journal de Trévoux, hvilken Hr Duchesne brukat förut att hjälpa sig härutinnan, felat emot språket mäst öfver allt, såväl uti genera, som i declinationerne: det är inte underligt: sådane Herrar äro långt öfver Grammatican etc. Konungen i frankriket känner Hr Archiaterns namn nu i många år och talar ofta derom. Dauphin frågte oss, om vi kände Hr Archiatern, då vi fingo ett tillfälle att instämma med rycktets ton, som nu klingar kring hela världen.

P. S. Nu får Hr Archiatern så mycket större revange på den osanningen, att The var allraförst i Europen infört till Trianon, hvilket stod i gazetterne en gång, som Hr Richard än till datum är alldeles oviss,

om det är The heller en annan ört. Både han och Hr Duchesne hafva bedt mig, att jag skulle supplicera hos Hr Archiatern, att Hr Arch. ville skicka öfver ett prof af The ifrån Upsala, hvaraf de kunde dömma härom. Jo, sade jag, »det vill jag göra, allenast ni villa sätta i Gazetterne, att ni fått det rätta The ifrån Upsala»¹¹.

Linn. Soc. Vol. II: 31—32.

¹ LOUIS FRANÇOIS AUGIER D'ANGERVILLE, »botanophilus» i Rouen.

² BJÖRNSTÅHL hade någon tid varit informator hos hofmarskalken Baron ADOLF RUDBECK på Hesselby, född 1726, död 1801, son af professor OL. RUDBECK D. Y., och tvenne hans söner blefvo BJÖRNSTÅHLS följeslagare på resan. Den äldre af dem, ADOLF FREDRIK (född 1754, död såsom major med öfverstelöjtnants afsked 1825), återvände snart nog på grund af hemsjuka, men den yngre, CARL FREDRIK (född 1755, död som major 1814), medföljde under 9 års tid, hvarefter han från London återvände till Sverige.

³ C. PINARD, professor och botanices demonstrator i Rouen.

⁴ ANTOINE DUCHESNE, »prévot de batimens du Roi». Dennes son, ANTOINE NICOLAS, född 1747 och död 1827, var först lärare i naturalhistoria vid l'école centrale de Seine et Oise och därefter vid Prytanée de Saint-Cyr., slutligen censeur du Lycée de Versailles. De tvenne skrifter, som han skänkte BJÖRNSTÅHL, voro *Manual de botanique, contenant les propriétés des plantes utiles pour la nourriture, d'usage en médecine, employées dans les arts, d'ornement pour les jardins et que l'on trouve à la campagne aux environs de Paris* (Paris 1764) och *Histoire nouvelle des Fraisiers* (Paris 1766).

⁵ CLAUDE RICHARD, föreståndare för kungliga trädgården vid Trianon. Hans son ANTOINE, som var född 1735, företog talrika resor — först till Baleariska öarne för botaniska undersökningar, sedan i flera länder för att förkofra sig i trädgårdsmästare-yrket — och blef därefter först fadrens medhjälpare, sedan hans efterträdare samt hade under revolutionstiden mycken möda att från förstöring rädda den vackra park, hvartill han på MARIE-ANTOINETTES befallning ändrat den forna botaniska trädgården. Slutligen beröfvad hvarje anställning, dog han nästan i misér 1807.

⁶ Grefve FRANÇOIS EMMANUEL GUIGNARD DE SAINT PRIEST, född 1735, fransk statsman, död 1821; blef 1768 utnämnd till fransk minister i Stockholm, men kom aldrig dit, emedan han i stället skickades till Konstantinopel.

⁷ LOUIS AUGUST LE TONNELIER DE BRETEUIL, född 1733, markis, franskt sän-
debud i Stockholm 1763—67, sedan statsminister, död 1807.

⁸ OL. RUDBECK, *Deliciæ Vallis Jacobæ sive Jacobsdaal Comitibus MAGNI GABRIELIS DE LA GARDIE prædii et hortorum prope Stockholmiam descriptio* (Ups. 1666).

⁹ PETER HERNQVIST, se bref. 125 not. 1.

¹⁰ JOSEPH DE GUIGNES, född 1721, mycket framstående orientalist, professor i syriska vid Collège royal de France, död 1800. Hans *Histoire général des Huns, Turcs, Mongoles et autres Tartares occidentaux* vol. I—IV (Paris 1756—58) »gjör honom odödelig» (BJÖRNSTÅHL).

¹¹ Den betydande importen af the och de stora summor, som därigenom gingo till Kina, hade denna tid flerstädes alstrat en liflig önskan att få the-busken införd till och odlad i Europa. Försök hade gjorts flerstädes, men hittills utan framgång, antingen emedan fröna under vägen mistat sin gröningsförmåga eller emedan de blifvit tagna från oriktiga, ehuru snarliktande buskar. Man var mycket glad och stolt] öfver att vid Trianon frön, som hemförts af en fransk abbé, grott och utvecklats sig, men Mr. RICHARD började misstänka bestämningens riktighet, och sedan LINNÉ bekommit blad däraf, kunde han meddela, att äfven denna gång förelåg ett misstag.

581.

Välborne Herr Archiater och Riddare af Kongl.

Nordstjerne-Orden.

Ett så kärt och hedrande bref, som Herr Archiaterns och Riddarns, är en af de lyckeligaste och märckeligaste händelser, som skedt mig i år; i synnerhet som det är det första bref, det första samtal med Herr Archiatern, som jag fått den förmon njuta, sedan det sista i Upsala, då jag hade äran med mina armar omfamna Den, för att taga ett ömt afsked, som ryktet förer omkring i hela världen. Men i det stället kan jag hafva den äran försäkra Herr Archiatern, att, långt ifrån att glömma en så stor Man, som alla människor både när och fjerran tala om, och som utom dess lagt kärleksband på mitt hjerta, går ingen dag förbi, att jag icke talar om Hr Archiatern; så att om jag efter min afresa fått allenast en gång den glädjen hafva ett skrifteligt samtal *med* Herr Archiatern, har jag hållit dess flere *om* honom. Det torde falla Herr Archiatern otroligt, att en som arbetar i Philologien och med Araber, skall kunna dela sina tankar, och lyfta dem så ofta till en så hög sphaere: men utom det att jag vördar alltid det, som är stort, har naturen gifvit mig ett hjerta, som är tacksamt emot mina välgerningsmän. Man talar ju gerna om den man älskar, i synnerhet när det gifves så godt tillfälle, som jag har. Här i samma Hotel bor en Italiensk Adelsman, som är min intime vän: Han älskar Botaniquen och Naturaliehistorien ganska högt. Han har deruti icke funnit någon bättre, redigare och tillförläteligare ledare, än Herr Archiatern; därför är han kär i Herr Archiaterns System; och därför har han och Hans Broder redan infört det vid Academien i Mazerata i Italien, som lyder under Påfven, därest de hafva sitt gods. Han har alla Hr Archiaterns arbeten på

Latin, som han kunnat kommit öfver: det är redan länge sedan han viste mig 3:dje tomen af Systemet, om Sten-Riket. Han går nästan alldrig ut, utan att icke taga med sig någon af dessa berömda arbeten: ingen dag går förbi, utan att han icke admirerar Herr Archiatern. Är icke det stort, säger han, att jag med den store Herr Linnés Laconiska beskrifning kan känna igen en ört, som jag icke sett förut! Han har här omvänt flere, som varit intagna af Tournefortiska archaismen. Han tror, att alle Botanici, åtminstone de, som icke äro intagne af partie-andan, skulle antaga den methoden, om de allenast förstodo Latin; han har ofta hört dem beklaga sig öfver den bristen. Han är icke allenast snäll i Græskiskan, utan ock stark; läser sielfva fontes, såsom Dioscorides primus, Theophrastus, Hippocrates, Galenus, Rhazis¹ etc. Han säger om Herr Archiatern de orden, som Suidas² om Aristoteles: *Ενδοξότατος τῆς φύσεως γραμματεὺς, τὸν κάλαμον ἀποβρέχων [εἰς νοῦν]*. Denne Herre har en otrolig lust att få se Herr Archiatern, och få strålar af det ljus, som så klart uplyser naturen; men han frucktar den nordiska kölden, fast han är öfvertygad, att intet ljus är utan värma. Herr Archiatern har att vänta något af honom om *Silphium*³ hos de gamle; derom han sagt, att han skall hafva äran skrifva Herr Archiatern till några anmärkningar. Hans namn är Mozi.

Jag har ifrigt eftersökt att få frö af *Loasa* eller *Ortiga Fevillæi*, och talte därom med Hr Jussieu; men den, som han fått ifrån Peru, har icke velat växa här, och därför icke fått några frön. Jag var vid Trianon förleden Påsk; men Hr Richard har den icke heller; med ett ord, hon fins icke i frankriket; och gör det mig ondt, att jag icke kan härutinnan få visa den nit jag hafver att göra min skyldighet emot Hr Archiatern. *Calceolaria* har Hr Magister Hernquist redan skickat med annat mera.

Men hvad oorespondancen vidkommer med någon ledamot af Vetenskaps Academien i Paris, har jag bättre reusserat; önskar allenast, att Herr Archiatern är nögd med Person, som redan förut är känd och äfven citerad af Hr Archiatern i Ornithologien; det är Herr Brisson,⁴ en rätt hederlig och artig man, och är Vicarius heller Professor för Hr Nollet⁵ i *Physica experimentalis*, deruti han värckeligen är en stor mästare: men han beklagar sig sjelf, att han icke har nog insickter i Botaniquen, som kunde göra honom till en värdigare correspondant; men som han är ledamot af Academia Scientiarum, har han så godt tillfälle att fråga de andre ledamöterna om allt, hvad Hr Archiatern tackes befalla honom, säger han: han är ock af den Botaniska klassen i Academien så väl som Adanson. Addressen till honom är: à Mons. Mons. Brisson, Pro-

fesseur Royal de Physique expérimentale, au collège de Navarre, à Paris. Han är icke Hr Buffons älskare.

Herr Richard vid Trianon bjuder Herr Professor von Linné till sig i sommar att hålla till godo 2 à 3 månader vid hans bord, trädgårds-mästar-Tractamenter, säger han: det skall kosta ingenting för Hr Professorn här, allenast resan ut. Han tror, att ett sådant vistande för Hr Professorn i Franska trädgårdarne skall framföra flere nya böcker, nya editioner etc.; emedan här är så många örter, som förr allenast äro kända af beskrifningar, men nu finge ses med ögonen: han bad mig änteligen skrifva detta; och som jag lofvat, bör jag nu härmedelst allmänneligen bjuda Hr Professorn på Hr Richards vägnar. Han lofvar häst och cabriolet in till Paris och äfven kammare i staden; så att jag tycker Herr Archiatern skulle låta Hr Professorn taga detta tillfället i ackt. Resan är snart gjord nu i vår till sjöss.

Herr Duchesne hälsar ganska mycket; han har lämnat mig inneliggande uppsats på de örter, som Hr Archiatern låft honom vid vartiden. Han begär adressen må ske efter vanligheten, först till Hr Jannel, och innantill den andra adressen till Hr Duchesne.

Hr Professor Baër beder mig mycket hälsa Hr Archiatern, och påminna om svar till Hr Morand,⁶ som för flera år haft den äran skrifva Hr Archiatern till, och begära *Stenkol* af dem, som finnas i Sverige med annat mera. Allenast Hr Archiatern behagar skicka dem till Hr Secretaire Wargentin, så drager han sedan omsorg om transporten. Herrar Morand, både fader och son, äro ledamöter af L'Academie des sciences; och undrar Hr Baër, hvarföre icke Hr Archiatern ville hafva correspondance med dem? Jag lofvade honom, att jag skulle hafva den äran nämna detta åt Hr Archiatern.

Nu snart skall det stora Naturalie-Cabinetet i Konungens trädgård här i Paris öppnas, till alla älskares stora nöge; man har icke här tills kunnat se det, emedan det varit under arbetet, och rummen äro utvidgade. Hr Buffon har lemnat de rum han innehade dertill; och likafullt säger man, att det är för trångt åt allt ännu. Att få se detta kan ock vara ett nytt motivum för Hr Professor von Linnés resa i år.

Jag har nyligen sedt ett miraculum i Anatomien, hos Mademoiselle Biheron;⁷ hon gör allehanda stycken och delar af människor, af en slags materia, som så liknar naturen, att man tycker det är ett friskt cadaver, som anatomiceras; och att bloden är i ådrorne; hjernen, nerver, ögon, hjertkamrar etc. äro så väl gjorde, att de Medici, som voro med oss der, föllo i förundran. Än mera, man kan kasta styckenen i gållvet, utan att de gå sönder: hon säger icke af hvad de äro gjorda;

det tyckes, att somlige partier äro af vax med någon blandning. Hon nämner alla delarne till pricka med sina Latinska och Grækiska namn. Hon har studerat härpå öfver 20 år. Hon har gjordt flere stycken åt förre konungen i Danmark: och kan man än få af henne, allt hvad man vill beställa. Hon bad mig anmäla sin vördnad till Hr Archiatern.

Jag hade den äran att flere gånger uppvackta Hans Excellence Hr Grefve Bernsdorff,⁸ Premier Minister i Danmark. Han ömmar ganska mycket Hr Forskåls bortgång; han känner väl hans meriter; och man skall göra honom all justice, sade han, uti det som skall utgifvas om denna märkvärdiga resa; men jag vill icke upprifva ett sår hvarken hos Hr Archiatern heller hos mig; det skulle än blöda, om man talade om den omisteliga Forskål, som blef en martyr för vetenskapernas ricktande.

Hr Hasselquists resa lärer vara öfversatt nyligen på fransyska;⁹ jag har icke sedt den ännu; men uti en bok, som i dessa dagar utkommit emot Hr Voltaire, ser jag ett stycke citeradt utur densamma, om orm-kjuserskan i Cairo, så ock Hr Archiaterns note om Aristolochia.¹⁰

Nu fick jag veta, att Konungens Cabinet är redan öpnat; therföre lägger jag ifrån mig pennan, och går dit. — Se nu har jag släckt min nyfikenhet. Man blir liksom häpen, när man stiger in i de härliga och stora rum, som äro uppfylte med de utsöktaste alster af naturens riken: ty man blir tankspridd af den oförmodeliga myckenheten, och vet icke hvad man bör se sidst heller först; i synnerhet en som jag, som är mera älskare och beundrare, än kännare. Det är 4 stora salar, i ordning som ett långt gallerie, öfver alt på väggarne, ifrån gålfvet till taket, fullsatta med de vackraste naturalier, betecknade hvar och ett med sitt namn. Det är något stort att se en hel vägg full med juveler och ädla stenar, åter en annan med de täckaste foglar, fårlar, fiskar etc. Den 5:te salen är ännu icke färdig att öppnas; den skall visa Anatomien. Jag saknade dock Herr Archiaterns ordning och arrangement på sakerne; men Hr Mozi hade Hr Archiaterns Systeme med sig till filum Ariadneum i denna dyrbara Labyrinth. Tänk om Hr Professor von Linné skulle komma hit, och få gifva Herr Archiatern en beskrifning på detta Museum! Jag spar derföre nu, och lemnar detta ämne. Nämner allenast, att det är 2 gånger publiquement öppet i veckan, ifrån kl. 4 till kl. 7 e. m.

Förleden Mars månad var här en man, som hade med sig en lefvande *Bison jubatus* ifrån America, derest den kallas *Muthususa*; han vistes för pgr, och vi voro där att bese honom. Jag tror, att det icke skall misshaga Hr Archiatern, att jag här bilägger beskrifningen på detta djuret, sådan som den är upsatt af ägarn. Detta skall vara den första, som har varit i Europen. Förledit år besågo vi en *Kamel*, så ock en

Histrix; om Herr Archiatern befaller, skall jag ock öfversända beskrifning på dem en annan gång; *histrix* skall vara rar.

Jag bör icke glömma bort ett Naturalie-Cabinet, som är privat, mitt emot det store nämnde öfver gatan; det äges af en Tapetmakare vid Barnhuset, som samlat derpå i 30 år; han är nu nögd att sälja alltsammans för 15,000 livres; det är 3 Kamrar fulla med vackra samlingar i Naturen. Det är besynnerligt att se, huru han samlat mycket ihop af naturligt tycke och gout, utan att hafva läst heller studerat i böcker.

Ett annat Cabinet ännu har Apothecaren Hr Bomare,¹¹ som skrivit mycket böcker, copierat Hr Archiatern och Hr Wallerius; samlingen skall vara rätt vacker, men mannen hålles af många för en charlatan.

En Fransos, som bor här i samma hus, heter Lotier och är chirurgus, har börjat göra ett utdrag på fransyska af Hr Archiaterns *Amoenitates Academicæ*. Herr Mozi har lånt honom dem. Han har alla 6 tomerne, och väntar med längtan på den 7:de. Han tänker sedan låta trycka denne *Abregé*.

Jag bör ock nämna, att Hr Archiaterns arbeten äro otroligt dyra här, som gör att de äro icke så allmänt kända; det kommer deraf, att det är allenast en Bokhandlare, Hr Briasson, som har dem, och gör monopolium; dessutom är han den störste jude i bokhandeln här i Paris, känd derföre öfverallt i hela staden. Det vore väl, om Hr Salvius arrangerade sig med andra. För de 6 tomerne af *Amoenitates* gaf Hr Mozi 2 Louisd'or eller 48 livres, som gör öfver 20 plåtar i svenska pgr. Lika fullt vill han hafva flere af Hr Archiaterns arbeten, och längtar efter 7:de tomen af *Amoenitates*. Museum Regis Adolphi Friderici har han alldrig sedt, det finnes icke här. Är Museum Reginae Lud. Ulr. utgifvit? Herr Mozi ville gerna resa till Sverige att rickta sig i *Naturale historien*; men han har lärdt af Hr Archiatern, säger han, att Människan är skapad att vara intra tropicos, och derföre är han rädd, att han gjorde emot naturen, ju mer han skulle eloignera sig ifrån dem. Men nu måste jag sluta mitt långa bref, sedan papperet icke tillåter mig nämna mer, än den odödliga vördnad, med hvilken jag lefver

Välborne Herr Archiaterns och Riddarns

ödmjukaste tjänare

Björnståhl.

P. S. Uti den disp. om *Anthropomorphis*, som jag såg i Upsala, mins jag, att det stod i en note nämnt berget *Ophir*,¹² som så mycket frapperade mig, att idéen däraf ännu sitter kvar. Men i *Amoenitat.* får

jag icke igen det; icke heller på chartan. Var så nådig, Hr Archiater, och hjälp min okunnighet, med en liten beskrifning om detta *Ophir*. Mån Guld funnits der förut? etc.

P. S. Dristar jag supplicera hos Hr Archiatern om några frös skickande till Herr Grefve Posse på Svanå,¹³ af *Reseda odorata*,¹⁴ jag ville väl skicka härifrån, men frucktar, att den icke torde så väl lyckas hos en okunnig trädgårdsmästare, som då han får sådane frön, som redan äro vana vid klimatet. Jag ville så gerna på allt sätt encouragera Hr Grefve Posse, som anlagt orangeriet, mycket på mitt tillstyrkande. Ut i bref till mig nämner Han, att de frön han fått, icke väl lyckats. *Reseda odorata* gifver åtminstone en söt luckt herranom.

P. S. Jag har icke fått det brefvet, som Herr Archiatern täcks hedra mig med i fjol; det är mig en stor skade, att det så förkommit. Jag dristar besvära Hr Archiatern med de 2 inneliggande brefungar. Jag törs nu icke skriva till Hr Prof. Clewberg;¹⁵ jag fick icke svar på det jag skref i fjol; mycket mindre lär jag få nu, om Han är Riksdagsman.

Hr Grefve Hessenstein den yngre¹⁶ blef nyligen död här i Paris; dagen efter kom hans broder hit. Här höls likceremonie öfver honom såsom Prins af hel. Romerska Riket, legitimerad son af salig Konungen i Sverige etc. Han var 31 år: En alltför artig och complaisant Herre: han kom än ihog alla sina vänner i Upsala.

Herrar Rudbeckar anmäla sin vördnad till Hr Archiatern; de äro nu flinke och hurtige, vane vid Paris och flitige; i synnerhet låfvar den yngre mycket med tiden; men den äldre drages med Nostalgien.

Linn. Soc. Vol. II: 33–34. Odateradt, men antagligen skrifvet i Paris våren 1769.

¹ ABU BECKR MUHAMMED BEN ZAKARIJJA EL-RHAZI (RHazes), född 850, död 923 eller 932; vida berömd läkare och medicinsk lärare samt tillika synnerligen produktiv författare (han uppgifves hafva författat 237 större och mindre skrifter) i olikartade ämnen.

² SUIDAS, grekisk lexicograf i 11:te århundradet e. Chr. f. — Hans omdöme om Aristoteles var: »naturens vidtberömda skildrare, hvars penna var doppad i snille».

³ Någon sådan skrift synes icke hafva utkommit.

⁴ MATHURIN JACQUES BRISSON se bref. 340 not. 6.

⁵ JEAN ANTOINE NOLLET, se bref. 507 not. 5. Han »har mer än 1000 Åhörrare och Admirateurer hvar gång han läser, som är 3 gånger i veckan. Han gör ock så många och så vackra Experimenter i Physiquen hvar gång, at det roar til och med barn» (BJÖRNSTÄHL).

⁶ SAVEUR-FRANÇOIS MORAND, född 1697, framstående kirurg i Paris, död 1773. Om hans son JEAN FRANÇOIS CLÉMENT se bref. 507 not. 2.

⁷ Jfr. J. J. BJÖRNSTÅHLS *Resa* del. I s. 54.

⁸ JOHAN HARTVIG BERNSDORFF, född 1732, dansk premier-minister, död 1812.

⁹ I Paris utkom 1769 *Voyages dans le Levant, dans les années 1749, 50, 51 & 52 . . . Par FRÉDÉRIC HASSELQVIST . . . Publiés par ordre du Roi de Suede, par CHARLES LINNÆUS . . . Traduits de l'allemand par M. **** (MARC ANTOINE EIDOUS).

¹⁰ Se HASSELQVISTS *Resa* s. 71. — Hvad som menas med LINNÉS »*not om Aristolochia*», är oklart, ty näppeligen kan därmed afses det obetydliga, som i hans *Materia medica* och i disputationen *Radix Senega* nämnes om *Aristolochia serpentaria*, »The Snake-Root of Virginia». Snarare afses sistnämnda disputation, hvori *Polygala Senega*, »Rattle Snake-Roten», berömmes såsom ett förträffligt medel mot ormbett.

¹¹ VALMONT DE BOMARE, född 1731, apotekare, demonstrator i naturalhistoria, död 1807.

¹² I afhandlingen *Anthropomorpha* och i Syst. Nat. ed. XII uppgifves *Homo Troglodytes* förekomma äfven »*in monte Ophir Malaccæ*», men hvifrån denna uppgift är hemtad, meddelas icke.

¹³ Öfversten Grefve KNUT POSSE på Svanå (född 1724, död 1788), hos hvilken BJÖRNSTÅHL såsom nyblifven docens en kortare tid vistades såsom informator.

¹⁴ Denna växt hade då nyligen börjat odlas hos oss och betraktades därför såsom en raritet. Till Upsala botaniska trädgård hade den icke kommit 1753, och antagligen dröjde det sedan åtskilliga år, innan LINNÉ fick se den lefvande.

¹⁵ CHRISTOPHER CLEWBERG, född 1706, professor i orientalspråk, sedan domprost och theologiæ professor primarius i Upsala, död 1776.

¹⁶ CARL EDVARD VON HESSENSTEIN, son af FREDRIK I och HEDWIG ULRICA TAUBE, född 1738, general-löjtnant, död 1769. Hans äldre broder FREDRIK WILHELM, född 1735, blef fältmarskalk, förklarades för svensk furste och dog 1808.

582.

Min kiäre och lärde och wärde

H:r Magister Docens.

Öfvermåttan tack for Edert senaste kiära bref, det jag beswarade.

Hälsa min söte Du Chesne, den amable gossen, som skaffade mig *Calceolaria*,¹ och hwilken nu står i blomma och ropar hwar timme Duchesne. aldrig någon ört har mer fägnat mig; aldrig har jag mer sorgfält uppfödt någon ört i mitt fenster.

hälsa honom och säg att jag har hopp få *Loasa* äl:r . . .²

Fevillæi, ty en enda karl i Europa har henne nu i blomma, och lofwat mig frön där af nästa vår, om jag lefwer. Bannas något litet på franske Botanisterne, som låtit en så förundranswärd växt gå bort i deras trädgårdar; unge H:r Jussieu i Peru har först sändt henne till Europa. jag kallar henne du-syster till Calceolaria; begge landsmän; bägge så åtskilde från alla andra växter.

Huru snart få wij wänta H:r Magistern till oss åter?

Ännu har ej Professor Berch³ fått Räntmästare fullmacht, alt-så är ingen förändring.

Ingen är ännu blefwen Politie Borgmästare äfter sal. Printz.⁴

Hwad nytt i stora werlden wet H:r Magistern redan.

Detta i stor hast, då jag står på resan till stockholm.

Eder egen

Carl Linné.

Utan datum, utanskrift eller sigill, med anteckning: »bekommit i Paris d. 5 sept. 1769».

Originalen tillhör Lunds universitets bibliotek.

¹ Jfr. bref. 494 not. 6.

² Tomrum i brevet, men här har säkerligen stått *Ortiga*.

³ ANDERS BERCH, se bref. 58 not. 1.

⁴ På färden till Västergötland 1746, hvilken LINNÉ både på bort- och hemvägen företog ridande, var han från Upsala till Lidköping åtföljd af Juris doctor JOH. E. FICK och Politie-borgmästaren C. PRINTZ, som »för sin hälsa skul» företogo denna ridd. Säkerligen voro de därtill rådde af LINNÉ, hvilken i beskrifningen öfver denna resa yttrar: Sannerligen om hwar och en wiste, hwad ogemen nytta ridande om sommartiden gör för hälsan, skulle flere anstalta sådane resor här i Swerige, och mindre folk samlas till brunnarne, helst man kan med lika depence resa, som at ligga wid brunnar; åtminstone är detta ridandet för dem, som hafwa andetäppa, begynnelser till lungesot, mjelt-sot eller obstruction, et botemedel, som öfwergår alla både brunnar och medicamenter.»

Välborne Herr Archiater och Riddare.

Att visa huru ständigt jag bär Herr Archiatern i mitt minne, har jag nu den äran öferskicka 1) *Frön ifrån Africanske kusterne* heller Barbariet, som jag begärte af Herr Guys, en rik köpman här i Marseille; jag skickar ock några skidor med sine frön uti, på det Hr Archiatern

vid första ögnakastet må finna, om denne ört är förrut i Upsala epitome af natursens riken, jag menar den botaniska trädgården: är den ny och således välkommen, så vinner jag min önskan, men är den gammal och känd, så minskas väl derigenom icke värdet af min välmening och nit för det, som skulle roa och fägnar Hr Archiatern, men min okunnighet rödjdes samt min mindre goda urskillningsgåfva. 2) Öfversänder jag till Hr Archiaterns bepröfvande ett prof af det nymodiga *Silket* på tallar, som spinnes af ett slags *flugor*; uppfunnit af Hr Sienne här i Marseille, som derom nu nyss gifvit in en afhandling till Kongl. Vetenskaps Akademien i Paris; jag öfversänder här ock några af sjelfva insecterne, dem Hr Sienne kallar *flugor*; han indelar *flugorne* i 2 slag *Viviparae* och *oviparae*; *viviparae* äro de som oroa oss mest; men *oviparae* äro desse Silkesflugor, som lägga fria ägg neder vid tallbarren, etc. Han säger, att denne upfinning kan blifva ganska nyttig för Sverige, der mycket tallar äro. Herr Sienne är en artig och modest man, har rest i 19 års tid uti Asien, Africa och America, har här ett vackert Naturalie-cabinett: värderar Hr Archiaterns skrifter otroligt, och önskar få den äran komma med Hr Archiatern i correspondance. För det 3) skickar jag ett prof af den *Ull*, som Hr Sienne *praepareradt emot insecternes anfall*, för hvilket han vunnit priset af Vetenskaps Akademien i Bourdeaux; detta försöket har Hr Duc de Choiseuil¹ förbudit Auctorn att upptäcka, för Ängelsmännen skull. Det är icke att rätta sig efter den ullen jag nu öfversänder, att den är oren; ty den har hängt i taket hos Auctorn i ganska många år, att exponeras för dam och insecter; ja, han har släpt flere gånger insecter på ullen, men de kunna der icke trifvas, utan dö bort. Detta praeparerandet ändrar icke färgen på ullen, heller kvaliteten; och är äfven lika nyttigt för kamelgarn. Samme Auctor har förledit år utgifvit en tractat om *Oliveträds* bevarande för en mask, som äter upp Oliverne, den han kallar *eruca*, som sker med en af honom praeparerad tjära, hvarmed man gör en ring kring trädet öfverst på stammen där trädet delar sig i grenar. I samme tractat är ett nytt sätt att göra olja af oliverne, utan att bräcka kärnorne; det är den kostligaste olja, som kan gifvas, och som en balsam; jag har smakat deraf. Han har nu gjort en quantitet olja för Konungen; det sker genom en nymodig handquarn. Äfven har han påfunnit ett nytt sätt att torka fikon genom en ventilator etc. Nu är jag färdig att emboquera mig till Italien, och har under största buller skrivit dessa raderne, då man hållit på inpacka och föra ombord våra saker; derföre är det så illa skrivit, som det kan vara under så stor distraction. Jag ville dock icke låta detta tillfället gå förbi, att med sådane nyheter uppvackta Hr Archiatern. För 2 månader

sedan skref jag ifrån Paris till Kongl. Bibliothecarien Gjörwell, om Hr Rousseaus stora vördnad för Hr Archiatern;² torde hända brevet nu är redan tryckt. Herr Rousseau bad mig hälsa Hr Archiatern och säga, att han på knä tillbeder en så stor människa etc. Han arbetar nu starkt i Botanique, och har ingen bättre ledare, än Hr Archiaterns böcker. Jag var nyligen hos Hr Voltaire, han talte ock om Hr Archiatern.

Vi hafva nu rest igenom hela Frankriket, neml. *Ile de France, Champagne, Bourgogne, Franch Comté*, en del af *Sweitz, Gex, Geneve*, en del af *Savoyen, Bugey, Bresse, Lyon, Dauphiné, Orange, Venaissin, Avignon* och *Provence*, och nu skola vi i Herrans namn begifva oss på medelhafvet till Civita Vechia och så till Rom. Har Herr Archiatern något att befalla, så täcktes Hr Archiatern skrifva mig till på Rom; huru stor fägnad skulle det icke vara för mig att der få se en så kär hand, som jag så mycket vördar. Herr Carl Fredrick Rudbeck, min trogne res-Camrat, anmäler till Hr Archiatern sin ödmjukaste hälsning. Jag tors icke skrifva till andre mine Gynnare i Upsala, af frucktan att postporto blifver för drygt; derföre understår jag mig besvära Hr Archiatern med hälsningar till Hr Canc. Råd. och Ridd. Ihre; jag hade äran sända till honom ifrån Paris med Hr Österdam,³ Medic. och Chirurgus, ett exemplar af *Journal des Savans* för Augusti månad, derest omtalas med beröm ett af dess nya arbeten, som jag gjort bekant i Paris. Icke vet jag om journalen framkommit. Jag har nu ock Hr Ihres arbeten med mig till Rom, att göra dem bekanta derstädes.

Till Hr Prof. von Linné, Hr. Doct. Hydrén, Adjuncten Hydrén,⁴ Hr Prof. Hesselgren,⁵ Hr Doct. Clewberg, Hr Prof. Floderus,⁶ Hr Adj. Palmberg,⁷ Hr Prof. Mallet,⁸ Hr Prof. Annerstedt⁹ etc. etc.

I förgår fiskades här utan för hamnen en underlig fisk, på hvilken Hr Grosson, courtier heller mäklare, gaf beskrifning på fransyska, och ritade af honom. Jag bad honom rita af Honom åt Hr Archiatern och sätta beskrifningen på Latin; nu på stunden fick jag papperet, och har icke tid att ändra de fel, som Hr Archiatern ursäktar. Hr Grosson är stor älskare af natural-historien, men icke af Grammaticam. Tycker Hr Archiatern om fisken, så vet jag vist att ingenting hindrar att förstå detta köpmanslatinet. Nu kommer bud att jag straxt måste om bord på skeppet. Vinden är skön, Gudi Lof. Och jag får icke lof att skrifva mer, än säga att jag till döden är och blifver

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjänare

Jacob Jonas Björnståhl.

I fyrsprång

Marseille d. 30 November 1770.

Linn. Soc. Vol. II: 37.

¹ ÉTIENNE FRANÇOIS DE CHOISEUL, född 1719, framstående fransk statsman och diplomat, död 1785.

² Ur detta bref, dateradt den 1 September 1770, må följande här meddelas:

»Nu får min Herre et litet Bref om en stor Människa, JEAN JACQUES ROUSSEAU. Han kom til Paris vid slutet af Junii månad, som jag läser nämnt med et ord i mit sista Bref. Jag har gjort med honom så nära bekantskap, som man kan med en så besynnerlig Philosophe. Han arbetar nu i Botanique med en häftighet och ifver, som utmärker alla hans gerningar. Han frågade mig, när jag första gången var hos honom, om jag studerar Botanique? När jag svarade honom, at jag då och då profiterat af Herr von LINNÉ'S Undervisning m. m., reste han upp sig och ropade högt: *Ni känner då min Mästare och Lärare, den store Linnæus; när Ni skrifver honom til, sade han, så hälsa honom ifrån mig etc. Mettez-moi á genoux devant lui* (at bruka hans egna ord), och säg, at jag ej känner någon större människa på jorden, och at jag har at tacka honom för min hälsa, ja sjelfva lifvet; med flera starka uttryck, som gáfvo tillkänna hans innersta högaktning för verldens största Botanicus. Hr ROUSSEAU visade mig sedan *Philosophia Botanica*, och sade: *I denna Boken är mera visdom än uti de aldrastörsta Folianter, och i det stället at mäst alla edra Böcker ifrån Norden äro chargerade med förmycken erudition, så är icke et ord i denna, som icke är nödvändigt*, m. m. Så mycket beröm af Hr ROUSSEAU's mun var oförväntat; som icke eljest talar mycket, och är ganska sparsam på loford; men vid Hr von LINNÉ'S Namn blef han aldeles entusiasmerad. Han frågade mig, om jag trodde, at Hr v. LINNÉ skulle väl anse et Bref ifrån honom, så ville han skrifva honom til, och lemna mig Brefvet at öfwerskicka när jag skrefve. Jag försäkrade honom, at aldrig något bref ifrån Paris kunde vara Hr Archiatern von LINNÉ så kärkommit, och bad honom icke glömma bort det. Detta vil säga mycket: ty Hr ROUSSEAU skrifver icke gerna Bref, ja, han läser icke en gång dem som han får . . . Emedan man sagt mig, at Hr ROUSSEAU vore sinnad, at utgifva et Verk i Botanique, frågade jag honom en gång, om de vore så i sanning? Han svarade: nej, och sade, at det är mycken skilnad emellan at vara Lärlinge och Lärare; ehuru det nu vore aldeles et bruk, at man först börjar lära andra, innan man lärt sig något sjelf, så vil han dock icke följa det: jag är Hr v. LINNÉ'S Lärjunge, sade han, och gör mig en heder af at vara det. Jag frågade, hvad han tyckte om Hr ADANSON? Han svarade, at han, liksom i Tyskland CRANZIUS, lärt alt det de veta af Hr LINNÉUS, och sedan hafva de slitit och förklenat hans namn, at de voro de otaksamme emot sin Mästare, m. m. Eljest, sade han, äro flere Botanici i Frankrike, som äro Linneister, och nämnde några uti Lion, Montpellier &c.»

³ ABRAHAM ÖSTERDAM, född 1745, slutligen (1775) kungl. lifkirurg, död 1776. Disputerade 1766 under LINNÉ'S præsidium öfver *Siren lacertina*.

⁴ LARS HYDRÉN, se bref. 419 not. 8. — Hans son ERIK, född 1732, blef teologie adjunkt 1770 och professor 1777, död 1786.

⁵ ERIK HESSELGREN, född 1715, professor först i orientalspråk, sedan i teologi, död 1803.

⁶ JOHAN FLODERUS, född 1721, professor i grekiska, död 1789. Intim umgängesvän i Linneiska huset; »en stor kännare af grekiska och latinska språken, lycklig orator och latinsk poet.»

⁷ LARS JOHAN PALMBERG, född 1713, adjunkt i filosofi, slutligen theologiæ professor primarius och domprost, död 1804.

⁸ FREDRIK MALLET, se bref. 313 not. 5.

⁹ DANIEL ANNERSTEDT, se bref. 477 not. 4.

584.

Välborne Herr Archiater och Riddare af Kongl.
Svärdssorden [!]

Jag kan icke resa ifrån Rom, innan jag öfversänt ett tributum till Herr Archiatern, till att dermed ådaga lägga att jag ständigt och på alle orter i verlden är Hr Archiaterns vördsammaste tjenare; och att ehuru många gånger jag ändrar climater, så är dock mitt sinnelag, och den estime, jag är skyldig store människor, och i synnerhet lysande medborgare, oföränderligt. Jag vet derföre nogsamt min skyldighet, men på hvad sätt jag, som nu är i den södersta änden af Europa, skall kunna visa densamma emot en Theophrastus och Dioscorides i Norden, vet jag icke något bättre, än skicka några små utskylder af Flora, som tillbeder Hr Archiatern. Jag sänder derföre nu öfver Alperne frön, hämtade i Rom och Neapel. De, som hafva allenast Numror påskrefna, äro ifrån Rom; jag har låtit sätta namnen sådane, som man gifvit mig dem härstädes; de äro bevis till den okunnighet man är nu för tiden uti Botaniquen, här i Rom: ty Munken Maratti,¹ som är Botanical Professor, är inbilsk, och följer intet Systeme. Jag har ännu en stor hop andre frön, som jag låter följa hem med mina böcker till sjöss, men dessa, som jag nu skickar med posten, har man sagt mig skola vara rarast; åtminstone blefvo de ganske välkomne uti Kongl. Trädgården i Paris, dit Herr Marquis d'Aoust,² en Flandrare, som reser och studerar ifrigt Botaniquen, har öfversänt dylike frön, och fått derföre mycken tacksägelse. Herr Marquis d'Aoust är min vän; han följer i allt Hr Archiaterns Systeme, och bedt mig aflägga sin vördnad hos Hr Archiatern, för all den lärdom han haft utur Hr Archiaterns böcker, som öppnat Honom naturens kännedom. Han tänker sig längre fram resa till Sveriget.

De andre fröne, med sina namn påskrefne, fick jag i Neapel af Hr Pacifico, som är en snäll och hederlig adelsman derstädes; han har gan-

ska väl studerat Hr Archiaterns böcker, och har en vacker trädgård. Hr Cyrillo³ är så sysselsatt med att practisera i Medicine, att jag tror det han glömmet bort alltsammans i Botaniquen. Jag bad honom gifva mig frön till Hr Archiatern; han lofte, men höll icke ord: alldrig råkade jag honom hemma, ty han springer i från morgon till afton ute i staden hos de sjuka; jag råkade honom stundom in loco tertio, heller på gatan. Hr Maraldi ifrån Ferrara håller nu till på öen Caprea, utanför Neapel, där Tiberius lefde så vällustigt; han tänker utgifva den öens Natural-historia. Således har jag sökt att ställa mig in med Botanici, på alla ställen jag kommer, för att kunna få något nytt at öfversända till Hr Archiatern; jag kommer så ganska väl ihog de siste orden Hr Archiatern sade mig, när jag hade äran taga afsked, att jag borde skaffa nya örter, och derigenom rickta en vetenskap, som emot naturens ordning fått sitt rätta lif i snöns land, genom det att Sveriget varit lyckeligt att äga Herr Archiatern, som gör liksom underverck. Ty om man hos oss har makalösa männer uti Mineralogien, Docimastiquen, Metallurgien etc., är det icke att undra på uti ett land fullt af berg och metaller: men att man ifrån Italien, Frankriket, ja Indierne och Africa, skall nödgas gå öfverst i den isiga Norden och lära sig känna örter, ja sina egna foster, det är en skickelse, som alla som har ögon, böra vörda och tacka Hr Archiatern för, som gjort Sverige genom sitt arbete och sine Talenter så namnkunnigt. Vore jag hemma i Botaniquen, så vore jag mycket skickeligare att göra Hr Archiatern tjenst på mina resor, men nu skall min nit och välmening ärsätta hvad som brister uti insickterne; huru skulle det icke vara fägnensamt, om Björnståhl händelsevis öfverskickade en ny ört, som icke vore uti Upsala Trädgård förut!!!

Vi hafva denne vinter varit flere Svenskar i Rom, än man vet af på långliga tider, och var knapt så många Svenskar vid Drottning Christinas hof härstädes: Ty 2:ne Hrr Grefvar Cronstedt, bröder⁴; Hr Kammar Herrn De Geer⁵; Hr Lieutenant von Numers⁶; Hr Baron Rudbeck; Hr Sergell,⁷ en stor Sculpteur; Hr Ferber,⁸ Mineralogue och Chemicus, och jag hafva varit hittills här tillsammans; alla åt vi julgröten ihop hos Hr KHerrn De Geer, som gjorde en stor måltid för oss alla julafton.⁹ Desse Svenske resande hedra verkligen Nation hvar på sitt sätt, arbeta och använda tiden väl. Det är rart nog, att se unge Herrar skicka sig så väl och hederligt, och söka på allt sätt instruera sig. När Herr Archiatern råkar Hr Hof-Marskalken och Fru Friherrinnan De Geer, så berätta att Hr Kamm. Herrn öfver allt, hvart han reser, gör sig både estime och vänner; ingen känner honom, som icke älskar honom och berömmet honom på det högsta. Det är en glädje att se sådane

landsmän. Vi hafva allesammans varit hos Påfven, och blefvo obeskrifligen väl emottagne. Det är just en heders-gubbe, och är ganska slug och förståndig Herre. Älskar mycket vetenskaper och antiquiteter. Här har varit åtskilligt stort främmande i Rom; såsom Duc de Glocester, Konungens broder i Ängland; Hertigen af Saxen-Gotha, och nu nyligen kom Churfurstinnan af Saxen hit. General Orlow¹⁰ har också varit här; nu är han i Livorno, och der skall han i morgon låta 2 fregater löpa i luften, för att visa Hertigen af Glocester, som nu rest dit, hurusom Rysarne uppbrände Turkarnes flotta i medelhafvet. Herr Guettard¹¹ ifrån Paris har varit här och i Neapel; vi hafva ganska mycket omgåts; det är en lärd man, är ganska glad, och talar alltid något roligt. Han reste i förrgår härifrån till Loretto, Ravenna, Bologna och så Florence, der vi tänka möta honom, om 14 dagar. Hr De Geer är uti Hr Guettards sällskap; om vi åter råkas i Florence, så blir det rätt roligt: sedan torde vi följas åt till Venedig. Herr Guettard tänker att utgifva en god beskrifning öfver Italiens physiska beskaffenhet etc. Jag hoppas, att Hr Ferber lärer såsom kännare skicka mycket skönare och rarare frön ifrån Italien, när jag, som får knapt tid att andas annat än bokdam, på Arabiske och Syriske, Grekiske och Hebraiske Manuscripter i Bibliothecerne, som jag ständigt besöker, har skickat så många och har ännu en otalig myckenhet i behåll: jag önskar allenast, att desse kommo i tid nog att blifva sådde i vår. *Paulus plantat, Cephas rigat, Deus dabit incrementum.*¹²

Om Hr Archiatern tackes hedra mig med något bref, derom jag anhåller ödmjukast, så kan det ställas till Turin heller Geneve: huru kärt skulle det icke vara mig att få se Hr Archiaterns hand vara mig till mötes på endera af desse orterne. Jag gladdes nog af Hr Archiaterns sköna bref ifrån Upsala d. 9 Novembris 1770; ehuru jag icke fick det förr än i Neapel d. 19 Aug. 1771. Sedan har jag icke fått några nyheter ifrån Upsala. Huru må Herrar Professorerne? Jag beder ödmjukast Herr Archiatern tolka min vörndnad för alle de lärde Fäderne; ingen bör glömmas, ifrån den förste och äldste till den yngste; nominatim Herr C. R. Ihre, Hr Aurivillius,¹³ Hr Doct. Hydrén, Hr Clewberg, Hr Hesselgren, Hr Floderus etc. etc. Jag lefver med odödlig vörndnad

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjänare

Jacob J. Björnståhl.

Rom d. 25 Aprilis 1772.

P. S. En lärd Munk i Neapel vid namn Minasi¹⁴ har uppfunnit mycket nytt uti Naturalie-historien: jag har bref till Hr Archiatern med många andra curieuse beskickningar, ifrån honom, som följer med mig, ty det kan icke skickas på posten.

Linn. Soc. Vol. II: 40—41.

¹ GIOVANNI FRANCESCO MARATTI, botanices professor i Rom, död 1777.

² Antagligen JEAN-MARIE D'Aoust, född omkr. 1740, slutligen maire i Quincy, död omkr. 1812.

³ DOMINICO CIRILLO, se bref. 482 not. 5.

⁴ FREDRIK ADOLF ULRIK CRONSTEDT, född 1741, förut hofintendent, slutligen landshöfding i Gefleborgs län, död 1829. Under sitt vistande i Rom väckte han uppmärksamhet genom goda kunskaper och vetenskapligt intresse, hvarför han ock (jämte BJÖRNSTÅHL och dennes följeslagare RUDBECK) invaldes till ledamot af den under drottning CHRISTINAS protektion stiftade Arkadiska akademien. »Föreställ sig, M. H.», skrifver BJÖRNSTÅHL till GJÖRWELL, »hvad jag tänkte, då jag icke längesedan på Campo vaccino, som var fordom Forum Romanum, bredevid där Rostra varit, mötte Hr Grefve CRONSTEDT, anförande hela Franska Akademien, sysselsatt med att i det nogaste afmåta de därvarande gamle bygnader, samt aftaga proportionerne af de där qvarstående vackra och majestätliga Colonner och Triumph-bågar.» — Hans broder Sven JAKOB, född 1747, blef sedan konduktör vid fortifikationen och sköt sig 1791.

⁵ EMANUEL DE GEER, son af den berömda entomologen, hofmarskalken CARL DE GEER på Leufsta och hans hustru CATHARINA CHARLOTTA RIBBING, kammarherre, sedan envoyé i Holland och Riksråd, född 1748, död 1803.

⁶ FREDRIK ADOLF VON NUMERS, född 1745, slutligen öfverste vid Bohusläns dragoner, död 1792; »var en förträfflig tecknare och egde mycken kännedom i de fria konsterna», i väsentlig grad förvärfvad under den resa, hvilken han såsom löjnant 1771—73 företog i Frankrike och Italien.

⁷ JAKOB TOBIAS SERGEL, »vår svenske PHIDIAS», såsom han benämndes af BJÖRNSTÅHL, hvilken i Rom gjorde hans personliga bekantskap och »måste rent ut säga, at han just gör Nationen heder, både genom snillets och hjertats egenskaper«.

⁸ JOHAN JAKOB FERBER, då auskultant i Kungl. Bergs-collegium; se f. ö. bref. 420 not. 3.

⁹ Till GJÖRWELL skrifver härom BJÖRNSTÅHL: »Vi hade en sådan Jul-afton tillsammans, at jag aldrig, sedan jag reste ut, haft maken. . . Vi voro 8 personer vid Hr Kammarherren DE GEERS bord; M. H. kan föreställa sig, hvad traktamenter och nöjen vankades hos en så glad, ädelsint och godhertad Värld. Vi voro budne på Svensk Jul-gröt; jag tror, at al mjölk upköptes, som fans i Rom; vi fingo ock en så skön gröt, at jag tror det många i sjelfva Sverige icke ätit honom bättre; den var ock kokad af en Svensk, och det var den enda gerning, som friar NORDLINGS [DE GEERS kammartjenares] namn ifrån glömskan; alt börjades på Svenskt vis; men sedan blef bordet lastadt af de i Sverige förbudna Träd, såsom Vindrufvor, allehanda Cereris och Bacchi skänker; ja, hela Italiens Delicer, som endast kunde segra öfver HANNIBAL och hans modiga bus-

sar, blefv oför oss framstälte; alla 4 verldens delar syntes hafva förenat sig, och gifvit contribution til vår Jul-afton; men den största glädjen kom ifrån Sverige.»

¹⁰ ALEXEJ GRIGORJEVITJ ORLOV, född 1737, generalamiral för ryska flottan, uppbörande turkiska skeppen i Tjesmenviken 1770, död 1808. — »Vi hafva haft den äran», berättar BJÖRNSTÅHL, »at mycket umgås med General ALEXIS ORLOV; han har bedt oss spisa hos sig på Soldate-vis, så ofta vi icke voro bordbudne til bättre bord, sade han; han är en munter, vänlig och tillika mycket modest Herre, skryter icke af sine Segrar; säger at lyckan och hazarden favoriserat honom at göra sina skyldigheter, och uppfylla Hennes Maj:ts Ordre».

¹¹ JEAN ÉTIENNE GUETTARD, född 1715, fransk mångsidig naturforskare, död 1786. »Den berömde Hr GUETTARD ifrån Paris är ständigt i vårt Sällskap; han var redan för sit attachement til Hrr von LINNÉ och WALLERIUS half Svensk, men nu har han här i Rom blifvit hel. Det är en lärđ samt tillika artig och lustig Man, munter och glad i Sällskap, och vid alla tilfällen skulle man taga honom för en Yngling, ehuru han väl har sina 60 år» (BJÖRNSTÅHL).

¹² Paulus planterar, Petrus vattnar, Gud skall gifva tillväxten.

¹³ CARL AURIVILLIUS, se bref. 503.

¹⁴ »Fadren MINASI, Dominicaner-Munk», var en af de italienske lärde, som BJÖRNSTÅHL i Italien lärde känna och högeligen värdera, och hvilkens bästa han, egendomligt nog, kom att verksamt befordra. Då nämligen BJÖRNSTÅHL och hans svenska kamrater den 20 Jan. 1772 hade audiens hos påfven CLEMENS XIV, blefvo de af denne på det mest vänliga sätt mottagna, och »när vi skulle taga afträde, frågade han mig, om det vore någon ting, hvaruti han kunde tjena oss? hållandes mig i handen. Jag svarade då: at hans exempel inspirerat mig en stor lust at göra andra godt. . . och därför dristar jag recommendera 2:ne mina Vänner, hvilkas egenskaper och talens förtjena en så uplyst Påfves protection, som kan draga mycken nytta af sådana Snillen: en af dem är i Neapel, och en i Rom; han frågade, hvilka de voro? Jag nämnde då Padre MINASI och Abboten GIOVENAZZI härstädes, som är en af de lärdaste Jesuiter ifrån Neapel. Påfven försäkrade, at han skulle göra dem godt» — och detta blef ej tomma ord, åtminstone hvad MINASI beträffar. Han skref nämligen »til den Påfvelige Nuntius uti Neapel om honom och befalte honom försäkra P. MINASI om sin hogkomst och ynnest. . . P. MINASI har skrivit mig flere Bref til och tackat mig för min beständiga vänskap: han säger, at han aldrig i verlden kunnat tro, at en ifrån yttersta Norden skulle komma til Rom, för at recommendera en fattig Munk hos Summus Pontifex. Och sannerligen ser det icke rätt underligt ut, at en Kättare ifrån fjerran Ort har recommenderat en Dominicaner-Munk, til hvars Orden hör Inquisition, hos sjelfve Påfven i Rom.» Kort därefter utnämnde Påfven MINASI till botanices professor i Rom, och med anledning häraf kunde LINNÉ i sina *Egenhändigade anteckningar om sig sjelf* omtala: »1774. Påfven, som förut förbudit LINNÉs skrifter i sine länder, utnämner en ny Professor att läsa hans System publice i Rom.»

585.

Carlsruhe, Badiske Hofvets
Residence d. 1 Januarii 1774.

Välborne Herr Archiater och Riddare,

Jag bör i detta Nyår yttra för Herr Archiatern och Riddaren de tankesätt jag burit i alla år i mitt hjerta, för en af de största Männer, som någonsin Fäderneslandet framalstrat: min höga vördnad för Herr Archiatern och mina innerliga önsknings för Dess ständiga välgång, äro lika nitfulle, och upphöra aldrig utan med mig sjelf. Lefve länge och väl vår Store von Linné! Som är så stor, att Europa afundas på Sverget att äga honom. Jag åtnjuter öfverallt på mina resor en utmärkt heder deraf, att jag har den äran vara Landsman och, det som mera är, Vän med Den, hvars namn är odödligt. Skulle jag då vara otacksam emot den, som tillfogar mig så mycket godt? Här på Hofvet hör jag alla dagar talas om Herr Archiatern. Han är föremålet för Den Regerande Prinsens och Prinsessans samtal, ty de älska icke allenast Natural-historien, utan de äro deri så hemma, at man kan deröfver falla i förundran: De kunna Herr Archiaterns systeme, genera och species på sina fingrar: De känna hvart träd, hvarje planta och växt uti de här anlagde store Orangerierne och trädgårdar, som äro försedde med inländske och utländske växter ifrån alle fyra verldenes delar: allt är inrättat efter Herr Archiaterns System. Prinsessan¹ har anlagt ett förträffeligt Naturalie-Cabinet: det är inrättat i en skön ordning, så att hvart Rikes producter äro åtskilde, Ängelands mineralier för sig, Böhmens för sig etc. så att hvart rike har sitt särskilde Museum, allt eftersom hvart land är rikt på Mineralier och producter. Men Sveriges fattas ännu: Hennes Höghet äger intet ifrån Sverige, annat än Nordstjernan som lyser och leder Hanne uti hela verket, nemligen alle vår förträffelige Nordstjerne-Riddares skrifter och arbeten. Jag önskade att de Svenske Mineralierne icke länge fattades i dette vackra och stora Cabinet: måtte det hända denna Stora Prinsessa samma förmohn i Sverige, där Hennes Orakel bor, som det händt Henne uti Österriket och en stor del af Tyskland. Keisarinnan Maria Theresia gaf ordres, at man skulle samla till Denne Prinsessans Cabinet mineralier, snäckor, stenar, marmor, örter etc. etc. öfver alla Dess vidsträckta Länder, vare sig i Tyskland, heller i Ungarn, Böhmen,

Tyrolen och Italien. Det samma har Keisarinnan i Ryssland gjordt, i alla sina oändeliga stater; alla desse Naturalierne äro redan ankomne. Desse Stora Keisarinnorne förundra sig öfver Denna Prinsessas vidsträckta vetenskaper, som så vida öfvergå Dess kön. Ack om Herr Archiatern heller Dess Hr Son kommo hit; Häntes Höghet har bedt mig bjuda Herrarne på Hennes vägnar: Hon har lofvat Herr Archiatern att bo väl och vackert, och hafva så sköna och dyrbara Tapeter, som på Hammarby: ty jag har talt om för Deras Högheter de sköna ritningar på blommor, som man skickat Hr Archiatern ifrån Ängland, hvilka jag såg pryda Herr Archiaterns väggar på Hammarby. Men Herr Archiatern skulle finna här ännu vackrare Tapeter, af hvilka Herr Archiatern skulle känna i sitt inre mera nöijen i alle afseenden; och nu kommer jag till det förnämsta af min berättelse. Denna upplysta Prinsessa har nu nyss börjat ett verck, om hvilket jag icke vet om jag skall säga, antingen det mer hedrar Prinsessan och Häntes smak och nit för vetenskaper, heller Herr Archiaterns Systema naturae. Så mycket bör jag säga, att dette vercket ensamt försäkrar Herr Archiatern om odödligheten, om så många andre icke vore till: ty Häntes Höghet den Regerande Margrafinnan af Baden, CAROLINA LOVISA, född Prinsessa af Hessen-Darmstadt, låter gravera i Koppar alla Hr Archiaterns Species plantarum, med alle partes fructificationis, på det aldra präcktigaste viset, och det med den kostsamhet, att allenast en planta blir på hvarje kopparplåt, med pistilla och stamina etc. bredevid, så att det går till vid pass 10,000 kopparplåtar; Så att om Herr Archiatern skulle ändra ordningen af Genera eller Species, kan kopparstyckena äfven straxt ändras, emedan det är allenast en ört på hvart och ett, så att de kunna sättas i hvad ordning man vill, utan den minsta confusion; (i det stället att Herr Gesners² ritningar och kopparstycken i Zürich, dem jag ock sedt, äro flere på hvart blad, och utom dess ganska små, ehuru täcke och vackre de äljest äro). Vercket är redan börjat, en god graveur ifrån Paris, Hr Gauthier Dagothi, Son af den bekante Gauthier,³ som graverat Anatomien, och den förste som upfunnit att trycka kopparstycken med färgor, är för några veckor sedan hitkommen; alle Veronicæ äro redan färdige och äro ganska vackre, ty Prinsessan har därpå den nogaste uppsickt. Hon är icke allenast stor i Botaniquen, utan är ock incomparable uti ritkonsten; hvar plåt examinerar Hon noga, corrigerar felen och ändrar de minsta irringar; sedan illuminerar Hon sjelf med de lifligaste färgor plantorne, så att detta vercket blir det nogaste, accurataste och präcktigaste, som någonsin Botaniquen haft, och svarar emot den Titul det får, nemligen *Icones omnium specierum plantarum Linnæi Equitis*: Men Prinsessan är bekymrad, hvarest hon skall finna alle figurer. Mest

alle böcker, som Herr Archiatern citerat, äger hon; några få har Hon icke kunnat finna, såsom *Campi Elysii Rudbeckii* etc.; en stor del har Hon väl ad vivum i de sköna trädgårdarne härstädes, så att nu i förstone går väl vercket fort och väl; men det kunde hända längre fram, att någon planta bör stickas, hvars figure icke finnes i Hennes Bibliotheque; då utbeder Hennes Durchleutikeit sig Herr Archiaterns, Hennes Mestares bistånd. I synnerhet har hon bedt mig anmäla hos Hr Archiatern Hennes åstundan att få en lista på de nyligst utkomne figurer och Florae, som icke ännu torde vara citerade i de nyaste editioner af Hr Archiaterns verk, men torde likafullt blifvit Herr Archiatern sedermera bekante.

Denna Princessa täncker ock låta gravera Hr Archiaterns *Systema naturae Animalium* à part; det blifver ock ett magnifict verk. Hon vet icke, på hvad sätt Hon skall få det vercket om *Fürilarne*, som blifvit graverat på Drottningens bekostnad af Clerck⁴ i Stockholm. Herr Grefven och Ambassadeuren Creutz⁵ i Paris har väl påtagit sig att skaffa Prinsessan detta arbetet, men på så lång tid har ännu intet svar kommit: Herr Archiatern torde vara beste tolken för en Princessa⁶, som gör af Naturalhistorien sin hufvudsak. Hon har fått till skänks *Museum Adolphi Friderici Regis*, så ock *Museum Reginae Louisae Ulricae*, präcktigt inbundne i Marroquin och Guld, med Konungens och Drottningens namn, och Riksens vapen uppå. Men Prinsessan har sedan sedt, att Hr Archiatern citerat den andre Tomen af *Museum Regis*, och Hon har aldrig fått sedt densamma. Jag är viss derpå, att om saken blir riktigt anmäld på Hofvet, så lærer väl vår store Konung gifva befallning om Mineralers samlande och öfversändande tillika med sådane rare och kunglige böcker, som icke stå att köpas, till Denna Princessa, sin Släginge; Ty Hennes Herre, Den här Regerande Marggrefven af Baden-Durlach, Hans Höghet CARL FREDRIC, är Kötslig Sysling med Hans Kongl. Maj:t vår Allernådigste Konung GUSTAVE; emedan Sal. K. Adolf Fridricks fru mor, ALBERTINA FRIDERICA, var en Princessa af Baden-Durlach, och den nu Regerande Marggrefvens Farfars-Syster. Den Regerande Marggrefven visar ock i allt, att Han brås på Vår Store Konung, uti att vara en Stor Regent och göra sina undersåtare lycklige; Han gifver här dageligen de mest rörande Spectakel af landsfaderlig nåd och ömhet; gifver öppen och enskild Audience åt alla, höga och låga; talar vid de nödlidande, tröstar och hjälper dem; reser kring i landet, upmuntrar landsbruket, talar nådigt vid böndern, håller af de lärde och Vetenskaperne, befordrar dem, studerar ständigt, när Han är ledig från Regerings-affairer; (Spelar aldrig kort, håller icke af Comoedier och bagateller); Han är säkert en af de störste och visaste

Förstar i Tyskland, har ett det besta hjerta, som någon kan äga, samt ett högt uplyst förstånd; Herr Archiatern kan föreställa sig hurudant Hofvet härstädes således bör vara, där en Sådan Prins och en Sådan Prinsessa föreläsa alla med sine höga exempel: jag tror knapt att ett så artigt och dygdigt Hof finnes i Tyskland: Prinsarne äro ganske väl uppfödde, ty här regerar Dygd och vett tillika med Religionen: Deras Högheter mottaga främmande så nådigt, att det är makalöst; vi tänkte bese Carlsruhe på 2 eller 3 dagar; och nu hafva vi varit här 4 veckor redan; alle dagar budne på Hofvet till Deras Högheters eget bord, där vi spisa präcktigt middag och afton; ständigt talar Detta Nådiga Herrskap med oss, och äga vi härstädes en distinction, som vi hvarken förtjent, heller förväntat. Herr Archiatern och dess efterspaningar i Naturen förekomma i våra samtal mer än ofta; Deras Högheter tyckte, att det var ett lyckskott, att jag just kom hit nu, sedan planen var anlagd, och början var gjord till graveringen af Hr Archiaterns Storverck, så att jag kunde straxt notificera Hr Archiatern saken, och begära dess handräckning, vid nödigt tillfälle, i synnerhet underrättelse om de böcker, som innehålla kopparstycken på örter, hvilka nu nyligen utkommit, och icke kunna vara nämnde i de sednaste editioner af Hr Archiaterns arbeten. När en del af dessa kopparstycken blifva färdige, vill Prinsessan skicka Hr Archiatern dem till skänks; Hon tänker taga hit flere graveurer, så att 50 à 60 kopparstycken kunna göras i månaden, och detta vercket således inom få år blifva färdigt. Tänk Prinsessan betalar graveurn 4 Louisd'or eller 96 franska Livres, det är 9 Ducater, för hvar plåt, det är för hvar ört eller Species, så att hela detta stuckne Herbarium kommer att kosta en vacker summa; men lyckeligt, när Regerande Förstar och Förstinnor använda sina Rikedomar på vetenskapernas förkofring, och på konsternas framsteg (och icke på Comoediers och skadelige lättingars underhållande). Men detta arbetet underhåller en braf Graveur och flere geseller, befordrar plantskötseln, hedrar vetenskapen etc.

Här i Carlsruhe är den vackraste och störste trädgård man vill se; den har 32 stora och räta alleer, som alle stöta tillsammans i Slottet; den längsta alleen är 4 tyska mil; här är stora och sköna Orangerier, här finnes Campher-trädet, och äfven Canel. Den förre Margrefven Carl Wilhelm, den nu Regerandes Farfar, som var Broder till Prinsessan Albertina Friderica, Kung Adolph Fredrics fru mor, hade ett otroligt tycke för blommor och plantor: han anlade detta slottet och staden, kallade honom efter sitt namn Carlsruhe, och det år 1715; den ligger 1 mil i vester ifrån Durlach, hvarest ock är en stor trädgård och ett anseeligt Orangerie; Men här vid Carlsruhe blef just Hans sinnens hvila;

han hade en förunderlig lust till Tulipaner: här räknades till 5,000 sorter Tulipaner i trädgården, alle lät han afrita med sin naturliga och sköna fergor, höll dertill flere ritare: här finnas ock desse ritningar i Bibliotheket, och utgöra emot 20 stora folianter, bara ritningar, som äro täcka att se på, men ingen nytta i Botaniquen. Här finnes öfver 6,000 Pomerantz-träd etc. etc. Han skickade på sin bekostnad en Trädgårdsmästare till Africa 1731, för att lära sig, huru de Africanske plantor skötes på stället. Äljest är Cataloguen på örterne utkommen 1747, hvaraf Prinsessan gifvit mig ett exemplar. Titeln är: *Serenissimi Marchionis et Principis Bada-Durlacensis Hortus Carollsruhanus in tres ordines digestus, exhibens nomina plantarum exoticarum, perennium et annuarum, quae aluntur per Christianum Thran, horti praefectum. Accedit Aurantiorum, citreorum Limonumque malorum Catalogus, Auctore Josua Rislero Pharmacopaeo. Laeraci 1747 in 8:o*. Har räknat till 3,000 slags örter; Herr Archiaterns *Hortus Cliffortianus*, *Genera Plantarum* och *Flora Suecica* äro de endaste, som anföres ibland Auctorerne.

Men papperet påminner, ja tvingar mig att sluta. Jag hoppas att Herr Archiatern fått mitt bref ifrån Pavia förledit år; men jag har icke blifvit hedrad med svar, ehuru jag vänte uti Geneve. Jag vet icke det ringaste, huru det nu står till uti Upsala eller Sverige; inga nyheter har jag haft ifrån Upsala på flere år: alle mine vänner hafva förgätit mig; jag är aldeles öfvergifven. Icke heller har jag på 2 år, ja deröfver, fått bref ifrån Hr Bibl. Gjörwell, ehuru jag skrifvit honom mer bref till än St. Paulus skrifvit i alle sina dagar; men svar får jag icke, ehuru jag bedt honom skrifva mig till på Geneve, eller åtminstone på Strasbourg; men jag fick ej bref ifrån honom på någondera stället; nu väntar jag min resolution uti Amsterdam eller Rotterdam, dit har jag stämt hans bref vid så många tusende dal. silfver:ts vite; få nu se, om han parerar; sker det icke, så blir det vid alla brefs förlust ifrån mig. Har Herr Archiatern varit så god och hälsat Hr Canc. R. Ihre, och bedt honom aflägga ett exemplar af Glossarium för mig, och lemna det åt Hr Adj. Palmberg, som förvarar alle mina disputationer; Hr Canc. Rådet mins väl att jag prenumererade och betalte 14 plåtar vid Sättra Brunn, då jag ännu var hos Hr Grefve Posse; Han gaf mig ock derpå quittance, men jag vet icke hvarest det är, om det finnes ibland mina papper i Upsala, heller dem som jag lemnat i Paris; men Hr Palmberg kan gifva ett quittance å mina vägnar, att han emottagit exemplaret på Holländskt skrifpapper till Glossarium etc.

Jag beder om min vörndnad till Hr Professor von Linné, till Nådiga fruen, Fröknarne, till alle Herrar Professorer, hvilka jag samt och synner-

ligen har den äran att önska ett godt och frögdefullt Nyår; jag väntar några rader ifrån Hr Archiatern, helst ser jag väl ett långt bref, på Amsterdam eller Rotterdam; jag framhårdar med odödlig vörndnad

Välborne Hr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjenare

Jacob J. Björnståhl.

P. S. Här i Carlsruhe är en god Professor Botanices Hr Doct. Kölreuter,⁷ som skrifvit och gjort curieusa experimenter öfver plantae hybridae, efter Hr Archiaterns System; han har förut varit i Petersburg och är ledamot af Academien; jag har varit hos honom, han arbetar med nya experimenter, har bedt mig anmäla sin vörndnad. Äfven så har jag väl lärt känna Hr Haller, det är en stor man, och har ett godt hjärta; vi omgingos mycket med honom i Bern: han låter nu trycka *Epistolae eruditorum virorum ad Alb. Hallerum*⁸; 2 tomer in 8:vo äro nyss tryckte, den 3:dje är under pressen; många bref ifrån Hr Archiatern förekomma derstädes. Hr Gesner i Zurich hälsar mycket; hans värck är ännu ej utgifvit. Hr Spielman⁹ i Strasburg hälsar; han har anlagt en vacker Hortus Botanicus. Jag bör icke glömma hälsa ifrån Hr Allione¹⁰ i Turin, och andre Botanici i Italien, Savoyen, Sweitzerland, och Alsace.

P. S. Min käre resecamrat Hr Baron Rudbeck beder mig anmäla sin vörndnad för Herr Archiatern och Riddaren. Ach, jag beder Hr Archiatern för Guds skull och för mitt hjertas skull, som är så intagit och uppfyllt af vörndnad för Hr Archiatern, att han täcktes skrifva mig ett långt bref till; det kan läggas under couvert till Hr Baron Creutz, Ministre Plenipotentiaire de Suede à la Haye, au Amsterdam; jag förlitar mig på Hr Archiaterns goda hjertelag, som icke kan förmena mig en skatt, ty så anser jag en så stor och en mig så Kär Mans bref.

P. S. Här innelyckt skickar Hännens Höghet en *Veronica*, som nyss blifvit stucken, till ett prof. Prinsessan skall blifva glad att få Hr Archiaterns approbation. Äljest blifver vercket in folio. (Jag väntar Hr Archiaterns svar på Rotterdam helt säckert.) Jag hade så när glömt fram-bära till Hr Archiatern de många hälsningar ifrån Hr Prof. Herrman¹¹ i Strasburg; det är en lärd man och har ett vackert Cabinet i Natural historien. Han väntar svar på det långa bref han haft den äran skrifva Herr Archiatern till.

Linn. Soc. Vol. II: 38—39.

¹ KAROLINE LUISE, markgrefvinna af Baden-Durlach, född prinsessa af Hessen-Darmstadt, död 1783 i Paris, 32-årig. Om hennes beundran för LINNÉ och afsigt att

utgifva ett storartadt botaniskt praktverk se TH. M. FRIES, LINNÉ, *lefnadsteckning*, del. II s. 312—14 samt KARL OBSER, *Markgräfin KAROLINE LUISE von Baden und ihr botanisches Sammelwerk* i *Zeitschr. für die Geschichte des Ober-rheins* Bd. XXIII H. 1 (1908).

² JOHAN GESNER, se bref. 249 not. 3. Hans här afsedda verk är *Tabulæ phytographicæ analysin generum plantarum exhibentes*; dessa utgåfvos dock först efter hans död.

³ JACQUES GAUTIER-DAGOTY, född 1710, framstående målare, kopparstickare, anatom och fysiker, utgifvare af talrika anatomiska planschverk, död 1785. — Sonen JEAN FABIEN var likaledes en skicklig kopparstickare.

⁴ CARL ALEXANDER CLERCK, se bref. 346 not. 4 och 368 not. 1.

⁵ CARL JOHAN CREUTZ, född 1725, svenskt sändebud i Förenta Nederländerna (ej i Paris), död 1793.

⁶ LINNÉs skrifvelse härom till GUSTAF III skall i det följande meddelas.

⁷ JOSEPH GOTTLIEB KÖLREUTER, född 1733, professor i Carlsruhe, framstående forskare särskildt på blombiologiens område, död 1806.

⁸ I den af HALLER 1773 utgifna *Epistolarum ab eruditissimis viris ad ALB. HALLERUM scriptarum Pars I Vol. I. Latinæ*, finnas intagna 26 bref från LINNÉ. Som publicerandet häraf skedde alldeles utan dennes medgifvande, blef han högeligen förbittrad, särskildt emedan bland dessa bref fanns ett, hvori hans ungdoms öden, frieri m. m. skildrades. LINNÉ ansåg, ej utan skäl, att här låg ett svikligt brytande af ett af en vän gifvet förtroende; senare tidens LINNÉ-biografer hafva emellertid ej kunnat annat än glädja sig åt detta värdefulla bidrag till kännedomen om ett af de intressantaste skedena af hans lif.

⁹ JAKOB REINHOLD SPIELMANN, född 1722, professor i botanik och medicin i Strassburg, död 1783.

¹⁰ CARLO ALLIONI, se bref. 486 not. 2.

¹¹ JOHANN HERRMANN, född 1738, medicine doktor, professor i Strassburg, botanist och kemist, död 1800.

Min Herre.

Huru mycket M. H:s beskrifning om Carlsruhiska trädgården fägnade mig, kan jag ej beskrifva; jag blygs att tillstå det jag aldrig tillförene haft om honom rätt ide, ehuru jag har correspondence öfver hela Europa, ja öfver mästa verlden. Nog har jag kiänt Trants[!] Catalogum H. Carlsruhani,¹ men intet mer. jag stante i största consternation wid det M. H. beskrifwer mirakler, som aldrig existerat a mundo condito och jag twiflade om någonsin kunde ske: at en Regerande, ja en Printsessa, skall få couragie at

med så oändelig möda, med så makalös stor depence drifwa Natural wettenskapen till sin aldra största högd. En så stor sak är Botanisterne ännu obekant, som hwar gosse borde hafwa sig så wähl bekant som Alexandri magni namn och bedrifter. jag har önskat, att man hade alla Planters figurer i ett wärk, ty det blifwer rätt nu odrägeligt för private, mäst fattige, att kiöpa sig Botaniska Bibliotheker, men jag har aldrig wågat hoppas, att det kunne ske; ty här till fodrades större capital än någon Potentat skulle willia bestå, ty blef jag wid denna beskrifning aldeles consternerad. CAROLINA LOVISAS namn borde alltså stå med gyllene Bokstäfwer skrifwit på en crona hängd öfwer hwar och en Botanistes bord. Historien har aldrig ännu, och aldrig warder här äfter hörandes en så stor liberalitet för wettenskaper af någon Potentat. Ach, en Printsessa, som detta storwärk gör, som sielf förstår Botaniquen; som sielf excellerar i ritkonsten; som gör sig ett mausoleum durablare än Pyramiderna i Ægypten, som aldrig någon tid kan utplåna.

De gamble Botanici woro nöjde med grofwa trä figuren; vårt seculum har gjort dem prächtigare med lefwande färgor; såsom Weinman,² Blakwel;³ ännu bättre af Phil. Miller, Catesby,⁴ Ehret,⁵ John Miller.

Det war stort af förra konungen i Danmark, att han lätt genom Oeder⁶ afrita alla Danska växter med lefwande färgor, men det cesserade med Konungens lif ofulkomnat.

Jacquin continuerar att på lika sätt afrita de Europæiske växter, som Oeder ej haft.

Jag hisnade att se Hills⁷ stora wärk af några och tiugu tomer uti imperialfolio med de prächtigaste figurer på hwart annat blad, med växter; men jag kunne gråta, då jag såg ett så dyrbart wärk, som aldrig Botaniska wettenskapen haft, med sine figurer så litet äller intet liknade sine växter, och att ritaren ej dugit.

Joh. Miller (annan än Trägårdsm. Miller) gifwer nu ut en Planta, af hwar ordine allenast, med de härligaste figurer, som werden någonsin sedt, af hwilka wid pass 20 tabeller äro utkomne, som hafwa äfwen fructifications delarne utsatte. Detta bör den största Printsessan se; det utgifwes i London; om den namnkunnigaste Doctoren i London, Dr Fothergill, anmodas, sänder han det straxt.

Burmans (sonens) *Plantæ indicæ*⁸ äro tryckta i Amsterdam 4:to, har många indiska afteknade växter.

Gmelins *Floræ*⁹ tom. 3 och 4 samt hans *Fuci* lära wara bekante; annors wet jag inga nya, utom Allioni (Piemont) och Gouans¹⁰ (Monspelienses) nya tractater, dem jag ännu icke sielf fått och Jacquins¹¹ samt Scopoli¹² wärk.

Det öfwersände Specimen *Veronica arvensis* ex Oederi Flor. Dan. är till pricka likt Oederi figur. hwarwid jag bör påminna att Oederi figurer äro till de mäste goda och lika sine växter, dock ej alle; ty åtskillige äro ritade erectæ, som dock äro krypande; åtskillige föreställa ett älendigt specimen, åtskillige en alt för liten gren. Denna *Veronica arvensis* är af Oeder alt för illa afritad, att ingen kan kienna växten af figuren, och [är] altså af de cassable; förnämligast fattas serraturerne i bladen, som aldeles intet kunna ombäras. wiste jag hwilka genera kommo här näst att stickas, wille jag gierna determinera de figurer, som i mitt tycko woro likast. Det woro största skada i werlden, om här uti ej blefwo selectus.

Tharns [!] *Hortus Carolsruhanensis* har jag länge haft, men den beskrifning jag nu fick, gör att jag twiflar, om någon i werlden är splendidare. wore jag ung, jag reste säkerligen ut endast att se denna pracht.

Om 8 dagar reser jag till Stockholm, då jag i underdånighet hos Hans Majest. och äfwen Änke-Drottningen skall föredraga om stensambling till detta prächtigasta Museum.

Nu har jag utom lands att sambla växter 4 Botanicos, mine discipiar; König i Tranquebar¹³; Dr Thunberg i Cap. b. spei, som jag hoppas nästa wår få resa till japan; Berlin¹⁴ i Guinea; Sparrman¹⁵ wid nya södra werlden, där Solander war för ett par åhr sedan. Alla desse sände mig förledit åhr en ganska stor mängd af nya växter.

Mera här näst. förblifwer M. H.

hörsame tienare

Carl v. Linné.

Upsala d. 28 febr. 1774.

Saknar utanskrift och sigill. Däremot finnes en anteckning af mottagaren: *Bekomit i Hag d. 13 Sept. 1774. Öfversatt på Fransyska i Hag och afskickat till Hännens Durchleutighet den Regerande Markgrefvinnan af Baden till Carlsruhe d. 22 Sept. 1774.*

Originallet tillhör Lunds universitets bibliotek.

¹ CHRISTIAN THRAN, *Index plantarum horti Carollsruhani tripartitus* (Carlsr. 1733). En senare upplaga är den på sid. 250 omtalade.

² JOHANN WILHELM WEINMANN, *Phytanthozaiconographia, sive Conspectus aliquot millium tam indigenarum tam exoticarum ex quatuor mundi partibus longa annorum serie indefessoque studio . . . collectarum plantarum, arborum, fruticum, florum, fructuum, fungorum etc. etc. Tom. I—IV* (Regensb. 1737—45 med 1025 kolorerade planscher).

³ ELISABETH BLACKWELL, *A curious herbal, containing 500 cutts of the most useful plants, which are now used in the practice of physick* Vol. I—II fol. (Lond. 1737—39).

⁴ MARCUS CATESBY, se bref. 265 not. 4.

⁵ GEORG DIONYSIUS EHRET, se bref. 367 not. 3.

⁶ GEORG CHRISTIAN OEDER, född 1728, professor i Köpenhamn och förste utgifvare af *Flora Danica*, sedan finansråd och landsfogde i Oldenborg, död 1791.

⁷ JOHN HILL, se bref. 571 not. 4; författare till *The vegetable Kingdom . . . ith figures of all the plants designed and engraved by the author*. XXV vol. fol. (Lond. 1761—75).

⁸ NICOLAUS LAURENT BURMAN, se bref. 43 not. 1 och 433 not. 4. Hans här afsedda arbete är *Flora Indica* (Lugd. bat. 1768).

⁹ JOHANN GEORG GMELIN, se bref. 197 not. 7.

¹⁰ ANTOINE GOUAN, se bref. 480 not. 2.

¹¹ NICOLAUS JOSEF VON JACQUIN, se bref. 533 not. 2; utgaf 1770—76 *Hortus botanicus Vindobonensis, seu plantarum, quæ in horto botanico Vindobonensi . . . coluntur, icones coloratæ et succinctæ descriptiones*, 3 vol. fol. med 300 planscher.

¹² JOHANN SCOPOLI, född 1723, slutligen professor i botanik och kemi i Pavia, död 1788. Af hans *Flora carniolica* utkom 1772 *editio secunda aucta et reformata* med 65 planscher.

¹³ JOHAN GERHARD KENIG, född 1728, slutligen läkare vid danska missionen i Tranquebar, död 1785.

¹⁴ ANDREAS BERLIN, se ofvan sid. 161.

¹⁵ ANDERS SPARRMAN, se bref. 431 not. 1.

587.

Amelisweerd vid Utrecht d. 8 Febr. 1775.

Välborne Herr Archiater och Riddare af

Kongl. Nördstjerne-Orden.

Näst det jag har den äran önska Herr Archiatern ett¹ godt och sällt Nyår, med många, många derpå följande, aflägger jag ödmjukaste tack-sägelse för de kära brefven med så många nyheter uti, hvilka jag straxt

vid min ankomst till Hag undfick af Herr Baron Creutz, sedan de legat derstädes tillika med en myckenhet andra bref, och väntat på mig nästan ett år: jag reser långsamt och väl, för att kunna nog se och känna allt hvad jag finner vara angelägit och nyttigt för att öka mina kunskaper: andre skynda sig, löpa i galopp förbi det, som jag skryter öfver att hafva sett. Jag reste expres till Hartecamp, för att få se Hr Archiaterns Portrait, och känna dess lineamenter i ungdomen, som jag så mycket vördad i medelåldern; men det var borta, så väl som andre prydnader vid Hartekamp; Trädgården, Grottorne, Orangeriet, dammarne, alleerne etc. äro ännu conserverade; men Paradiset och andra Storverck äro förfallne. Sonen Clifford¹ är Borgmästare i Amsterdam, och är ingen sådan älskare som hans fader: jag tänckte på tidernas ombytlighet, och huru en ung Linné var kraftigare med sin *Hortus Cliffortianus* att göra Cliffordts namn känt i all verlden, och odödligt i efterverlden, än allt hans guld och silfver ifrån Peru, och hans Diamanter ifrån Mogol. Vid hvart steg i trädgården, och emellan Harlem och Hartecamp, tänkte jag och Hr Rudbeck på Hr Archiatern, och vi sade emellan oss, här har vår Store och vidtberömd Linné spaserat några gånger. Vi vände icke igen, innan vi i Amsterdam hint uppsporra det efterlängttade Portraitet: Herrar Burmanni, fader och son, som både två hälsa Hr Archiatern otroligt, hjälpte oss att få rätt derpå; det har blifvit köpt af en man, som hvarken vill se heller tala med främmande, han heter Du Feirou van Limmen; hvad svårigheter vi hade att få se Hr Archiatern ung, det kan jag icke beskrifva; änteligen vunno vi vårt ändamål, och fingo se Dioscorides Secundus i Lappkläder ganska väl målad och vacker, men ingen likhet kunde jag finna emellan Originalet etc. men torde hända det liknat den tiden, *omnia mutantur*.

Jag har mycket i Amsterdam umgåts med Hr Öfversten Dahlberg,² han har visat oss många höfligheter. Han har bedt mig anmäla sin vördnad till Hr Archiatern, och fråga hvad Hr Archiatern tyckte om den presenten han haft den äran skicka till Hans Maj:t Konungen, om Örterne i Spiritu vini voro väl conseruerade? Om det var i Hr Archiaterns tycke? Och om hans beskrifning på växterne var begriplig? Han vill ännu skicka mer, om han allenast viste, att hans gåfvor voro behagelige och välkomne. Nästa Maji månad reser Han med sin Fru och son tillbaka till Surinam; han ville väl sälja all sin egendom och flytta till Sveriget, om han vore viss på att vara välkommen; han känner vårt hufvudfel, som är afundsjukan; han har nog haft flere prof deraf. Jag har bedt honom skicka Hr Archiatern blomman af Cacao, på det Hr Archiatern må få se, om Hr Doctor Hottuyn³ i Amsterdam, haft rätt att föra

den till en annan class än Hr Archiatern. Denne Hr Hottyun utgifver Hr Archiaterns Systeme på Holländska språket, med mycket tillökningar och kopparstycken; Djurriket allena utgör 20 tomer i Octavo, och nu är han sysselsatt med örterne. Han gaf mig ett kopparstycke, som föreställer Cacao med sine pistiller, stamina, blad etc., men detta har jag sändt med alle våra saker till Rotterdam; äljest skulle det nu medfölgt.

Men nu kommer jag till den angelägnaste artien, angående Hännens Durchleuchtighet Den Regerande Marggrefvinnan af Baden, som utgifver den stältaste edition af Hr Archiaterns Species plantarum. Jag skyndade mig straxt att öfversätta Hr Archiaterns bref på Fransyska,⁴ och öfversände det till denna makalösa Princessa. Jag fick icke länge sedan ett långt svar om den stora verckan, som Hr Archiaterns bref gjort vid Hofvet: Princessan hälsar Hr Archiatern otroligen och lofvar, att Hon i alla delar skall följa Sin odödliga Mästares plan och ordning uti dess Species plantarum: Hon vill profitera af de privata lärdommar och under rättelser, som Hr Archiatern täcktes understundom Hanne meddela genom bref: Hon vill låta så alle slags örter, hvaraf Hon kan bekomma frön, för att kunna afrita dem efter naturen, och derigenom göra sitt verck så mycket fullkomligare. Och derföre recommenderar Princessan sig hos Hr Archiatern, att kunna få rara frön, för att så dem: Hon efterlåter ingenting, som kan göra detta vercket vackert och fullständigt: Hon har straxt skaffat sig Joh. Millers präktiga verck, som Hr Archiatern recommenderade i sitt bref. För att lätta detta stora verckets kostnader, har Princessan fattat den resolution, att låta prenumerera på exemplaren, på det sättet, att för 60 kopparplåtar, som hvarje gång skola utgifvas, skal prenumeranten utgifva 12 franske livres; så att det kommer 4 styfver för hvar plåt, som väl är ett ganska godt köp. Princessan kommer icke att synas uti denna prenumeration; utan den kommer att ske under namn af Hr Gauthier d'Agotty,⁵ Graveur vid Badiska Hofvet, och under Den Regerande Marggrefvens af Baden garantie, så att ingen må frukta för att blifva bedragen: Hännens Höghet beder Hr Archiatern och mig, att recommendera på det högsta detta vercket till prænumeranter. Princessan, som likafullt måste avancera penningarne, blifver derigenom encouragerad att fortsätta detta vercket, då Hon får se publiquens tycke och smak för en så stor entreprise, och att den derigenom blifver lättad, ty vinna vill Hon icke. Detta har denna Stora Princessan befalt mig berättat Hr Archiatern, Sin Stora Mästare, säger Hon, hvars upplysningar, correctioner och anvisningar Hon till alla delar vill följa. Jag har fått flera bref ifrån Carlsruhe, ifrån Kammarherrar, Geheime Hofråder etc. etc. alle tala om huru Hr Archiaterns bref blifvit välkommit hos Prin-

sarne, Prinsessan och hela Hofvet: Somlige hafva copierat af det för att betjena sig deraf en gång, då en så märckvärdig Princessas lefverne skall beskrifvas. Nu har detta brefvet blifvit öfversatt på en vackrare och väl-taligare fransyska af den Lärde Hr Marquisen de Saint Simon,⁶ hos hvilken vi nu uppehålla oss, på dess sköna och täcka Landsgoods *Amelisweeth*, litet utanför stadsporten vid *Utrecht*. Han har sköna Orangerier; öfver hela vintern fins här blommor, rosor, fruckter etc. Här äta vi nu alla dagar Sparris och smultron samt Ananas, mitt i vintern, som mitt i sommarn. Denne Herre är ifrån Frankrike af en ganska förnäm släkt, är härstädes gift med en ganska rik Grefvinna, har ett skönt Bibliotheque, har sjelf skrivit många böcker, har skickat dem alle till skänks åt Hans Maj:t vår Store Konung; men har icke haft den nåden att få något svar derpå. Han har ock skrivit ett verck i Botaniquen under titel: *Des Iacintes, de leur anatomie, reproduction et culture. A Amsterdam 1768* in 4:to med många gravurer och kopparstycken. Han har sändt detta vercket om Hyacinterne till Hr Archiatern för några år sedan, med Hr Penn, Grillens måg,⁷ men sedan har han icke fått något svar och vet icke om detta vercket behagat Hr Archiatern, heller ej; men som boken är Anonyme, har jag tagit det till en orsak att ursäcka Hr Archiatern, som icke kunde veta, ifrån hvilken denne vackra presenten kommit, som är utan namn. Om Hr Archiatern täckes skriva Honom till, så är detta adressen: à *Mons. Monsieur le Marquis de Saint Simon à Utrecht et Amelisweerd*: Hr Archiatern kan skriva på Latin och kalla honom inuti brefvet Illustrissime Domine Marchio. Det är en ganska artig Herre, är af en mycket hög familie i Frankriket, och var destinerad att blifva Ministre heller Ambassadeur; har mer lärdom, än det är vanligt hos Fransoser af hans börd: studerar ännu ständigt: har skrivit sköne böcker uti krigsvetenskapen och Historien; cultiverar likafullt sine sköne Orangerier, som nu stå i blomma och gifva en skön lukt mitt i vintern, såsom Hyacinter, Leucoier, Persicor, Abricoser, Kersbär, Smultron, Ananas etc. Uti hans bok om Hyacinterne äro flere curieuse upptäckter; han har examinerat blommorne på det nogaste med microscoper, och hans experimenter stadfästa Hr Archiaterns Systema Sexuale, med nya bevis; Han citerar Hr Archiaterns Philos. Botan. med beröm på den 73 sidan af sin bok. Han beviser vidare, att roten af Hyacinterne, icke är en pump, genom hvilken saften indrages i löken; utan tvärtom, att denne roten är ett vas excretorium, som tjenar till att afföra ifrån Hyacintlöken de öfverflödiga vätskor och det som är för mycket af näringssaften, sedan digestion och chylification är gjord. Alt detta är med vackra kopparstycken upplyst, som utvisa Hyacinthernes växt, anatomie och gene-

ration på det nogaste. Vidare äro härstädes upptäckte de rätte bruk och sätt att cultivera dessa blommor; flere hemligheter blifva här uppenbarade, som Blommisterne gerna dölja, men Hr Marquisen, som ganska mycket med dem umgåts vid Harlem, och sjelf älskat att känna och cultivera allehanda slags blommor, har intet cacherat något. Denne hans bok har blifvit mycket berömd af Academien i Berlin, och har Hr Gleditsch derom skrivit en hedrande article uti *La Gazette Littéraire de Berlin*, feuille CCXXV du Lundi 18 Juillet 1768.

Vi hafva ock känt i Manheim Hr Necker,⁸ en annan Botanist, som icke är så höflig, som den förr omtalte Marquisen; han sade att han har kullslagit Cryptogamia aldeles, genom sine Observationer på måssorne, som förledet år utkommit. Han är ock missnögd med Hr Haller, och vill äfven skrifva emot honom. Han tror, att hvarken sexus heller gamos finnes i den klassen, som Hr Archiatern förer till Cryptogamia. Men i Manheim är en annan Botanicus, hvars namn är Hr Medicus,⁹ en snäll och vettig man, som adorerar Hr Archiaterns System; han har derigenom upptäckt vid pass 200 nye och okände plantor, som de sjelfve icke känna, som gifvit honom fröen, nämligen Parisiensens; den Kongliga trädgården i Paris har de skatter, som icke kännas af dem sjelfve på stället, emedan de icke hafva en rätt methode: *O felices nimirum sua si bona nossent*, Virg. Men Hr Medicus indelar dem sedan i Hr Archiaterns ordning; och när Parisiensens fingo se Catalogen, begärde de flere örter af Hr Medicus, som de sjelfve gifvit honom; han svarade dem, att de hade dem redan etc., men genom en oredig methode viste de icke sin rikedom. Hr Medicus bad mig anmäla dess vördnad till Hr Archiatern: Han har ofta disputer med Hr Necker, ty de äro ledamöter i samma Academi, som mäst alltid håller med Medicus, och gifver orätt åt Necker. Hr Medicus låter trycka i Academiens handlingar de nya örter han upptäckt.

Det är underligt att Prof. Herrmans¹⁰ bref icke framkommit; Hr Doctor Ribe¹¹ har emottagit det af honom i Strasburg och lofvat att lemna det redeligen i Hr Archiaterns händer: således lærer vara best fråga Hr Doctor Ribe derom.

Hr Doctor Boddaert¹² i Utrecht, hälsar Hr Archiatern mycket: han har skrivit flere böcker uti Natural-historien, och nu håller han på att utgifva alle färilar, som finnas i Asien, Africa och America (ty de Europeiske äro redan bekante) med sine naturliga färgor, det är ett präcktigt värck; Hr Cramer i Amsterdam äger dem mest alle i sitt sköna Cabinet, och efter dem blifva de ritade. Jag recommenderar mig nu och

altid i Hr Archiaterns gunst, ynnest, vänskap och beständiga förtroende, samt framhårdar

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjenare

Jac. Jon. Björnsthål.

P. S. Huru lyckades samlingen af Mineralier för det Badiska Cabinetet? Föll det i Hans Kongl. Maj:ts tycke att gifva ordres derom? Hännens Höghet Prinsessan låter oändeligen tacka Hr Archiatern, för denna Ambassaden, och glömmmer icke bort sin skuld.

P. S. Vi hafva alle druckit Hr Archiaterns skål i dag vid bordet i Cap-vin; Herr Marquisen de Saint Simon och fru Marquisinnan propo-nerade sjelf denne skålen, och läto glaset klinga; de hälsa Hr Archiatern öfvermåttan.

Herr Archiatern tacktes hedra mig med svar på London, under Hr Baron Nolkens¹³ adress.

P. S. Vi tänka nu snart öfvergifva det vackra Holland, och resa till det märkvärdiga Ängland, och bese *toto divisos orbe Britannos*. Ännu vill Hr Marquisen behålla oss; men vi hafva icke längre tid att ligga här i goddagarne. I dag, som är den 8 Febr., håller Academien i Leyden sin andra jubelfest. Det är i dag 200 år, sedan Academien blef anlagd. Herr Doctor Gaubius, som nu är Rector, håller en Oration; Fyrvärckeriet, som Studenterna påkostat, läser icke reuissérat, emedan det rägnat hela dagen. Vi brydde oss icke om att resa dit i detta slasket, ehuru Hr Marquisen tillbjudit oss sin vagn och hästar. Vi hafva redan 2 gånger varit i Leyden.

P. S. Hr Archiatern tacktes hälsa alt, som kan och vill hälsas i Upsala; är Hr Öfverståthållaren Baron Rudbeck¹⁴ ännu qvar, så förgätes Han icke, samt Hännens Nåde Fru Friherrinnan; det stod i en Avis att Han blifvit Riksråd, och att Prins Carl skulle komma att bo i Upsala, att upmuntra Muserne. Min käre ReseCamrat, den unge Baron Rudbeck, mår väl, och anmäler sin vördnad. Hr Doctor Clewberg hälsas och tackas för sitt kära och sköna bref, som jag nu icke har tid att besvara; mera en annan gång.

Linn. Soc. Vol. II: 42—43.

¹ PETRUS CLIFFORD, född 1713, borgmästare i Amsterdam, död 1788.

² GUSTAF DALBERG, öfverstelöjtnant, godsegare i Surinam; jfr. bref. 91 not. 1. Den present, som han skickat till Gustaf III, bestod (enligt BJÖRNSTÅHL) af 186 slags Örter, alle med sine blommor etc., alle ifrån Surinam, och det.

som mer är, alle inlagda i Spiritu Vini, af hvilket dyrbara sätt att conservera Örter, Frukter och Blommor, Hr DAHLBERG lärer ofelbart vara den första Uppfinnare, och torde väl icke [eftergöras af många." Konungen sände dem vid jultiden 1774 till LINNÉ; denne, som då låg sjuk, lemnade genast sängen, "fick som nytt lif", arbetade ifrigt med växternas granskning och beskrifvande samt förklarade sig aldrig haft en så angenäm jul.

³ MARTIN HOUTTUYN, född 1720, medicine doktor. — Började utgifva ett mycket vidlyftigt arbete: *Natuurlyke historie of uitvoerige beschrijving der dieren, planten en mineraalen, volgens het samenstel van den Heer LINNÆUS* (Amsterd. 1761—85), som dock har föga gemensamt med LINNÉs arbeten. Jfr. J. M. HULTH, *Bibliographia Linnæana* p. 8.

⁴ En kopia häraf eges af Lunds universitets-bibliotek, där ock finnes ett ej obetydligt afvikande och af annan person korrigeradt utkast till en öfversättning af samma bref.

⁵ Se bref. 585 not. 3.

⁶ MAXIMILIEN HENRI DE SAINT SIMON, född 1720, författare af flera arbeten på skilda områden, död 1799.

⁷ Antagligen felskrifning, enär här torde menas grosshandlaren i Stockholm HENRIK WILHELM PEILL (född 1730, död 1797), som var gift med direktören CLAES GRILL's dotter ANNA JOHANNA.

⁸ NOEL JOSEPH VON NECKER, född 1730, kurpfalzisk botaniker, död 1793.

⁹ FRIEDRICH CASIMIR MEDICUS, född 1736, medicine doktor, föreståndare för trädgården i Mannheim, öfver hvilken han 1771 utgaf en *Index plantarum*, död 1808.

¹⁰ JOHANN HERRMANN, född 1732, professor i Strassburg, död 1800.

¹¹ Säkerligen afses härmed CARL RIBBEN, född 1734, medicine doktor, sedan assessor i Collegium medicum, död 1803; han uppehöll sig 1768 i Strassburg.

¹² S. D. PETR. BODDAERT, född omkr. 1730, medicine doktor i Utrecht, död i slutet af 1700-talet.

¹³ GUSTAF ADAM VON NOLKEN, född 1733, svensk minister i London, död 1813.

¹⁴ THURE GUSTAF RUDBECK, född 1714, öfverståthållare 1772, landshöfding i Upsala 1773, död 1786.

588.

London den 22 Decembris 1775.

Välborne Herr Archiater och Riddare af

Kongl. Nordstjerne-Orden.

Som jag tänker nu snart lemna Ängland, och derpå Europen, för att gå till Orienten, och lärar vid Nyåret rulla på hafsvågorne; bör jag nu innan jag öfvergifver fasta landet, till betygande af den stora vördnad-

och rena vänskap, som lågar i mitt bröst för Herr Archiatern och Riddarn, aflägga mina Nyårs-önskningar. Blifve Herr Archiaterns vältrefnad ny med näst ingående Nyår! Dess sällhet tilltage med åren och rycktet, som säkert redan är för mig hos Turkar och Barbarer;¹ ty Archiatern von Linnés namn är så vida känt som Naturen, hvilken Han tolkar; och är jag viss derpå, att det blifver mer än ofta ett föremål till våra samtal och sällskaper uti Constantinopel, dit jag nu ställer kosan; och skulle det vara den angenämaste Surprice i verlden, om jag derstädes finge möta ett kärt bref ifrån Herr Archiatern, som fägnade mig med den angenäma tidning, att Herr Archiatern sjelf, som hela den kära familjen, är vid sjelfönskelig välmåga, tillika med andre Upsala-Vänner, som jag alle beder vördsammast hälsa. Jag tänkte nu snart komma hem och omfamna dem med glädje; men en Högre Makt² befaller mig att gå åstad, och lemna hoppet att återbese ett kärt fädernesland, efter en så lång frånvarelse, af inemot 9 samfalte år, och just när jag var det samma så när, och längtade i min själ att få supa hemluften, men det blir mig ämnat en annan gång, med Guds hjelp: *Contenti simus hoc Catone.*

Herr John Miller anmäler sin brinnande vördnad för Herr Archiatern; han anser den Store Linné för föga annat än en Gud; han vill ock i sitt odödliga verk och i hårda kopparplåtar föreviga sin vördnad för Herr Archiatern och Riddarn; han tänker sätta Herr Archiaterns Portrait främst, graverat med många prydnader, och med den utsöktaste konstens luxe, med örten Linnæa etc. etc., sedan Dr. Fothergills Portrait, till hvilken han dedicerar detta dråpeliga verk,³ genom hvilket Hr Archiaterns System blir tydeligt, äfven för den enfaldigaste trädgårdsmästare. Men han har bedt mig anhålla genom en trägen bön hos Hr Archiatern, att Hr Archiatern sjelf ville vara så god, och corrigera alla förklaringar på tabellerne, det må vara i anseende till Latinet, heller till saken, äfven ock att Hr Archiatern täcktes insätta sina nya upptäckter och förändringar, som kunnat blifvit gjorde desse sednare åren, på det att detta verck måtte blifva i alla mål det fullkomligaste, som någonsin verlden sett i det slaget, såsom det är helt och hållit utsett till Hr Archiaterns heder. Han beder, att Hr Archiatern ville rent af corrigera på de samma Tabellerne han långt för detta öfversänt, och sedan sända dem hit åter till London: tänck, att han vill låta aftrycka dem ånyo, för att få dem fullkomlige genom Hr Archiaterns hand, och frågar icke efter den depansen, han gjort vid första tryckningen. Han vill sedan sända de så förbättrade och omtryckte Tabeller Herr Archiatern till présent. Här finnes väl ingen i London, ja icke i Europen, som kan så väl corrigera dem, som Hr

Archiatern sjelf, ty då är Hr Miller säker om Tabellernes godhet, och jag har dristat försäkra honom, att Hr Archiatern vill åtaga sig den mödan, för verkets fullkomlighet skull, och för sin egen heder. Hr Miller har icke vågat sjelf falla Hr Archiatern besvärlig med denna bönen, ehuru gerna han velat; ty han har haft för mycken respect för en så Stor Person, säger han, och har icke velat förlora Hans dyrbara tid: men för mig har han sagt sina hjertans tankar, huru han önskade kunna få säga i förtalet, att detta verket blifvit genomsett och corrigerat af Den, som gjort Systemet; det är, af den störste Botanicus i verlden. Hr Miller åtager sig deremot att skaffa Herr Archiatern, hvad ört som åstundas, till skänks, det må vara ifrån hvad verldenes del det vill, och har bedt mig tillbjuda Hr Archiatern sin tjenst: han kan åstadkomma det genom de store Trädgårdarne i Kew (det prononceras Tju), Konungens Lustslott, Chelse, och hos Dr Fothergill, samt genom sina vidsträckta bekantskaper: och på god villja felas vist intet hos honom, ty Hr Miller är den hederligaste man, som någonsin kan finnas, är i högsta måtton tjenstaktig, har bevist oss de största höfligheter, just derföre att vi voro Landsmän och vänner med hans Orakel; har fört oss ut på landet i alla de nämnde trädgårdarne och andre, samt har budit oss ofta till måltids hos sig, och bedt oss komma ännu oftare, och så ofta vi vela: Hans fru är ganska artig, och han hafver flere söner, af hvilka 2 à 3 äro gode ritmästare och graveurer. Jag beder ödmjukast, att Hr Archiatern täcktes göra efter hans bön, och lemna honom ett godt svar, med *ja* härpå; ty jag kan icke hafva den äran få något svar härstädes, men väl i Constantinopel. På detta sättet kan godheten af explicationerne och Tabellerna blifva svarande emot den förträffelighet, som gravurerne hafva, och Hr Miller få än vidare tillfälle att prisa Hr Archiaterns ynnest, och ännu vidare dricka Dess skål ibland Konungars; ty alltid när han proponerar skålar åt sina gäster, så är det Konungen af Stora Britannien Georg III, Konungen af Sveriget Gustaf III, och Herr Riddaren von Linné: ja stundom börjar han med Herr Archiaterns skål. Nu sänder han med Hr Baron Rudbeck, min käre rescamrat, som nu reser hem, några illuminerade gravurer till Hr Archiatern, tillika med några rara frön af örter, som Hr Archiatern icke torde sett förrut, samt ett bref skrivit på Ängelska, som Hr Rudbeck vill uttyda; ty Hr Miller skrifver icke lika lätt ett latinskt bref, och icke med samma goda smak, som han gör ett kopparstycke, och som han examinerar en ört. Med ett ord, Hr Miller vill på allt sätt göra sig förtjent af Hr Archiatern, och jag hoppas tillika med honom, att Hr Archiatern bidrager till detta verkets fullkomlighet. Många tusende hälsningar har jag att frambära ifrån Hr Doctor Forster⁴;

han har nyss blifvit Juris Doctor i Oxford: jag har sett Hr Archiaterns hederliga och vackra bref till honom; jag såg hela den meningen på svenska till Hr Sparrman, och huru väl Hr Archiatern ville honom, men det är en olycka, att han icke så snart kan få denna nyheten, emedan han är quar vid Caput bonae spei: äljest har Hr Miller påtagit sig att skicka honom hvad tidningar man vill. Om derföre Hr Archiatern skrifver en liten breflapp till Hr Sparrman, och lägger den inuti sitt bref till Hr Miller, så skickar han det fort. Hr Woide⁵ anmäler till Hr Archiatern sin vördnad: lika så göra Hr Pastor Mathesius,⁶ Hr Springer,⁷ Hr Hellstedt och andre Svenskar härstädes; vi åto nyligen middag hos Hr Hellstedt och då var der en Ängelsman, Capitaine Browel (som varit på Hammarby förleden sommar, samma dag som Hr General Sprengtporten⁸ varit där; han talte om huru väl han blifvit emottagen) och vi drucko då alle Hr Archiaterns skål med största glädje, och bådo mig då Hr Mathesius och Hr Hellstedt berätta det för Hr Archiatern, och anmäla deras ödmjuka hälsningar. Herr Hellstedt är en Svensk betydande Köpman här i London, en ganska hederlig man och har ett godt hjärta och stort förstånd; han var en snäll Student i Upsala, var Informator för Sal. Lifmedici Aurivillii barn, och bodde flere år i hans hus; gjorde sedan en lärd resa till Tyskland och Frankrike; var länge i Göttingen, och i Paris, därest jag i synnerhet lärde känna honom; for sedan till Ängland, studerade där med alfvar Commersen, och uprättade sitt egit Contoir, är associerad med en rik Ängelsman, har en stor och vidlöftig rörelse, vidsträckt Correspondance, som han ock äger mäst alle Europeiske språk. Han har bevisat mig mycken vänskap och de reelesta tjenester, här i London, som och i Oxford, derest jag arbetade i Bodleyanske Bibliotheket ibland Manuscripterne i 4 månader, förleden sommar.

Dr Hill⁹ är nyligen död härstädes, han var Vasa-Riddare. Jag har sett af Gasetterne att Hr Spallanzani¹⁰ i Pavia blifvit ledamot uti Vetenskaps-Academien i Stockholm, hvarom jag hade anhållit uti mitt bref till Hr Archiatern ifrån Pavia; och som jag känner häruti igen Hr Archiaterns finger, så har jag nu den äran aflägga derföre ödmjukaste tacksägelse. Men kommer nu åter med förbön för min lärde Vän i Paris Hr Jean Baptiste Gaspard D'Ansse de Villoison, hvars ovanlige förtjenster och arbeten uti alle Vetenskaps-grenar, i synnerhet uti de lärde Språken, gjort honom makalös i Frankrike, och som jag tror äfven i Europa. Han önskar den hedern blifva ledamot af Kongl. Akademierne i Stockholm, så väl Vetenskaps som Vitterhets, samt af Kongl. Societeten i Upsala¹¹; jag hade tänkt att recommendera honom, när jag en gång komme på stället; men som Ödet skickar mig till Turkarne, när jag som best

tänkte få snart se det kära Sverige, så recommenderar jag nu honom på det högsta till Hr Archiatern, som allt förmår i de nämnde Academieerne och Societeten i Upsala. Hr D'Ansse de Villoison är Adelsman, af en gammal släkt, och är han vida känd; han är en lysande ledamot af de mäste Academier i Europen, såsom af *Paris, Berlin, Göttingen, Manheim, Cortova* etc. och nu hålla de på att göra honom till ledamot af Kongl. Vetenskaps-Societeten här i London, och af Societas Antiquariorum här sammastädes; jag har reusserat att recommendera honom här uti ett främmande land; och önskar jag, att det måtte så lyckas mig i mitt eget fädernesland. Han var så ansedd i Paris, att K. Ludvig XV gaf honom en dispense d'age, så att han kunde på sitt 21 år intagas i l'Academie des inscriptions et belles lettres, tvärtemot stadgarne, som fordrade 25 à 28 år; Konungen i Preussen, som sjelf nämner ledamöterne till sin Academie i Berlin, skref honom till det nådigaste bref, af hvilket jag har afskrift; Han har gifvit ut det märkvärdiga *Lexicon Homericum Apollonii* uti Paris 1773, 2 store Volumer in 4:to, och nu arbetar han på Keiserinnans i Constantinopel ΕΛΔΟΧΙΑΕ Ιωνία, som är ett Real-Lexicon på Graekiska, som aldrig varit utgifvit förrut och knapt känt, och det är det raraste Manuscript, som finnes i Konungens Bibliotheque i Paris. Om hans andre lärde arbeten kan läsas *Nya Lärda Tidningen N. 44 för d. 2 Novembre 1775*, därest ett hans bref till mig blifvit tryckt. En så Lärd man vill på något sätt höra till Sverige, ty han började genom mig älska alla Svenskar han kände, och det vore skada, att då alle andre Academier söka hafva del i honom, vi skulle vara i mistning. Mitt omdöme är så opartiskt för en så svåra Lärd Man, att jag recommenderar honom att blifva ledamot, då jag ännu icke har den äran sjelf vara intagen i någon Societet heller Academie i Fäderneslandet; ehuru väl jag i Paris och Rom det blef, och nu nyligen blifvit härstädes antagen såsom membrum honorarium af Societas Antiquariorum Londinensis; jag har haft för min priucipe, att icke söka sådan heder, men att taga den emot, när man tillbjuder mig. Men Hr De Villoison är ung, har mycken eld, och vill sträcka sine bekantskaper öfver allt. Nyligen hafver Hr Baron Rudbeck och jag skrifvit till Hr Baron och KammarHerren de Geer uti Hag, och anhållit det ock Han ville hos Sin Hr Fader, såsom en Lysande Ledamot af Kongl. Academieerne, recommendera denne Lärde Fransosen; således hoppas jag, att när Hr Archiatern tillika med Hr Hof-Marskalken Baron De Geer taga sig Hans sak an, så måste han blifva Ledamot, om det vore af alle Academier i Verlden, och så mycket mera i Sverige. Jag slutar nu detta långa brefvet, men innesluter mig sjelf uti Hr Archiaterns gun-

stiga åtank, godhet och vänskap, samt lefver till döden med en odödlig vörndnad

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjänare

J. J. Björnståhl.

P. S. Hr Doctor Barfot,¹² Prosector uti Lund, som haft den äran känna Hr Archiatern i Upsala, anmäler nu sin ödmjuka hälsning; han kom hit för 6 à 7 veckor sedan, för att känna huru Anatomien och Medicin drifves i London; täncker sedan gå till Paris.

P. S. Vi voro i dag hos Dr Fothergill, och frukosterade hos honom; han bad om många 1000 hälsningar till Hr Archiatern, har icke tid att skriva, ja han har knapt tid att äta; han har så många Patienter, ty han är den namnkunnigaste Doctorn i London, han far ut kl. 6 à 7 om morgon, och kommer icke hem förrän sent på natten; han byter 3 gånger om hästar för sin vagn hvarje dag; somlige dagar vinner han 50 guineer, det är 3,500 dal. kpt, stundom mer, stundom mindre. Hans Botaniska trädgård vid pass 6 ängelska mil ifrån London är vackrare, än jag sett hos någon Privat-Person; många Konungar och Prinsar hafva icke maken; han offererar Hr Archiatern hvad planta som behagas etc. Han är Hr Millers gode vän och gynnare. Hr Doctorn sade, att han vill skänka till Konungen, heller Kongl. Bibliothequet, en ganska rar Bibel på Ängelska, öfversatt af en Quäkare; Han är ock quäkare sjelf. Det är en mycket artig man.

London d. 26 Decembris 1775.

P. S. Nu har Hr Miller ibland mycket annat, äfven skickat med Unge Baron Rudbeck till Hr Archiatern, nya Exemplaires af de tryckte Tabellerna, som innehålla beskrifningar på örterna; så att Hr Archiatern kan tryggt corrigeras på de exemplar, som nu redan äges, och skicka dem öfver vid tillfälle hit till Hr Miller, som vill deraf blifva obeskrifveligen glad, emedan här är ingen, som kan corrigeras dem med besked. Doctor Solander har icke tid; han rör icke om sig sjelf, emedan han är alla dagar bortbuden etc. etc. etc.

Jag hoppas Hr Archiatern har fått mitt bref, som jag skref hos Hr Marquis de St. Simon; jag ser ingen orsak hvarföre det skulle blifvit förlorat; men jag har icke fått någon kunskap derom; jag skref deruti om samme Marquis Bok öfver Hyacinth-blommorne, som han sänt Hr Archiatern länge sedan: han har icke fått veta, om den riktigt framkommit; deruti nämnde jag ock huru kärkommit Hr Archiaterns bref blifvit hos Prinsessan af Baden, som jag öfversatte på Fransyska och skickade

Henne; jag har derpå haft det nådigaste Svar, och många Complimenter ifrån Denna Stora Prinsessa till Hr Archiatern, och mycket annat, som jag omrörde i det brefvet. Jag har sedan haft påminnelser ifrån Prinsessan, om *Mineralierne* ifrån Sverige; jag hoppas, att de icke komma i förgätenhet; det vore stor skada, om denna Prinsessa, som är aldeles kär i Naturalie-historien, skulle icke blifva understödd i sina planer; vetenskapen kan deraf få en stöt.

Huru må nu mina vänner och Gynnare i Upsala? Såsom Hr C. R. Ihre, Dr Clewberg, Dr Hydrén, Prof. Aurivillius, med många etc. etc. Alle hälsas ödmjukeligen. Jag har fått veta, att Consistorium indragit de af Hans K. Maj:tet mig i nåder tillslagne 600 dal. om året af besparde Stipendii medel, utan att jag deraf fick upbära en enda styfver; och detta alt Konungen oåtspord; häröfver har jag billigt undrat, och kan icke begripa orsaken dertill, emedan jag reser i så dyra orter, och använder så väl mina pgr till Nationens heder; det var oföväntat, att de Lärde Patres skulle taga bort af deras medbroder, som far ikring som ett bi och samlar till andras nytta, det som Konungen gifvit till understöd. Hafva de gifvit det åt någon värdigare, och således använt dem bättre än Konungen påsyftat, då bör jag tystna.¹³ Det är hårt att se Patres blifva förvände till Vitrici!¹⁴

Till Hr Baron och Öfver-Ståthållaren Rudbeck bedja vi både två, Baron Rudbeck och jag, anmäla vår vördnad. Jag torde icke få se Upsala så snart. Skeppet, på hvilket jag skall, vill Gud, gå till Constantinople, går icke bort ifrån London förr än in medio januarii, som jag nu nyligen fått veta af Capitainen; förr hade han fått ut tiden till slutet af denna månaden, vid sista dagarne af året helt vist; men nu skjuter han upp för att få intaga mera last: Men min käre rese-Camrat, Baron Rudebeck, kommer att gå härifrån på skepp till Hamburg, så till Sverige, och det inom kort. Vi måste nu skiljas åt, sedan vi varit 10 år tillsammans och det i så många länder, och så många olika öden: sannerligen kostar det icke för mycket på mitt ömma hjerta, att nu mista en så god och trogen vän; nu måste jag vänja mig att resa ensam.

Nu nyligen hedrades jag med ett ganska vackert bref af Hans Exc. Hr RiksR. Grefve Carl Scheffer, deruti Herrn nästan försäkrar mig, att Hans Maj:t ärnar göra mig till Professor i Lund och att Hans Maj:t Sjelf opåmint tänkt på mig; likasom då jag blef Adjunct i Upsala, när jag var i Neapel, och viste icke en gång af vacancen; Hans Maj:t förekom mig ock då med sin nåd.

Huru lider det nu med *Bibel-version*? Jag önskar Hr Aurivillius en god hälsa,¹⁵ det är en svåra lärd Man i de lärde språken, och i de

Orientaliska den störste, som Riket nu äger. Genesis, som är utkommen, och jag som hastigast sett, är väl icke af honom, utan af någon annan, som jag tror.

Nu nyligen ankom Hr Grefve Brahe¹⁶ med Hr Capit. Gyllenstolpe¹⁷ och Hr Lieutenant Wetterquist¹⁸ hit till London; Grefven är ganska artig och munter, och de nämnde res-camraterne äro vida mer skickelige och lärde, än Officerare i allmänhet.

P. S. Det är skade, att jag nu icke kom att resa hem till Upsala; derigenom blef en idé afbruten, som jag länge gått hafvande med. Jag hade tänckt skrifva *Hr Archiaterns Lefverne*, just under dess egne ögon, som Hr Zimmerman¹⁹ skrifvit Hr Alb. Hallers; om jag icke kunde uppfylla min skyldighet, så väl som han, så blir det ärsatt af objectet och materien, som är större. Jag önskar, att någon skickeligare åtog sig detta verf; hela Europen längtar efter Hr Riddaren Linnés lefverne.

Utanskrift:

*Societati Regiae Scientiarum,
Quae felicissime floret
Upsaliae
In
Sweden.*

Linn. Soc. Vol. II: 44—46.

¹ På riktigheten här af fick BJÖRNSTÅHL ej långt därefter en egendomlig bekräftelse. Under en vandring utanför Tharapia vid Bosporen träffade han en man, som »med LINNÆI Systema Naturæ ed. Halle 1761 i handen» gick omkring och samlade växter. Det var en grek vid namn DEMETRIOS, hvilken varit läkare hos paschan af Egypten; han hade på åtskilliga exkursioner kring Cairo följt FORSKÅL, som därunder »inspirerade i honom mycken smak för Botaniken och LINNÆUS, gifvit honom titlarne på hans arbeten, lärt honom lägga in örterna &c.» Han frågade sedan efter FORSKÅLS nuvarande vistelseort, och »när jag då berättade honom, at hans Mästare i Botaniquen vore rest till andre verlden, så vatnades han i sina ögon, men ännu mer, då jag sade honom, at sjelfva LINNÆUS vore död. Jag kunde deraf se, at han hade en verkelig Enthusiasmus för vetenskapen, samt huru långt man kan gå uti at älska den, som man hvarken set eller hört, utan allenast fåt betjena sig af de facklor han up-
tönt för at upplysa Förståndet.»

² Det hade varit BJÖRNSTÅHLS afsigt att från England återvända till Sverige, men i September 1775 fick han »Kongl. Cancellie Collegii Skrifvelse, innehållande Hans Kongl. Maj:ts Nådiga Befalning, at med första antråda Resan til Turkiet», och i Mars följande år afseglade han därför till Smyrna, hvarifrån han snart begaf sig till Konstantinopel.

³ *Illustratio systematis sexualis Linnæi*, hvaraf första häftet utkom i London 1777, skulle bestå af 108 kolorerade och 104 okolorerade folio-planscher

jämte 109 på latin och engelska tryckta blad, utgifna och försålda af författaren. Huru pass fullständigt detta utkom, är osäkert. LINNÉ, till hvilken några af de första planscherne sändes, betecknade det såsom »*opus immortale*», och hans son säger i ett odateradt bref: »Om auctor vetat min salig Fars död, skolat denna tafla [= titelplanschen] varit ett vackert epitaphium öfver honom.» BJÖRNSTÅHL skrifver i bref till GJÖRWELL: »Jag lärer förr talt om Hr MILLERS makalösa Gravurer af det Linnéanska Systemet: det är nu mäst färdigt; det utgör 116 de vackraste kopparstycken i världen, illuminerade med de skönaste färger; det kostar för Prenumeranterne 15 Guineer, och 20 för de andre. Han håller nu på att gravera Titeln: där blifver Herr Arch. och Rid. von LINNÉ ganska väl presenterad, så at det liknar honom ganska väl: bredvid står *Sol Suecicus*; också äro Sanningen och Ryktet förestälde med sine emblemer, och de 4 Verldenes delar &c. Hr Miller vil här prodiguerat alla Konstens Mästerstycken, för at immortalisera sin vördnad och sin föga mindre än gudomeliga högaktning för vår Store Hr LINNÉ, som han dyrkar som sit Idolum. Det är et makalöst Verk, och alla Kännare beundra det.»

⁴ JOHAN REINHOLD FORSTER, se bref. 431 not. 6.

⁵ CHARLES GODFREY WOIDE, född 1725, predikant vid tyska församlingen i London och biblioteks-assistent vid British Museum, framstående orientalist, död 1790.

⁶ ARON MATHESIUS, född 1736, legationspredikant och pastor vid svenska kyrkan i London, sedan kyrkoherde i Fågelås, Skara stift, död 1808; enligt BJÖRNSTÅHL »en ganska braf och nitisk Lärare, redelig Vän och förständig i sitt väsende.»

⁷ CHRISTOPHER SPRINGER, född 1704, först handelsresande, sedan politisk partigångare, ifrig mössa och därför i Januari 1748 inspärrad i Marstrands fästning, hvarifrån han i Juni 1752 »vid middagstiden gick ut, förklädd som en käring med en bränvinskagge under armen» och lyckades efter tre dagars äfventyrlig färd i en liten båt nå Jutland; begaf sig till Ryssland och blef utnämnd till assessor i Commerce-Collegium, men måste, då svenska regeringen ifrigt fordrade hans utleverande, lemna detta land samt kom efter åtskilliga irrfärder till London, där han vann ett rätt stort anseende och särskildt för sin nitiska verksamhet till gagn för den därvarande svenska kyrkan, hvars »äldste stolpe i kyrkorådet» och kyrkovärd han var, blef mycket aktad och vördad; död 1776.

⁸ JAKOB MAGNUS SPRENGTPORTEN, född 1727, slutligen generallöjtnant, död 1786, ryktbar genom sina åtgöranden vid 1772 års revolution.

⁹ JOHN HILL, se bref. 571 not. 4. Den svenska orden, som han erhållit, ansåg han vara en sådan utmärkelse, att han fordrade att blifva kallad »Sir JOHN.»

¹⁰ LAZARO SPALLANZANI, född 1729, framstående naturforskare, professor i Modena och sedan i Pavia, död 1799.

¹¹ JEAN BAPTISTE GASPARD D'ANSE DE VILLOISON, född 1750, berömd helle-nist, professor i grekiska vid Collège de France i Paris, död 1808. Han blef ock vald till ledamot af Vetenskaps-societeten.

¹² ANDERS EILERT BARFOTH, född 1738, professor i anatomi vid Lunds universitet, död 1819.

¹³ BJÖRNSTÅHL hade i denna fråga blifvit illa underrättad. Sannt är visserligen, att Consistorium academicum funnit 660 dlr kpmt å kungl. stipendiefonden odisponerade, hvilka kunde användas till reseunderstöd åt BJÖRNSTÅHL, men genom skrifvelse af den 18 November 1773 underrättade Kanslern, att enär Bj. erhållit 300 Rdlr specie af statsmedel, Ahllöfska stipendiet af K. Cancelli-collegium och 200 dlr smt af den på stat uppförda turkiska translatorslönen, äfvensom hade en summa inestående af Wredeska stipendiet samt »således var rikeligen hulpen», Kgl. Majt på kanslerns förslag »i nåder funnit skäligt, det må numera de odisponerade och honom ämnade 660 dlr kmt af Kongl. Stipendii-medlen til fattiga studerandes underhåll användas.»

¹⁴ VITRICUS = stjuftar.

¹⁵ Bibelkommissionen hade tillsatts 1772; en af dess mest framstående medlemmar var professor CARL AURIVILLIUS, se ofvan s. 96.

¹⁶ MAGNUS FREDRIK BRAHE, född 1756, landtmarskalk vid riksdagen 1800, en af Rikets Herrar, död 1826. »Visar redan i ungdomen, hvad man en gång kan vänta, äger ock, utöfver de aldraälskvärdaste egenskaper, et godt hjerta och et godt förstånd» (BJÖRNSTÅHL).

¹⁷ EDVARD GYLDENSTOLPE, född 1726, slutligen major vid Dalregementet, död 1789; »surprenerade mig [BJÖRNSTÅHL] med sin stora färdighet at tala latin, det han gör med mera prydnad och lätthet än mången, som är i det Latinska Språket upöfvad.»

¹⁸ OLOF WETTERQVIST, född 1733, philosophiæ magister primus vid promotionen 1764, slutligen major vid fortifikationen, död 1809.

¹⁹ JOHANN GEORG VON ZIMMERMANN, född 1728, berömd schweizisk läkare, död 1795. Bland hans talrika skrifter är ock *Leben des VON HALLER* (Zürich 1755).

BLOM, CARL MAGNUS.

Född 1737, student i Upsala 1755, disputerade under Linnés præsidium öfver afhandlingen *De ligno Quassia*, primus vid doktorspromotionen 1763, läkare i Östra Bergslagen 1764 och tillika 1774 provinsialläkare i Hedemora distrikt, ledamot af Vetenskapsakademien 1778, erhöi assessors namn 1782, afsked 1808, jubeldoktor 1813, död 1815. — Har publicerat ett större antal afhandlingar, företrädesvis i Vetenskapsakademiens Handlingar, hvaribland *Beskrifning på Ornäs-Björken* 1786. — Med anledning af några mot LINNÉ'S skrifter riktade anmärkningar, som förekomma i det af VICZ D'AZYR i Franska Vetenskapsakademien den 25 Februari 1779 hållna äminnelsetalet (tryckt i Paris 1780), sammanskref BLOM några *Remarques*, hvilka under titeln: *Anmärkningar vid Hr VICZ D'AZYR'S Eloge de Linnæus* finnas intagna i *Samlingar af Rön och Uptäckter* (Göteborg, Nov. 1781).

589.

Söderberke d. 5 Oct:br 1759.

Wälborne Hr Archiater, Rector Magnifice samt
Riddare af Kongl. Nordstjerne Orden.

I det säkra hopp att Eders Magnificence min djerfhet ej ogunstigt upptager, understår jag mig här hos gående lilla Ask Eders Magnificence öfversända såsom innehafware af några små Phalaener, hwilka jag under mitt wistande i Småland upsökt, och hwilka jag, till en del, icke är i stånd sjelf taga rätt på uti Eders Magnificences Systema Naturae.¹ Hwad örter och dylikt angår, fick jag denna gången icke göra mig särdeles nytta af min nedresa, hälst sådane då redan för min ankomst woro afslagne och bland höet inbärgade.

I Carlsrona såg jag hos Herr Assessor Ferber² en ganska skön samling af snäckor, den jag måste så mycket mera admirera som den war ansenligt stor och jag dess utom alldrig förr sedt någon. Skada war att den icke war rangerad. Dock försäkrade jag honom att Eders Magnificence torde åtaga sig det beswäret, ifall hon wore Eders Magnificence så när; hwarpå han sade sig, nästa år, skola skicka henne, hel och hällen, med sine söner,³ åt Upsala, då det ock skulle stå Eders Magnificence fritt, deraf uttaga, och behålla, hwilka Eders Magnificence sjelf behagade. Innelyckt öfwerföljer ock ämne till ett päron, i hwars spits finnes ett par utslagne blad, hwar ibland sittat en el. 2:e blommor, och hwilket jag emottog af Eders Magnificences Swåger, Herr Mag:n och KyrkjoHerden Collin,⁴ med försäkran Eders Magnificence till handa ställa.

Likaledes fann jag, under min uppresan, på en Lingon-rot, i Östergöthland mellan Kellmo och Emma, som jag menar, en sort Coccus, hwilken äfwen jag här hos har den äran Eders Magnificence tillsända, till Eders Magnificences gunstiga ompröfwande: om det är densamma, som jag, för ett år sedan, fann på roten af Arbutus uva ursi.⁵ När jag ock nu reste upp, blef jag i Köping med en sak commiterad, hwilken jag ej wet, om jag skall understå mig Eders Magnificence updraga. Dock i anledning af Eders Magnificences mig alltid wisade myckna godhet, hoppas jag, att Eders Magnificence mig härutinnan benäget ursäktar. Probstén i Köping Tillæus⁶ håller på att upplägga en bok, under Titul af *owissa döds-tekn*, hwaribland han har åtskillige små Historier angående dem, som genom någon särdeles händelse tyckts warit döde, men åter kommit sig före igen. Och som jag härunder äfwen kom att omtala:

huru jag wille tyckas hördt mig berättas: det Eders Magnificence, under Sina Lappska resor, kommit in på ett ställe, hwaräst en död blifwit utburen, som af något, hwilket komit honom i halsen, satt ihäl sig, men, genom Eders Magnificences goda anstalter, åter blifwit wid lif igen; så bad han mig om rätta sammanhanget häraf, samt orten och stället, hwaräst det skedt, Eders Magnificence, å hans wägnar, ödmjukel. anmoda.⁷ Täcktes derföre Eders Magnificence, i fall så härmed föreweter, wid något lägligt tillfälle B:r Collin härom underrätta, och jag sedan, genom honom, finge gifwa bemälte Probst swar, lärar det wara, hwarigenom han blifwer Eders Magnificence oändel. förbunden.

Uti bref till B:r Tolleson,⁸ i dag, har jag anmodat honom, å mine wägnar, Eders Magnificence en liten Smålands Ost tillställa, hwilken om Eders Magnificence täcks emottaga och till godo hålla, skall så mycket mer fägna mig, som jag therigenom gör mig förwissad, om Eders Magnificences gunstiga afseende på en nu ofullkomlig, men tillika, Eders Magnificences stora wälgjeringar alltid ärkänsam, gifware.

Jämte thet jag i öfrigt recommenderar mig i Eders Magnificences wänliga Grace, har jag framgent den äran wara

Eders Magnificences
aller ödmjukaste tjere

Carl M. Blom.

Linn. Soc. Vol. II: 51—52.

¹ Säkerligen var det under ett besök i fädernehemmet, Kalfsvik, där fadern var kyrkoherde, som BLOM anträffat dessa »små *Phalænæ*». En af den var den i Faun. Svec. ed. II p. 367 först beskrifna *Ph. (Tinea) elongella*. I samma arbete omtalas dessutom såsom af Blom först iakttagna *Chrysomela Barbareæ*, *Phalæna (Geometra) vernaria* och *Ichneumon lituratorius*.

² JOHAN HENRIK FERBER, född 1703, amiralitets- och stadsapotekare i Karlskrona, ledamot af Vetenskaps-akademien, död 1781. Han var son af JOHAN EBERHARD FERBER, om hwilkens *Hortus Agerumensis* och den del, som LINNÉ tog i dess författande och utgifvande, se TH. M. FRIES, *LINNÉ, Lefnadsteckning* I s. 273.

³ En af dessa var JOHAN JAKOB FERBER, om hvilken se bref. 420 not. 3 och 444 not. 5.

⁴ JOHAN SVENSSON COLLIN, kyrkoherde i Ryssby, gift med SOPHIA JULIANA LINNÆA.

⁵ *Coccus Uvæ ursi* Linn. Faun. Svec. ed. II p. 266. Om första anträffandet af denna insekt skrifwer LINNÉ: »Under det jag den 26 Maji 1758 botanicerade med mina Herrar Studerande kring Upsala, då jag alltid brukar, at handleda de Studerande uti kunskapen om Djur och Örtor, äfven i de minsta insecter, råkade en af mine Elever att uptaga en qvist, på hvilken några Insecter sutto, och frågade mig deras namn; jag såg då straxt, att detta var en Coccionelle, och därföre kramade sönder några emot Papper och Lin-tyg, då

den gaf ifrån sig den skönaste äkta färg; hvarföre ransakning blef straxt, på hvad slags qvist denna vuxit, och fants den vara vårt allmänna Mjölonris eller *Arbutus uva ursi*». Med anledning häraf införde LINNÉ i Vet. Akad:s Handl. 1759 s. 26—30 en uppsats om *Svensk Coccionell*, samt uppmanade till denna insektarts efterspanande och insamlande, »emedan jag aldeles förmodar, at på en så allmän växt hos oss kan finnas så mycken Coccionelle, som årligen i Riket consumeras, och denna sysslan och samlingen kunde blifva et nyttigt arbete för små fattiga gossar, som på annat sätt ej stort kunna förtjäna». — Någon på lingonrötter förekommande *Coccus*-art finnes ej omtalad i LINNÉS skrifter.

⁶ OLOF TILLÆUS, född 1704, prost och kyrkoherde i Köping, död 1762; utgaf bland annat *Afhandling om dödstecknens ovisshet och det missbruk, som sker med allt för hastiga begrafningar* (Stockh. 1751).

⁷ Något sådant omtalas ej i *Iter Lapponicum*.

⁸ JOHAN TOLLESSON, amanuens vid akademiska konsistoriet samt auskultant i Svea hofrätt, död 1762.

590.

Stockholm d. 16 Junii 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Som jag ännu, för skeppets drögs mål skull, med hwilket wi komma att gå åt Amsterdam, ej torde blifwa färdig härifrån, förrn i slutet af innewarande wecka, får jag den äran härmedelst Wälborne Herr Archiatern med några rader uppvachta.

Hwad min resa från Upsala angår, gick den Gudi lof! braf, så att jag war här kl. 10 i torsdags afton. Fredags morgonen gick jag till Herr Arch. Beck, samt derifrån strax till Köpman Hebbe,¹ hwars yngste son är den, med hwilken jag kommer att följa ut. Han tycks wara en mycket artig Karl, har läsit mäst Historie och språken, samt har mycken lust för det som är curieust, hwarigenom jag hoppas äfwen kunna få intrycka i honom någon smak för Natural-Historien, och således göra mig så mycket bättre nytta af hans sällskap. Af Herr Arch. Beck blef jag i lördags anmodad att sätta upp förslag till de Medicamenter, som kunde tjena för oss på Sjön, hwilket jag i dag gjordt och hos honom redan ingifwit, hwarmed han fann sig, Gudi lof, rätt nögd. I samma Herr Archiaters trögård war jag i går eftermiddag. Bland annat, som jag der fann, war detta, som mig tyckes rätt besynnerligt. På ett äpple-träd, som ej hade mer än 4 blommor qwar, af hwilka 2:ne woro riktiga Hermaphroditer, sutto 2:ne st. små blommor, de förra helt olika till

figur och storlek, endast med pistiller (och ej stamina, som annars i denne Classen pläga hänga tillika finnas uti en och samma blomma) utsirade. Figuren war ungefär denna: , neml. petala woro djupt emarginata el. obcordata, dock till antalet, som ordinairt är, 5²; wid basen hade de en skön purpur-färg och till storleken woro de ej större än vår allmänna *Fragaria*. Jag hade welat taga af dem och lagt inn, men Archiatern bad mig låta dem sitta, säjandes sig willa se, om de buro någon frucht. Pistillerne kunde jag ej räkna, dock tycktes mig, att de woro ungefär 14 à 18 st. Elliest fans der ock i samma trädgård, hwilken är belägen litet ned om barnhuset på drottninggatan, och som han nu i vår köpt: Persiketrän, winrankor, nyss planterade hwita mullbärstelningar, Rhabarber, Isatis, cornus, utom andra fruchtbärande stammar, såsom äpple, päron, kirsbär, Hyll etc. *Chrysomela oleracea* och *nemorum* hade så totalt ruinerat alla kälplantor, att nästan icke en enda fans, som de icke hade afätit. Trädgårds mäst: hade mot dem brukt sot V³ att bortrödjade dem med, men det har icke welat hjälpa. Jämte thet jag recomenderar mig i Herr Arch:s wanl. grace, har jag den äran wara

Wälborne H. Arch. och Riddarens

allerödm. tjerre

Carl M. Blom.

Linn. Soc. Vol. II: 57—58.

¹ CHRISTIAN HEBBE, född 1698, grosshandlare i Stockholm, egare af Latorps alunbruk i Nerike och delegare i Högfors bruk i Västmanland, död 1762. — Hans yngste (5:te) son var ANDREAS, född 1734, efter faderns död egare af nämnda bruk, död 1825: bekant för sin välgörenhet, stora rikedom och storartade donationer.

² Figuren utvisar dock ej flera än 4 kronblad.

³ »Jordläppor: Om man blandar sot och urin i watten och wattnar dermed ... så måste Läppmasken dö» (A. LISSANDER, *Swenska Trädgårds-Skötsel* s. 253).

591.

Stockholm d. 21 Junii 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Redan i förra veckan hörde jag här talas om en man, som skulle hafwa en hel kritwit Rotta; Dock ehuru jag hwar dag nog sorgfälligt sökt att få rätt på henne, har jag likwäl icke förrn i dag fått address

på dess egare, den jag ock nu nyligen warit hos och fått se henne. Mannen är läderhandlare, barnfödd i Jönköping, samt boende hos guldsmiden Staboeus, på Köpmangatan 3 trappor upp. Hans namn är Lundwall, och har han fått henne hos en skraddare här i staden, der hon funnits första gången såsom en synnerlig raritet och som ett omen, hwilket gifwit honom anledning att tro, det hon torde hafwa något synnerligt att betyda. Hon är oförliknel. täck; Hel kritwit till färgen, icke större än *Mus musculus*; har röda ögon, samt öron, som äro nästan durchsigtiga, utanpå bara, men innuti med några hår, der och hwar, omgifne, bland hwilka, fr. Basin, till mitt i örat, gå några helt små och subtila blodådror. Fötterne äro alla 5-dactyli, hwaraf de 3 främsta fingrarne, på både palmis och plantis, äro dubbelt längre än de efterste. Swantsen är, som på vår ordinaira mus, mäst bar, men litet längre än kroppen. Hon hålles i en glasburk och, när hon sitter, kan man ej nog admirera, huru färdigt och qwickt hon med framfötterne twättar ansigtet på sig. Sedan egaren fått henne, har hon ynglat 2:ne ygl. och hwarje gång fått 2 ungar; dock har han inga af dem qwar. Den Latinska beskrifningen, som jag på henne gjorde, då jag war att se henne, har jag den äran härjämte öfversända¹. Jag war mycket åt Läderhandlaren och wille ha henne från honom, men han wille icke släppa henne. Dock lofwade han, om han wore i stånd att skaffa en till, hon skulle stå Herr Arch. till tjenst, i fall Wälb:e Herr Arch:n ästundar henne.

Ännu är jag i Stockholm och kommer ej att resa förrn nästa måndag. Jag recommenderar mig i Wb:n Herr Archiaterns wanliga grace och har altid äran wara

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

allerödmjuk:ste tjenare

Carl M. Blom.

Linn. Soc. Vol. II: 59—60.

¹ Denna helt korta beskrifning, som ej innehåller något annat, än hvad i brefvet meddelats, har här utelemnats.

592.

Borcett d. 4 Decemb. 1760.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag blef ej litet surprinerad, att wid min gång, i förrgårs, till HOLLändska posthuset, återfå det bref, jag af den 24 förledne October hade den äran Wälborne Hr Archiatern tillskrifwa! Det har blifwit återskickat

fr. Amsterdam förmedelst den okunnige postmästarens skull här, som icke wist, huru mycket han i postporto derföre skolat taga¹. Wälborne Herr Archiatern täcktes derföre gunstigt ursägta mitt långa uteblifwande. Hwad Landets flora, sedan hitkomsten, fägnat mig med, har jag under d. 28 Julii, samt 22 förledne Septembr. haft äran låta weta. Jag will ej annat förmoda, än dessa bref komit H. Archiat. tillhanda. Sedan den tiden har såwäl ett fatalt regnwäder, som ock den annalkande årstiden, hindrat mig från att vidare botanicera. Dock hoppas jag, att en angenäm vår, hwilken, om Gud spar hälsan, jag här kommer att afbida, torde så mycket bättre ärsätta denna skadan. Hwad jag nu på någon tid har roat mig med, har warit att wid ett berg, som heter Lossberget, och förmodel. det H. Arch. talte om, samla några petrificater. De bestå dock mäst uti snäckor och sten-förwandlade fisktänder, dem folket här tror wara fisktungor. Detta berget består mest af sand, är nog högt och har inga andra örter, åtminstone nu i höst synliga, ännu *Hieracia*, *Lotus corniculata* och *Ononis spinosa*. På detta war det, som jag fann den rara *Chrysomela americana*. Det är roligt, att folk, som willa passera här för curieuse, icke göra samlingar af annat än petrificater. Det har således händt, att en del ansedt mig för ett Monstre, en del ock förundrat sig öfr att jag samlar Insecter. Bland desse senare war, i början, en Brigadier fr. Maastricht, wid namn de la Calmete. Men han blef dock till slutet så intagen af lust till Entomologien, att jag måste lofwa honom deraf i vår göra honom en liten samling, mot det att han skulle skicka mig petrificater på Sverje. Denne berättade mig, att dock i Maastricht skall wara en chirurgien major (Hoffman), som skall hafwa några indiska fjärilar, men utan namn el. att weta hwad de för andra äro. Till denne skall jag, om Gud will, resa; tör hända att bland dem torde finnas någon rar. Nu om dagarne sysselsätter jag mig med att något litet läsa. Herr Doctor Le Soinnie, hwars godhet jag ej nog kan beröma, fournerar mig altjämt med goda böcker. Bland dem har jag redan genomläsit Boerhaaves *Method. studendi Medicin.*,² *Dioscorid. Mater. Medic. cum commentariis Matthioli*,³ *Celsum de Medicina*,⁴ utom att nämna det jag nu håller på, och äfwen mäst har slutat en bok, som mig rätt mycket behagar, det är: *Prosper. Alpinus de praesagienda vita et morte aegrotantium*.⁵ In cancro och *Tumoribus schirrhosis* göra piller af *Cicuta*⁶ tillredde och gifne fr. 1 à 2 till 6 à 7 gram, här i Aken stort Alarm. jag har ock sedt en Dr Le Soignes patient, som har Kräften i wänstra bröstet, deraf ansenl. profitera. Lika så berömer ock samme H. Doct. oförliknel. *Aethiops Mineral*.⁷ till piller gjord med Rd. Rhei och gifwen för barn som hafwa maskar. D. 29 förl. Sept:br kl. 10 o. aft. kändes

här en tämel. stark jordbäfnig, samt åter nu för några dagar sedan en annan, dock mycket lindrig. Ack, huru mycket saknar jag icke W:ne H. Arch. präktiga föreläsningar öfwer Syst. Nat.! jag kan wäl tänka att H. Arch. denne Terminen fullfölgt dem.

Jämte trognaste tillönskan af frögdefull julhelg samt min wänl. wördnad till H. Demonstratr har jag alltid den äran wara

Wälborne H. Archiater och Riddarens

allerödmjukaste tje:re

Carl M. Blom.

P. S. Sedan jag sidst hade den äran skrifwa, har jag flyttat fr. Aken till Borcett.¹ Täcktes derföre H. Arch. någon gång hedra mig med ett par ord, är adressen denna - - - à Borcett, au Bain de l'Ecrivisse, près d'Aix la Chapelle. - - Jag beder ock ödmjukel. H. Archiatern ursäckta, att jag skrifwer på så liten lapp.

Utanskrift:

A Monsieur

Monsieur Charles Linnæus,

*Premier Medicin et Chevalier de l'Ordre
de l'Etoile de Nord*

A

Upsal.

Linn. Soc. Vol. II: 64.

¹ Detta bref har säkerligen förkommit.

² HERM. BOERHAAVE, *Methodus discendi medicinam* (Amsterd. 1726) eller snarare den af HALLER utgifna *HERMANNI BOERHAAVE, viri summi sui que præceptoris, methodus studii medici emendata et accessionibus locupletata* (Vened. 1753).

³ PEDACIUS DIOSCORIDES från Anazarbus i Cilicien, forntidens förnämsta botanist och farmacolog; lefde under NERO och VESPASIANUS. — PIETRO ANDREA MATTHIOLI (om hvilken se del. I s. 341) har utgifvit *Commentarii in sex libros PEDACII DIOSCORIDIS, adjectis quam plurimis plantarum et animalium imaginibus* (Vened. 1754).

⁴ A. CORNELIUS CELSUS, författare till det berömdaste af romerska litteraturens medicinska verk, som utkommit i en mängd upplagor och öfversättningar; lefde vid tiden för Kristi födelse.

⁵ PROSPER ALPINI, född 1553, botanices professor i Pa dua, död 1617.

⁶ Se bref. 534 not. 1.

⁷ Svart svafvelkvicksilfver.

⁸ I Vet. Akad:s Handl. 1766 finnes en afhandling af BLOM: *Anmärkning-
gar öfver varma baden i Acken och Burscheit*, hvilket senare (eller *Bur-
scheid*) är rätta benämningen på den obetydliga by i Aachens närmaste grann-
skap, som här och i det följande skrives *Borcett*.

593.

Borcett d. 5 Jan: 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Bland en af mina aller angenämaste skyldigheter räknar jag den, att wid detta Åraombytet min wördnad och Lyckönskan hos Wälborne Herr Archiatern få nedläggas. Det är således icke att följa en gammal wana, att jag närwarande har äran framgifwa; Wälborne Herr Archiaterns, mot mig, mer än mångfaldiga wälgjerningar, äro fast mera, som mig dertill förbinda, och som göra, att jag, af trognaste hjerta, har, icke allenast uti detta, utan ock många påföljande, äran, Wälborne Herr Archiatern all sällhet och wälgång tillönska!

Jag mår här, Gudi lof, efter wanligheten, wäl. I slutet af Decembr. månad reste wi härifrån i tanka att passera Helgen i Brussel; men för fatala wägar skull, på hwilka att nu resa, man måste tillika risquera lifwet, måste wi, 3 mil härifrån, åter wända om hit till baka. Det som gjordt dem så miserable, är det continuerliga regnwädrer, wi, fr. början af Octobr., tills dato, här haft. Jag har i min lifstid aldrig sedt sådant. Warar det ännu längre, fruchtar jag att en del af Borcett, deräst wi bo, blir satt under watten, förmedelst en Canal, som löper genom honom, och som rättnu är så full, att man befarar dess öfwerlopp. I stället för nytt, hwaraf man nu här ingen ting hörer, will jag hafwa äran införa några rader af tyska riksgazetten, för förledit år, N. 198. Det angår ett privilegium för en wid namn de la Riviere, i Paris, som af ett Spec. Apocyni upphittat att fabricera flanel, felp och rask. Orden derom lyda så: Die Regierung hat dem Herrn de la Riviere ein privilegium ertheilet, vermöge dessen er flanel, felp und Stoffen, vermittelst eine pflantze, namens Apocynum¹, fabricieren darf. Er ziehet daraus auch eine Zeide, die er zum zwirnen geschickt zu machen weiss. Man findet von diesen waren bereits verschiedene sortiments in seiner fabrique etc.

Een Catharrhal feber har här i winter grasserat, som dödat många i synnerhet barn. Jag nämner honom derföre, att han mästadels haft i

följe med sig ett Erysipelatodist utslag, hwarigenom patienten blefwit öfr hela kroppen röd, som ett charlacan. Han cureras med V. S.² och sudoriferis.

Jag beder om min ödmjukaste wördnad till Herr Demonstratorn, och har altid äran framlefwä

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

aller ödmjuk:ste tje:re

Carl M. Blom.

Utanskrift:

A Monsieur

Mons:r Charles Linnæus

Premier Medicin du Roi

et Chevalier de l'Ordre

de l'Etoile de Nord.

A

Upsal.

Linn. Soc. Vol. II: 65—66.

¹ *Apocynum cannabinum* L., "indiansk hampa", härstammande från Nord-Amerika.

² Med vatten utspädd sprit.

594.

Borcett d. 30 Martii 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Sådan wäderleken, uti nu sex veckors tid warit, här å orten, så favorable, att åtskilliga vegetabilier framkommit, understår jag mig, härmedelst, deras namn, till jämförande med vårt Svenska blomstercalendarium för detta år, Wälborne Herr Archiatern ödmjukel. öfwerlämna.

Frondescentia: Februarii d. 18 *Arum maculat.*; d. 23 *Ribes grosularia*; *Martii* d. 2 *Lonicera caprifol.*, *Sambuc. nigr.*; d. 11 *Coryl. avell.* (in hortis), *Crataeg. oxyacant.*; d. 16 *Syringa vulg.*, *Rosa canina*; d. 19 *Ribes uv. crisp.*; d. 23 *Ulmus campestr.*, *Prun. domest.*; d. 27 *Pyrus communis, malus* (hort.).

Efflorescentia: Januarii d. 4 *Coryl. avell.* (in hortis). *Februarii* d. 16 (in prat.); d. 19 *Cornus sanguin.* *Martii* d. 5 *Taxus baccat.* (hort.); d. 6 *Mercurial. annua*; d. 7 *Tussilag. farfar.*, *Leonthod. tarax.*, *Alsine me-*

dia; d. 8 *Fragaria vesc.*, *Veronic. hederifol.*, *Lamium rubr.*; d. 10 *Viola canin.*; d. 12 *Draba verna*, *Ranunc. ficar.*, *Anemon. nemoros.*, *Narciss. pseudonarciss.*; d. 13 *Cerast. 5-andr.*, *Thlaspi burs. past.*; d. 16 *Chrysosplen. alternifol.*, *Buxus sempervir. (hort.)*, *Daphne gnid. (hort.)*; d. 19 *Amygd. persic. (hort.)*, *Prun. armen. (hort.)*, *Primula veris*, *Pulmonaria officinal.*, *Calt. palustr.*; d. 21 *Salix caprea*, *Aira montan.*, *Junc. pilos.*, *Ribes grossular. (hort.)*; d. 23 *Glechoma hed. terr.*; d. 25 *Adoxa moscatell.*; d. 26 *Cardam. pratens.* Utan att nämna *Bellis pratens.* och *Senecio vulgar.*, som här hafwa blommat hela wintern.

Det är curieust med den ofwännämnde *Primula veris* här. Jag kan ej annat finna, än den är samma species som wår ordinaira, i Sverje. Ty characteren af *Prim. ver.* i Herr Archiaterns *Syst. Nat.* kommer med henne aldeles öfwerens, och har hon folia rugoso-dentata samt den röd-achtiga ringen in fundo limbi, äfwen som wår. Men färg och lucht äro, toto coelo, different. Den förra är accurat swafwelgul, och den senare (jag kan ej wäl exprimera honom) . . . nauseosus. Jag will ock påminna mig, att jag hört Herr Arch:n säija det roten, på wår svenska *primula* luchtar som anis? På denna åter, luchtar hon, i hastighet, som roten af *Geo urbano*, fast mycket swagt. Hwad tror Herr Archiatern: männ' det skall wara ett different species el. allenast en varietet af den *Officinalia*? Jag skulle gjerna önska härom Herr Archiaterns upplysning. Herr Doct:r Le Soinne menar, att hon är aldeles different, dels i anseende till lucht:n och färgen, dels ock i anseende dertill att hon komer alltid 2 à 3 veckor tidigare än den ordinaira, som han ock berättar wäxa här. Jag beklagar, att jag icke har något tort Exemplar till reds, som jag kan skicka här innelyckt; dock skall jag ofelbart, härnäst, ett sådant hafwa äran öfwersända. Hon växer in locis umbrocis och humidis, solo arenoso-argillaceo.¹ Jag har ock, för några dagar sedan, funnit en *Insect*, som frapperat min attention. Den är, om man skall följa figuram rostris, ex genere *Bombylii* och kommer aldeles öfwerens med tredje species. Men hwad curieust är, är att den har alas quattuor och ej minsta rudiment, så wida jag kunnat se, både med egna ögon, och microscop, till halteres. Monn' den skall wara ett monstrum? Jag kan blifwa bäst upplyst härutinnan, om jag finner flere Species el. Exemplar deraf; ty jag har hört, att den skall wara här mycket allmän.²

Af Doctor Lesoinne, som fournerar mig altjämt med goda och nyttiga böcker, har jag nyligen haft en ganska hederlig present. Det är: *Frederic: Hoffmanni Medicina rationalis systematica*, 4 Tom: in 4:o.³ Han beder öfvermåttan anmäla sin wördnad till Herr Archiatern, så wäl som ock en annan, Herr Archiaterns studér-camerat, i Leiden, Doct:r Engels,

som nu är i Limburg. Ach! hwad Redi Opuscula de generatione Insectorum,⁴ äro artiga! Jag har med största nöije för någon tid sedan genomläsit dem. Här höres af ingen ting särdeles nytt. Franska Trouppar marchera här igenom dagel. till Arméen, och säjjes, att Hannoveranerne äfwen ock mot desse förlorat en liten Bataille wid Giesen d. 22 i innevarande månad.

Jag beder ödmjukel. om min wördnad till Herr Demonstratorn och har altid den äran wara

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

allerödmjukaste tje:re

Carl M. Blom.

P. S. Sedan jag skrifwit föregående färdigt, kom mig en Insect i händerne, som jag tror, förut, icke torde wara bekant. Det är en Dermestes; och har jag således dess Character härjämte den äran W:rne Herr Archiatern ödmjukel. öfwerlämna: Dermestes: ovatus, capite, Torace, Elytrisque pilosis, cupreis; scutello, macula pilosa alba. Obs. Magnitudo fere D. pellion. Antennae nigræ. Torax marginatus. Scutellum, macula, e pilis albis, composita. Abdomen, ut et totum corpus, pilosum, versusque anum, ex pilis quasi cinereum. Femora brunnea. Captus s. contactus in Modum D. pertinac. se contrahit.²

Jag fann honom, för en liten stund sedan, under en sten, på det höga sand-berget, utom Aken.

Utanskrift:

à Monsieur
M:r Charles Linnæus
Premier Medicin &
Chevalier de l'Ordre de
l'Etoile de Nord
à
Upsal.

Linn. Soc. Vol. II: 67—68.

¹ Varietas *β. elatior, constans, corollis inodoris duplo majoribus, limbo plano, temporis filia . . . mihi certe videtur* (Linn. Fl. suec. ed. II p. 61) = *Primula elatior* Jacq.

² Hvilken denna insekt var, kan ej angifwas.

³ FRIEDRICH HOFFMANN, född 1660, professor i Halle, en af sin tids förnämsta medici, död 1742. Ett af hans många arbeten är *Medicina rationalis systematica*, 9 volymer (Halle 1718—40).

⁴ FRANCESCO REDI, född 1626, medicine och filosofie doktor, förste läkare hos storhertigarne i Florens, död 1697. I hans arbete *Esperienza intorno alla*

generatione degli insetti (Firenze 1668) framlades för första gången på verkliga undersökningar grundade bevis mot den allmänt antagna *generatio spontanea*, genom hvilken ur ruttnande kött, gammal ost o. s. v. genom själfalstring maskar (larver) och små flugor skulle uppkomma.

595.

Borcett d. 11 Junii 1761.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Från Herr Gronovius, *filius*, öfwerföljer härjämte innelyckte bref. Han är hitkommen för 14 dagar sedan att curera sig från en Colica pictonum,¹ som han fått förleden Påsk natt. Jag har gjordt med honom connoissance, och amusera wi oss rätt artigt tillsamman med örters och Insecters sökande. Af de senare är han wäl mindre kännare; men han excellerar deremot åter uti lctyologien, hwaraf han redan utgifwit 2 Tomer in folio. Han har nu under händer en ny upplaga af Plinius, hwilken han tänker illustrera med Commentarier och noter. Wälborne Herr Archiat:ns Systema Naturae I Tomen har han ock rätt artigt låtit trycka 1759 uti Hag;² men hwad mig misshagar är att han utelämnat alla nomina Trivialia, och i dess ställe redigerat Species secund. earumdem numerum, scil: cum 1. 2. 3. 4. etc. Hwad jag, sedan jag sidst hade äran skrifwa, funnit, består uti några Insecter, hwilka jag tror, till större delen, torde wara hittills obeskrifna. Deras notae characteristicae, sådane som jag kunnat uppsätta, finnas på hosföljande lista.³ Jag har ock bjudit till deraf afrita de märkwärdigaste; men olycka! att mästarn i den konsten hos mig ej är hemma. De likna dock någorlunda, men de äro alla, utom fig. 1, 5 och 6, större, än deras originaler. Bland dem är fig. 2 och 3 de märkwärdigaste. Den förra med sina antennis lamellosis pilosissimis, hket jag ej ännu sedt på någon af Coleopteris, och den senare med sin Torace och Capite, sub eodem, deflexo, hwilket gör, att jag ej wet till hwad Genus jag skall föra den. Det är sant, ex facie et cursu celerrimo skulle man tro, att det wore en Carabus, men torax är ingenting mindre än obcordatus, som dock är den essentielaste nota i det släktet. Fig. 6 är en larv, den jag derföre afteknat, att inwånarena här almänt tro den wara en Scorpion. Hon håller sig i jorden, hwar under warma wattnen passera, i quantitet. Jag har ännu ingen kunnat finna, som är metamorphoserad; dock tror jag, att den måtte wara ett species

Grylli, och jag wet ej, om jag rätt gissar, Gryllotalpa.⁴ Af örter har jag icke funnit någon märkwärdig, utom en 5-andrist, som, om den hörde till 4:de Classen, jag skulle säga vara *Scabiosa arvensis*. An *Phyteuma comosa*? folia enim radicalia cordata, caulinaq. dentata sunt. Men nota generica kommer ej med henne så noga öfw:ens. Hon växer in silvis locisq. umbrosis.

Öfwer Pingst Helgen war jag i Mastricht, där jag såg Herr Chirur-gien Major Hoffmans stensamling, som war nog artig. Han lofwade mig willja öfw:sända några specimina madreporiter och milleporiter, som han ej kan få rätt på hwarken eft. Herr Arch:tens Syst. Nat. el. Hr Profess. Wallerii Mineralogie,⁵ med begäran, att Herr Arch:tern wille wara god honom derutinnan upplysa. Han är en efterföljare af Herr Archiaterns Method, och har han alla Herr Arch:ts Böcker, utom sidsta Tomen af Amoenitat. Academicis, samt det nya Systema Natur. I St. Petersburg, hwarpå Castellet, som förswarar staden, är bygd, war jag ock. Det är utgrafwit, under jorden, till 1 $\frac{1}{2}$ mils längd; och hugges der en sand-sten, som är hel lös, och utköres med förspände kärror, samt brukas till grundwalar af hus, der han, ju längre liggande, ju mera hårdnar. Dess strata bestå af sand, och allehanda *quisquilia* af snäckor, hwaraf milleporiter utgjöra det mästa antalet, och continuerar det alternatim från nedan till ofwan. I sanden fann jag en Espece af *Asterias* el. *stella marina*, som jag ock här innelyckt har äran öfw:sända. Den är rätt cu-riouse: har mäst 4, dock undertiden 5 à 7 radii.

Detta är alt hwad jag wet denna gången. Det torde ock wara det sidsta brefwet, som jag från denna orten får den äran öfwersända; ty min rese Camerad, som på ett par månader ej mera profiterat, är snart påtänkt att wända om till baka till Sverje. För mig regretterar jag så-dant nog; emedan just nu rätta tiden är uti Entomologie och Botaniquen på denne orten studera. Jag beder om min ödmjukaste wördnad till Herr Demonstratorn och har altid den äran wara

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

aller ödmjuk:ste tj:re

Carl M. Blom.

P. S. Förlåt Herr Archiater att jag betjenar mig af så litet papper; Posten tillåter ej mer.

Linn. Soc. Vol. II: 71—72.

¹ *Colica pictonum* (*colique de Poitou*) = kolik, förorsakad antingen ge-nom bly-förgiftning eller förtärande af skadliga drycker.

² CAROLI LINNÆI . . . *Animalium specierum in classes, ordines, genera, species methodica dispositio, additis characteribus, differentiis atque synonymis, accommodata ad Systema naturæ in formam enchiridii redacta, secundum decimam Holmiensem editionem* (Lugd. Bat. 1759).

³ Denna lista och figurerna hafva, såsom föga upplysande, utlemnats.

⁴ De 8 afbildade insekterna äro enligt benäget meddelande af Professor CHR. AURIVILLIUS: 1 *Silpha quadripunctata* L., 2 *Orthocerus muticus* L., 3 *Notoxus monocerus* L., 4 (fig. misslyckad) Curculionid, troligen tillhörande släktet *Trachyphloeus*, 5 förmodligen *Armadillium* sp., 6 *Gryllotalpa vulgaris*, 7 obestämbär (*Ptinus* sp.?), 8 *Baris* sp.

⁵ JOHAN GOTTSCHALK WALLERIUS, *Mineralogia, eller Mineralriket indelt och beskrifvet* (Stockh. 1747).

596.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Af Herr Cancellie Rådet Mangor,¹ här i Köpenhamn, har jag fått höra: att Hr Assessor Ferber i Carlsrona ärnar, i höst, skicka sina söner till Upsala. Skulle Herr Archiatern, som jag ej twiflar, blifwa anmodad att för dem skaffa Informator, beder jag ödmjukast Herr Archiatern tacktes gunstigt recommendera mig. Jag kommer snart till Stockholm, och som jag ej wet, om jag får något el. intet, emedan alt ankommer på Discretion, wid mitt afskedstagande från Hr Hebbe, är jag nödsakad, att, något förut, höra mig om om någon akademisk condition. Hit till Köpenhamn, kom jag förleden lördag, sedan jag d. 12 förl. Julii afrest från Aken, och tagit vägen genom Maastricht, Hertzogenbusch, Rotterdam, Hag, Leiden, Amsterdam, Lemmer, Gröningen, Neuschants, Lier, Oldenburg, Delmenhorst, Bremen, Harburg, Hamburg och Lybeck. Under vägen har jag ingenting funnit i Natural-historien, men wäl sedt; hwaribland jag får nämna H. Gronovii junior: i Leiden, H. Doct. Franz van Berckheys och Köpm: Pet. Cramers i Amsterdam, H. Apothequarn Melms i Bremen, H. Köpm. Tetsdorpha² i Lybeck, och H. Prof. Ascans³, H. Spenglers⁴, samt Hans Majestets wackra Natural-Cabineter i Köpenhamn: Hwarom dock specielt mera, så snart jag komer till Upsala, och hos H. Archiatern får min ödmjukaste wördnad aflägga.

Jämte inneslutande i Herr Archiaterns gunstiga åtanka och wanliga grace, har jag den äran städse framlefwa

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

Allerödmjukaste tje:re

Hastel.

Carl M. Blom.

Köpenhamn d. 27 Augusti 1760.⁵

Linn. Soc. Vol. II: 62—63.

¹ CHRISTIAN ELOF MANGOR, se bref. 342 not. 8.

² P. H. TESDORFF, ifrig samlare af naturalier, en af LINNÉs korrespondenter.

³ PEDER ASCANIUS, se bref. 428 not. 1.

⁴ LORENZ SPENGLER, född 1720, conchyliolog, död 1808; se bref. 367 not. 11.

⁵ Felskrifning i st. f. 1761.

597.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Några Insecter, som jag här funnit, hade jag i dag tänkt hafwa äran öfwersända, men får ej sådan ask, som kan passa att skicka med posten. Deras beskrifningar öfwerfölja dock, sådane som jag kunnat dem upprätta, och tror jag, att insecterne torde wara antingen nya el. exotica, emedan jag icke kan få igen dem uti Herr Archiaterns Fauna Suecica, sidsta Editionen. Af desse förhållningar den deribland warande Tenebrio mästa uppmärksamheten, hwars femora postica hafwa apendicer på sidorna, så att, om allenast wid dem wore Tibiæ, de skulle se ut, som de aldeles woro gemina el. dubbla¹. Ett utdrag af en beskrifning öfwer Martinique, införd i Altona Mercurius N:o 49 för detta år, har jag ock äran öfwersända, såsom rörande twenne slags Insecter, hika tillfoga inwänarena der, mycken olägenhet, och för otydelig beskrifning, jag icke kan weta, hwad de för andre äro.²

Hwad säger Wälborne Herr Archiatern om mitt Stipendium regium in facultate medica? Har jag mist, eller mister jag det för denna Terminen?³

Herr Mannerheim är ännu likadan, och jag således aldeles intet får tillstånd att resa härifrån. Det swåraste är, att jag glömmet bort all Botanique, den jag på intet sätt har tillfälle här öfwa.

Jämte tillönskan af frögdefull Helg, innesluter mig uti Herr Archiaterns wanliga grace och har äran wara

Wälborne Herr Archiater och Riddarens

allerödmjukaste tje:re

Carl M. Blom.

Linn. Soc. Vol. II: 53—54. — Utan datum (se not. 3).

¹ Obekant insekt.

² Af de här omtalade tvenne insekterna, som plåga människorna på Martinique, är den ena, som af fransmännen kallas *Bâtes rouges*, »ein kleines feuerrothes Würmchen», ej större än en knappnålspets, kryper genom strumporna och förorsakar en olidelig klåda, hvarifrån man botas genom fotbad på vissa örter; den andra, fransmännens *la chique*, är ett litet svart djur, som äfven kryper genom strumporna, inkvarterar sig under naglarne, äter af köttet och når däraf en ärtas storlek. Den måste snart frampetas, hvarefter hälet bör täckas med talg eller tobaksaska strös däri.

³ Blom innehade ett stipendium regium höstterminen 1761, men ej vårterminen 1762. Däremot återfick han det såsom »återkommen» höstterminen samma år, hvaraf den slutsatsen kan dragas, att detta bref är skrifvet under förra hälften af 1762, och att han då uppehöll sig någonstädes på landet för att vårda en sjuk, förmodligen den straxt nedanför omtalade LARS AUGUSTIN MANNERHEIM (född 1749, slutligen Riksens Ständers Ombudsman, död 1835).

598.

Min kiäre och wärdige Hr. Doctor.

Hr. Doctorsens bref fägnade mig, ock än så mycket mer, som jag ser Hr. Doctoren har ännu qwar någon liten affection för Insecterne.

Den öfversända *Musca* är min *Musca unguolata*¹; jag menar att honan allenast har det underliga märket i cauda, ty andra specimina hafwa det icke.

Min Hustru och barn hälsa mycket.

Jag är

Edle och Högl. Hr. Doctorsens

Hamarby 1764

hörsamste tienare

d. 8 jului.

Carl v. Linné.

Utanskrift:

a Monsieur
Monsr Charles M. Blom
Docteur en Médecine.
Hedemora.

Sigill förstördt; rödt lack.

Originallet eges af Ingeniör C. R. LAMM, Näsby gård.

¹ Fauna Suec. ed. II p. 457, där den uppgifves vara funnen af LINNÉs svärfar, J. MORÆUS, vid Sveden nära Falun, »supra aquas fontis cursitans».

599.

Edle och Höglärde Hr. Doctor.

Den öfwersända örten är *Utricularia*, och växer allmänt af gemma, just som Hr. Doctoren den beskrifwit.

Det meriterar att ännu se åter om blåsorne i *spongia* äro ova alicujus animalculi äller ock egne.

Det skulle wara mig kiärt att få för Hr Doctoren explicera mig sjelf uti clave Medicinæ.

Den lilla *Ulua* meriterar att än mera undersökas.

Jag förblifwer

Hr. Doctorens

Upsala 1766

hörsamste tienere

d. 21 April.

Carl v. Linné.

Arch. Rosensten är restituerad, des fru är oändelig. swag af samma sjukdom.

Utanskrift:

Provincial Medico

Edel och Höglärde

Hr. Doctor Blom

Hedemora.

Sigill: endast rester, svart lack.

Originalet eges af Ingeniör C. R. LAMM.

600.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Den Spongia, jag så ofta nämnt för Herr Archiatren, torde ändå icke wara annan än *Spongia fluviatilis*. Hon finnes i alla sjöar och dammar häruppe, fästad, dels omkring lefwande vegetabiliska stjelkar, dels och mäst wid torra ris qwistar, som ligga på bottnen, der hon ock är tjockast och ofta af 1 à 2 och $\frac{1}{2}$ tums bredd i diameter.

Hwad som gör, att jag likwäl denna gång äfwen nämner henne såsom märkwärdig, är det, att jag nu mäst med wisshet kan säga, att de semina lentiformia, som Herr Archiatren i Flora Suecica berättar henne om hösten hafwa, icke äro annat än ova alicujus animalculi. Och tyckes jag kunna sluta detta af följande: 1:o Då jag i slutet af förleden Maji

månad tog upp några grenar af denna *Spongia*, woro merendels alla kulor el. blåsor ur dem borta, men de deremot uppfyllde med en oändelig hop små pori el. hol, hwilka så nära liknade dem, som finnas i vår *Spongia officinali*, att emellan den och *Spongia fluviatilis* knapt rönes annan skilnad, än blott, hwad figuren och tenaciteten angår. 2:o såg jag i går, efter ett stycke *Spongiae* nedläggande i en skål med friskt watn, ur dessa pori framsticka några små ljusgrå maskar, hwilka drogo sig inn och ut, och med blotta ögonen liknade en ganska liten *ascaris*, men woro så subtiles, att jag icke en gång med ett någorlunda godt *microscop*, som jag äger, tydeligen kunde se deras skapnad. 3:o fann jag, utom desse, äfwen wid afbrytandet af de större grenar, andra maskar innuti sjelfwa ramo sittande, som woro täckta med ett *membraneust* hus el. hylsa, hwilka wäl till skapnaden liknade de förra, men woro mycket både tjockare, längre och aldeles olika till färgen.

Desse maskar har jag wäl tänkt sända Herr Archiatren i dag med posten; Men som den hylsa de sitta uti tyckes gifwa tillkänna, att de ännu skola undergå någon vidare förwandling; så will jag härmed så länge spara.

Jag skall dock obiter nämna deras utseende. De äro ungefärl. af denna längd: ——— och bredden $\frac{1}{4}$ -dels geometrisk'linea; De bestå af 12 leder, bröstet och cauda inberäknade. Hufvudet är indragit innom första el. bröst-leden, och tyckes bestå af en trubbig snabel el. *Sipho*, hwari-genom de suga sin föda, wid hwilkens basis, framskuta då och då, när de dermed röra sig, ifrån nedre sidan af samma bröstled, 2:ne hel korta och små piggar, som jag ej wet, om de äro palpi, el. äfwen innom bröstet gjömde fötter. Ty annars finnes inga fötter på hela masken. Kroppen är cylindrisk, dock synes med *microscop latera* af hwart segment wara liksom *marginata*. De äro *pellucida* och färgen blekgrön med irreguliera större och mindre röda fläckar, i synnerhet wid hufvudet och stjerten. Stjerten ser ut som en öpen ros och består af röda piggar, af hwilka de 2:ne yttersta tjena djuret för fötter att hjälpa sig fort med, och hafwa i ändan en *fovea*, lika som på ett *spiraculum*, den jag äfwen sedt dem öppna och sammandraga.

Monn nu de förste af desse maskar ej äro ene och samma, och monn de förre ej äro de, som utkläckas af *ovis* el. blåsorne i *Spongia*, samt derefter, sedan de formerat öfwer sig den *membraneusa* hylsan, få utseende af de senare, och kanske äfwen *metamorphoseras* till ett *tertium*?

Herr Archiatren, som visserligen måste känna djuret till vår allmänna eller någon annan *Spongia*, torde kunna säga det. Åtminstone ber jag, att Herr Archiatren wille wara *gracieux* wid tillfälle lämna mig

character genericus på Spongia, sådan som Herr Architren nu uppställt honom, sedan den blifwit förd under djurriket; emedan det icke gör litet till saken för mig, att döma om dessa maskar, jag nu nämnt, äro af samma slächte.

Hwad den Ulva angår, som jag sidst skickade Herr Archiatren, och hwilken Herr Archiatren bad mig närmare se efter; så lærer den icke eller wara annan än Ulva granulata, fast somliga kulor af henne äro tämel. stora och ofta mera ovale än sphaeriska. Hon finnes granulatim et concatenate affixa till ansenlig myckenhet på stjelkarne af Fontinalis samt Conferva Ægagropila uti sjöar. Fasciola hepatica har jag sedt hafwa en underlig förvandling. Hon kläckes ur en sort hwitt gelée, som grodrom, inom hwilken sitta små snäckor liknandes Helices, hwilka, då de släppa masken, som är deras inbyggare, frambringa Fasciola hepatica. Denna romklase är cylindrisk och så pellucid, att man kan se snäckan med sin mask röra sig uti honom, samt finnes äfwen till tämlig myckenhet uti Fontinalis.

Jag har den äran med oafslätelig wördnad framhärda

Wälborne Herr Archiatrens och Riddarens

Ödmjukaste tjänare

Hedemora

Carl M. Blom.

d: 19 Junii 1766.

Linn. Soc. Vol. II: 74—76.

¹ I Linn. Syst. Nat. ed. XII p. 1299 yttras: »*autumnali tempore in hujus poris sparsis globulos cærulescentes magnitudine seminum thymi, nitidos, in flamma candelæ fulgurantes observavit C. BLOM, M.D. An corpora peregrina?*»

601.

Höglärde Hr Doctor.

Mycken tack för underrättelsen om *Spongia*. Denna förtienar wisserligen en noga ransakning och beskrifning.

hwad semina lentiformia blifwa för ett slags diur, det hade både jag och alla curieuse lust att wetta. De liusgrå matskar tyckes likna min *Lumbricus palustris*, som är ett nytt Species;

äfwen så hade jag lust att se de matskar som ligga inom membraneust hus; ty i desse små är jag ej säker, där äst jag ej kunne se dem. äfter Hr. Doctorens beskrifning likna de mycket en *Dentalium*.

Hr. Doctorens *Fasciola hepatica* är icke densamma, som jag så kallat, utan det Hr. Doctoren sedt äro *ova cochleæ*, som alltid sitta uti ett aflångt gelee, lik en matsk, och som denne är pellucid, så ser man i den de tillkommande cochleas uti mignateur.

Släpp intet det påbegynte rönet om vermes in *Spongia*, innan Hr. Doctoren fått det rätt tydeligen expedierat. Jag förblifwer

Högl. Hr Doctorens

hörsamste tienare

Carl v. Linné.

Hammarby 1766

d. 30. Juni.

Utanskrift:

Provincial Medico
Edel och Höglärde
Hr. Doctor C. Blom.

Hedemora.

Sigill VIII (fragment); rödt lack.

Originallet eges af Ingeniör C. R. LAMM, Näsby gård.

BOËTHIUS, JAKOB JAKOBSSON.

Född 1690, student i Upsala 1712, medicine doktor i Harderwik 1724, stadsphysicus i Göteborg 1725, död 1748.

602.

Edel och Höglärde Herr Professor.

Höglärde Herr Professoren betackas hörsammast, för sidsta högt:de, hwar af jag förnimmer det societatis regia scientiarum Upsaliensis wählment uptagit mine ringa observationer, hwilket skal obliigera mig at vidare

söka öfwersända till H. H:r Professoren hwad curieust jag kan öfverkomma. Hwad blodkuhlans ställe beträffar, sat den in regione Epigastrica ett par finger twärt öfwer nafwelen; stenarne woro som lagliga ärter helt trinda och bruna eller swartguhla, och wore wärdt om hon efter döden feck öpnas. Jag har emedlertid skrifwit effter några stenar; så snart de ankomma skola de öfwerstyras.

Om masken i flaskan kan jag gifwa den wissa underrättelse, att en bonde ifrån landet kom och beklagade sig öfwer mask i Magen, som des hustru ofta plågade och retade till opkastning, då hon några sådane opbröst[?], och som jag frågade om deras skapnad, och märkte at det ej war ordinaira maskar, bad jag henne komma in: då jag gaf henne ett vomitiv af hypecucuan, med liumt watn, hwaruti jag lät folia cardui benedict: en näfwa omträndt, då hon opkastade denna masken, som H. H. Professoren fick. jag frågade om de alla sågo så ut? hon swarade ja. om intet flera än nu plägar opkomma? hon swarade wisserligen, men nu har hon nyss brutit op 5 à 6 stycken. jag gaf henne card. benedict. bladen, att dricka som the hwar gong de qwalde henne och gifwa mig vidare besked och flera maskar, men intet sedt henne sedan. Om hon. där med sluppt och i fruchtan för betahlning, afhållit sig, wet jag intet framhårdar med skyldig tilgifwenhet

Edle och höglärde H:r Professorens

hörsamste tienare

J. Jac. Boëthius.

Göteborg d. 6 9:br.

1746.

Utanskrift:

à

Monsieur

Monsieur le Professeur

et Docteur en Medicine

Carl Linnæus

à

Upsala.

Originalen finnes i Vetenskaps-societeten i Upsala arkiv.

BONDE, GUSTAF.

Född 1682. grefve, riks- och kansliråd, president i Kungl. Bergscollegium, ledamot af Vetenskaps-akademien, Upsala universitets kansler, död 1764 Om hans intresse för botaniken vittna bland annat hans *Anmärkingar om löfven på Träden* (Vet. Akad:s Handl. 1748).

603.

Höglärde H. Professor!

Höglärde H. Professoren hade behagat uti Couvertet af Kongl. Wetenskaps Societeten¹ till mig åstunda någon kundskap af min Secreterare om min ankomst till Hässleby, men som Iag här ej hafwer någon annan Secreterare, än den som har samma namn som Iag sielf, beder Iag att mig tillåtas må sielf för den äfwen min tacksäjelse att aflägga. Iag har länge önskat mig den fägnaden att få nyttia H. professorens goda bekantskap och umgänge, ty med sådane Män, som H. Professoren allmänt är kiänd före, haar alltid warit min åstundan och största nöije att få umgåås och profitera utaf; men fruchtar att hwarken Iag el. min trädgård² lär [för] närvarande kunna uppfylla den goda idéen, som wänner oförskylt derom gifwit. denne senare haar så ljdit i desse bägge sista wintrar, att Iag fruchtar i min lifftijd ej kunna bringa honom i sitt förra stånd igen. Emedlertijd skattar Iag min der wid anlagda möda ej förgäfwes, om den kan attirera mig den ähran af H. professorsn angenähma besök, och skall ej underlåta wid min dijtkomst i sommar der om en tjänstl. påminnelse göra. Med all tillgifwenhet haar Iag den ähran städse att förblifwa

Höglärde Herr professorens

tjänstskyldigste tjänare

Gustaf Bonde.

Biörnö wid Nortälje d. 12 Januarij

1748.

Originalen finnes i Vetenskaps-Societetens i Upsala arkiv.

¹ Vetenskaps-societeten valde 1735 BONDE till sin *præses illustris*, hvilken plats han ända till sin död innehade.

² Vid Hesselby i Spånga socken nära Stockholm.

I ett helt kort bref (Linn. Soc. Vol. II: 114), dateradt den 18 Januari 1759, tackar han för mottaget nyårsbref och uttalar önskan, att LINNÉ vid blifvande Stockholmsbesök måtte bereda honom »den äran och nöijet af dess kära umgänge, som jag altid så högt skattadt och *a quo numquam nisi doctior recessi* ».

BORGSTRÖM, PETER.

Antagligen sekreterare vid Ostindiska kompaniet, död 1775; denne hade (förmodligen kommissions-) affärer på utlandet, äfven i London. Det vill synas, som han var den i Stockholms mantalsförteckningar 1740 upptagne »informatorn och studeranden» PETRUS BORGSTRÖM, som hade anställning hos d. v. handels-expediten FRANZ JENNINGS, sedan på midten af 1700-talet en af Stockholms förnämsta borgare, hvilken särskildt hade en mängd affärs-förbindelser med England.

Ett i Stockholm den 16 Augusti 1753 till LINNÉ skrifvet bref (L. S. II: 119—20) handlar endast om öfversändande af 2 guineer (eller 82 dlr kpmt) till P. COLLINSON i London, hvilken summa denne hade att fordra för inköp af en del af CATESBYS arbete (se del bref. 265 not. 4).

BOSTADIA, MAGDALENA.

Född 1713, död 1789, dotter till Häradshöfdingen MARC. BOSTADIUS, gift med kyrkoherden i Piteå CARL SOLANDER och mor till LINNÉs lärjunge DANIEL SOLANDER.

Bref till modren skickade SOLANDER under sitt vistande i London till LINNÉ, som sedan ombesörjde deras försändande till Piteå. I bref af den 23 Juni 1762 underrättar hon, att hon har för afsigt att lemna denna stad för att tillbringa sina återstående dagar hos sin måg, kyrkoherden i Ijo (Österbotten) DANIEL IDMAN, hvarför hon anhåller, att kommande bref måtte sändas under adress Torneå & Ijo. Såsom bevis på SOLANDERS tröghet i brefskrifning kan tjäna, att hon säger sig »ifrån min k. Son ej haft något bref sedan förleden Januari månad, hvarföre iag ej heller nyligen kunnat skrifwa honom til i säkerhet om huru hans tilstånd är och hwar han wistas. Skulle Herr Archiatern och Riddaren hafwa eller få någon kundskap om honom, hoppas iag, at Herr Archiatern och Riddaren af wanlig ynnest hugnar mig med del theraf, hwilket mig til al ärkänsamhet skall förbinda.» — L. S. II: 125—6.

BRAAD, CHRISTOPHER HENRIK.

Född 1728, student 1743, superkarg i Ostindiska kompaniets tjänst, död 1781. Företog 1748—62 fyra resor till Kina och vistades en längre tid i Arabien och Ostindien; har öfver tvenne af resorna författat värdefulla beskrifningar och meddelade i Vetenskaps-akademiens Handlingar *Berättelse om*

Cafféplanteringen och handeln uti Yemen eller Lyckliga Arabien (1761) och *Anmärkingar om Sagoträdet och den deraf tillreda föda* (1775). Slog sig på äldre dagar ned på landet och egnade sig åt litterära arbeten, bland hvilka främsta rummet intages af det efterlemnade, af fem digra volymer bestående manuskriptet *Ostrogothia literata*, »ett mönster för dylika arbeten.»

604.

Edel och Högachtad H:r Supercargeur.

Den upmärksamhet H:r Supercarg. allestädes haft ospard; den vänskap H:r Supercarg. mig städse wisat, har jag sökt med wördnad bemöta i mine ringe skrifter, och med tacksamhet ärkienna. Utbeder mig äfwen få niuta den framdeles.

Då Ostindiska skeppet senast war wid Cap. b. spei, täcktes H:r Gouverneuren därstädes med en Herre sända mig några frön &c.¹; så snart jag det fick höra, skref jag till samme H:r Supercargeur, som berätta sig lämnat det sända uti min gunstige H:r Supercargeurs händer, som resan destinerades hit till Stockholm och kanske Upsala. Med mycket corresponderande har jag änteligen förnummit, att H:r Supercargeuren skall wara i Nordkiöping och snart stiga i brudstolen, hwar till jag af alt hierta önskar mycken lycka och wälsignelse².

Skulle H:r Supercargeuren täckts emottagit förenämnde paquete, är min ödmiska bön, att H:r Supercarg. täckes sända det genom posten på Upsala, att såningstiden ej går mig utur händerne, då jag, emot cavalliers parolle, försäkrar att återsända postgr.

Den obligation jag älliast här igenom inlöper hos H:r Supercargeuren, skall jag med all wördnad ärkienna. förbl.

Edel och Högachtad H:r Supercargeurens

ödmiske tienare

Upsala 1763

Carl v. Linné.

d. 15 Martii.

Utanskrift:

Edel och Högachtade Herren

H:r Supercargeuren Braad

Nordkiöping.

Sigill VIII, rödt lack.

Originalen i Helsingfors universitets bibliotek.

¹ Holländska guvernören på Goda-Hopps-udden C. RYK. TULBAGH sände 1763 en samling frön till LINNÉ och, såsom denne i sina *Egenh. anteckn.* meddelar, »ankom en makalös samling af inlagda örter, bulbis och frön» äfven 1769 från samma gifvare.

² Han gifte sig den 26 Juli 1763 med MARIA CHRISTINA WESTERBERG, dotter af en köpman i Norrköping.

605.

Edel och Högachtad H:r Supercargeur
Min gamble gynnare.

Ett stort prof af H:r Supercargeurens gambla vänskap tillbracktes mig i det sista brefwet, som tillförde mig de raraste frön från Cap. b. spei, ibland hwilka woro fröen af Silfwerträdet,¹ som är ibland alt, hwad Gud skapat på jordklotet, det wackraste; om några frön af det willia framkomma och gro, blifwer det den största prydnad academiæ trädgården någonsin ägt. Jag hisnade i glädie, då jag uptog desse frön, hwars torkade qwistar jag endast tillförene sedt, som mot solen äro af silfwer så skinande, att näppeligen något öga kan uthärda att se dess blader.

Men hwad är jag wähl skyldig i postporto för et så drygt pacquete? war gunstig och lätt mig det wetta, at jag det må kunna mig afbörda.

En hiertans fägnad skall blifwa för mig, att i sommar få se H:r Supercargen här i Upsala med des kiära fru. Då jag får tala med H:r Supercargeuren, tyckes mig tala med den, som kommit från en ny werld.

H:r Pontin,² som jag så länge återlängtat, war här, men hade aldrig ett enda prof af upmärksamhet; intet frö, intet insect; ingen torr wäxt; ingen sten; så att aldrig har jag så mycket längtat åter någon och fått så alldeles platt intet. Jag kunne intet begripa möjligheten att af honom intet få se det aldra minsta, mer än en enda apa af de ordinaire indiske, som jag hade tillförene.

Med alt uptänkeligt estime är jag beständigt

Edel och Högachtad H:r Supercargeurens
ödmiuke tienare

Upsala 1763
d. 3 April.

Carl v. Linné.

Utanskrift:

a

*Monsieur
Monsieur Braad
le Supercargeur*

Nordkiöping.

Sigill VIII, rödt lack.

Originalet i Helsingfors universitets bibliotek.

¹ *Protea argentea* L.

² DAVID PONTIN, se bref. 330 not. 2.

606.

Edel och Högachtad H:r Supercargeur.

I dag fick jag ifrån H:r Salvius det af H:r Supercargeuren mig gunstigast tillsände Herbarium ifrån Suratte, ins. Johanna och Madera, hwilka jag i dag lagt i ordning och stiga till 100 differente species. Många utaf dem kände jag för ut, men åtskilliga göra mig ett alt för nögsamt arbete.

jag wet ej ord att med all den tacksamhet och wördnad jag hyser af ärkiensla, bemöta H:r Supercargeurens liberalitet emot mig, som täckts förähra mig en sådan skatt.

Detta är mitt kiäraste nöje här i lifstiden. H:r Supercargeuren har nu fägnat mig, så hederligen och prächligt, att jag ej wille det bortbyta för $\frac{1}{4}$ år wid kongeligt bord. Gud wälsigne H:r Supercargeuren för hwar ewige ört. jag lärer stundeligen något, då jag ser dem, och får nya observationer af det jag ser nya och fullkomligare specimina. de numererade woro

1. Grewia, men är ett nytt species.¹
2. Sapindus saponaria.
3. Phyllanthus Emblica, om jag ej altförmycket felar.
4. okänd.
5. Ocymum tenuiflorum.
6. Hibiscus Rosa sinensis.
7. Poinciana pulcherrima.

wid alla de nye skall jag med heder ärkienna inventorem, då jag får komma fram med dem.

Tack tusende falt, och all den tack, som tacksamhet kan offerera. jag lefwer och dör

Edel och Högachtad H:r Supercargeurens

ödmiuke tienare

Upsala 1763

Carl v. Linné.

d. 18 Augusti.

Utan utanskrift och sigill.

Originalen i Helsingfors universitets bibliotek.

¹ *Grewia asiatica*, beskrifven i Linn. Mant. I p. 123, tagen af BRAAD »in Suratte».

607.

Edel och Högachtad H:r Supercargeur.

Genom H:r Directeur Salvius har jag å nyo haft en ny gåfwa, af H:r Supercargeurens värda hand, näml. Coluber fuscus, Coluber stolatus, Sepia octopodia, Scorpio africanus, Scolopendra morsitans, Exocoetus volitans, samt en wacker hop frön, för hwilka alla jag aflägger all uptänkelig tacksamhet. ett härligt land måste wara, där Lawsonia kan giöra häckar i trädgårdarne. jag har nu fått lefwande Thebuskar; få se om jag kan bringa dem fort. Wet H:r Supercargeuren, huru de cultiveras, så war god och med ett par ord underrätta mig.

Så länge jag lefwer är jag med wördnad och tacksamhet

Edel och Högachtad H:r Supercargeurens

ödmiuke tienare

Carl v. Linné.

Upsala d. 8 Novemb.

1763.

Utanskrift:

*Supercargeuren
Edel och Högachtad
H:r Braad*

Norkiöping.

Sigill VIII (skadadt), rödt lack.

Originalen i Helsingfors universitets bibliotek.

BRAG, CARL JOHAN.

Född 1735, student i Upsala 1755, filosofie magister 1761 och »docerade der i matematik 1762», prästvigd 1764, bataljonspredikant 1768, den förste svenske pastorn vid Christinæ församling i Göteborg 1774, prost 1781, död s. å.; »för Kongl. Vetenskaps-Akademien känd och aktad för sina grundliga reflexioner öfver det nyttiga tabellverket i Sverige».

608.

Välborne Herr Archiater och Riddare af Kongliga
Nordstjerne Orden,
Höggunstige Herre!

Owiss om detta träffar Välborne Herr Archiatern och Riddaren vid all den karsk- och munterhet, som hugnade mig och cameraderne, då jag, för 18 år sedan, hade den äran vara bland Herr Archiaterns och Riddarens lärlingar i Upsala; vet jag dock vist, att Herr Archiatern och Riddaren als intet tappat, af Dess verldsbekanta kärlek för Fäderneslandet och lust att upplysa dess medborgare. Jag liter nog på, det Herr Archiatern och Riddaren alltid uphittar nya sköna vägar til det ändamålet. Men det torde kanske ej ogunstigt uptagas, hvad jag nu ödmjukast föreslår.

Vi hafve nu fådt ett nytt Kyrko-Tabell-värk, sedan den gamla inrättningen med förledet år uphörde. Jag har mycket älskat denna hederliga inrättningen, haft i 10 år upsikt vid tabell värket här i Göteborgs stift, samt tänker, om Gud behagar, framdeles framgifva några både Theologiska och Politiska, samt, så långt jag förstår, äfven Medicinska reflexioner af detta Stiftets Tabeller. Jag har dock hittills med skäl fruchtat, att Tabula secunda, äfven sådan hon förr var, innehölt uti sjukdoms-cataloguen labyrinth för många Prester. Men den Tabula II:da, som vi nu få, blir sannerligen ännu svårare för Presterne att reda sig skickeligen ifrån, helst där nämnes sjukdomar, som man näppeligen kan vänta, att en af 100 Prester känna; ännu mindre se gränsorna emellan de morborum genera, som allmänheten gerna förblandar. Jag vet vist, att nu allmänt följande frågas, till exempel: Hvad äro *Inspärradt bråk*, *Dragsjuka* och *Strypsjuka* för sjukdomar? Huru skall man se skillnaden emellan *Rosen* och *Skörbjugg*, samt ofta emellan desse och *Watnsot*? Äfven emellan *Tränsjuka* och *Tvinsot* å ena sidan, samt *Gickt*, *Led-* och *Torrvärk* å den andra? *Colik* och *Bukref* stå skilda från *Mag-flen*,

som vi ej förstå att skilja. *Andtätta, Mag-flen* och *Gulsot* stå i ett drag; de måtte väl altså hafva med hvarandra något gemensamt, som vi ej känne. Huru skiljer sig *Barn-kräfta* från gammalt folks *Kräfta*? Än *Frisel* och *Skarlakans Feber*, huru äro de skilgde? Hvarföre har *Älta* och *hård mage* på barn kommit i ett drag? &c. &c. &c.

Så många och vida flere frågor vet jag nu hos Presterne upkomma, då de få de nya Tabellerne. För min egen ringa del skulle jag väl, uti en del af desse frågor, reda mig ut, med tillhjälp af både Herr Archiaterns och andras Medicinska Arbeten, och goda Medicinska Lexica, som jag äger, efter det jag älskar medicinsk läsning på lediga stunder. Men icke många Prester hafva de hjälprederne; sådana känner jag icke fler än 2 i hela detta stift. Jag har ock i desse dagar raisoneradt med en värkeligen snäll Medicus härom, som i många delar dock icke gaf mig nögaktig uplysning.

Skall altså Höga Öfverhetens sköna ändamål vinnas, så måtte Presterskapet få klara definitioner, notæ characteristicæ och beskrifningar på hela den Index morborum, som står i den nya Kyrko-Tabula II:da.

Det har derföre fallit mig in, att ödmjukast proponera hos Välborne Herr Archiatern och Riddaren, det Han täcktes låta någon snäll Man, som under Dess Præsidio skall utarbета någon Medicinsk Disputation, välja just detta ämnet, att förklara alla Sjukdommarna uti vår nya Kyrko-Tabula II:da; helst uti en latin, som Prester förstå, jag menar en latin, som det minsta mögeligt är, brukar Medicorum termini technici. En sådan Disputation borde sedan ligga vid hvarje Moderkyrka, hvarom Kongl. Sundhets Commissionen, Kongl. Commissionen öfver Tabellvärkets, eller ock Collegium Medicum altid voro benägne, att göra förord hos Höga Öfverheten. Finge, på den vägen, hvarje Moderkyrka befallning, att inlösa ett exemplar af sådan nödig Disputation, så kunde en så rik och viss afsättning göra, att exemplaren ock för godt köp kunde aflåtas.

Herr Archiatern och Riddaren täcktes nu höggunstigt i betänkande taga mitt välmenta förslag, som kommer från ett hjerta, som för Herr Archiatern och Riddaren är intaget af största vördnad, hvarmed ock städse framlefvor

Välborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tjenare

Carl Joh. Brag

Svensk Pastor vid Tyska Förs. i
Götheborg, och Consistorial i där-
varande DomCapitel.

Götheborg, den 26

Octobris, 1774.

BRANDER (adlad SKJÖLDEBRAND), ERIK.

Född 1720, kanslist i Kansli-collegium 1749, svensk konsul i Algier 1753—65, adlad 1767, titul. kommerceråd 1769, död 1814.

609.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Herr Archiatern och Riddaren ser här ett bref ifrån en obekant person, som dock indirecte har att tacka Herr Archiatern och Riddaren för det, att han, i ett aflägsse och på wist sätt ledsamt land, kan tillbringa sina dagar med de nöjsammaste occupationer.

Jag skall kort berätta, huruledes en lycka, som iag altid på det högsta efterlängtadt, men aldrig haftt tilfelle att winna i mitt Fädernesland, oförmodel. mött mig utom det samma. Sedan iag af höga wederbörande blifwit förordnad att uti Algier, såsom Secreterare bewaka de Swenska affairene, under den därwarande Consulns ålderdom, kom iag wid ditresan att fördröija snart 3:ne månader i Marseille i brist af Skeppslägenhet, och hade under den tiden ett dageligt sällskap af Herr Archiaterns och Riddarens för detta warande discipel, Med. Doctoren Herr Koeler,¹ hwilcken uppå min anmodan gaf mig så god handledning i historia naturali, att wi icke alenast absolwerade hela Herr Archiaterns och Riddarens Systema naturæ, utan ock des Philosophia Botanica samt tilbrachte flera dagar med rechercer, i alla 3:ne naturens Riken. Jag ser mig nu således tämmel. i stånd, att kunna hielpa mig sielf i de samlingar, som iag allaredan börjadt af detta landets naturalier; men räknar derhos för en af mina största skyldigheter, att med denna min ödmuuke skrifwelse aflägga hos Herr Archiatern och Riddaren en skyldig hyllning, såsom den hwilken nu har den ähran att räkna sig en ibland Herr Archiaterns och Riddarens consectorier och hwilken nu såsom närmare kännare får admirera Herr Archiaterns och Riddarens stora meriter för den lärda werlden och sig dem till nytta giöra.

De förenämde Herr Archiaterns och Riddarens böcker war iag så lycklig att få köpa i Marseille; wid snäckors rangerande har iag Argenville's wärck² till hielp; i sterriket Herr Prof: Wallerii Mineralogie, som iag ock i Marseille fick köpa öfwersatt på Fransyska effter ett tyskt Exemplar; om insecterne har iag Reaumur. Det som fattas mig är Herr

Archiatern och Riddarens Genera och Species Plantarum samt Artedi Ichtyologia; dock har jag redan anmodat den härwarande Hollendske Consuln att mig dem ifrån Amsterdam förskrifwa.

I Regno Vegetabile samlar iag alt, hwad iag kan finna. Jag känner genom Doct. Koelers anwisning en stor del örter, men hoppas dock att i denna collectionen kunna göra bättre framsteg, så snart iag fådt hit de nämde Herr Archiaterns wärck; om Herr Archiatern och Riddaren skulle åstunda någre Exemplar af hwad här finnes, torde iag träffa lägenhet att dem öfwersända. De torde, om de blifwa wel conserverade, kunna tiena till vidare bestyrkande af det *Je ne sai quoi*, hwarpå Herr Archiatern och Riddaren tror att en habituerad botanist bör kunna skilja en Africanisk ört, ifrån dem, som äro wäxte i andre werldsdelar, genom något wist bedröfligt utseende, som ej kan beskrifwas i Philos. Bot:ca.

Af Fiskar finnes här ganska många och besynnerlige slag, men i brist af den förenämnde Ichtyologia, kan iag ej ännu specificera dem eller weta, om iag träffar något nytt; emedlertid conserverar iag de mest sällsynte i bränwin. Af Petrificata har iag ännu ej funnit mer än någre Testacea, såsom Bucarditi, Pectiniti, Ostraciti etc., men har goda skäl att tro, det iag skall träffa något af mer wikt.

Jag har anmodat Swenske nationens Tälck och flere bekante Turckar, att tilsäga de Mohrer, som de känna och som bo uppe i landet, att bringa mig alla slags ormar, ödlor, scorpioner etc., som de kunna öfwerkomma och hwarföre iag lofwat dem betalning, så att iag, i instundande sommar, hoppas få något besynnerligt af desse slag.

I samling af insecter kan iag wel hielpa mig, helst iag är försed med 2:ne goda microscoper, ett ängelskt och ett venetianskt, men swårigheten är att förwara dem. Jag har effter Doct. Koelers Råd lagt dem i askar bestrukna med camphert, men det hindrar ej, att icke ben och wingar och äfwen deras kännetekn antennæ falla af, då de blifwa något gamle. Om Herr Archiatern och Riddaren täcktes wid tilfelle communicera mig ett mer sufficient medel till deras conserverande, skedde mig en besynnerlig grace.

Jag smickrar mig i öfrigt, att mina rechercher i detta landet så mycket mer torde lyckas, som få menniskor haft tilfelle, att här eftersöka någon ting för Mohrers och Arabers wäldsamhet på landsbygden, hwilket oackadt iag dock i bekante Turckars sällskap redan wågad mig 2 a 3 mil ifrån staden, på jakt, och tror iag på samma sätt, kunna med säkerhet göra längre resor. Lycklig skulle iag skatta mig, om iag kunde träffa något, som förtiente att till Hennes Maj:ts, wår allernådigste Drottningns Cabinet öfwersändas; på mitt bemödande i den afsichten skall

åtminstone intet fattas. Skulle något wara, som Herr Archiatern och Riddaren förmodar kunna finnas härstedes och som Herr Archiatern och Riddaren täckes anbefalla mig, att antingen upsöka och öfwersända eller ock att undersöka och nogare examinera; så skall iag effter ytterste för-mågo söka att gifwa Herr Archiatern och Riddaren satisfaction och der-medelst göra mig af des vidare gunstige förtroende wärdig; som iag ock utbeder mig, att med Herr Archiatern och Riddaren få communicera, hwad sällsamt mig här kan förekomma samt att få fägnas mig af des Råd och underwisning, i det jag finner twifwelactigt och owanligt.

Skulle Herr Archiatern och Riddaren i någon afsicht täckas hedra mig med sin skrifwelse, kunde brefwet lemnas till Herr Cantzelie Rådet och Riddaren Carleson,³ som iag föreställer mig, är för mycket älskare af wittra och lärda män, att icke wara Herr Archiaterns och Riddarens wän; Han torde hafwa den gracen, att låta det genom någon i Kongl. Cantzeliet, som wet adressen, till mig öfwerstyras.

Slutel. har iag den ähran att försäkra, det iag med alt uptänckeligit estime och högachtning ständigt framhårdar

Wälborne Herr Archiaterns och
Riddarens

ödmiuke tienare

Eric Brander.

Algier d. 24 Aprilis
1754.

Linn. Soc. Vol. II: 129—32.

¹ Felskrifning i st. f. KÄHLER; jfr bref. 31 not. 1.

² ANTOINE JOSEPH DEZALLIER D'ARGENVILLE, född 1680, »secrétaire de Roi du grand collège», sedan »conseiller du Roi», död 1765. Hans här afsedda skrift är *Histoire naturelle éclaircie dans deux de ses parties principales, la lithologie et la conchyliologie* (Paris 1742).

³ EDVARD CARLESON, se bref. 243 not. 7.

Wälborne Herr Archiater och Riddare!

Med Herr Archiatern, som smakat nöijet af nya upfinningar i Natural Historien och fölgackteligen bäst wet att werdera dem, tager iag mig frihet att communicera ett slags Patella, hwilcken iag torde få kalla

för ny, ehuru hon är lika gammal med de andre. Den rispan eller öppningen hon hafwer i Contouren, är ett så redbart skiljemärke från alla andra Species Patellarum, att ingen auctor kunde det gådt förbi. Emedlertid lærer Herr Archiatern finna, att hon i Herr Argenwills Conchyliologie ej är upsatt på listan af Patellerne, mindre afmålad. Han nämner en, som är dechirée dans le contour de ses striés, men utan det att denna ej kan kallas dechirée, utan fendue, så är äfwen den förre målad under L:a. Om då Mr Argenwille effter des försäkran upfördt på sina Register alla hittills observerade snäckor, så får jag smickra mig af, att wara upfinnare af denna. Men är iag bedragen, så är förenämnde Auctor, som dock räknas för ganska pålitelig, den som bedragit mig. Jag tager mig frihet att anhålla, det täcktes Herr Archiatern, som i alla Brancher af natural historien äger den diupaste insicht, häröfwer blifwa en dommare samt i fall han finnes ny, namgifwa henne och göra henne kunug för den curieuse wérlden.

Jag har nu tämmeln wackra samlingar af snäckor och andra hafs-productioner, Petrifacter, Insecter, Örter etc. och önskar jag allenast en skeppslägenhet för Sverge, som skall gifwa mig tillfelle att fullgöra, hwad iag för detta i ödmiukhet utlofwadt.

Jag innesluter mig i öfrigt i Herr Archiaterns och Riddarens grace och lefwer med alt uptänckeligit estime

Wälborne Herr Archiaterns
och Riddarens

Algier d. 3 Aug.
1755.

ödmiuke tienare
E. Brander.

Linn. Soc. Vol. II: 133—34.

611.

Wälborne Herr Archiater och Riddare!

Jag finner mig nu hedrad med det 2:dra Herr Archiaterns och Riddarens gunstige bref, som är af d. 23 Junii 1755; hwar det så lenge blifwit uppehållit, kan iag omöjligen begripa, ty det är ej 8 dagar sedan iag war så lycklig att undfå det och således snart 14 månader, sedan det war skrifwit. Emedlertid aflägger iag derföre min ödmiuka tack-

sägelse. Jag räknar alltid Herr Archiaterns och Riddarens Bref för dyrbara och högst angenäma, om iag får dem sent eller tidigt. Jag har in alles skrifwit 3:ne Bref till Herr Archiatern och Riddaren; detta är det 4:de. I ett sände iag en illa giord afritning, på en snäcka af Patellarum slag, som iag holt för obekant hittils. Som iag ej wet, om desse bref framkommit, så nämner iag nu å nyo samma snäcka uti det Innelyckte.¹ Jag har nu ofrat snart sagt alla mina lediga stunder till natural historien. Jag har forskrifwit de bästa auctorer i alla dess grenar; med deras tillhielp har iag hunnit öfwer det swäraste, så att iag nu tämmel. begynner att blifwa bekant med naturen och des productioner samt fölgactel:n att smaka sötman af Sciencen. Jag gör äfwen samlingar i alla naturens riken och har åtskillige Mohrer och slafwar i min pension att upsöka mig curiositeter, där iag sielf ej kan komma. Således har iag redan fådt tämmel:n wackre Cabinetter af snäckor, Insecter, fossilier, örter etc:a. Det fattas mig intet mer än en lägenhet att kunna sända det hem, men sedan iag kom hit, har ännu aldrig någon Svensk gådt härifrån åt hemwägen och att sända sådane saker med främmande Skeppare, till owålige Commissionairer i främmande orter, där de måste uptagas och synas i Tull och packhus, ligga i quarantaine etc., wore att exponera altsammans. Wi wänta nu ett Swenskt Skepp ifrån Constantinople, som gådt dit för denna Regeringens räkning och som wid återkomsten sagt sig wilja gå hem. Jag hoppas då att finna den så länge önskade lägenheten att sända för Hans Kongl. Maj:t alla Fiskar, iag kunnat öfwerkomma, som synts förtiena att förwahras; för Hennes Maj:t Drottningen alla slags här befintliga snäckor och insecter. Herr Archiaterns och Riddarens del skal ock säkerl:n ej uteblifwa. Jag har redan låtit förfärdiga 2:ne Insect skåp, af hwilcket det ena skall bli för Hennes Maj:t och det andra för Herr Archiatern och Riddaren, som ock redan har mitt löffte och en ostridig rätt till alla örter, som iag inlagt och förwahrat. Jag wet ej, om Herr Archiatern har snäckcabinet eller bryr sig derom; i den händelsen will iag ock gärna deraf communiera. Utom denna lägenhet torde iag snart få en med Consul Logie, min swärfar, som snart kommer att gå härifrån.

Jag tager mig nu frihet att med Herr Archiatern och Riddaren communicera innelyckte utdrag af min annotations Bok.² Om Herr Archiatern skulle tänka det förtiena at communiceras med Kongl. Wettenskaps academien, lemnar iag till Herr Archiaterns och Riddarens gunstige och mogne ompröfwande. Ingen ting i werlden skall hindra mig ifrån att fortfara i mina rechercher i natural historien. Men om detta skulle förtiena det witra samfundets upmärksamhet och utwärecka mig genom

Herr Archiatern och Riddarens gunstige förord des grace och gunst, så skall det wara för mig den krafftigaste upmuntran att äfwen hädanefter communicera de rön och observationer, som iag kan giöra.

Jag är nu sysselsatt med ett slags insecter, som Herr Reaumur kallar Progallinsectes och under hwilkas slag han menar cochenillan höra. Jag har giordt dermed åtskillige experimenter och har redan hunnit så långt, att de efter ett wist sätt att döda dem och torcka dem aldeles likna cochenillen och gifwa en admirabel Tincture i watn, föga sämre än den bästa cochenillen. Jag har här funnit så stor myckenhet wildt, att iag snart samlat till ett Skålpund, men iag har begynt att plantera dem på det af Herr Reaumur förskrefne sätt; få se huru iag conserverar dem öfwer Regnuge tiden. Jag har hopp, att detta är ett det lyckligaste decouvert, som iag någonsin kunnat förwänta. NB. Algier ligger ungefärl. under samma Climat som Mexico, det enda land, som gifwer dem. Men iag skall häröfwer framdeles aflemna en fullkomlig berättelse. emedertid lefwer iag med största wördnad

Wälborne Herr Archiatern och Riddarens

ödmiuke tienare

E. Brander.

Algier d. 23 Aug. 1756.

Linn. Soc. Vol. II: 135—36.

¹ BRANDER var gift med svenske Konsuln i Algier GEORG LOGIE's dotter JOHANNA, född 1740, död 1780.

² Dessa »Utdrag af min Annotationsbok i naturalhistoria under åren 1755 och 1756» (8 sid. 4:o) finnas bevarade i Linnean Societys i London bibliotek.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

För en tid sedan hade iag den ähran att Herr Archiatern och Riddaren med en widlöftig skrifwelse upwackta; Hwarjämte iag öfwersände ett utdrag af min Journal i natural historien, som iag wid tillfelle skall continuera. Jag hoppas, att brefwet framkommit; det war under Herr CantzelieRådets von Hermanssons¹ couvert, äfwen som detta är.

Här innelyckt följer Skepps Capit:nens C. Backmans (af Skeppet Grefwe Tessin, Herr Dassau² i Stockholm etc. tillhörigt) revers på saker, som han af mig emottagit, att fracktfritt till Stockholm öfverföra och till Herr Archiatern och Riddaren aflemna, såsom en begynnelse till afbördande af mitt löfte. Zedlen måste förwaras och Cap:nen återställas.

Örterne äro för Herr Archiatern och Riddaren sielf, likaledes doubletterne af Insecterne, som äro till ett tämmel:n stort antal. I snäcksamlingen har iag ej långt hunnit. ordsaken är, att man här har liten eller ingen frihet att visitera stränderne och än mindre att utlägga några maskiner för snäckfiskeri.

Det lilla iag fådt, är dock öfwersänt; de doubletter, som deribland finnas och ej behöfwas wid Kongl. Cabinettet, tacktes Herr Archiatern äfwen för sig behålla.³ Några fiskar och ormar har iag ock öfwersänt och af de sednare en, som är ganska besynnerlig, med små fötter utan leder, af hwilken iag förr insänt beskifning. Jag är aldeles försäkrad, att Herr Archiatern och Riddaren lærer effter dess gunstiga löfte täckas presentera dessa små saker, så att mera afsickt giöres på min nit och goda wilja, än på den lilla wärckan iag deraf kunnat wisa; som skall för mig wara den kraftigaste upmuntran, att continuera i rechercherne, tills iag effter hand hinner öfwersända alla de differente objecter af natural historien, som här kunna förekomma och som synnas det förtiena.

Jag innesluter mig i Herr Archiaterns och Riddarens grace och gunst och lefwer med all wördnad och högacktning

Wälborne Herr Archiatern
och Riddarens

ödmiuke tienare

E. Brander.

Algier d. 8 Novembr.
1756.

Linn. Soc. Vol. II: 137—38.

¹ MATHIAS VON HERMANSSON, född 1716, slutligen friherre och grefve, riksråd, president i Kammar-collegium, död 1789.

² CHRISTIAN CONRAD DASSAU, född 1715, under medlet af 1700-talet en af Stockholms mest framstående köpmän.

³ I Syst. Nat. ed. XII beskriver LINNÉ omkr. 40 af BRANDER samlade nya insekter och dessutom 4 amfibier, 7 kräftdjur, ett tiotal musslor och snäckor samt en *Madrepora*.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag undfår Herr Archiaterns och Riddarens högst angenäma skrifwelse af d. 20 octobr: förledit åhr, på en och samma gång med Kongl. Maj:ts nådige creditif för mig till Deyen af Algier, hwarmedelst Swenska Consulssysslan härstedes mig i nåder updrages, och ehuru den omständigheten ger mig med denna Skeppslägenheten ganska mycket att göra och skrifwa, kan iag dock omöjligen underlåta att förklara Herr Archiatern och Riddaren min wördnad och min tacksamhet för den oskattbara heder och förmån, som twifwelsutan genom Herr Archiaterns och Riddarens gunstige förord och recommendation tillflutit mig, i det iag blifwit antagen till en ledamot i ett af hela werlden wördat samfund. Mitt tacksägelse Bref följer här innelyckt. iag tager mig frihet att ödmuikt. anhålla, det Herr Archiatern och Riddaren täcktes hafwa Beswäret att framgifwa det och äfwen muntel:n förklara Herrar ledamöterna, hwad oändligt wärde iag sätter på deras mig ärtedde gunst.¹

Med Siö Cap:tn Backman skickade iag till Herr Archiatern och Riddarens address en stor korg med allehanda slags småsaker i natural historien och ett Cabinet Insecter. Jag öfwersände hans reverser derå och hoppas, att de åtminstone framkommit, om Skeppet ej ännu skulle anländt. Sedermera har iag afsändt med Cap:tn Kullenberg, som förer Jackten Aurora, Herr Witfot & König² i Stockholm tillhörig, en förseglad ask, adresserad till Herr Archiatern och Riddaren likaledes, jämte 4 strussägg. Hwarå här innelyckt Cap:tns revers följer. Ibland de förra sakerna, afsände med Cap:tn Backman, war den lilla ormen med fötterna,³ i en flaska och ibland Insecterne lerer Herr Archiatern och Riddaren på Beskrifningen lätt igenkänna den nya Demoisellen,⁴ som Herr Reaumur icke sedt. Ibland de småsaker, som Cap:tn Kullenberg bringar, äro 2:ne stycken af den nya Patellan,⁵ de största, som iag sedt af slaget, inlagde i papper och påskrefne: dessutom finnes uti en liten påskrefwen ask 3 st. af ett slags blå Cochlea,⁶ *Limaçons*, som ehuru de äro af ett slag, dock aldeles differera till formen, en sak som iag ej wet, om man ännu observeradt på något slags snäckor. Om desse 4, ormen, demoisellen, Patellan och cochlean skulle förtiena att afritas, så recommenderar iag det i ödmuikhet till Herr Archiatern och Riddarens gunstige försorg; af den sistnämde blå snäckan har iag funnit öfwer 100:de tillsammans på ett ställe wid

stranden af medelhafwet, upkastade af en storm. Animal är Limax, som [hos] alla andre cochleæ; det gifwer eller rättare sagt består af en fin slemacktig materia af purpur färg. Beskrifningen på nya Patellan⁵ kunde blifwa ungefärl. således:

- Le Lieu — — — — — Funen wid stranden af medelhafwet ett stycke ifrån Algier.
- La forme — — — — — Till formen är den lik en halfdel af ett i tu klufwit ägg, en halfwa af en oval form, litet drygare wid ena ändan än wid den andra; i toppen är den tillbaka bögd, recourbé.
- La grandeur — — — — — Den är ej större än helfften af en liten hasselnöt.
- La couleur — — — — — Till färgen är den hwit mer och mindre.
- Les parties exterieures — Den är fint randig, *striata*, ifrån toppen utföre till contouren, har i drygaste ändan en *klyсна*, *remna*, *fente*, som ansenligen distingverar den ifrån alla andra Pateller och hwilken diuret effter all probabilité brukar till anus eller som andra Pateller bruka dess hol i toppen, som efter analogie med Echini äfwen är deras anus. Hwaremot de draga till sig födan af det de äro fästade uppå samt igenom deras fina öpnningar eller ojämnheter i contouren. I öfrigt är diuret en Limax, som fästar sig på ting af en ganska fin superficies, såsom släta stenar, träbitar och stadigare hafsörter.

Jag skall nu med några ord i ödmukhet beswara de öfrige puncter i Herr Archiaterns och Riddarens gunstige skrifwelse och spara resten till andra tillfellen, då iag äger mer tid och lägenhet.

Berget Atlas, i synnerhet de högsta kullarne, äro åtminstone i 4 månader af året öfwerhöljde med snö, så att prospecten deraf under den tiden är aldeles hwit. Det bebos af Mohrer, som man här i allmenhet kallar Cabajler och hwilcka, ehuru de äro så när till Alger, dock äro snart sagt halfftwilda, och måste Algeriske Regeringen alltid med arméer utfordra sin skatt af dem; det är således ganska farligit för en Christen att wåga sig längre än till foten af Atlas, som äfwen måste skie i godt sällskap, om man ej skall risqvera. För att få örter derifrån har iag blott en enda ressource; det är att igenom sielfwa desse Cabajlerne, som dagel:n komma till staden att sälja dess producter, låta bringa mig säckar

fulla af alhanda slags gräs och sedermera derutur utsöka örterne; i öfrit har iag på ett par tyska mils distance rundt omkring Algier en fri promenade utan synnerlig risqve, och af alt hwad där finnes kan iag lofwa Herr Archiatern och Riddaren Exemplarer. Min sista öfwersändning war ej stor, men iag skall snart göra en annan; iag börjar nu att blifwa tämmel:n wahn wid inläggningen. wid örterna ifrån sielfwa Atlas topparne skall iag göra Herr Archiatern alt det nöije, som någon Christen kan åstadkomma här i landet. mera kan iag ej derwid försäkra.

Observationen wid Scorpionerne skall iag på det nogaste anställa, när wåhren nu snart gifwer mig lägenhet dertill.

På Tarantulen kan iag ej finna mer än 4 ögon, som äro ganska gnistrande och distingverade; om den hafwer 8, så måste de andra 4 wara ganska små, så att de utan microscop ej kunna skönjas, men iag tror, att iag ibland Insecterne öfwersändt en eller 2, så att Herr Archiatern sielf har tillfelle att examinera dem, ehuru de krumpit något tillsammans, sedan de blifwit torra.

Mina Progallinsecter äro, som Herr Archiatern och Riddaren säger, ett slags aphides med röd buk, öfwertäckt med ett slags hwit Bomull; de wäxa på stora fikonsträd, som bära swarta eller rättare utantill blå, inuti carmosin-röda fikon. Jag har hunnit tämmel. långt i konsten att preparera dem, hwaraf färgen ganska mycket dependerar. Deras couleur i Tingtur är ganska wacker och ömrig, men stöter på Carmosin. Jag wet ej, om iag igenom ännu bättre preparerande af dem kan bringa färgen till Scarlat; emedlertid observerar Herr Reaumur, att det kunde gifwas andra Progallinsecter, som skulle ganska wel förtiena att cultiveras, fast de just ej gofwo Scarlat. Opuntia växer här ej; dess fikon gifwa en Scarlat färg, så starck, att om man äter deraf, så blifwer urinen blodröd. Kanske att Progallinsecterne för scarlat färg nödwändigt måste nära sig deraf, men iag är wiss derpå, att iag funnit i desse ett slags progallinsecter för carmossin färg, som än admirable. till hwad oändlig myckenhet de skulle kunna propageras genom cultiverande kan slutas, när iag af de wilde samlat i en trädgård snart till ett Skålpunds wickt, sedan de blifwit torckade. Till påseendet äro de ganska lika den rätta cochenillen. Jag får widare se, hwad här af will blifwa detta åhr, emedlertid som iag ej obserweradt dem för än sista sommaren och iag frucktade, det de af en sträng winter kunde dö ut, så har iag afhuggit tiocka stammar af de nämnde fikonsträd och derpå giordt små boen af papper, i hwilcke iag inlagt af desse Insecter och sedermera insatt dem i en kammare, som skedde för winterens början. Desse conservera sig wel och som regn- och storm-tiden nu snart är öfwer, så täncker iag

inom kort plantera dem ut på träden och sedermera continuera mina observationer.

Jag lärar nu hafwa en swåger i Upsala; hans namn är Fredric Logie,⁷ min hustrus broder. Jag tager mig frihet att ödmjukel:n recom-mendera honom till Herr Archiaterns och Riddarens grace, gunst och bewågenhet.

Jag har ährhållit ett bref ifrån Herr Professor Berch⁸. Jag skall söka att giöra honom nöije i det han begärt, ehuru iag icke just är practice handlande. Jag är nu redan wärckel. sysselsatt med samlande af det han åstundar och skall innan kort hafwa den ähran att upwackta ho-nom med min skrifwelse, emedlertid täcktes Herr Archiatern och Ridda-ren anmäla hos honom min wördsamma hälsning. Jag innesluter mig nu i Herr Archiaterns och Riddarens wanliga gunst och wänskap och framhårdar till min död med det aldra största och billigaste estime och högacktning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuke tienare

E. Brander.

Algier d. 26 Febr.

1757.

Linn. Soc. Vol. II: 139—44.

¹ Vid Vetenskaps-Societetens i Upsala sammanträde den 16 Oktober 1756 meddelade LINNÉ »bref från E. BRANDER i Algier, innehållande diverse natur-historiska iakttagelser» och blef han jämte KALM och LÖFLING samma dag vald till ordinarie ledamot.

² En af Stockholms under Frihetstiden mest ansedda handelsfirmor; del-egare däri voro HANS WITTFOTH, född 1719, sedan brukspatron och egare af Gysinge bruk, samt CHRISTIAN ADOLF KÖNIG, född 1724, död 1803.

³ *Lacerta calchidica* L., »jordslån», af hvilken sedan bildades det nya släktet *Seps*.

⁴ Hörande till trollsländorna (*Libellulæ*). Någon sådan, af BRANDER nyupp-täckt insekt beskref LINNÉ icke.

⁵ *Patella pellucida* L., i Syst. Nat. ed. XII p. 1160 angifven såsom fun-nen af BRANDER. »*Ex hac patet colorem coeruleum etiam dari in Cochleis.*»

⁶ *Patella Fissura* L.; uppgifves i Syst. Nat. ed. XII p. 1162 vara funnen af BRANDER »*ad Algiriam frequentior.*»

⁷ FREDRIK LOGIE, se bref. 466 not. 1.

⁸ ANDERS BERCH, se bref. 58 not. 1.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag har nu på en long tid intet haft tillfelle att upwackta Kongl. Wettenskaps Societeten och Herr Archiatern och Riddaren med noget, som iag trodt förtiena upmärksamhet. Ordsaken dertill har ej varit brist på ämnen, men brist på tid för mig, ty sedan iag emottagit Rikets affairer och i synnerhet effter min Swärfaders retraite, har snart hela min tid varit uptagen af en myckenhet så wel hans, som mina egna dels Publique, dels handels, dels oeconomie affairer. Jag hoppas således, att Kongl. Societeten lærer gunstigast förlåta och ursäcka, om iag, så lenge iag ensam och utan all hielp måste soutenera så många differente granlaga interessen, icke hinner, som iag önskade, göra mig förtient af dess mig bewiste grace.

Min Collection i natural historien har dock sin framgång, så wida iag till större delen kan göra den genom domestiquer, som följt mig flere gångor i mina rechercher. Om iag får en lägenhet för Swerge, så skall iag nu kunna presentera en större och ganska mycket fullkomligare samling, i synnerhet af Insecter, än den siste.

Mina Progallinsecter eller cochenilles har iag följt genom alla åhrstider. Jag har conserveradt dem i hus öfwer wintren och planteradt dem i boen, som iag giordt af tiockt papper och hwilka iag med nålar fästade på swarta Fikonträd i wåhrens början och ett par månader der-effter hade iag det nöjet att se dem alla fulla, så att iag med säkerhet wet, att iag kan multiplicera dem till en oändlig myckenhet. Men de tiena ej för andra länder än Franckrike, Italien etc. hwarest man har en myckenhet af desse Fikonträd. I öfrigit gifwa de en god röd cromoisie[!] färg, som desse swarta Fikon sielfwa hafwa innan till, och kanske ännu bättre. Jag har sedt äfwen af desse insecter på andra träd, som ej hafwa så röd fruckt, men de gifwa också ej så god färg som de förre. På torckningen kommer det ganska mycket an att färgen blifwer god. Man måtte ej tro, att desse insecter blifwa röda deraf, att de skulle föda sig af nogon röd fruckt, ty de äro färdige till samlande, förän fruckten utkommer. De äro således antingen röda till sin natur eller ock draga de den röda färgen till sig på samma sätt, som fruckten drager den af de träd, som hafwa i sin natur att bära röd fruckt. Om jag skulle kunna sända nogra lefwande till Swerge på nogon tiock nyss afhuggen

trädklump, så kunde man försöka att sätta dem på swarta mulbärs-träd eller ock swarta körsbärsträd i ett varmt rum, ty af Rågn för-därfwas de.

Jag innesluter mig i Herr Archiatern och Riddarens gunst och vän-skap och lefwer med oändeligt estime

Wälborne Herr Archiatern och Riddarens

ödmiuka tienare

E. Brander.

Algier d. 12 Sept.

1758.

Utanskrift:

Monsieur
Monsieur Charles Linnæus
Pr:m Medicin de S. M. Le
Roi de Suede Docteur et
Professeur a L'université d'upsal
Chevallier de L'ordre Royale
de L'Etoile du Nord etc. etc.
a Stockholm
ou
Upsala.

Linn. Soc. Vol. II: 145—46. — Med påteckning: »Inlöst med 1 dlr 17 öre S:mt.»

615.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Jag har nu igenom min swåger, Herr Alexander Logie, fådt del af Herr Archiaterns sista uplaga af dess Systema naturæ. Wårcket swarar nu emot dess auctors stora snille och outtrötteliga bemödande och iag gratulerar Herr Archiatern af alt mitt hierta till den ährestod han här-igenom uprättat sig, hwilken säkerl:n i långa tider ej kan falla. Jag tackar ock Herr Archiatern på det högsta för den ähran mig skedt ge-nom mitt namns utsättande på flere ställen i detta lärda och förträfeliga wårck. Jag är derföre i den aldrastörsta obligation och önskar mig en-dast tillfellen att på något sätt kunna wisa prof af min ärkentzla.

Mitt Cabinet i natural historien ökas dagl:n och när himlen täcks återställa friden i Christenheten, skall iag giöra en ansenlig öfwersändning; nu är derwid för mycken risque. Jag sände för en tid en myckenhet presenter till mina wänner och gynnare med en Cap:te Starck; han blef upbrackt och altsammans kom i Preusiske kapares händer. Sådant är ganska förtretligt, om det just icke är så synnerl:n känbart.

Ifrån Rön och försök hindras iag nu ganska mycket genom mina mångfaldige sysslor och giöromål, stora Correspondence et:a. Men när tillfelle gifwes, skall iag dock fullgiöra min skyldighet emot Kongl. Wettenskaps Societeten. Jag sänder nu närlagde beskrifning på hyäna, hvilcken iag ödmiukeligen anhåller det Herr Archiatern af wanlig gunst för mig täcktes presentera. Den kommer ganska mycket öfwerens med hwad Herr Archiatern om samma diur anmärckt i dess Systema Naturæ Tom. 1. pag: 40. Den iag skiöt, war en hona, och om den ej hafwer, som Herr Archiatern nämner, aldeles nakne öron och swartacktige Transverse Ringar på swantzen, så är iag oförmögen att säga, om icke hanarne af slaget kunna hafwa det så, som iag äfwen i min beskrifning anmärckt.

I öfrigit önskar iag, att den nådige Guden, som säkerl:n älskar dygd, wett och snille, täcktes förläna Herr Archiatern, till fäderneslandets heder och nytta samt hela den lärda werldens förkofring och nöje, ett frögdefullt godt nytt år med ganska många påföljande och framhårdar steds med all uptänckelig wördnad och högacktning

Wälborne Herr Archiaterns och Riddarens

ödmiuke trognaste tienare

E. Brander.

Algier d. 3 Jan.

1760.

Linn. Soc. Vol. II: 147—48.

616.

Edel och Högachtad Hr Consul.

Med Hr Consulens angenäma bref af d. 3 Januarii förledit år blef jag fägnad förleden sommar. Det är mig en besynnerlig hugnad, att cupido habendi icke kunnat så intagit Hr Consulen, med mindre Han wid lediga stunder lämnar någon minut till det,

som är beständigare och wäsenteligare än guld. Ach, huru önskade icke mången med mig, att en enda dag få se de naturens under, som Skaparen planterat på Eder jord. Men oss är det näkat; wij supplicera därföre hos Eder att få minste minnesmärken där af.

Den wackra beskrifningen på Hyæna¹ upläste jag för K. Wettenskaps Societeten, där den afhöordes med allas nöje! Min Gynnare skrifwer, att 4 klor äro på hwardera foten; det samma såg ock jag på en af desse i Versaille, men en ny author Brisson säger positive, att 5 tår äro på bakfoten och ej 4; hwarom K. Wettenskaps Societeten bedt mig skrifwa, som sådant snarl. kunne misräknas; men om så woro, borde det ärhindras med den säkraste assecurance.

Hälsa Hr Alexander Logie ifrån mig; bed honom hedra sig emot mig, nu [då] han är på en ort, där både Flora och Fauna presentera de raraste clenodier; jag såg af Hr Consulens sänning till Drottningen, hwad förträffeligen mycket där finnes rart och okunnigt. jag försäkrar heligt, att om jag får något, skall jag det aldrig nämna utan uppfinnarens hogkomst.

Hr Fridr. Logie är här i staden och mår wähl, samt hälsar mycket.

jag beder, att de många obekante örter och Insecter och fiskar och amphibier och foglar, som giömt sig hos Eder ifrån Hr Adams tid, hälsas ifrån den, som hiärteligen önskade få deras visite.

Salvius skall nu utgifwa en ny edition af Systemet, hwar till jag har öfwer 500 recreuter i diurriket, och ännu flere på Floræ armee.

Gud uppehålle Hr Consulen med beständig sällhet och gifwe hierta och hog att betrackta det, hwartill Gud oss fört hit på jordklotet.

Jag förblifwer

Edel och Högachtad Hr Consulens

ödmiuke tienare

Upsala 1761

Carl Linnæus.

d. 6 februar.

Om detta bref frankommer innan träden hos Eder utslå sine blader, så skulle jag supplicera att någon anteknade på hwad dag hwart och ett träd (näml. af de slags träd, som äfwen finnas i

Swerige wildt växande) utslago sine blader, att då jag observerar det samma här, där af kunne slutas differencerne emellan climaterne i Algier och Upsala.

Originallet eges af Linnean Society i London.

¹ I Nova Acta Societatis Scientiarum Upsaliensis vol. I (1773) p. 77 finnes införd *De Hyæna, narratio missa Algeria ab ERICO SKIÖLDEBRAND*. — I Vet.-Akad:s Handl. för 1777 finnes hans *Ritning och beskrifning på ett litet och rart djur ifrån Africa, hörande till Räf-släktet*.

BRANDER, GUSTAF.

Född af svenska föräldrar i London, rik köpman därstädes, som dock nedlade sin handel och egnade sig åt vetenskapliga sysselsättningar; blef naturaliserad engelsman, ledamot af Royal Society och Society of Antiquaries of London, curator of British Museum och direktör vid banken.

Tvenne hans bref till LINNÉ egas af Linnean Society. Det ena (Vol. II: 149—50), skrifvet på engelska och dateradt London den 12 Juli 1754, innehåller endast försäkringar, att han gerna vill stå LINNÉ till tjänst med öfversändande af önskade frön och mineral samt kommunikation med Royal Society. Det andra, på svenska skrifna och den 2 November 1756 daterade (Vol. II: 151—52), omtalar öfversändandet af ett exemplar af BROWNES bok om Jamaica, hvarför betalning (2 L. 2 sh.) kunde lemnas till APPELROOH & SPALDING i Stockholm.

BRANDT, GEORG (D. Ä.).

Född 1694, auskultant i Bergscollegium 1715, efter studier vid åtskilliga utländska universitet (däribland i Leyden såsom BOERHAAVES lärjunge) medicine doktor i Reims 1726, guardie vid Kgl. myntet i Stockholm 1730, ledamot af Vetenskaps-societeten i Upsala 1731 och af Vetenskaps-akademien 1739, e. o. assessor i Bergscollegium 1747, bergsråd 1756, död 1768. Författare till talrika afhandlingar i Vetenskaps-societetens Acta och Vetenskaps-akademiens Handlingar.

617.

Ädel och Höglärde Herr Professor.

Näst trogne lyckönskan til allt sielf begiärligit nöije och wältrefnad uti detta nyl. ingångne åhret, med många många derpå följande, har jag

den ähran att tillika öfversända Hans Kongl. May:tz remiss till Kongl. Wettenskaps Academien i Upsala på hosgående min supplique, med hörsammaste begiäran, det täcktes Herr Professoren af sin wanlige gunstige bewägenhet för wettenskaper och deras idkare, saken till det bästa recommendera.

Det lärer i sanning till hwarje ädel wettenskaps upkomst, förkofring och goda nytta uti ett land och rike, att de som sig derom med nöije grundeligen befljitat, intet disencourageras ock göras hågfälte att yppa den kundskap, de sig sielfwe gienom deras egen oförtrutne möda ock förfarenhet förwärfwat, samt att flere intet af deras exempel afskräckas måge, att sig derom winlägga. De som altså på utrikes orter uti någon ädel wettenskap, de framsteg giort, att de kunnat upptäcka något nytt, pläga också till fleres upmuntran, ock deras egen soulagement, hederligen derföre belönas, som skiedt är med Helvetius i frankrike för Ipecacuanhæ rotens första påfund eller bruk i medicin emot dysenterie, och med Reaumur för des rön uti stål-tilwerkningen, med andra flere, hwilkom ansenlige åhrlige pensioner för hela deras lifstid derföre blifwit tilslagne. Den lärde Doctor Henkel i Saxsen, har ock för des wackra chymiske wettenskap, med BergsRåds Character blifwit hedrad, ock erhållit 1000 dlr courant ell:r 6 à 7000 dlr k:mt efter wårt mynt, uti åhrlig lön, samt til chymiske röns anställande ock publicerande gienom des skrifter; med andra flere. Enär den omkostnad, som på utrikes orter till Chymiske wettenskapens förkofring användes, ock de belöningar, hwarmed de som upptäcka något nytt pläga ihugkommas, soulageras och upmuntras, jemföras med våra her i landet, synes det som alla decouverter borde förskrifwas utifrån: dock utaf den lust jag till chymien haft, har det äfwen för mig lyckats, att derutinnan påfinna något nytt, ock har ingen möda her tills fallit mig swår ock förtretelig.

Förutan det, som jag tid efter annan till Kongl. BergsCollegium ingifwit, ock det lilla, hwar med jag mig hos Kongl. Wettenskaps Academien her i Staden infunnit, har jag också haft den ähran att ibland inlefwera något till Kongl. Wettenskaps Academien i Upsala. Och som jag uti en, förledit åhr till Hans Kongl. May:t ingifwen supplique, beswärat mig öfwer förslaget efter Afl. Assessoren Wallerius, hwarutinnan jag för Herr Professorens gunstige assistance mycket förbunden är, ock jag der uti i underdånighet i synnerhet anført det, som angående halfmetallerne uti 1735 åhrs Upsaliske Acta literaria blifwit upptäckt, altså öfversändes herjemte en afskrift af samma supplique, på det Herr Professoren deraf gunstigast må kunna påminna sig, huru jag då in för Hans Kongl. May:t i underdånighet beropat mig på det samma.

Nu emedan Kongl. Wettenskaps Academien i Upsala aldra bäst kan gifwa des höggunstige och högtgiällande omdömme om det, som gienom des egit bepröfwande, af trycket blifwit publicerat; så har jag ock derföre i underdånighet understält Hans Kongl. May:tz ompröfwande, huru wida Hans May:t skulle täckas höra samma sin wettenskaps Academie; hwaruppå sedan denna remissen följt. Till K. Wettenskaps Academien her i Staden har ock en dylik remiss blifwit lemnad, som uplästes tilllika med suppliquen förl. lördags, uti Hans Excell:ces Högwälborne Herr Grefwe Tessins Högtgiällande närwaro, samma dag han aflade des præsidium. Jag recommenderar ock till det bästa detta mål uti Herr Professorens gunstige befordran till befrämjande af Kongl. Upsaliske Wettenskaps Academiens Hög-gunstige utlåtande¹, ock med skyldigste högachtning städse förblifwer

Ädel och Höglärde Herr Professorens

hörsammaste tienare

Georg Brandt.

Stockholm d. 13 Januarii

1746.

Originalen finnes i Vetenskaps-societetens i Upsala arkiv.

¹ Sedan BRANDT 1727 återkommit från en längre utländsk resa, öfvertog han skötseln af Bergscollegii laboratorium, där han träget egnade sig åt kemiska undersökningar, som snart förskaffade honom ett aktadt namn inom den vetenskapliga världen. Såsom ersättning för hans härvid hafda möda tilläts det honom att få behålla det årsanslag af 300 dlr smt, som 1721 vid utresan till utlandet blef honom tilldeladt, och detta fortgick ända till December 1745, då Bergscollegium helt oförmodadt, med tillämpande af ett dittills bortglömdt bref af den ²⁸/7 1727, beslöt att med årets utgång indraga sagda understöd, som »intet öfwerskrider en Laborandtrengs lön i förra tider». Brandt, som kände sig kränkt häraf, vände sig då till Kgl. Maj:t med anhållan om att få behålla denna lilla inkomst, isynnerhet som han »igenom långlig öfning och förfarenhet fädt anledning til åtskillige flere nöttige röns anställande och behöfwer någon tid til deras utarbetning, förr än de til publiciienst kunna giöras kunnige». Häröfver infordrades utlåtande af Vetenskaps-akademien och Vetenskaps-societeten; hvad den förra yttrade, finnes refererat i bref. 217 not. 3.

Huruvida det var LINNÉ, som författade Societetens svar å den Kgl. remissen, har ej kunnat utrönas; osannolikt är detta dock ej, då han var Societetens sekreterare och i bref till Vetenskaps-akademiens sekreterare om BRANDT yttrat, att »jag skall hielpa till hwad jag kan i Upsala societet att förswara en braf karl».

I sagda svar framhålles först kemiens stora vikt och nytta samt uppräknas åtskilliga män i olika länder, hvilka vunnit ryktbarhet såsom framstående for-

skare på detta område. Dessa voro dock nu döda, »men Tyske Nationen, som i alla tider häruti mäst arbetat för sina härliga Bergarters och Malmers skuld, hafwer nu sin Gesner, Kramer, Pott, af hwilka dock ingen mera eger then mogna insicht uti denna Wettenskap som bem:te Dr Brant».

»Eder Kongl. Maj:stts härwarande Wettenskaps Societet har i flere år ägt bem:te Brant til en wärd ledamot. Af honom är uti denna Societets acter åtskillige rön införde af den wikt at sedermera hela werlden tagit dem till rättesnöre; han har så grundligen undersökt semimetallerne, at ingen för honom någonsin gådt deruti så långt; han har beskrifwit Zinckvitriolen, och wist des härkomst, tydeligare än någon för honom. Utom det har han varit den förste, som uptagit Zinck i fast klyfft och derigenom gifvit anledning til Gallmeja, af hwilket slag sedermera så mycket uptäcktes i Sverige. Utom det, hwad ofwannämde Doctors uti Höglöfl. Kongl. Bergs Collegio ingifna diarier kunna om dess Capacité härutinnan intyga.

Thet skulle altså mycket bidraga så til denna nödiga Sciencens widare uparbetande samt deras upmuntran, som theruti så oförtruten flit och åhuga i flera år nedlagt, om detta Stipendium kunde genom Eders Kongl. Maj:sts höga nåd blifwa för Doctor Brandt än vidare prolongerat; fördristandes sig denna Wettenskaps Societeten til bewekande skiäl i underdånighet andraga, att som här i Sverige äro många härliga Bärgrwärk, och thesutom en stor dehl af Riksens ungdom, som hafwer lust at uti Chemien och Bärgrwäsendet söka framsteg, och äfwen Eder Kongl. Maj:stts Wettenskaps Societeten hafwa både prydnad och heder af slika rön, som med den lärde werden kunna comuniceras, Eders Kongl. Maj:stt wärdes i anseende til alt detta allernädigst tillåta Dr Brant få längre nyttia detta beneficium, han innehafft, på det en så omistelig Man måtte hos os kunna upmuntras til Riketz prydnad och af des mogna kundskap en förmon publico tilflyta.» — Resultatet blef, att BRANDTS begäran bifölls, och att han ända till sin död skötte laboratoriet.

BRANDT, GEORG (D. Y.).

Föregående son, född 1739, inskrifven i Upsala universitets-matrikel 1750, auskultant och e. o. kanslist 1757, proberare 1762, notarie 1764, protonotarie 1770, sekreterare med protonotarie-lön 1772, allt i Bergscollegium; erhöll 1775 afsked »med bibehållen tur och befodringsrätt».

Edle Högachtad H:r Secreter.

Med hiärtans rörelse har jag inhändigat sal. H:r Bergsrådets Brandts¹ dödliga frånfälle, hwilket, utom det jag tager en besynnerlig dehl uti Des hederwärda families afsaknad, så mycket mer

går mig till sinnes, som jag ägde den lyckan wörda uti en sådan hedersman en den tillförläteligaste wän och Gynnare. Men då jag tänker på våra wettenskaper i riket; på Bergswäsendet och Chemiska wettenskapen, uti hwilka han war en stella primæ magnitudinis öfwer Europa, ja ibland alla i werlden, stannar jag utom mig och måste säga om honom såsom Seneca om Mecænas wid des fränfälle i Augusti tid, att en potentat mister ofta en hehl arme; En Kong mister hela sin Skeppsflotta, men om ett par åhr flyter en annor. Men sal. Brandts like kan en Regent aldrig få igien uti hela sin regering. När ödet röfwat en Brandt och en Swab,² har det kullslagit Bergslagens endaste grundpelare. *o Deus in quæ tempora nos servasti!*³ Hwar och en som äger wet och wettenskaper i hela uplysta Europa, måste taga den ömaste dehl i detta dödsfall. jag will giöra den dyrasta Ed, att jag ej i werlden kiänt hans like i Metallurgien. Wij hafwa haft den hedren att ägt ett så stort lius; gifwe Gud wij hade wettat rätt att estimerat. Men utan kiännare uptages aldrig en demant af jorden. de skiönaste Lilior således förwisna och nätslor gro. jag blandar mine tårar med Edra och

förblifwer

Min Herres

hörsamste tienare

Carl v. Linné.

Upsala 1768

d. 9 Maji.

Utanskrift:

*Secreteren Edle och Högachtad
H:r Georg Brandt*

Stockholm.

Efter afskrift af B. BERGIUS (vol. XII s. 442).

¹ GEORG BRANDT, se bref. 217 not. 3 och nästföregående bref.

² ANTON VON SWAB, se bref. 395 not. 3 och 513 not. 1.

³ O Gud, till hvilka tider har du bevarat oss!

BRANTING, CARL AMMON.

Häradsskrifvare, sedan kronobefallningsman, gift 1749 med LINNÉS yngsta syster EMERENTIA.

Ett bref (Vol. II: 153), hvars senare hälft är bortsliten, underrättar, att hans hustru den 29 Maj 1753 kl. 6 e. m. aflidit, »sedan hon samma dag kl. emellan 12 och 1 framfött 2:ne friska, stora, och gudi ärad väl skapade söner, som ännu lefva», äfvensom att han henne »ärnar den 6 nästk:de Juni, jempt efter 20 år och just densamma dag hennes Sal. Fru Moder lämnade thenna jordiska hyddan, uti Wirestad kyrkia wederbörligen i sin kiäresta systers lägerstad, efter egen förordnad, låta begrafwa».

BRODD, SVEN.

Född 1722, medicine doktor och filosofie magister, logices et physices lector vid Skara gymnasium, provincial-medicus i Elfsborgs län, död 1773.

I ett bref, skrifvet i Mariestad den 26 April 1753 (Linn. Soc. Vol. II: 169 —70), anhåller han om råd, huru han skall behandla »en förnäm Herre här i orten, som är nog plågad af hæmorrhoides mucosæ», äfvensom att erhålla »*Rhabbari veri frön*» för att kunna odla denna växt. Denna senare begäran var tvifvelsutan framkallad af LINNÉS föregående år utgifna disputation *Rhabbarum*.

BROMAN, OLOF JOHAN.

Född 1676, filosofie magister 1703, rektor vid Hudiksvalls trivialskola 1719, kyrkoherde i sagda stad 1728, prost 1736, död 1750. En för sin tid synnerligen märklig man: dugande skollärare, nitisk själasörjare, under en lång följd af år vida beryktad och mycket anlitad läkare, ifrig naturforskare och arkeolog samt flitig författare på vers och prosa af en stor mängd — till allra största delen icke tryckta — uppsatser och afhandlingar i olikartade ämnen. Jfr. KN. A. BARR's akademiska disputation: *OLOF BROMAN, författare till vår första roman* (Upsala 1898).

619.

Högädel och Högtförfarne Herr Doctor
Högtärade Gynnare.

Hudickswall

then 29 Jan:

1740.

Sedan Högädle Herr Doctor gjorde mig then äran, wid resan på Lapland här om året, at stiga in uti mina ringa hyddor,¹ och af MH. Doctorns ogemena uplärdä wackra arbeten iag sedermera mig fägna fått; har min stora skyllighet warit at med bref och tacksamhet aflägga min stora skyllighet, samt jag, som alla andre, önska M. Hr Doctorn långt liff til at kunna frambringa i liuset så rara saker, hwilka ställa hwarjom och enom i diup förundran, som them se få. Och medan the Swenska Wetenskaps Handlingar för 1739, til Jul: Aug: och Sept: månader, gifwa wid slutet några förfrågningar,² så fordrar min skyllighet at berätta, thet iag NB: här å orten sett och förnumit i saning så wara, så som medföljande extracter och Copier wid hand gifwa, näml.

1: Lit: A: Om *Tufwor* här i Landet.³

2: Lit: B: Om *Biörnars och Hermeliners* Spenar⁴ etc. etc. Skulle til nöje wara, wile iag wäl insända en min omständel. berättelse icke allenast om Biörnar i gemen, här i orten, utan och i synnerhet om then i gazetterne nämde Enånger Biörn, som sådan underbar äfwentyr hafwa mände, at the i saning öfwergå the Naturklokas diupheter. Item *Sniö sparfwen*.⁵

3: Lit: C: Om *Simpor*.⁶

af samma III: flock wele iag wäl afskrifwa *Forellen; Iden; Lakan; Wimban* som här nämnes *Idbar; Mudden* som här kallas *Spink*, äfwen *Jm*; Men *Asp* finnes här intet. *Biörckan* til namnet är ock aldeles här okunig.

Täcktes Högädle och Högtförfarne H. Doctorn låna sin ögon på thesse medföljande små piecer; thet lemnas uti gunstigt wälbehag.

Eliet om tiden medgifwa mände, wele iag och nu något berätta om then bekante orten Aconitum, then iag och långt för thetta hjtförde ifrån Academ. Trägården i Upsala och planterade then same på min faders gård; ther then nu växer med store wackra blå blomor,⁷ och hwad anmärckningar af foglar, som fröhusen eller skidorna om hösten sönderhacka mände. Men thet wore alt för widlöftigt här om skrifwa;

åtminstone får jag thet berätta, at af fröna utsprides then örten NB: här i orten, intet; utan endast af rötterna; Then i Tab: II. utsatta är ock intet ljka med then här växande⁸ i anseende til stiälkarna, hwilka här mycket tätare stå ifrån roten ända upföre och mycket längre. Stackars fältschären Janssen som åt så förmäten af henne:⁹ thet war honom icke oljkt, jag kände hans förmäthenhet wäl, medan han wistades här i orten för några åren tillbaka, en förmäten sälle.

Om *Åkerbären* handlar något min Chloris Helsingica. Dock wet en hwar här intyga, thet then örten NB. här växer mäst och bäst, ther sniö intet ligger länge om wåren, och således intet är någon sniö-ört; ty ther sniö länge ligger, frysa the ogement långa och smala rötter bort.

Om sädens förwandling må jag intet här skrifwa. Dock har jag af egen förfarenhet mer än ofta förnummit, at then rena, fina och utwaldaste korn, som med egen hand jag utsått på thet plogland eller swahljord [där] tilförende 20—30 åren tillbaka ingen säd är worden utsädder; skörden är blefen idel hafre, så at om iag icke sielf hade utwald och utsått kornet, kunde iag med dyr ed intyga, thet aldrig ett korn tilkomit, utan idel hafra, emedan icke et ringaste kornax i hela el:r $\frac{1}{2}$ tunlandet är at finna.

Om then så kallade *Landhafran* wore mer än mycket at skrifwa, et thet wärsta ogräs här i landet; Dock synes som naturen låtit honom här wäxa och kunde nästan så wäl gangna, som god hafre; allenast landtmannen wiste taga tiden i acht at skäran, &c. &c. &c

Men at Rog bytes i korn, hafre till lösta och så widare; thet är otroligit, och här å orten aldeles owanligit.

Huru thet är nu här beskaffat med Säden, som i nästl. somer växte, thet wore widlöftigt at berätta; Högädle Herr Doctorn ther med at beswära, är och intet anständigt. Dock kommer mig en ting i minnet, hwad som här hände 1695, 1696 och 1697 när then swära dyra tiden och hungern plågade landet; Neml. Höga Öfwerheten förordnade hjt en Botan: et Med: Studiosum til at lära Presterne och Almogen taga och draga up tiänliga rötter utaf watn-örter, at torcka, mala til miöl och bruka til föda och stilla hungern med. Men som han reste altför hastigt fram, utan at omständel. wisa och lära skilja the duglige ifrån the oduglige, hände thet sig, at iag allenast et exempel må framföra, uti Rågstad Sockn och byn Haasböle, $\frac{1}{2}$ mil ifrån min faders gård och födelseort Valesheim eller Vålstad, at bondafolket ther i byn om wåren drogo up rötter utur siöbotn promiscue, och i stället för Nymph. aqv., Heracleon, &c. &c. togo Platego[1], Nasturt: Aqv: s. sisymbrium, Arum s. Draconit. pal. och tylika rötter, hwilka hackades sönder, torkades och malades; Men när folket begynte äta ther af, råkade the uti yrsel och swimningar

&c. &c., hwarföre torde the intet mera betiäna sig af sådant; men för arbetet skull, som här wid anlagt war, lades sådant för Kona i fähuset uti the så kallade sörpabyttor, hwaraf then skadan timade, at the begynte först stänka, sedan stirra med ögon, draga sig tillbaka i båsen, stinna på halsbandet eller länckarna af widior; the som mäktade slita sig lösa, lupo ut på marken, wrålade, stängade med hornen i marcken och hwad them möta mände; några af them satte hufwude emellan trång rum, och bruto sig halsen af. Thetta och tylikt satte här i landet gemene hopen i sådan förskräckelse, att inga wattu-örta-rötter mera updragas at stilla hungern med, ehuru ock then nu, Gud bättrat, swåra tiltager. Men tallbarcken är nu theras dagel. bröd, som med mycket arbete måste beredas; thet min Chloris Helsingica omständel. berättar.

Afwacktar framgent med högacktning

Högädle H:r Doctorns

hörsamste t: e

Ol. Joh. Broman.

Linn. Soc. Vol. II: 171—180.

¹ Under färdens upp till Lappland besökte LINNÉ d. 16 Maj 1732 i Hudiksvall BROMAN, om hvilken i resejournalen antecknats, att han »accomoderade mig helt wähl.»

² I första delen af Vet. Akad:s Handlingar (1739) framställas till allmänhetens besvarande fem »frågor», bland hvilka voro 1) *Hwaraf tufvor upkomma i ängar och huru de på bästa sätt kunna undanröddas*; 2) *Huru många spenar Björnen, Härmelinen, Gräfsvinet, Igelkotten, Filfrasen, Näbmössen äga, huru de äro skickade*; 3) *Accurata figurer på några fiskar: särdeles Aspen, Forellen, Hornsimpan, Iden, Lakan, Björcknan, Mudden och Wimban*. BROMAN kände sig manad att med anledning af detta meddela LINNÉ (Akademiens d. v. præses) sina iakttagelser, hvilka han redan förut antecknat i sina vidlyftiga handskrifter rörande olikartade förhållanden i Helsingland, hvilka handskrifter nu egas af Gestrike-Helsing Nation i Upsala.

³ I det utdrag ur »*Slota Baba eller Helsinglands Hushållning*», som bifogats, indelas tufvorna »på Swalar, på Äng och på Myror eller Måssar» i onyttige och nyttige. Till de förra höra de, som äro »på Swahl-land och hårdvall upkomne af *Mullwadar, Mullsorkar, Jordmöss* eller af *Möror, Röingar, Pissmöror, Flygande* eller *Wingmöror*.» Vidare de, som alstras af *Björn- och Rö-mossa*. Alla sådana tufvor böra borttagas eller helst afbrännas. — De nyttiga äro af två slag, nämligen 1) »sammansatta af swartmyllan, ägande många och goda rötter af hwarjehanda gräs- och blomsterslag, och äro fasta och stadiga at gå på», samt 2) s: k. »*Rekar* eller *Runka-tufvor*, af orsak at när någon stiger uppå them, runka eller reka the, som woro the likare en fullproppad dunkudde än ena jordiska tufwa... Thesse förnämde tufvor rödies ingalunda bort, utan hållas kärare än then wälglöddaste swahljorden,

för ömrigaste gräs och blomsterväxtens skull, fast än slotten kan mera hindras än som på släta marken; dock lönar arbetet mödan.» Vidare finnas »tufwor på myror, fly, flottholmar och sumpiga orter.» »The sämsta äro the, som bestå af *Rödgiörse* eller ockra och bära ingen särdeles frucht.» Andra »bära åtskilliga slags gräs, i synnerhet thet så kallade *Star*»; åter andra bära örter eller buskar »och tylikt mera», »hwilka tufwor här intet giärna bortrödies, utan ofta förändras af wattenets utfall och jordens tilökande».

⁴ Den andra af ofvannämnda frågor besvarade han genom utdrag ur »*Guds rika fatabur af Fyrkota Diuren i Helsingland*». Om björnen säges, att dess »lektjd är intet här i orten wid början af wintern, såsom the naturkloka berätta, utan i saning i Julii månad eller ock wid början af Augusti... Honan för affelsen synes inga Spenar äga, utan äro indragne och in uti långa, dock glesa håren sittande på buken emellan bakbenen. Dock då det lider emot födelse, begynna the alt mer och mera swälla och få allermäst utdragas, när de födde ungar dja få, hwilka aldrig här i orten äro flere än två, ty äro ock spenarne allenast 2:ne, som ock sedermera krympes och indragas, at the med möda kunna synas, när ungarne afwande äro... Sägner, ehuru allmän then är ock warit hafwer, at när Björninan föder en unge allenast, warder theraf en Järf, thet kan iag för wisso intet berätta». — Om Leekattens eller Hermelinens »samangång» säger han sig »intet så just samtycka till Plinii utsago, then ock Ol. Magnus ogillar, en god Nordländige; han skrifwer fuller at the wid början af Maji månad komma i tiurande eller brunsten och löpa skocketals tilsaman och klasetals hängia ihopa etc. etc. etc. Men sådant har iag intet sett. Dock är thet wist at honan föder 4 el. 5 ungar och yngiar them uti boet i jorden, uti holiga trä, i löfbögar etc. wisandes fram wid födelseiden små spenar radtals fram åt buken, alt som ungarne många äro, lika som mården, Eckorn, Musen och Caninen, hwilka spenar utdragas wid diandet, men sedermera tyna och indragas, at de föga kunna synas, åtminstone intet utom håren».

⁵ Af »*Guds rika fatabur af Foglar i Helsingland*» lemnas endast ett kort utdrag om »Sniö-sparfwar» eller »the små foglar, som endast om wåren wisa sig skock-tals framme, när wintersniön är bort tynader och then så kallade giöksniön faller och när solskinet är... Thesse äro tå frame här i orten, men sedermera synas the här intet. Kan hända the ombyta färgen med tiden.»

⁶ Utförligast redogöres i »*Guds rika fatabur uti Helsing-watnen*» för Simporna. »The äro af en underbar skapnad med ofanteligt hufwud, stor och bred mund, tiocka läppar och starcka käftar med rätt små tänder, smal och skarp tunga, stor ögon i skallen etc., hwaraf Swenska ordqvädet om gapstrupar är tagit: *Han är aller i munnen, som simpan i hufwudet*, ägandes så hwassa och styfwa taggar och knåtttrig horn i skallen, at han må säjes wara en Scorpæna, som med barnhänderen intet tagas må, i synnerhet när hon stirrar och utbreder hufwudet.» Af detta slags Fiskar finnas i Helsingland tvenne slag, nämligen Horn-simpor och Brok-simpor, hwilkas olikheter utförligt beskrifvas. Äfven redogöres för deras olika lefnadssätt, fångst och användning; båda ätas med begärlighet, men »gallan och lefren, som stora äro, brukas här mera at torkas och stötes, och gifwes them siukom in. Emot magref har jag oftast funnit godt wara». — Med Societas litteraria (Vetenskaps societeten i

Upsala) stod *BROMAN* 1722—24 i liflig korrespondens rörande en af honom författad *Ichthyologia Helsingica*, äfvensom 1724—26 om en *Zoologia Helsingica* och *Chloris Helsingica tripartita*; dessutom insände han upprepade gånger meteorologiska journaler. Han blef därför vald till detta sällskaps ledamot 1729.

⁷ *Aconitum Napellus* L.

⁸ *Aconitum septentrionale* Kölle.

⁹ I första häftet af Vetenskaps Akademiens Handlingar (1739) finnes LINNÉs svärfars, Doktor JOH. MORÆI afhandling: *En Händelse igenom en giftig Ört, Blå Stormhatten kallad*, hvori redogöres för denne JANSSENS genom förtärande af sagda växt förorsakade död.

BROWALLIUS, JOHAN.

Född 1707, student i Upsala 1720, filosofie magister och prästvigd 1731, physices professor i Åbo 1737, teologie doktor 1740, teologie professor och domprost 1746, biskop och prokansler för Åbo universitet 1749, död den 25 Juli 1755. — Ända till sin död egnade han sig åt naturalhistoriska, särskildt mineralogiska, studier; författade talrika afhandlingar i olikartade ämnen, hvaraf fem i Vet. Akad:s Handlingar.

Under sina besök i Falun 1733—34 sammanträffade LINNÉ med BROWALLIUS, som då var huspräst och »hofmästare» (informator) hos landshöfdingen REUTERHOLM, samt »gjorde med honom en besynnerlig vänskap». Det var på hans inrådan, som LINNÉ beslöt att begifva sig till Holland för att vinna medicine doktors-graden. När sedan SIEGESBECK framkom med sina hätska angrepp mot LINNÉ och hans skrifter, uppträdde BROWALLIUS kraftigt och öfvertygande till hans försvar (jfr. bref. 504 not. 4). LINNÉ uppkallade ock efter honom växtsläktet *Browallia*.

Mycket att beklaga är, att af de dem emellan vexlade breffen så få numera finnas i behåll. Af synnerligt intresse skulle säkerligen särskildt de af LINNÉ skrifna hafva varit, men dessa gingo antagligen förlorade under Åbo brand 1827.

620.

Min redelige Bror.

Jag har nu på en lång tid ej hört af huru det stor till med dig. De fröen du war så god och låfwade wäntar jag ännu på.

Jag hör at D. Wallerius skall trycka ett systema mineralogicum; mig lyster se, huru dant det blir, och huru wida ditt eller mitt får rum

der i. En *catalogum Regni mineralis*¹ har jag wel färdig; men denna årstiden hindrar att få den öfwer till Stockholm, där jag will, den skall tryckas. Dessutom har et annat fäderneslandet nyttigare arbete, om Scholewäsandets förbättring, kommit mig till hinders; hwilket jag dock hoppas skall förr blifwa practicerat än trykt. igenom H. Baron Bielke har jag förnummit hans ironiska negotiationer emellan dig och Siegesbeck; samt, at ingratus cuculus² åter satte elden i blärna; och hotar han i sitt bref storligen at denna cuculus än skall göra mirakel.

Af H. Kalms bref ser jag, huru din Pijlora³ giordt allarm i lägret; men oförgripeligen tycker jag man bör ej så stort bekymra sig der öfwer, ty om hon slår kull några *principia pro condendis generibus assumta*; så är det althop; och lär du wel sielf aldrig annat trodt, än at, som genera äro menskiowerk, en meniskia och kan misstaga sig. Åtminstone bör man achta för den farliga satsen, som skulle detta species effter skapelsen wara tillkommit. Species har skaparen determinerat *propagatione per semen*, genera är de första och smärsta knippen af speciebus, som effter menskio-omdöme funnits likast sins imellan; hwilka ej göra annan nytta än at de skaffa lätthet i studio botanicæ elementaris. Och må altså icke falla främmande, om en ny observation optäcker något, som strider emot de förra reglorna, och måste man i dylika tillfällen hålla sig wid Newtons regel: *contra veritates experientia universali & constanti stabilitas, nullæ admittendæ sunt objectiones, nisi quæ ex experientia petite sunt; & tum demum dogma cum hac limitatione afferendum est.*⁴ Det samma kan hända i Botaniken, som wi blifwit warse i *Historia attractionis magneticæ, electricæ* och oändl. andra.

Jag lefwer framgent

Din

Redelige dräng

J. Browallius.

Åbo d. 24 Januari

1745.

Jag raisonnerar i denna materien effter de data jag fått. Dina *Species orchidum* wentar jag; den är mig angelägen wid några species af den classen.⁵

Linn. Soc. Vol. II: 209—10.

¹ Någon sådan *Catalogus »juxta propriam methodum digestus»* blef aldrig utgifven; den fanns såsom fullfärdigt manuskript bland hans litterära kvarlätenkap, liksom ock *Systema mineralogicum posthumum Tom. I.*

² Se bref 561.

³ Felskrifning i st. f. *Peloria*, hvarom LINNÉ utgifvit en disputation, som ventilerats den 19 December 1744.

⁴ Mot sanningar, som faststälts på grund af en omfattande och säker erfarenhet, äro inga invändningar tillåtna utom sådana, som äro hemtade från [vidgad] erfarenhet: först då bör en i öfverensstämmelse härmed begränsad lärosats framställas.

⁵ *Species Orchidum et affinium plantarum* (*Acta Soc. Scient. ad annum 1740*, utg. 1744).

621.

Wälborne Herr Archiater och Riddare.

Min högt ärade och käre Broder.

Efter hemkomsten från mina visitations resor, först den 17 Martii, kom min k. Broders bref af d. 20 Januarii öfver hafwet mig tillhanda. Det fägnar mig hierteligen at deraf se, det min welmening uti mitt sidsta blifwit så uptagen, som mit upsåt warit. Men min k. Brors krasliga hälsa och k. systers¹ opasslighet kan ej annat än oroa mig; Dock ser jag af wekobladet, at k. Bror d. 20 Februarii warit i Stockholm, hwilket försäkrar mig om at bägges hälsa bättrat sig. Jag för min del har redan blifwit så wan wed krämpor, at jag nu mera ej stort talar der om: Men, de dageliga påminnelser jag deraf hafwer at giöra mig resefärdig, drifwa mig ock till all möjelig flit, at giöra från mig det, som jag funnit för angelägnast. Deribland har jag räknat betänkandet om wattuminskningen.² Jag bekänner för min Bror, at jag är dertill auctor, fastän jag ej sätter namnet der på; efter jag dermed icke far efter någon heder, utan bara sanningen. Der under ligger ingen annan politiqve. Men at denna sak är mig mer än andra om hiertat, det kommer deraf, at jag blifwit öfvertygad, det wattuminskningens hypotesen nog allmänt brukas emot den H. Skrift och religionen. Så sker det man i mellan i Sverige: Men Tellamed³ och La Mettrie⁴ hafwa lagt den å daga. Efter nu den högste gifwit mig någon kundskap, som till detta ämnes utredande hörer: Så har jag, i anseende till mit ämbete, funnit mig i samwetet förpliktad och liksom af Guds försyn ledd och drefwen att lägga handen der wed. Sedan jag länge, att säga sanningen, stretat emot min öfvertygelse; efter jag på ena sidan, för wenskapens skull icke welat skrifwa emot min Bror, och å andra sidan wel märkt, at

wist folk skulle taga sig deraf anledning at hata mig; Så råkade jag omsider i en sådan oro, att jag till dess stillande nödgades sätta pennan på papperet. Jag ärnade i förstone bara på några ark gifwa op mina tankar: men ingenting kunde ställa mig till freds, innan jag hade giordt saken från mig så, som nu skedt.

Nu fägnar det mig högel. at min Bror icke gör wattuminskningen till sin sak: och kan jag säga, jag håller alt annat i detta ärendet för ringa, emot att behålla M. K. Brors wenskap. Derföre will jag ock bedia min Bror, att innan Betänkandet tryckes läsa det igenom med tolamod och å sido sättjande af de tankar Min Bror tillförne haft; samt, om något råkas, som tyckes behöfwa lindring i ordalag eller som K. Bror finner sig stötter af, då gifwa mig det wid handen: så skal det till nögies blifwa hulpit. Jag tillstår jag måst gå k. Bror litet nära i den saken, som angår jordens yttre skorpa och lithogenesien: efter M. Bror combinerat detta med wattuminskningen: Men jag hoppas i den delen äga i Bror en sådan adversarius, som jag i sjelfwa piecen skrifwit. Hwad jag grundar mina tankar på i Lithogenesien och om *facie telluris* skall närmare wisa sig i mit *Museo Aboënsi*;⁵ jag hoppas til midsommaren få 2 dess delar färdiga, om jordarter och enkla stenarterne: Jag tror det skall göra någon nytta till uplysning och tillväxt uti stenrikets kenning: Fastän jag icke ser mig utwäg at i mineralogien prästera just så mycket, som min K. Bror i Botaniqven.

Min mening om wattuminskningen är eljest icke ny, utan rätt gammal. Jag har längesedan giordt observationer på gamla trän wid hafsoch siöstränder; utom annat, 1740 *de origine montium*⁶ sagt min mening publikt. Icke långt der efter *de Regno Aqvar.* och des character. Under mitt præsidium i Wettenskaps academien,⁸ warnade jag för många skäls skull, för at antaga denna meningen; hwari alla de närwarande gofwo mig bifall, convincerade af de andragna raisonerne. 1747 hade jag ock del i ståndets betänkande om denna sats, i regard till Hr Dalins Historia: fastän Bisk. Rhyzelius⁹ der till war auctor. Jag har, utom de i betänkandet anförde, ännu många rön i förråd; besynnerligen här i Finland.

Hwad sielfwa betänkandet wedkommer, så är det i hast skrifwit, och ser jag redan sielf, huru mycket det kunnat förbättras, särdeles i anseende till metoden; Men min tid tillsäger icke.

Jag har lemnat det til secret. Sernander,¹⁰ och ärnat det at tryckas af Salvius; om min Bror så finner sig, skall jag taga det för en wenskap, att Bror skrifwer företal der till; så framt Bror finner mina skähl

dugelige. Sanningen är vårt ändamål. Hwad lithogenesien wedkommer, så skall *museum aboënsæ* göra deri fylles, som jag förmodar.

Si, så stort förtroende har jag till min Brors wenskap och owäldoga nit för sanningen, at jag ock ej har betänkande wid at göra min Bror till domare i sin egen sak. Där M. Bror tycker jag har orätt, så gif mig skähl wid handen; jag har ingen annan afsigt än sanningen och religionen; icke heller betänkande wed at ändra mig, om jag tänkt galit. Hwad stilen eller *genus dicendi* angår i betänkandet, så har jag deruti måst rätta mig efter *genius seculi*; och alltså wara litet mera qwick och lefwande, än ämnets alfvarsamhet eljes skulle tåla. Derföre bör min K. Bror icke stöta sig der på. Jag har erkent och erkänner Bror för mästare i både Botanique och Zoologie, och skrifwer blinder under alt det, som Bror säger: *in mineralogis aliquid & mihi vindico* och wentar se, hwad min Bror mig lemnar.

Men *sapienti sat*. Jag är oföränderligen till hierta och sinne

Min käraste Brors

Trognaste tienare

Joh. Browallius.

Åbo den 20 Martii

1755.

P. S. Jag kan ej se något in politicis kunde följa af mit betänkande; ty, om grunden till Dalins tideräkning i Sw. Historien faller, så tyckes det *in orbe politico* göra lika mycket; och kan hans historia ändå wara god och mannen likaså, fast än han deri råkat taga miste. Om min Bror gifwer akt derpå, så lærer han ock finna, at jag med al flit undwikit at förebrå H:r Dalin något, ehuru rikt tillfalle det gifwer, hwad han om wattuminskningen skrifwit; medelst oräkneliga misstagelser och contradictioner: men jag har hållit mig wid saken och swart på det, som har mera auctoritet och sannolikhet.

Linn. Soc. Vol. II: 211—14.

¹ Denna förtroliga benämning på LINNÉS hustru härledde sig antagligen från den tid, då BROWALLIUS ombesörjde afsändandet af hennes bref till den i Holland sig uppehållande fästmannen.

² *Betänkande om Vattu-minskningen, hvaruti denna läran efter den Heliga skrift, naturens lagar och förfarenheten pröfwat samt oriktig befinnes* (Stockh. 1755). Innan denna skrift blifvit färdigtryckt, hade BROWALLIUS aflidit, och på titelbladet blef han såsom författare namngilven.

⁸ Härmed afses en af BENOIT DE MAILLET (fransk diplomat, född 1656, död 1738) författad och 1748 i Amsterdam utgifven skrift: *Telliamed, ou entretiens d'un philosophe indien avec un missionnaire français*. Den egendomliga hufvudtiteln är författarens eget namn, läst baklänges.

⁴ Se bref, 504 not. 8. »DE LA METTRIE har med mycket nöje flätat det Tellamediska systemet in uti sit Atheistiska *Système d'Epicure*» (BROWALLIUS).

⁵ Äfven af detta medhans ej utgifvandet.

⁶ *De origine montium*, akad. disputat. (Åbo 1741).

⁷ *De numero regnorum naturæ et in specie nuper addito quarto sive Aqueo regno* (Åbo 1744).

⁸ BROWALLIUS valdes 1740 till ledamot af Vetenskaps-akademien och var dess præses i början af 1747 under sitt vistande i Stockholm såsom riksdagsman; vid præsidiets nedläggande den 23 Maj höll han ett *Tal om känningen af Guds försyn vid nyttiga vetenskapers främjande*.

⁹ ANDERS RHYZELIUS, född 1677, filosofie magister i Upsala 1707, teologie professor i Åbo 1711, domprost i Linköping 1720, biskop därstädes 1743, död 1761.

¹⁰ SAMUEL SERNANDER, adlad (1772) SERNSKÖLD, född 1713, kanslerssekreterare vid Åbo universitet 1744—71, förste expeditions-sekreterare vid civil-expeditionen 1761—87, titul. landshöfding 1792, död 1797.

BURMESTER, JOHAN HENRIK.

Född 1720, adjunkt i Lund 1746, förste innehafvare af professuren i ekonomi darsammastädes 1750, eloquentiæ et poëseos professor 1756, död 1770. Vistades 1748 på vetenskaplig studieresa i England.

Bref, skrifvet i London den 21 Mars 1748 (Linn. Soc. Vol. II: 321), underättar, att med ett svenskt fartyg afgått sändningar från J. MITCHELL, P. COLLINSON och J. GORDON.

BÄCK, ABRAHAM.

På grund af det stora antalet mellan BÄCK och LINNÉ vexlade bref komma dessa att införas i följande band.

BÄÄRNHIELM, PETER GUSTAF.

Född 1733, löjtnant vid Gyllengranatska regementet 1768, afsked 1775, död 1809.

622.

Wälborne Herr Leutenant.

Till wördsamt swar på H:r Leutenantens af d. 10 sistledne, har jag ähran lämna fölliande:

Hela gambla werlden trodde, att en ymp äller oculation uti något annat slags träd wähl skulle bringa blad, blomma, frucht, lik trädet af hwilket ympquisten war tagen, men att fröet doch skulle producera ett träd, som woro likt roten, på hwilken den wuxit, och samma tro hafwa än i dag många trägårds mästare. Men de nyare tider willia intet tro hwad som säges, utan uti physicaliske saker, endast hwad de röna med experimenter och se med ögonen.

Karligen kan man a priori bewisa omögligheten, att fröet blifwer annat än bloman och wäxten; men detta woro altför widlöftigt uti bref att föreställa och torde räknas för gräl. wid begynnelsen giordes af snart sagt alla trägårdsmästare i Frankrike, Engeland, Holland &c. experimenter; men aldrig ett enda slog in med gambla satsen, att fruchten skulle blifwa med frön, som producerade det trädet, uti hwilket ympen suttat; så att äfter flere 100 experimenter blef wid 1715 beslutat, att ingen mera borde någonsin tänka där på. Med ett ord, det är så omögligt, som att ankägg lagde under en höna skola blifwa kyklingar etc. wij se ju alla wårar, huru kiernar af våra Persikor, som warit ympade i Hagtorn, sådde gifwa aldrig Hagtorn, utan Persicor; äfwen så äro alla våra Aprocoser [!] ympade i Plommon stamar, och deras Kiernar sådde gifwa Apricoser, och 600 andra. Men så snart hafre blifwer Rog, så bör wähl Bonchretien kiernar ympade i Oxel, gifwa oxlar; men detta har aldrig än lyckats, utan där warit fel i observationen. Så länge 2 gånger 2 blifwa 4, så länge är jag lika wiss, att aldrig Bonchretiens kiernar gifwa oxlar, ehuru där uti ympade, men att stäteliga äpplen &c. sådde gifwa simplare frucht,

är en hehl annor sak, ty naturen går till sitt första, som är sur-
äpplen. Hwad som bedragat Kongl. Secreteren, min älskade wän,¹
wet jag intet. antingen någon sändt honom falska frön, äller han
haft i ett annat papper oxelfrön och företagit sig, äller att den
qwisten, som upwuxit, warit mera frodig, altså bladen mera hårige
och kantige, wet jag intet.

Skulle Hr Leutenanten ej kunna skaffa sig frön af samma
träd, så dem och se sielf med egna ögon.

förblifwer

Wälborne Hr Leutenantens

ödmjuke tienere

Upsala 1771

Carl Linné.

April. 19.

Utanskrift:

Leutenanten

Wälborne Herren

Hr P. G. Bäärnhjelm

Giötheborg.

frijbr.

Sigill VIII; svart lack.

Originalet tillhör Upsala universitets bibliotek.

^f Hvilken härmed afsetts, har ej kunnat utletats.

BÖHM ET BOM, JOHAN DANIEL.

Antagligen ett pseudonym.

Ett bref, som eges af Linnean Society (Vol. II: 104—5) och som är date-
radt: »Holmiæ Mart. XXII [intet årtal] IHS» har till utanskrift »ad Dominum
Professorem et Doctor Medicinæ Carolus Linneus Upsala» samt i sigillet (svart
lack) Sveriges vapen, tre kronor. Det börjar med »Dominus professor Aca-
demicus naturalis meus amicus» och är undertecknad af hans »Servens». Inne-
hållet är — oafsedt det usla latinet — alldeles obegripligt; det synes handla
om regenters rätt att utdela utmärkelser och privilegier, om »serenissimo ducæ
Sabaudia Carolo Emanuele» etc. Förmodligen »ett harcellerie».

Tillägg.

Sedan tryckningen af denna del var i detn ärnaste afslutad, ankommo till Upsala några lösa blad ur den Linneanska manuskriptsamlingen i Linnean Societys bibliotek för att här närmare granskas. Däribland befann sig ock ett helark, hvars första sida upptages af det bref från J. ELLIS till LINNÉ, som finnes aftryckt i J. SMITH's *A Selection of the Correspondence of Linnæus and other naturalist* vol. I p. 100. På de tvenne följande sidorna anträffades där- emot ett hittills obekant bref från P. BIERCHÉN, delvis handlande om samma växt, som ELLIS i sitt bref omtalar. Då samtliga kända bref till LINNÉ från BIERCHÉN finnas i denna del (sid. 208—224) intagna, har det ansetts lämpligt att här meddela äfven detta nyupptäckta.

573 a.

London d. 1 Aug. 1758.

Wälborne Herr Archiater och Riddare
af Kongl. Nordstjerne orden.

Mr Ellis har varit så god och ibland mycket annat, äfven visat mig den specieuse blomman från Cape, som han i sitt bref nämt till Hr Archiatern. Han har bedt mig att tillägga, det jag kunde ihogkomma efter Dess examinerande, men som han sielf både nu och förut gort det ganska adcurat, så har jag mycket litet att tillägga. Wi kunde ej finna några tydliga stamina, emedan fructification redan var för sig gången och blomman i aftagande. Rudimenta därtill tycktes där vara. Förmodeligen voro de förvisnade. De måste hafva varit där, emedan där var semina. Styli voro så distincte, som i någon blomma är möjligt. Öfre delen, som täckte Pericarpium, var aldeles en del af calyx och stod ej at separera därifrån, var träacktig och fibreuse, och då den öppnades med knifven, innehöllt nakne semina i 3:ne rader med sine dissepimenta, och hade uti sig 3:ne diupe impressioner eller valvulæ, som täckte semina utantill. Jag förstår ej hvad denna delen af blomman bör kallas, emedan den tycktes endast vara ett utskott af calyx till att täckta semina och tillika vara ett Receptaculum för några af partes fructificationis. Blomman har en makalös fragrant lukt, nästan lik ananas.¹

Hr Ellis har äfven visat mig det nya artiga diuret,² som är likt concha anatifera, och vi hafva sönderskurit och examinerat så väl Basis där af, som de 2:ne öfre Tuberne, som likne horn eller upstående öron. Diuret är aldeles det samma, som i concha anatifera³ med sin proboschis, och de 2:ne öfre tuberne äro iholige, inuti aldeles like et öra. med helix och antehelix, med en öppning i toppen och en öppning nedan till, där diuret sitter, så stor at diuret skulle kunna stiga dit upp. Det är aldeles uti en continuation med den öfriga Tuben och med den Globen, däruti Diuret sitter och sticker ut sina armar. Wid pass en tum ifrån Tubens Basis, är han fylld med en brun materia af samma färg, som Tuben, som med microscop synes vara Diurets ägg. Hr Ellis har lofvat mig at af ägaren skaffa Hr Archiatern en af dessa Tuberne och med första lägenhet sända dem till Hr Archiatern. Det är ett ganska merveilleust diur, som ingen ritning eller beskrifning kan gifva rätt begrep om. Den lilla rara Concha anatifera, som hänger vid coraller, har jag sett hos Hr Ellis med 13 skall; 6 på hvardera sidan och ett baktill communt.

Hr Warner⁴ säger sig hafva 2:ne ordsaker, hvarföre han ej vill at Hr Archiatern skall upkalla hans namn, 1:o at han ej är en sådan Botanicus, som kan förtiena den hedern, och 2:o för Hr Millers skuld, som skulle förtryta det på honom, emedan han kallat henne Jasminum. Hr Ellis skulle gärna se, at Hr Archiatern ville följa hans begäran, om det ej är emot Botaniske Reglorne. Han har utlätit sig, at han derföre skulle bli Hr Archiatern mycket förbunden. Han och Hr Miller äro ej särdeles goda vänner, altsedan den trätan de hade förleden vinter om Toxicodendron. Denna nya Jasminum har ock mycket bidragit därtill. Då jag för kort tid sedan talte med Hr Miller om denna blomman, utlät han sig at Hr Ellis ofta tror sig se det, som ingen annan kan se. Men jag har aldrig funnit annat än at Hr Ellis alltid varit mycket raisonnable, och han har ofta bedt mig at anmoda Hr Archiatern at corrigera honom och låta honom veta, i fall Hr Archiatern skulle ej i alla meningar komma öfverens med honom.

Här innelykt fölger ett specimen för Hr Archiatern från Hr Ellis af en vacker corallina vesiculata⁵ med sine diur, som med det nya, eller annat godt microscop tydeligen kunna ses. Jag framhårdar med oaf-lätlig vördnad

Wälborne Hr Archiaterns och Riddarens

ödmjukaste tienare

Bierchén.

Hr Archiatern täcktes gunstigt uttyda at jag dristat mig öfver min förmåga, at beskrifva saker, hvartill jag ej har kundskap nog, och således förlåta de fel, som jag därvid begått.

Utanskrift:

To
The Royal Society
at Upsal
in Sweden.

frbr.

¹ Den här omtalade växten är *Gardenia florida* L. Sp. pl. ed. II p. 305. Den hade förut beskrifvits och afbildats 1759 af ELLIS i Phil. trans. vol. 51 p. 932 t. 23 under namn af *G. jasminoides*; J. MILLER gaf den däremot namnet *Jasminum foliis lanceolatis oppositis integerrimis, calycibus acutioribus*.

² *Lepas aurita* L. Syst. Nat. ed. XII p. 1110. Beskrefs och afbildades af ELLIS 1758 i Phil. trans. vol. p. 848 t. 34 f. 1.

³ *Lepas anatifera* L.

⁴ RICHARD WARNER, född 1713, död 1775. Var egentligen känd såsom ifrig Shakespere-forskare och öfversättare af latinska författare, men blef genom sammanträffande 1748 med P. KALM intresserad för botaniska studier; har dock endast utgifvit en förteckning öfver växterna vid Woodford i Essex. J. MILLER gaf 1760 åt en nordamerikansk växt namnet *Warneria*, men LINNÉ hade kort förut benämnt densamma *Hydrastis*.

⁵ *Sertularia tamarisca* L., åt hvilken ELLIS gaf namnet *Corallina vesiculata, sparsim et alternatim ramosa, denticulis oppositis cylindricis, oribus crenatis patulis*.

Register

till Första afdelningens tredje del.

	Sid.		Sid.
<i>Aconitum</i>	321, 325	<i>Aurivillius</i> , C.	96, 267
<i>Adanson</i> , M.	69, 71, 172	» S.	97
<i>Adler</i> , C. Fr.	1	<i>Avena flavescens</i>	121
<i>Adolf Fredrik</i>	3		
<i>Ahlelöf</i> , J.	5	Baer , Fr. Ch.	105
<i>Albinus</i> , B. S.	184	<i>Banks</i> , J.	162, 165
<i>Allioni</i> , C.	70, 251	<i>Barfoth</i> , A. E.	269
<i>Alm</i> , E.	202	<i>Barnadez</i> , M.	37, 39, 46
<i>Alopæus</i> , J. A.	88	<i>Bartram</i> , J.	195
<i>Alpini</i> , Pr.	277	<i>Bassi</i> , F.	67
<i>Alströmer</i> , A.	20, 43, 52	<i>Bedoire</i> , Fr. & J.	107
» Cl.	13, 82	<i>Bejal</i> , J.	26
» Joh.	20	<i>Bellman</i> , J. M.	24, 29
» Jon.	49	<i>Benzelius</i> , E.	109, 110
» P.	20	<i>Benzelstierna</i> , M.	111
<i>Alströmeria</i> ,	21, 22, 27, 40, 52	<i>Berch</i> , A.	237
<i>Amaryllis Belladonna</i>	22	» C. R.	112
» lutea	43, 45	<i>Bergencrantz</i> , C. Fr.	113
<i>Amygdalus nana</i>	88	<i>Bergenstierna</i> , A.	113
<i>Anandria</i>	189	<i>Bergia</i>	154
<i>Annerstedt</i> , D.	43	<i>Bergius</i> , B.	114
<i>Aphides</i>	160	» P. J.	53, 78, 119
<i>Apocynum cannabinum</i>	279	<i>Bergman</i> , T.	158
<i>Appelroot & Spalding</i>	86	<i>Berlin</i> , A.	161
<i>Arabis suecica</i>	90, 91	<i>Bernsdorff</i> , J. H.	236
<i>Arbor Draconis</i>	39	<i>Biberg</i> , I.	172
<i>Arduini</i> , P.	60	<i>Bickern</i> , N. v.	174
<i>Argillander</i>	86	<i>Bierchén</i> , P.	208, 333
<i>Arrhenius</i> , J.	93, 94	<i>Biheron</i>	232
<i>Artificiell äggkläckning</i>	102	<i>Bjelke</i> , N. A.	185
<i>Ascidia</i>	219	» St. C.	187, 326
<i>Asp</i> , M. & P.	95	» Th.	205
<i>Astragalus uralensis</i>	90, 91	<i>Bjelkea</i>	195
<i>Atlas</i>	308	<i>Björn</i>	324
<i>Atropa humifusa</i>	50, 53	<i>Björnståhl</i> , J. J.	225

	Sid.		Sid.
Blackwell, E.	255	Celsus.	277
Blom, C. M.	270	Cenchrus echinatus	64
Boddaert, S. D. P.	261	Centaurea phrygia	88
Boerner, Fr.	101	Choiseul, E. Fr. de	240
Boerhaave, H.	277	Cicuta.	91, 140
Boëthius, J.	15, 290	Cirillo, D.	57
Bohvete	202	Clairaut, A. Cl.	106
Boijlesve, J. J.	46	Clayton, J.	195
Bomare, V. de	236	Clerck, C. A.	43
Bonde, G.	292	Clifford, P.	260
Borgström, J.	87	Clewberg, Chr.	230, 260
» P.	293	Cocchi, A.	60
Bostadia, M.	293	Coccus uvæ ursi	272
Braad, Chr. H.	2, 293	Cochenill.	24, 48
Bradley, J.	106	Colden, C.	195
Brag, C. J.	298	Collin, J.	272
Brahe, M. Fr.	270	Collinson, P.	210
Brander, E.	300	Creutz, C. J.	252
» G.	315	Cronstedt, Fr. A. & Sv. J.	244
Brandt, G.	315, 318	Cronström, J.	184
Branting, C. A.	320	Cuculus ingratus	193, 194, 326
Breteuil, L. A. T.	229	Cuffs mikroskop	60
Brisson, N. J.	231, 235	Cusson, P.	154
Brodd, Sv.	320	Cynomorium	29, 32
Broman, O. J.	320		
Bromell, L. v.	410	Dahlberg, C. G.	138, 260
Browallius, J.	124, 325	Dalin, O.	329
Browne, P.	219	Daphne Gnidium	42
Buffon, G. L. L. de	70, 102	D'Argenville, A. J. D.	302
Burman, J.	13, 119	D'Angerville, L. Fr. A.	229
» N. L.	73, 74, 255	D'Ansse de Villosion, J. B. G.	269
Burmester, J. H.	330	D'Aoust, J. M.	244
Bäck, A.	122, 278	Dassau, Chr.	306
Bäärnhelm, P. G.	330	D'Aubenton, L. J. M.	154
Böttiger, D. W.	2	De Geer, E.	244
Böhm & Bom	332	De la Gardie, E.	176
		De la Mettrie, J. O.	101, 330
Calceolaria	83	De la Riviere	278
Capdevila.	157	De la Roque, A.	62
Capivaccio, H.	135	Demetrios	268
Caprificus	25, 26	Dillenius, J. J.	204
Capsicum	26	Dioscorides	277
Carbonel	27, 34, 39, 45, 46	Donati, V.	62
Cardiospermum	27	Drosera lusitanica	28, 36, 38, 41
Carleson, E.	302	Duchesne, A. & N.	229, 236
Catesby, M.	255	Duhamel de Monceau, H. L.	71
Celsius, O.	178	Durazzini, A.	61

	Sid.
Edwards, G.	72, 213
Ehret, D. G.	255
Ekeblad, Cl.	176
Ekerman, P.	96
Elaterium	134
Elatine Alsinastrum	88
Elff, E.	212
Ellis, J.	80, 172, 217, 333
Enerot (Ehrenstam), J.	191
Epidendrum amabile	12
Erica	149—57

Fagræus, J. Th.	18, 19, 55
Falck, J. P.	53, 93
Farseti, Ph.	67
Fasciola hepatica	289, 290
Ferber, J. H.	272
» J. J.	244, 272
Feuillée, L.	83
Fick, J. E.	183
Fiskroms befruktning	83, 84
Floderus, J.	241
Foenander, E.	92
Forskåhl, P.	45, 52
Forster, J. R.	163, 269
Fossila snäckor	10
Fothergill, J.	165, 258, 266
Frankenia lævis	41
Fritillaria Meleagris	202
Fröns vattenprof	54

Gadd, P. A.	87
Gadus Merluccius	10
Gahn, H.	163
Garden, A.	96
Gardenia florida	334
Gaubius, H. D.	183, 260
Gautier-Dagoty, J. & J. F.	252
Geoffroy, E. L.	142
Gerber, Fr.	190, 200
Gesner, J.	251, 252
Gleditsch, J. G.	83, 100
Gmelin, J. G.	154, 188
Godin des Ordonnais	34
Gother, E.	81
Gordon, J.	165
Gorter, D. R.	219

	Sid.
Gouan, A.	51, 153
Grewia asiatica	297
Grubbia	156
Guettard, J. E.	245
Guignes, J. de	229
Guldiskar	213, 214
Guy, R.	216, 220, 221
Gyldenstolpe, E.	270
Gyllenborg, C.	93
» Fr.	94

Halenius, Erik	184
» Eng. & L. V.	131
Haller, A. v.	131, 146, 252
Harris, J.	214
Hasselqvist, Fr.	25, 234
Hebbe, A. & Chr.	274
Heinzelmann, J. G.	190
Hellstedt	264
Hermansson, M. v.	306
Hermelin	324
Herrmann, J.	252, 261
Hessenstein, C. E. & Fr. W. v.	236
Hierta, C.	19
» P. Ph.	216
Hill, J.	154, 255, 269
Hoffmann, Fr.	281
Hordeum distichum	190
Houttuyn, M.	117, 261
Hughes, Gr.	118, 119
Hultman, C. N.	2
Hvit rotta	274
Hvitlök	26
Hyacinter	258
Hydrastis	334
Hydrén, E.	240
Hyæna	313, 314
Hårleman, C.	94
Hägg	90
Hökerstedt, J. O.	120

Ichneumon	19
Ihre, J.	207
Inhemska läkemedel	132
Ipecacuanha	134
Islandsmossa	77
Isoëtes	103

	Sid.		Sid.
Jacquin, N. J. v.	140, 226, 255	Lumbricus palustris	289
Janssen	325	Lupinus albus	57
Jennings, Fr.	293	Lynar, R. Fr.	60
Jordloppor	274	Låstbom, J.	47
Jussieu, B.	69, 70, 103, 105	Löffling, P. 23, 27, 29, 30, 42, 48, 125	
» J.	70, 237	Löwendal	178
Juncus bufonius	92		
Kämpfer, E.	144	Maillet, B. de	330
Kallström, A.	81	Mandelträd	88
Kalm, P.	191, 195, 197, 206	Manetti, S.	62
Kammecker, Chr. E.	47	Mangor, Chr. E.	285
Karoline Louise	246—51	Mannerheim, L. A.	286
Koenig, J. G.	255	Maratti, G. Fr.	55, 244
Kuhn, A.	82	Marsili, G.	68
Kummel	9	Martinius, M.	92
Kyronius, N.	170	Mathesius, A.	269
Köhler, M.	212, 302	Medicago falcata	174
Kölreuter, J. G.	252	Medicinaltecken	128, 131
König, Chr. A.	310	Medicus, Fr. C.	261
		Mennander, C. Fr.	109
Lacerta calchidica	310	Mercurialis annua	26, 38, 40
Lagerflycht, C.	200	Mesembryanthemum nodiflorum	82
Lagerström, M.	2	Micheli, P. A.	53
Lakeifjärilen	159	Microcosmus	209, 211
Lalande, J. J. L. de	106	Miller, J.	165, 262, 269
Lampa, D. A.	135, 137	» Ph.	72, 74, 165, 217
Lanmary, de.	178	Minasi	245
Lee, J.	72, 74	Minuart, J.	37
Lepas aurita	334	Missa, H.	103
Lestocq	178	Momordica	35, 41
Liljeswård, M. D.	138	Monson, A.	73, 78, 80
Lindecrantz, E. M.	212	Monte Baldo	66
Linnæa	84	Monti, G.	67
Linroth, A.	85	Montin, L.	8, 157
Lister, M.	135	Morand, J. Fr. Cl.	106, 235
Litorella	148	Moreni, G. C.	66
Loasa	231, 236	Mozi.	231
Logie, A.	312, 314	Mus Aguti	107
» Fr.	15, 31, 34, 310	» Monax	28, 38
» G.	305	Münnich, B. Chr.	178
Logiea	82	Mutis, J. C.	33, 34, 42, 45, 81
Lotier	234	Mya arenaria	12
Lovisa Ulrica	3		
Loxia	174	Necker, N. J.	26
Ludloff, M. M.	100	Nelin, C. N.	160
Ludwig, Chr. G.	62	Nolana prostrata	51
		Nolken, G. A. v.	26

	Sid.
Nollet, J. A.	106, 235
Numers, Fr. A. v.	244
Oeder, G. Chr.	255
Olivträd	238
Ollonberg, Chr. M.	20
Orlow, A. Gr.	245
Ortega, J.	31, 37, 39, 42
Paddor	222, 223
Palmberg, L. J.	241
Panicum	65, 68
Panorpa coa	25
Parietaria judaica	26
Pataroli, Fr.	64
Patella	302, 310
Peill, H. W.	261
Peloria	327
Pennard, Th.	118
Phalaris oryzoides	66
Phellandrium	87
Philosophia botanica	157
Phryganea	28
Phytolacca dioica	53-55
Pinard, C.	229
Pinus Cembra	194, 202
Pitcairn, W.	167
Platina	39, 40, 43
Plukenet, L.	67
Plumbago europæa	48
Populus nigra	187
Posse, Kn.	236
Pott, J. H.	101
Priapus	219
Primula elatior	281
Printz, C.	237
Progallinsecter	305, 309, 311
Protea argentea	296
Psilanderhielm, P.	128
Quer, J.	37, 39, 44, 50
Réaumur	102, 305
Redi, Fr.	281
Renmossa	77
Reseda odorata	235
Rhazes	235

	Sid.
Rhododendron	28, 38, 41, 44
Rhyzelius, A.	330
Ribben, C.	261
Richard, A. & C.	229
Rolander, D.	54, 137
Rosen, G. Fr. v.	178
Rosenstein, N. v.	287
Rothman, J. G.	104
Rousseau, J. J.	240
Royen, A. v.	184
Rudbeck, A. Fr. & C. Fr.	229
» O.	94, 229
» Th. G.	261
Rumpf, G. E.	19
Ryman, I.	2
Sahlgren, N.	20
Saint Laurent	63
» Priest, Fr. E. G. de	229
» Simon, M. H. de	261
Salmo alpinus	8
Sargazzo	124
Sauvages, Fr.	51
Schæffer, J. Chr.	154
Scheffer, Th.	46
Scheidenburg, D.	43
Schinus Areira	31, 35, 36, 43
Schreber, J. Chr. D.	60
Schröder	142
Schulz, D.	212
Schulzen, M. G.	212
Scirpus lithospermus	137
Sclerotium Brassicæ	80
Scopoli, J. A.	140, 255
Seba, A.	172
Seguier, J. Fr.	68
Sergel, J. Fr.	244
Sernander, S.	330
Sertularia	334
Sesler, L.	67
Sherard, W.	204
Sibiriskt ärtträd	20
Sibthorp, H.	210
Siegesbeck, J. G.	193, 326
Silke på tall	238
Silurus Glanis	92
Simia Mormon	76

	Sid.		Sid.
Simpor	324	Trifolium hybridum	122
Sisymbrium arenosum.	87	Triticum aestivum	190
Slån	88	» repens.	189
Smeathman, J.	167, 169	Troil, U. v.	165
Snösparf	324	Troglodyt	208
Sojabönan	142	Tufvor	323
Solander, D. 19, 45, 78, 158, 162, 293		Tulbagh, C. R.	295
Solanum Melongena	31, 38	Turra, A.	68
Spallanzani, L.	269		
Sparre, Fr.	191	Ulloa, A. de	40, 48
Sparman, A.	254	Ulva granulata	289
Spengler, L.	285	Upsala botaniska trädgård . . .	93
Spielmann, J. R.	252		
Spigelia	124, 125	Walden, Fr. H. v.	165
Spongia	287—289	Wallerius, J. G.	77, 284, 325
Sprengporten, J. M.	269	Vallisneria	58, 67
Springer, Chr.	269	Vandelli, D.	70
Staf, M.	8	Warner, R.	334
Steller, G. W.	188, 196	Vattenminskning . . 10, 122, 327—9	
Stoerck, A. v.	141	Weinmann, J. W.	255
Strange, J.	59—61	Welin, J.	191
Suidas	235	Vernatio arborum	8
Swab, A. v.	114, 319	Veronica arvensis	254
Svensk cochenill	273	Wetterqvist, O.	270
Swieten, G. v.	140	Winter, Fr.	184
Sydenham, Th.	135	Virgilio, P.	28
		Witfoth, H.	310
Targioni-Tozetti	56, 57, 70, 71	Viverra	17, 82
Tarantul	309	Woide, Ch. G.	269
Taxus	10	Woltesdorf, J. L.	101
Telliamed	327	Vägglöss	48
Ternström, Chr.	202		
Tesdorff, P. W.	285	Ympning på träd	331
Tessin, C. G.	120	Yucca Draconis	29
The	229, 230, 297	Yxkull, O. R.	200
Thran, Chr.	244		
Tidström, A. Ph.	77	Zimmermann, J. G. v.	270
Tillæus, O.	273		
Tilli, G. L.	60	Åkerbär	322
Tollesson, J.	273		
Tomater	26, 38	Ögonrot	138
Torén, O.	12	Österdam, A.	240

3 2044 048 999 684

3 2044 048 999 684